

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav českých dějin

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Bc. Pavel Muchka

František Šimáček (1834–1885)

novinář a nakladatel

František Šimáček (1834–1885)

Journalist and Publisher

Vedoucí práce: Doc. PhDr. Magdaléna Pokorná, CSc.

Praha 2015

Poděkování:

Děkuji Doc. PhDr. Magdaléně Pokorné, CSc. za vstřícnost a připomínky, které mi v průběhu psaní diplomové práce pomohly. Dále bych chtěl poděkovat Mgr. Martinu Sekerovi, Ph.D. za cenné podklady k žurnalistické práci Františka Šimáčka. PhDr. Martinu Šámalovi a PhDr. Mileně Secké, CSc. z Náprstkova muzea asijských, afrických a amerických kultur děkuji za konzultace a přístup k archivním materiálům, které se týkají rodinných poměrů u Šimáčků a jejich vztahu k manželům Náprstkovým. PhDr. Renatě Ferklové děkuji za zpřístupnění fondu Františka Šimáčka v Literárním archivu Památníku národního písemnictví a Oldřišce Dvořáckové za možnost studovat v archivu Správy pražských hřbitovů. Petru Kalačovi se sluší poděkovat za ochotné vyhledání požadovaných novinových a časopiseckých svazků v oddělení časopisů Knihovny Národního muzea a Mgr. Janě Konečné za ochotné vyhledání literatury k F. Šimáčkovi v Knihovně Národního muzea. Cenné informace poskytli i PhDr. Petr Mašek, vedoucí oddělení zámeckých knihoven Knihovny Národního muzea, Mgr. Yvetta Dörfllová z Literárního archivu Památníku národního písemnictví, PhDr. Aleš Zach a Mgr. David Hušek ze Státního oblastního archivu v Praze.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně, že jsem řádně citoval všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 30. července 2015

.....

Pavel Muchka

Abstrakt

Diplomová práce *František Šimáček (1834–1885), novinář a nakladatel*, si klade za cíl představit na několika úrovních výraznou postavu českého nacionalismu padesátých až osmdesátých let 19. století, a to v záběru novinářském, nakladatelském, národním, národohospodářském a rodinném.

Hlavní metodou práce je biograficky zaměřená interpretace primárních pramenů, především osobní korespondence a dalšího archivního materiálu z fondů Literárního archivu Památníku národního písemnictví, Knihovny Národního muzea a Archivu Náprstkova muzea asijských, afrických a amerických kultur. Na základě toho vznikla chronologicky pojatá konstrukce Šimáčkových životních osudů, veřejných a profesních aktivit. V současnosti není k tématu dostatečná odborná literatura, která by detailně analyzovala rozsah činností Františka Šimáčka v kontextu českého myšlení 19. století.

Torzovitě zachované archivní materiály nám však plně neumožňují rekonstrukci Šimáčkových kontaktů se všemi významnými aktéry českého kulturního a politického života. Ve snaze představit Šimáčkova přátelství v horizontu několika let je v interpretační části práce vybrán hlubší vztah s Boženou Němcovou jako příklad dlouhodobého kontaktu se spisovatelem, kterému bylo i v Šimáčkově periodiku umožněno se veřejně představovat. Pro formování myšlenkového světa Františka Šimáčka bylo rozhodující setkání a následná spolupráce s Vojtou Náprstkem, který svými aktivitami posouval českou společnost k moderním názorům. F. Šimáček své pokrokové postřehy dokazoval i prostorem, ve kterém umožnil vyniknout své manželce Barboře Ludmile, rozené Křížkové, jež je považována za významnou představitelku první generace ženského emancipačního hnutí v českých zemích. V práci je věnována výrazná pozornost právě této ženě, jejíž početná korespondence nám umožňuje představit rodinné poměry u Šimáčků a myšlenkový svět emancipované ženy 19. století.

Stěžejní celoživotní prací Františka Šimáčka byla novinářská činnost redaktora a vydavatele, která mu umožnila veřejně prezentovat osobitý koncept moderního českého národa a přinesla mu také těžké životní okamžiky, včetně soudního stíhání. I v nakladatelské činnosti zdůrazňoval F. Šimáček důležitost neustálého vzdělávání národa, které povede k jeho rozkvětu. Závěrem je nastíněna cesta, kterou se vydal Šimáčkův závod po jeho smrti, ve snaze zajistit plnou kontinuitu původního programu, který k formování sebevědomého moderního českého národa výrazně přispěl.

Abstract

The master thesis *František Šimáček (1834-1885), the Journalist and Publisher* tries to introduce an important person of the Czech nationalistic movement of the 1850's-1880's from different aspects, i. e. concerning his activity in the fields of journalism, publishing, national movement, national economy and his family life.

General research method used in the thesis is biographically focused analysis of the primary sources, mainly private correspondence and other documents from collections of the Literary Archive of the Museum of Czech Literature, the National Museum Library and the Náprstek Museum of Asian, African and American Cultures. Based on the method, the chronological construction of history of Šimáček's life, his public and professional activities was outlined. Sufficient literature concerning the topic which would analyse in detail scope of activities of František Šimáček in the context of the Czech intellectual milieu in the 19th century is unfortunately lacking in the meantime.

Fragmentarily preserved archival documents do not allow us to follow Šimáček's public contacts with all important actors of the Czech cultural and political life in the 19th century. Therefore, a deeper relationship with Božena Němcová was chosen as an example of Šimáček's steadier and lasting friendships with writers who enjoyed the opportunity to publish their works in Šimáček's journal. Meeting with Vojta Náprstek was essential for Šimáček's intellectual horizon. Náprstek's modern opinions promoted intellectual progress in the Czech society and modern attitudes of Šimáček found their manifestation in his allowance of free space for development of his wife Barbora Ludmila, née Křížková who is considered to be an important representant of the first generation of the Czech emancipative movement in the Czech lands. Particular attention is paid to Šimáček's wife whose comprehensive correspondence allows us to take a closer look at conditions of Šimáček's family and at intellectual horizon of an emancipated woman in the 19th century.

Šimáček's principal and lifelong work consisted in the journalistic editing and publishing activity which not only allowed him to present his original conception of the modern Czech nation, but also brought about his life's hardships including jailing. In his publishing activity, František Šimáček emphasized also the importance of unceasing education of the nation leading to its hayday. Later activity of Šimáček's publishing house carried out after his death is outlined in the closing part of the thesis. The publishing house strived to follow Šimáček's life long idea of the self-confident modern Czech nation.

Klíčová slova

české země

19. století

český národ

novinářství

nakladatelství

český spisovatel

národohospodářství

Key words

Czech Lands

19th century

Czech Nation

Journalism

Publishers

Czech writer

National Economics

Obsah

1. Úvod.....	10
2. Profil Františka Šimáčka a jeho cesta k veřejné angažovanosti.....	15
3. Rodinné poměry a každodennost u Šimáčků.....	20
3.1 Šimáčkovu manželství s Barborou Ludmilou Křížkovou a její osudy jako emancipované ženy 19. století.....	20
3.2 Každodennost u Šimáčků a závěr života Barbory Šimáčkové.....	27
4. Novinářská a spisovatelská činnost Františka Šimáčka.....	39
4.1 František Šimáček alias Vojtěch Bělák – zrození novináře a počátky jeho klíčového periodika Posel z Prahy.....	39
4.1.1 Obsahová náplň Posla z Prahy.....	42
4.1.2 Tiskové procesy. Policejní a soudní perzekuce Františka Šimáčka.....	46
4.2 Vznik a zánik Českých novin jako pokračovatele Posla z Prahy.....	58
4.3 František Šimáček a časopis Světozor.....	60
4.4 Peripetie kolem vzniku a formování českých politických novin a Šimáčkova aktivita v nich.....	65
4.4.1 České politické noviny v padesátých a šedesátých letech 19. století.....	65
4.4.2 František Šimáček a jeho působení v Národních listech. Vztah s Grégry.....	67
4.4.3 František Šimáček a jeho působení v Národu. Vztah s F. L. Riegrem.....	69
5. Šimáčkovy kontakty s osobnostmi českého kulturního života na příkladu vztahu s Boženou Němcovou.....	73
6. Myšlenkový svět a veřejná angažovanost Františka Šimáčka.....	76
6.1 Šimáčkův koncept české národní identity.....	76
6.2 František Šimáček a česká politika.....	78
6.3 Sledování Šimáčkovy veřejné činnosti Karlem Sabinou.....	83
6.4 Šimáčkovy postoje k jiným národům na příkladech Poláků, Němců a Židů, Francouzů a Rusů.....	84
6.5 Národohospodářské úvahy a aktivity Františka Šimáčka jako východisko k rozvoji a dosažení práv českého národa.....	88
6.5.1 Šimáčkova angažovanost v záložnách a hospodářských spolicích.....	90
6.5.2 Šimáčkův zájem o rozvoj českého venkova.....	96
7. Nakladatelské aktivity Františka Šimáčka a zásadní knižní projekty.....	98
7.1 Český nakladatelský svět druhé poloviny 19. století.....	98

7.2 František Šimáček nakladatelem.....	99
7.3 Knižní projekty Františka Šimáčka.....	103
8. Odkaz a vědomí tradice.....	110
8.1 Smrt Františka Šimáčka a jeho dobové vnímání.....	110
8.2 Pokračování a rozvoj Šimáčkových projektů v rodinných rukou.....	115
9. Závěr.....	125
10. Seznam použitých pramenů, literatury a periodik.....	127
10.1 Prameny.....	127
10.1.1 Vydané prameny.....	127
10.1.2 Archivní prameny.....	127
10.2 Seznam literatury.....	129
10.3 Periodika.....	136
11. Seznam příloh.....	138

Seznam zkratek

A NpM – Archiv Náprstkova muzea asijských, afrických a amerických kultur

AMP – Archiv hlavního města Prahy

FF UK – Filozofická fakulta Univerzity Karlovy

KNM – Knihovna Národního muzea

LA PNP – Literární archiv Památníku národního písemnictví

NA – Národní archiv

NAOF – Nakladatelské archivy a osobní fondy

RKZ – Rukopis královédvorský a zelenohorský

SOA – Státní oblastní archiv v Praze

SPH – Správa pražských hřbitovů

Běžné textové zkratky

b. d. – bez datace

bm – běžný metr

č. – číslo

čp. – číslo popisné

ed. (eds.) – editor, editoři

fr. – zlatý

h. – hodin

inv. č. – inventární číslo

kol. – kolektiv

kr. – krejcar

ll. – list

p. – pan

pag. – pagina

p. č. – pořadové číslo

prof. – profesor

r. – rok

roč. – ročník

ř. z. – říšský zákoník

s. – strana

sv. – svatý

sign. – signatura

tzv. – takzvaný

zl. – zlatý

1. Úvod

Myšlenka sepsat život a dílo Františka Šimáčka se objevila velmi krátce po jeho smrti. Navrhoval to Josef Durdík (1837–1902) v rámci své přehledné přednášky o Františku Šimáčkovi v *Americkém klubu dam*, konané dne 10. května 1885, která pak brzo vyšla tiskem.¹ Zdůrazňoval zde, aby obsáhlejší Šimáčkův životopis vznikl co nejdříve, dokud ještě žijí Šimáčkovi spolupracovníci. Menší životopisná črta se ale objevila již v roce 1872 jako encyklopedického heslo *Slovníku naučného* F. L. Riegra.² Heslo se zvláště zaměřilo na Šimáčkovu novinářskou aktivitu a s ní spojenou policejní perzekuci. Naopak v *Ottově Slovníku naučném* z roku 1906 byly již představeny nakladatelské projekty Šimáčkova závodu, na které se v osmdesátých letech 19. století zaměřoval.³ První větší životopis Františka Šimáčka vytvořil ovšem až Adolf Srb (1850–1933) v roce 1910.⁴ Z důvodu zachovalého torzovitého archivního materiálu, jak na to také Adolf Srb ve své práci upozorňoval, bylo dílo postaveno především na doslovných kompilacích z Šimáčkových článků z *Posla z Prahy* a *Českých novin*. I on věřil, že vznikne v dohledné době kritický životopis Františka Šimáčka. Další pokus o uchopení tématu se objevil v roce 1941, kdy vyšel v rámci edice *České postavy* stručný nástin životních osudů Františka Šimáčka z pera Josefa Nožičky (1906–1972),⁵ ten v podstatě opakoval informace ze Srbovy knihy. Krátký Šimáčkův životopis se zaměřením na národohospodářské aktivity připravil v poválečné době ještě Ota Dubský (1886–1956).⁶

¹ Josef DURDÍK, *Vzpomínka na Fr. Šimáčka. V bývalém Amer. klubu dam v saloně p. V. Náprstka proslovil dne 10. května 1885 prof. Dr. Josef Durdík*, Praha, J. Durdík 1885. Vzpomínky byly publikovány nejdříve časopisecky ve *Světě* (Josef DURDÍK, *Vzpomínka na Fr. Šimáčka*, in: *Svět*, roč. 19, č. 22, 15. 5. 1885, s. 338–339; č. 23, 22. 5. 1885, s. 354–355).

² František Ladislav RIEGER (ed.), *Slovník naučný*, svazek 9: Š–Vzývání svatých, Praha, I. L. Kober 1872, heslo František Šimáček, s. 44.

³ OTTŮV SLOVNÍK NAUČNÝ, 24. díl: Staroženské–Šyl, Praha, Jan Otto 1906, heslo František Šimáček, s. 614–615.

⁴ Adolf SRB, *František Šimáček. Jeho život a působení. Příspěvek k nejnovějším dějinám národa českého*, Praha, F. Šimáček 1910.

⁵ Josef NOŽIČKA, *František Šimáček*. Separát z díla *České postavy*, Praha, L. J. Peroutka 1941.

⁶ Ota DUBSKÝ, *František Šimáček*, Brno, Studijní ústav družstevní 1947

Novinářské aktivity Františka Šimáčka jsou přehledově představeny v pracích Františka Roubíka, Mileny Beránkové a Jaromíra Kubíčka.⁷ Dobové fungování tehdejších periodik nám osvětluje v zahraničí vydaná práce Martina Sekery.⁸ Tématu se věnuje i kniha Otto Urbana *Česká společnost 1848-1918*⁹ v kontextu politických událostí. Na problematiku Šimáčkova *Posla z Prahy* se zaměřují odborné studie Jiřího Pokorného *V práci a vědění...*,¹⁰ všímající si národohospodářský rozměr periodika, a Zdeňka Fišera pod názvem „Slova mluví, příklady táhnou“. *Ke vztahům Františka Skopalíka a Vojtěcha Běláka*,¹¹ analyzující zároveň komunikaci Františka Šimáčka s pokrokovým sedlákem Františkem Skopalíkem.

Podrobný přehled nakladatelských aktivit Františka Šimáčka byl publikován v heslu *František Šimáček* od Aleše Zacha v *Lexikonu české literatury* v roce 2008.¹² Již dříve se na tuto problematiku především zaměřila diplomová práce Ivany Servusové pod názvem *Veřejná, literární a nakladatelská činnost Františka Šimáčka*, obhájená v roce 1978 na katedře knihovnictví a vědeckých informací FF UK. Pro pochopení nakladatelského života 19. století jsou důležité práce *Geschichte des Buchhandels in Tschechien und in der Slowakei* Zdeňka Šimečka.¹³ Ten v roce 2014 spolu s Jiřím Trávníčkem připravil knihu *Knihy kupovati. Dějiny knižního trhu v českých zemích*,¹⁴ která ukazuje celou šíři nakladatelského podnikání.

⁷ František ROUBÍK, *Bibliografie časopisectva v Čechách z let 1863–1895*, Praha, Česká akademie věd a umění 1936; TÝŽ, *Časopisectvo v Čechách v letech 1848–1862*, Praha, Duch novin 1930; Milena BERÁNKOVÁ, *Český buržoazní tisk v druhé polovině 19. století*, Praha, Státní pedagogické nakladatelství 1964; Jaromír KUBÍČEK a kol., *Noviny České republiky od počátku do roku 1918*, Brno, Sdružení knihoven ČR 2008.

⁸ Martin SEKERA, *Das tschechische Presswesen. Die Habsburgermonarchie 1848–1918. Band VIII. Politische Öffentlichkeit und Zivilgesellschaft. 2. Teilband: Die Presse als Faktor der politischen Mobilisierung*, Wien, Österreichische Akademie der Wissenschaften 2006, s. 1977–2036.

⁹ Otto URBAN, *Česká společnost 1848-1918*, Praha, Svoboda 1982.

¹⁰ Jiří POKORNÝ, *V práci a vědění...*, in: Božena Němcová. Život – dílo – doba. *Sborník příspěvků ze stejnojmenné konference, konané ve dnech 7. – 8. září 2005 v Muzeu Boženy Němcové*, Česká Skalice, Muzeum Boženy Němcové 2006, s. 181–185.

¹¹ Zdeněk FIŠER, „Slova mluví, příklady táhnou“. *Ke vztahům Františka Skopalíka a Vojtěcha Běláka*, in: *Vlastivědný věstník moravský*, roč. 44, 1992, č. 1–4, s. 448.

¹² Luboš MERHAUT (ed.), *Lexikon české literatury. Osobnosti, díla, instituce. 4. S-Ž, svazek I.: S-T*, Praha, Academia 2008, heslo František Šimáček, s. 598–604.

¹³ Zdeněk ŠIMEČEK, *Geschichte des Buchhandels in Tschechien und in der Slowakei*, Wiesbaden, Harrassowitz Verlag 2002.

¹⁴ Zdeněk ŠIMEČEK, Jiří TRÁVNÍČEK, *Knihy kupovati. Dějiny knižního trhu v českých zemích*, Praha, Academia 2014.

Celkový přehled hlavních pražských nakladatelství, mezi něž F. Šimáček výrazně vstoupil, je uveden v knihách *Stopami pražských nakladatelských domů. Procházka mizející pamětí českých kulturních dějin* Aleše Zacha¹⁵ a *Buchwesen in Prag. Von Václav Matěj Kramerius bis Jan Otto* (2000) Aleny Köllner.¹⁶

Hlavní vědecká díla, analyzující český hospodářský nacionalismus v 19. století, jehož představitelem byl také F. Šimáček, jsou *O hospodářskou národní državu. Úvahy a stati o moderním českém a německém nacionalismu v českých zemích* z roku 2009¹⁷

a *Nacionalismus zvaný hospodářský. Střety a zápasy o nacionální emancipaci/převahu v českých zemích (1859–1945)* z roku 2011,¹⁸ nejnověji pak *České země v 19. století. Proměny společnosti v moderní době I.*¹⁹ Národohospodářské úvahy Františka Šimáčka se pravidelně objevovaly na stránkách *Posla z Prahy* a *Českých novin*, z nichž některé byly vydány v roce 1881 samostatně (*Cesta ku zámožnosti pro jednotlivce i celý národ. Sbírká národohospodářských listů a úvah psaných za heslem „Vlastní silou!“*; *Vláda němčiny v českoslovanských krajinách – naše vina. Sbírká úvah a listů psaných za heslem „Vlastní pomoc!“*; *Židovská otázka a národ český. Sbírká listů a úvah psaných za heslem „Vlastní silou!“*). Především problematice záložen, jejichž rozmach F. Šimáček výrazně podporoval, se věnoval v díle *Zákon o svépomocných spolcích, zejména o záložnách, úvěrních, potravních, zásobních, výrobních spolcích, o společenstvech stavebních atd.*²⁰ Aktivitu F. Šimáčka v záložnách podrobněji ukazuje práce Josefa Schreyera *Dějiny svépomocných záložen českých. Z usnesení Jednoty záložen v Čechách, na Moravě a ve Slezsku* z roku 1891.²¹

¹⁵ Aleš ZACH, *Stopami pražských nakladatelských domů. Procházka mizející pamětí českých kulturních dějin*, Praha, Thyrus 1996.

¹⁶ Alena KÖLLNER, *Buchwesen in Prag. Von Václav Matěj Kramerius bis Jan Otto*, Wien, Edition Praesens 2000.

¹⁷ Jan HÁJEK, Drahomír JANČÍK, Eduard KUBŮ (eds.), *O hospodářskou národní državu. Úvahy a stati o moderním českém a německém nacionalismu v českých zemích*, Praha, Karolinum 2009.

¹⁸ Drahomír JANČÍK, Eduard KUBŮ (eds.), *Nacionalismus zvaný hospodářský. Střety a zápasy o nacionální emancipaci/převahu v českých zemích (1859–1945)*, Praha, Dokořán 2011.

¹⁹ Milan HLAVÁČKA a kol., *České země v 19. století. Proměny společnosti v moderní době I.*, Praha, Nakladatelství Historický ústav 2014.

²⁰ František ŠIMÁČEK, *Zákon o svépomocných spolcích, zejména o záložnách, úvěrních, potravních, zásobních, výrobních spolcích, o společenstvech stavebních atd.*, Praha, J. Kolář 1873.

²¹ Josef SCHREYER, *Dějiny svépomocných záložen českých. Z usnesení Jednoty záložen v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, Praha, Jednota záložen v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 1891.

Policejní a soudní perzekuci, kterou v souvislosti s novinářskou činností F. Šimáček několikrát zažil, přibližují díla *Pláč Koruny české neboli Persekuce lidu českého v letech 1868–1873* a *Persekuce lidu českého v letech 1869–1873. Dodatkem k druhému vydání spisu Pláč Koruny české* Jakuba Arbesa.²² Informace ke sledování veřejných projevů F. Šimáčka jsou na několika místech v knize *Sabina. Neuzavřený případ policejního konfidenta* Karla Kazbundy, edičně připravené Martinem Kučerou.²³ Cenzuře v 19. století se nejnověji věnuje první svazek velkého vědeckého díla *V obecném zájmu. Cenzura a sociální regulace literatury v moderní české kultuře*.²⁴

Z vydaných pramenů jsou pro poznání vztahů Františka Šimáčka s manžely Náprstkovými zvláště důležité zápisky Josefy Náprstkové, připravené Národním muzeem v roce 2014 pod názvem *Byl to můj osud... Zápisky Josefy Náprstkové*.²⁵ Vzhledem k příbuzenství Josefy Náprstkové s rodinou Šimáčkových jsou některé její postřehy jednostranné a silně kritické k osobnostem, které byly Šimáčkovými konkurenty (především Jan Otto). Důležitým pramenem jsou i dopisy Boženy Němcové, kterou spojovalo s F. Šimáčkem důvěrné přátelství.²⁶ Šimáčkovu korespondenci najdeme také v prvním a druhém díle edice *Příspěvky k listáři dra Frant. Lad. Riegra*,²⁷ dotýkající se především problémů kolem vydávání staročeského deníku *Národ*. Rovněž tak v knize pod názvem *Karla Aloisa Vinařického korespondence a spisy pamětní. Na památku stých jeho narozenin. III. Korespondence od roku 1849–1859*,²⁸ která obsahuje Šimáčkovy dopisy z roku 1858. Aleš Zach v roce 1999 k vydání

²² Jakub ARBES, *Pláč Koruny české neboli Persekuce lidu českého v letech 1868–1873*, Praha, F. Bačkovský 1894; TÝŽ, *Persekuce lidu českého v letech 1869–1873. Dodatkem k druhému vydání spisu Pláč Koruny české*, Praha, F. Bačkovský 1896.

²³ Karel KAZBUNDA, Martin KUČERA (ed.), *Sabina. Neuzavřený případ policejního konfidenta*, Praha, Karolinum 2006.

²⁴ Michael WÖGERBAUER, Petr PÍŠA, Petr ŠÁMAL, Pavel JANÁČEK a kol., *V obecném zájmu. Cenzura a sociální regulace literatury v moderní české kultuře*. Svazek I. (1749–1938), Praha, Academia – Ústav pro českou literaturu Akademie věd České republiky 2015.

²⁵ Milena SECKÁ, Martin ŠÁMAL (eds.), *Byl to můj osud... Zápisky Josefy Náprstkové*, Havlíčkův Brod, Národní muzeum 2014.

²⁶ Robert ADAM, Jaroslava JANÁČKOVÁ, Magdaléna POKORNÁ, Lucie SAICOVÁ ŘÍMALOVÁ, Stanislav WIMMER (eds.), *Božena Němcová. Korespondence III.-IV.*, Praha, Nakladatelství Lidové noviny 2006–2007.

²⁷ Jan HEIDLER, Josef ŠUSTA (eds.), *Příspěvky k listáři dra Frant. Lad. Riegra. Díl I. Z let 1836 až 1871*, Praha, Česká akademie věd a umění 1924; *Příspěvky k listáři dra Frant. Lad. Riegra. Díl II. Z let 1872 až 1903*, Praha, Česká akademie věd a umění 1926.

²⁸ Václav Otakar SLAVÍK (ed.), *Karla Aloisa Vinařického korespondence a spisy pamětní. Na památku stých jeho narozenin. III. Korespondence od roku 1849–1859*, Praha, Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy,

připravil knihu vzpomínky z let 1871 až 1884 Leoše Karla Žižky,²⁹ kde nechybí ani popis zákulisí Šimáčkova závodu.

Archiválie, vztahující se k Františku Šimáčkovi a jeho rodině, se nacházejí především v *Literárním archivu Památníku národního písemnictví* (rodinné dokumenty, korespondence s osobnostmi českého národa), *Archivu Náprstkova muzea asijských, afrických a amerických kultur* (rodinná korespondence s Josefou a Vojtou Náprstkovými) a nakladatelském archivu Františka Šimáčka v *Knihovně Národního muzea* (nakladatelská korespondence Františka a Bohuslava Šimáčkových se spisovateli a výtvarníky). Podávají nám jisté svědectví o každodennosti v rodině nakladatele a novináře druhé poloviny 19. století. Novinové a časopisecké články F. Šimáčka nebo o něm napsané jsou především v *Poslu z Prahy*, *Českých novinách*, *Světově*, *Národních listech* a *Národu*, které jsou dnes ve většině přístupné online na informačním portálu systému Kramerius. Informace o knižních projektech je možné získat z dobového *Oznamovatele nakladatelství F. Šimáčka* a samostatných nakladatelských prospektech, které jsou archivovány v *Knihovně Národního muzea*.

Předkládaná diplomová práce *František Šimáček (1834–1885), novinář a nakladatel*, je pokusem kriticky představit celkový záběr Šimáčkových aktivit. Ukázat zapojení Františka Šimáčka v českém národním životě 19. století, a to nejen v novinářských, nakladatelských a politických oblastech, ale i v pokusu rekonstruovat každodennost a rodinné prostředí, které ho výrazně formovalo. Při prepisu archivních dokumentů, především korespondence, jsem se řídil pravidly, uvedenými v ediční poznámce prvního dílu vydané korespondence Boženy Němcové.³⁰ Citáty z dobových dokumentů, názvy knižních děl, institucí a periodik jsou v diplomové práci označeny kurzivou.

slovesnost a umění 1914.

²⁹ Leoš Karel ŽIŽKA, Aleš ZACH (ed.), *Paměti a osudy. Knihupecké vzpomínky na léta 1871–1884*, Praha, Jan Kanzelsberger 1999.

³⁰ Robert ADAM, Jaroslava JANÁČKOVÁ, Magdaléna POKORNÁ, Lucie SAICOVÁ ŘÍMALOVÁ, Stanislav WIMMER (eds.), *Božena Němcová I.*, Praha, Nakladatelství Lidové noviny 2003, s. 272–278.

2. Profil Františka Šimáčka a jeho cesta k veřejné angažovanosti

František Šimáček se narodil dne 2. prosince 1834 v Kostelci nad Labem³¹ v domě čp. 193. Pokřtěn byl dne 3. prosince 1834 Antonínem Novotným v místním římskokatolickém kostele.³² Jeho otec Antonín Šimáček zdědil po svém otci Josefovi ševcovské řemeslo.³³ Šimáčkova matka Marie Terezie byla dcerou Antonína Stolze, kosteleckého měšťana z čp. 73, a Kateřiny, rozené Impertrege z Villachu.³⁴

Z jeho sourozenců, kterých měl celkem dvanáct, se dospělosti dožilo osm. Z pěti chlapců vedle Františka především vynikl Josef Šimáček (18. ledna 1837 – 29. prosince 1904), který se nejdříve uplatnil jako učitel na reálkách v Jičíně a Praze. Zásadní zlom v jeho životě přišel v roce 1869, kdy přijal pozvání od dolnobeřkovické větve Lobkoviců, aby na jejich panství obnovil vinařskou tradici. Úspěšné působení zde doplnil i angažovaností kolem založení první vinařské školy v habsburské monarchii v Mělníku a to s českým vyučovacím jazykem v roce 1882 a německé vinařské školy v Litoměřicích. Byl redaktorem časopisu *Český vinař* a napsal řadu odborných publikací s vinařskou problematikou.³⁵ Jeho úsilí bylo v souladu s národohospodářskými představami bratra Františka. Také bratr Antonín Šimáček (1. května 1820 – 9. února 1864), vystudovaný právník, byl Františkovi nápomocný. Z počátku byl uváděn jako vydavatel jeho klíčového novinářského projektu, *Posla z Prahy*.³⁶ Další bratr Jan (1828–1893), vystudovaný lékař, byl později c. k. policejním lékařem v Praze. Známy je ještě bratr Edvard, jenž zastával funkci poštmistra v rodném městě.³⁷

³¹ Tehdy toto město neslo jméno Labský Kostelec.

³² SOA, matrika, narození – římskokatolický farní úřad Kostelec nad Labem (1829–1851), inv. č. 15, pag. 56. Jako jeho kmotři se zde uvádějí Josef Janda, měšťan v Kostelci nad Labem, z domu čp. 175, a Marie Rostlerová, měšťanka v Kostelci nad Labem, z domu čp. 62.

³³ Tamtéž. Antonín Šimáček byl synem Josefa Šimáčka a Lidmily, rozené Löblové z Kbel.

³⁴ Tamtéž. K jejich seznámení mělo dojít ve Špýru, kde Antonín Stolz jako c. k. wachtmistr (strážmistr) s rakouskou posádkou pobýval (LA PNP, fond Varia – František Šimáček, fragment životopisu Františka Šimáčka, 2. 6. 1927, inv. č. 29, 1 ll.).

³⁵ Josef JERÁBEK, Josef Šimáček. Ku čtyřicetiletému jubileu, in: *Světlozor*, roč. 33, č. 51, 1. 12. 1899, s. 610. Josef Šimáček se vyznamenal jako autor těchto odborných vinařských publikací: *Materiál k technologickému slovníku vinařskému*, Praha, Spolek chemiků českých 1878; *Vinařství v Království českém*, Praha, Vinařský spolek pro Království české 1886; *Vinařství. Hospodářství viničné a sklepní, jakož i návod ku pěstování a rozvádění vinné révy kolem stavení*, Praha, A. Reinwart 1888.

³⁶ V osobním fondu Františka Šimáčka v LA PNP se nachází pravděpodobně koncept článku Antonína Šimáčka *O mučidlech a hrdelních trestech*, b. d., inv. č. 50, 1 ll.

³⁷ LA PNP, fond Varia – František Šimáček, fragment životopisu Františka Šimáčka, 2. 6. 1927, inv. č. 29, 1 ll.

Zpět ale k dětství a mládí Františka Šimáčka. O jeho školních letech mnoho dokladů nemáme, jistě absolvoval nejdříve místní školu v Kostelci nad Labem. Víme, že v deseti letech přišel do Prahy studovat k piaristům. Následná studia na pražské technice nedokončil. Zároveň navštěvoval veřejné přednášky na univerzitě³⁸ a dva roky Amerlingův učitelský ústav v Budči.³⁹ Jako student zažil revoluční události v Praze roku 1848, které ho tehdy jako třináctiletého chlapce oslovovaly.⁴⁰ Již jako mladý se stal horlivým českým vlastencem. Z Palackého *Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě* a *Dějepis města Prahy* Václava Vladivoje Tomka si pořizoval podrobné výpisky, ve kterých se zaměřoval na proměny slovanských a českých zvyků, zajímal ho také počátek českého státu.⁴¹ Jeho zájmy ho nakonec přivedly do *Akademického čtenářského spolku*, který vznikl v roce 1849 a kde zastával funkci knihovníka, a to i po nových volbách a policejním zásahu v roce 1854.⁴² S vlasteneckou společností se pravidelně scházel ve *Slovanské kavárně*.⁴³ Do vášnivých diskuzí už tehdy vnášel své národohospodářské úvahy, pro které ale ještě nenacházel plné pochopení. Na tyto schůzky později vzpomínal významný český filozof Josef Durdík (1837–1902): „*V místnosti dotčené scházívalo se tehdy několik mladíků, ze kterých mnozí napotom došli dobré pověsti a platnosti v životě českém jakožto básníci, novináři, politikové, učenci. [...] Řadu tuto Šimáček doplňoval, an zastupoval už tehdy s plným vědomím jeden důležitý živel našemu národnímu životu potřebný, totiž otázku vývoje hospodářského, důležitosti praktických, a usiloval dosíci cíle toho zvelebením živností a celého školství [...] On jasně prozíral, že má-li národ náš opět vyniknouti a k plnému životu přijíti, musí si pojistiti půdu pod nohama, hleděti praktických otázek, zvelebení výroby své a škol svých.*“⁴⁴

Autorem rukopisu bude pravděpodobně Jaroslav Šimáček, syn Františka Šimáčka.

³⁸ Adolf HEYDUK, Můj první nakladatel. Vzpomínka na Fr. Šimáčka ke dni 2. prosince, in: *Zvon*, roč. 5, č. 12, 2. 12. 1904, s. 177–180 („*Nedaleko mne, v zadních lavicích sálu sedal [...] Vojtěch Bělák, vlastním jménem František Šimáček, bývalý kandidát učitelství. [...] Koná, pravili, pilná studia na universitě i na technice, navštěvuje veřejné přednášky.*“).

³⁹ Adolf SRB, *František Šimáček. Jeho život a působení. Příspěvek k nejnovějším dějinám národa českého*, s. 19; LA PNP, Varia – František Šimáček, fragment životopisu Františka Šimáčka, 2. 6. 1927, inv. č. 29, 1 ll.

⁴⁰ Později vzpomínal s humorem, že „*putoval z Lab.[ského] Kostelce do Prahy ve zbrani – v holince*“ (LA PNP, fragment životopisu, 2. 6. 1927, 1 ll.).

⁴¹ LA PNP, Varia – František Šimáček, výpisky F. Šimáčka, b. d, inv. č. 51, 17 ll.

⁴² Jakub ARBES, *Pláč Koruny české neboli Persekuce lidu českého v letech 1868–1873*, s. 23.

⁴³ *Slovanská kavárna* byla v Poštovské ulici (dnes ulice Karoliny Světlé), v domě čp. 208-I, č. 34. Založil ji Jiří Breithut pravděpodobně v roce 1848. *Slovanskou kavárnu* provozoval do konce šedesátých let 19. století.

⁴⁴ Josef DURDÍK, *Vzpomínka na Fr. Šimáčka. V bývalém Amer. klubu dam v saloně p. V. Náprstka proslavil dne*

F. Šimáček v roce 1857 založil časopis *Posel z Prahy*, který se měl systematicky věnovat národohospodářským myšlenkám. Často je považován za prvního českého národohospodáře, jehož myšlenkové konstrukce byly ještě za jeho života realizovány, chváleny a také kritizovány. F. Šimáček vítal každou iniciativu Čechů ve školství a hospodářství. Neúnavná a drobná angažovanost v těchto oblastech byla pro něho základem české národní práce a zárukou dalšího rozvoje národního. Zdůrazňování ekonomických úspěchů jako rozhodujícího faktoru v rozvoji českého národa, který následně přinese splnění politických, jazykových a kulturních požadavků, mu také vyneslo hanlivou přezdívku „*blahobytník*“.⁴⁵

V touze sjednotit a probudit český politický tábor, který se utápěl vzájemnými útoky a nejednotností před „národními nepřáteli“, prošel rovněž redakcí Grégrových *Národních listů* a *Národa* F. L. Riegra, jehož ztrátovost dovedla F. Šimáčka na finanční a psychické dno. „*Směnkových a knihovnických dluhů bylo na 13 000 zl. a za všechny byl jsem já v závazku. Směnky byly v rukou židovských a tehdy byl ještě personální arest. Strašná to situace – chtěl jsem se utopiti. Jen díky moje mě zachránily. Po zastavení Národa hrnuli se na mne spolupracovníci a sazeči, abych zaplatil, aneb dal 14denní výpověď*“.⁴⁶ Navíc Šimáčkovo působení v mladočeských a staročeských periodikách bylo některými vnímáno jako ekonomický bezmyšlenkový kalkul a vyneslo mu označení „*obojetník*“, dokonce i posměšným „*Není ryba ani ráček, je to redaktor Šimáček*“.⁴⁷ Nacházel se v těžké životní situaci, která ohrožovala jeho rodinu,⁴⁸ stejně ale i přes četnou soudní perzekuci od svého záměru veřejného politického angažování neustoupil. Ze složité finanční situace mu tehdy významně pomohl pražský německý tiskař Antonín Renn,⁴⁹ u kterého byl deník *Národ* tištěn. Vlastní tiskárnu si později založil v domnění, že bude pravidelně umořovat všechny jeho dluhy.

10. května 1885, s. 2.

⁴⁵ Předsněhová vlastenci, in: *Národní listy*, roč. 5, č. 33, 2. 2. 1865, s. 1.

⁴⁶ Josef DURDÍK, *Vzpomínka na Fr. Šimáčka. V bývalém Amer. klubu dam v saloně p. V. Náprstka proslovil dne 10. května 1885 prof. Dr. Josef Durdík*, s. 4.

⁴⁷ Adolf SRB, *František Šimáček. Jeho život a působení. Příspěvek k nejnovějším dějinám národa českého*, s. 14.

⁴⁸ V roce 1863 se oženil s Barborou Ludmilou Křížkovou. V roce 1864 se jim narodil syn Jaroslav a v roce 1866 Bohuslav („*Dne 13. května 1866 narodil se mi druhý hoch, žena těžce ležela v koutě, doma nebylo groše, tak že jsme musili poslední pamětní tolar prodati*“ – Adolf SRB, *František Šimáček. Jeho život a působení. Příspěvek k nejnovějším dějinám národa českého*, s. 65).

⁴⁹ V nákladu Antonína Renna vyšlo také několik zásadních českých děl. Například *Přehled evropského ptactva* Antonína Friče v roce 1864; *Naši mužové. Bibliografie a charakteristiky mužův slovanských* Jana Erazima Sojky v roce 1862; čtyři díly řečí českých poslanců na říšské radě z roku 1861 nebo *Večerní písně* Vítězslava Háška v roce 1859.

F. Šimáček se profesně definoval jako spisovatel. Byl především redaktorem novin, které vnímal jako prostor k představení svého osobitého národního konstruktu rozvoje.

Částečně představit Františka Šimáčka jako člověka můžeme díky vzpomínkám jeho přátel.

Josef Durdík ho popisoval jako člověka nesmírně pracovitého a spíše introvertního:

„Sám pracovati uměl až do vysílení, neznal žádného slitování s sebou samým, a býval ovšem v nebezpečí žádati podobné od každého. Mílo s ním bylo obcovati, však společností k zábavě nevyhledával; nikdy neměl kdy, stále spěch a vždycky co dělat. Práce byla jeho evangelium, on pravý apoštol práce. Požitků málo dbal, snad jediné ve svém snažení jich docházel; za posledních let hojněji divadla si přával. Talent řečnický velkého slohu mu scházel; on nedovedl si osvojiti ten potřebný aplomb, jenž při veřejném mluvení takové účinky mívá. Jak byla společnost poněkud četnější, stranil se slova. Snad mu to mnohdy uškodilo, že nedovedl v rozhodném okamžiku způsobem řečnickým rázně vymoci sobě co chtěl [...] On dovedl psáti mnoho a hned z první vody na čisto. Nepřehledná jest řada – snad na tisíce – jeho článkův, úvah, výzev a rozprav, tolika různými listy a knihami poroztroušených. Šimáček náleží k nejpłodnějším spisovatelům českým. On spolu s bezprostředním vlivem a vzorem mnoho mladších literátů vchoval; celý tým žurnalistů vycvičil se v jeho pracovně, jež jim byla dobrou školou. A to jest konečně jeho nejvlastnější predikát: on byl žurnalista, pravý žurnalista s celou příchvalou, jaká se k slovu pojívá, s podkladem ryze ethickým, mravním; byl pravý žurnalista nejen co do literární obratnosti, nýbrž i co do poctivosti srdce, co do váhy a určitosti záměrův i vydatného působení, a také s přídavkem u nás zobecněným, s pokutami a žalářem.“⁵⁰

Leoš Karel Žižka (1866–1969) napsal o F. Šimáčkovi, že byl „rozložitý, poněkud chvatně se pohybující, výrazné hlavy s plnovousem a hustých, zkadeřených vlasů. Kšticí nad čelem v rozhovoru nebo při silném přemýšlení jaksi roztržitě na prstě otáčel a kroutil. Očima za silnými skly brejli pomžikával, asi památka na tmavé cely jeho politického žalářování. Řečník pohotový.“⁵¹ Oceňoval tedy Šimáčkův řečnický talent, který u něho ale J. Durdík naopak nenacházel. Šimáčkovu myšlenku bylo dnešními slovy liberální a pravicové, jak bude dokumentováno v dalších kapitolách. Projevoval se jako český nacionalista. Dotýkal se nesmlouvavě v národohospodářských úvahách postavení německého a židovského etnika v českých zemích. K církvi byl kritický, což je také patrné ze závěru dopisu ze dne 17. února

⁵⁰ Josef DURDÍK, *Vzpomínka na Fr. Šimáčka. V bývalém Amer. klubu dam v saloně p. V. Náprstka proslovil dne 10. května 1885 prof. Dr. Josef Durdík*, s. 11-12.

⁵¹ Leoš Karel ŽIŽKA, Aleš ZACH (ed.), *Paměti a osudy. Knihkupecké vzpomínky na léta 1871–1884*, s. 38.

1859, který psal sedlákovi Františku Skopalíkovi (1822–1891) a v němž hodnotil úroveň *Moravských novin* v redakci Leopolda Hansmanna (1823–1863): „[...]ano stranu těch Mor.[avských] nov.[ovin] – to hrozné kostelování a modlení jim škodí, také jsou mnohdy v dopisech sprosté věci. Varujte, prosím, pana Hansmanna – ať není tak vidět, že jen sami kněží jsou při nich, a co píše prostý jen rolník, tomu ať dodá trochu jemné šlechetné formy – aby to chytilo!“⁵²

⁵² Zdeněk FIŠER, „Slova mluví, příklady táhnou“. Ke vztahům Františka Skopalíka a Vojtěcha Běláka, in: *Vlastivědný věstník moravský*, roč. 44, 1992, č. 1-4, s. 448.

3. Rodinné poměry a každodennost u Šimáčků

3.1 Šimáčkovovo manželství s Barborou Ludmilou Křížkovou a její osudy jako emancipované ženy 19. století

František Šimáček jako mladý pravidelně chodil do společnosti, která se scházela u Vojty Náprstka (1826–1894) v domě U Halánků čp. 269 na Betlémském náměstí v Praze.⁵³ Právě zde se seznámil se svojí budoucí ženou, Barborou Ludmilou Křížkovou (1844–1879), které se doma říkalo Uška.

Barbora Ludmila Křížková se narodila v Praze dne 4. listopadu 1844. Pokřtěna byla hned následující den v kostele sv. Jiljí na Starém Městě pražském knězem Aemilianem Wagnerem. Za kmotry jí zde byli mlynářka a krupačka Barbora Serafinová (1780–1852) a Vincenc Erben (1797–1872), ředitel *Královského českého domácího a korunního archivu* a ředitel registratury zemského výboru.⁵⁴ Byla dcerou Marie Kateřiny, rozené Wagnerové (1813 – 1860) a vinopala Adolfa Křížka (1811–1891), který pracoval v domě U Halánků čp. 269. Víme, že absolvovala klášterní školu u sv. Jiljí.⁵⁵ Původně o ni usiloval sám Vojta Náprstek, jenž jí pravidelně půjčoval knihy a naučil ji anglicky a rusky.⁵⁶ Uška ale dala přednost Františku Šimáčkovu, do kterého se upřímně zamilovala.⁵⁷ Měla také u něj záruku nezávislého

⁵³ Milena SECKÁ, *Vojta Náprstek. Vlastenec, sběratel, mecenáš*, Praha, Vyšehrad 2011, s. 114. Antonín Frič, správce přírodovědných sbírek dnešního *Národního muzea*, po návratu ze studijní cesty v Londýně referoval u Náprstků dne 27. října 1861 o cestě a představil moderní učební pomůcky, které mohl v Londýně zakoupit díky finanční podpoře českých mecenášů. Tohoto setkání se účastnili vedle Františka Palackého, Františka Ladislava Riegra, Karla Jaromíra Erbena, Jana Nerudy, Vítězslava Háalky i František Šimáček. Pravidelnými účastníky přednášek u V. Náprstka byli vedle F. Šimáčka také Jan Evangelista Purkyně, Václav Vladivoj Tomek, Emanuel Tonner a Eduard Grégr.

⁵⁴ LA PNP, fond Varia – Barbora Šimáčková, dodatečně vystavený křestní list, 12. 1. 1869, inv. č. 60, 1 ll.

⁵⁵ LA PNP, fond Varia – Barbora Šimáčková, odměna pilnosti a dobrých mravů – potvrzení klášterní školy u sv. Jiljí pro Barboru Křížkovou, 1852, inv. č. 61, 1 ll.; vysvědčení Barbory Křížkové, žákyně třetí třídy, z klášterní školy u sv. Jiljí, 9. 8. 1856, inv. č. 62, 1 ll. Na vysvědčení má u všech předmětů uvedeno velmi dobře (náboženství, čtení německé a české, krasopis – kurent a latinka, počty, správná výslovnost, výuka jazyků – němčina a čeština). Na dokumentu z 9. srpna 1856 jsou podepsáni Fridrich Lamberger, katecheta, a Josef Kadrlatý, hlavní učitel.

⁵⁶ V deníku si Vojta Náprstek (záznam ze dne 25. dubna 1859) napsal heslovitě, že se s Barborou Křížkovou tajně zasnoubil. Z pozdějších rodinných dopisů víme, že si také Barbora Šimáčková vedla deník, ale dnes o něm není nic známo.

⁵⁷ V dopise ze dne 28. března 1863 psala tehdy ještě svobodná Barbora své sestře Josefě z Vídně, kde se zdokonalovala v práci na šicím stroji: „V 8 hod. přijel pražský vlak, já s tlukoucím srdcem dívám se do všech vozů, až pojednou spatřím milou drahou tvář mého F[rantiška] Š[imáčka], co následovalo, nebudu popisovati,

rozvoje, jelikož Vojta Náprstek byl silně ve vleku své matky Anny Fingerhutové (1788–1873). Svatba se konala v kostele sv. Jiljí na Staré Měště pražském dne 25. října 1863 v 6 hodin ráno.⁵⁸ Za svědky jim šli spisovatel a novinář Václav Zelený (1825–1875) a Jan Kohout (1819–1884), majitel továrny na mlýnské a hospodářské stroje, v jehož domě se scházela elita českého národa. Josefa Křížková (1838–1907) na Šimáčkův svatební den později vzpomínala: „Z kostela jeli Šimáčkově hned domů, převlékli se a přišli k nám na snídani [...] Koupila jsem bábovku, uvařila kávu, a tak se odbyla celá slavnost svatební. Sestra moje Uška šla do obchodu (měla závod s americkými šicími stroji v domě tak zvaném u Lemonu, Perlová ulice⁵⁹), Šimáček šel do redakce.“⁶⁰ Josefa si také poznamenala, že původně František Šimáček usiloval o Kateřinu Uhlířovou (1836–1912), dceru bohatého pražského měšťana Josefa Uhlíře, který ale F. Šimáčka z důvodu jeho společenského postavení jako manžela své dcery odmítl.⁶¹ Kateřina se pak provdala za majitele tiskárny a politika Františka Skrejšovského (1837–1902). Vojta Náprstek si nakonec vybral Josefu Křížkovou, které se říkalo Pepička. Vzali se po patnáctileté známosti až 25. února 1875 na Staroměstské radnici. Tedy dva roky po smrti Anny Fingerhutové, která odmítala dát sňatku požehnání. Vztah mezi sestrami nebyl vždy ideální, Uška byla temperamentní a zdravě sebevědomá, naopak Pepička byla pokorná a po celý život V. Náprstkovi ve všem oddaná. Obě sestry ale projevovaly hluboký zájem o vzdělání. Patřily mezi zakládající členky *Amerického klubu dam*. Obě se účastnily první přednášky Františka Josefa Studničky (1836–1903) o astronomii dne 15. ledna 1865 u V. Náprstka, kam dorazila Karolina Světlá (1830–1899) s ženami, které se předtím scházely pravidelně u ní. Na přednášku neměli přístup muži, mohly se jí rovněž tak zúčastnit svobodné dívky, které toužily po vzdělání. Sešlo se jich tehdy čtyřicet devět.

domysli se. Společně pak navštívili domácnosti několika vídeňských Čechů. „Pak jsem doprovodila Š[imáčka] na nádraží, odkud vlak o 7 h. odjel. Loučení co přivítání to samé. Obšírnější zprávy dozvíš se od něho samého. Že jsem byla těch 10-11 h. nad míru šťastná, víš dobře, neb znáš povahu a šlechetnou mysl našeho Š[imáčka]. Jak se dozvídám, přijede za 14 dní opět. Počítám hodiny a minuty, a právě nyní v očekávání je čas tak loudavý, kde v užívání radostí utíká co voda.“ (A NpM, fond Vojta Náprstek, Barbora Křížková Josefě Křížkové, 28. 3. 1863, inv. č. 1/179, 2 ll.). Podobizna Barbory Šimáčkové je v příloze č. 2.

⁵⁸ AMP, sbírka matrik – kostel sv. Jiljí na Starém Měště, sign. 10.

⁵⁹ Obchod se šicími stroji byl v domě U Lemonů čp. 365 v Perlové ulici na Starém Měště pražském.

⁶⁰ Milena SECKÁ, Martin ŠÁMAL (eds.), *Byl to můj osud... Zápisky Josefy Náprstkové*, s. 120.

⁶¹ Když se František Šimáček Josefu Uhlířovi představil jako spisovatel, reagoval podle zápisků Josefy Náprstkové takto: „Spisovatel a žebrák, to je u mě jedno; kdyby řekli, jsem obuvník, mám dva neb tři tovaryše; svolil bych hned, ale spisovateli dceru svoji nedám.“ J. Náprstková v zápiscích rovněž zdůraznila, že sňatek nadané malíčky Katinky Uhlířové s F. Skrejšovským nesplnil očekávání Josefa Uhlíře (Milena SECKÁ, Martin ŠÁMAL (eds.), *Byl to můj osud... Zápisky Josefy Náprstkové*, s. 122).

Vedle sester Křížkových a Karoliny Světlé zde byly například Augusta Braunerová (1817–1890), Zdeňka Havlíčková (1848–1872), Anna Holinová (1834–1910), Eliška Krásnohorská (1847–1926) a Sofie Podlipská (1833–1897). Pro následný velký zájem dívek a žen byla tak zahájena pravidelná přednášková činnost pro „slabší“ pohlaví v domě U Halánků. Členky *Amerického klubu dam* pořádaly také výlety do širšího okolí Prahy, které se setkávaly s velkým ohlasem u tamějších vlasteneckých skupin. Jeden dvoudenní výlet na Mělnicko popsala Barbora Ludmila Šimáčková v novinovém článku.⁶² Velmi důležitá byla i jejich charitativní činnost, která se krátce po založení *Amerického klubu dam* projevila pomocí raněným vojákům po červencové bitvě v roce 1866 u Hradce Králové. Členky pravidelně zraněné vojáky v nemocnicích navštěvovaly a přinášely jim prádlo, obvazy, pití, karty, psací potřeby a knihy.

Vojta Náprstek seznamoval veřejnost s novými vynálezy, které usnadňovaly především ženám práci v domácnosti. Účastnil se světové výstavy v Londýně v roce 1862, o které pak přednášel dne 4. ledna 1863 v domě čp. 336 na Střeleckém ostrově v Praze, kam dorazilo přes 200 dam a kde jim představil šicí stroje.⁶³ Brzo pak zakoupil od americké firmy *Wheeler a Wilson* šest šicích strojů. Na prodej a rozšíření šicích strojů v Čechách se právě pak zaměřila Barbora Křížková, která v prodeji pokračovala i po provdání za Františka Šimáčka. Obchod s šicími stroji firmy *Wheeler and Wilson Manufacturing Company New York* jako hlavní prodejce pro Království české měla nejdříve od 5. června 1863 ve Spálené ulici čp. 112, od 7. srpna 1863 pak na Betlémském náměstí čp. 1005, následně v Bartolomějské ulici čp. 310/I.⁶⁴ v tehdy nově postaveném domě v prvním patře, dále také v domě U Lemonů čp. 365 v Perlové ulici v prvním patře a později v Ostrovní čp. 225/II., kde nepříliš výnosný obchod pravděpodobně kolem roku 1870 uzavřela. Mladička Barbora Křížková se v práci na šicích strojích zdokonalila u pana Johna B. Kirsche ve Vídni, který byl zástupcem americké firmy *Wheeler a Wilson* a přítelem Vojty Náprstka. V dopise ze dne 16. března 1863 psala svému otci, že právě dorazila do Vídně, kde ji česká menšina skvěle přivítala. Byla ubytována u rodiny Zoufalých ve stejném domě, kdy bydlel Alois Vojtěch Šembera (1807–1882). V dalším dopise

⁶² Milena SECKÁ, *Vojta Náprstek. Vlastenec, sběratel, mecenáš*, s. 149–151.

⁶³ Páně V. Náprstkova druhá přednáška na Střeleckém ostrově, in: *Národní listy*, roč. 3, příloha k č. 3, 5. 1. 1863, s. 1.

⁶⁴ V *Poslu z Prahy*, roč. 1864, č. 1, s. 10, je inzerována nabídka šicích strojů, kde je uvedeno, že kupcům se nabízí zaškolení zdarma. „Náklad na ně vyplátí se v krátkém čase. Činí za minutu 500–2000 stehů.“ Zájem o šicí stroje v Praze způsobil vznik řady obchodů, které nabízely i šicí stroje jiných značek.

ze dne 22. března 1863 mu pak psala: „*Nemyslete však, že hledím-li sobě zábav a prohlížím-li Vídeň, že při tom zapomínám na hlavní účel mé cesty, na šicí stroj, nikoliv však, jestli Kirsch psal panu Vojtěchovi, zajisté že se zmínil o mých pokrocích a pochválil mou pilnost, kteroužto chválu úplně právem zasluhuji. Co na stroji šiji, ani jednou ještě nepotřebovala jsem dlouho spekulovat a hledat příčiny, když trucoval, zdá se mi, že vstoupil duch svatý do hlavy a osvětlil rozum můj, bych poznala, jak dobře jak špatně šít. Pan Kirsch se diví, proč p. V.[ojtěch] ani v Hlase, ani v Politice, ani v Nár.[odních] List.[ech], dosud nic o šicích strojích neoznámil, já si ale myslím, že příčinou toho jest můj pobyt ve Vídni, že snad až do Prahy se vrátím, budeme to vybubnovávat do celého Českého království. Všechn strach můj zmizel a odhodlanost a vytrvalost sedět u stroje třeba 6-7 hodin bez přestání je nyní na denním pořádku. Mám nyní můj stroj, na kterém já sama pracuji, poněvadž p. K.[irsch] dostal včera z Ameriky zase nesmírný počet čerstvých strojů, a mohla jsem sobě vybrat, jaký jsem si přála. Jak mi Šimáček psal, že bude dobře, když ostanu u Kirschů na obědách, učinila jsem tak, a čím dále tím více stávám se v domácnosti známější.“⁶⁵ Po dvou měsících se Barbora Křížková vrátila do Prahy. V dopise ze dne 7. května 1863 sebevědomě prohlásila, že „*co jsem se tu naučila, mám pouze sobě co děkovat*“.⁶⁶ Také zde promýšlela otevření vlastního obchodu se šicími stroji v Praze na prestižních adresách (Můstek, ulice Spálená, Široká, Vodičkova, dnešní Národní třída). Obchod tedy skutečně po návratu dne 5. června 1863 v Praze otevřela. Vedle prodeje nabízela zákazníkům výuku na šicích strojích a připravila pro ně český návod.⁶⁷ Na hospodářské výstavě v Čáslavi dne 15. října 1863 obdržela „*pochvalný list*“ a finanční odměnu ve výši dvou tolarů za úspěšné šíření šicích strojů v Čechách.⁶⁸ Že jí pak tento obchod přiděloval ovšem spíše starosti, potvrzuje její poznámka na konci dopisu, který psal František Šimáček V. Náprstkovi dne 28. února 1865 ve věci žádosti o půjčku ve výši 300 zl., jelikož neodkladně musel proplatit směnku ve výši 400 zl. za dodaný tiskový papír: „*Já mám též státí peníze za několik strojů a nikdo nechce platit.**

⁶⁵ A NpM, fond Vojta Náprstek, Barbora Křížková Adolfu Křížkovi, 22. 3. 1863, inv. č. 1/178, 1 ll.

⁶⁶ A NpM, fond Vojta Náprstek, Barbora Křížková Josefě Křížkové, 7. 5. 1863, inv. č. 1/180, 2 ll.

⁶⁷ Barbora Šimáčková v dopise ze dne 30. května 1864 žádala Vojtu Náprstka o zaslání klišé z připravované velké knihy o šicích strojích, které použije jako podklad k českému návodu pro své zákazníky a který doplní bohatou obrazovou přílohou (A NpM, fond Vojta Náprstek, inv. č. 8, 1 ll.). Návod k šicím strojům s bohatou obrazovou přílohou byly rovněž otiskovány na pokračování v *Poslu z Prahy* od 2. dubna do 30. dubna 1864. Průvodního textu k nim se zhostil Alois Studnička (1842–1927).

⁶⁸ *Národní listy*, roč. 3, č. 246, 22. 10. 1863, s. 3.

*Hrabě Berchtold a Baron Schell*⁶⁹ od měsíce října mají stroj a já nemám dosud ani groše. Platím teď Kirschovi v hotovosti při objednávání, a tudíž nemohu, jakžkoliv bych ráda, Šimáčkovi pomoci. Prosím tedy, pane Vojtěch, můžete-li, vyplňte Š[imáček]-ovi jeho prosbu na několik pár dní.⁷⁰ V dalším dopise ze dne 4. září 1865 roztrpčeně píše V. Náprstkovi: „Dnes obdržela jsem psaní z Vídně od Kirschů, které mi způsobilo takovou trapnou bolest, jakou jsem dosud, co stroje na skladě mám, nepocítila. Píše mi [...] dosti ostrým obsahem, že prý na takové město jako je Praha příliš málo se prodává, že neplatím starý dluh, že nyní dostane z Ameriky 1000 strojů, které budou značně levnější, než nyní stroje jsou, že však dříve agentům svým nedá ani jediného levnější, pokavád staré zásoby v hlavním skladě jakož i ve filiálkách vyprodány nebudou a staré saldo vyrovnáno nebude. – Vše to prvnější spočívá na pravdě mimo to, že bych měla úmysl vzdáti se obchodu, který je pramenem mé dobré mysle, mé chuti k práci a k rozšiřování tak světového vynálezu, a kterého kdybych se vzdala, neb mi byl odejmut, musela bych nasadit část mého života. Stroje ovšem teď tak málo nacházejí odbytu, že často celý měsíc, ba i déle, neprodá se ani jediného stroje, a to tím, že teď velká tíseň peněžní panuje, velká konkurence a k tomu ve všech skladech velmi laciné a skutečně též dobré stroje jsou. Lidé nehledí na nejlepší věc, jen když hodně levná je, ať trvá dlouho nebo krátce, na to se nikdo neptá [...] Nyní, kdy Kirsch doléhá na mne tak mocně na zaplacení starého salda, a kde já několik strojů prodala na dluh, na jisté však a brzké zaplacení nemám než asi 150 zl. na hotovosti, které však Kirschovi nestačí, i požaduje on alespoň 10–1200 zl. [!] hned, pakli nechci, abych se vzdáti musela obchodu. – Můžete sobě lehko pomysleti v jakém trapném postavení se nacházím, div, že rozumu nepozbydu. Prosím Vás tedy snažně o zapůjčení 8-1000 zl. [!] i zavazuji se Vám buď slovem nebo směnkou, že každého měsíce 1000 zl. neb dle možnosti ještě více Vám oplatím, tak že celý dluh nejvýše 8-10 měsíců by trval.“⁷¹ Vojta Náprstek nakonec skutečně Barboře půjčil, sice menší částku, ale i přesto nebyla nadále schopna řádně dluh hradit.⁷² Vojta Náprstek po rozmluvě s Johnem B. Kirschem navíc zjistil,

⁶⁹ Petr Mašek se domnívá, že to byl Johann Baptist, svobodný pán (baron) Schell von Bauschlott (1827–1899), který se v roce 1848 oženil s Terezií hraběnkou Wratislavovou z Mitrowitz (1824–1893), rozenou Kotz z Dobrze, která vlastnila statek Koloděje nad Lužnicí, kde společně žili. Z rodu Berchtoldů šlo pravděpodobně o Prospera hraběte Berchtolda (1807–1866), který byl synem Karla Gustava hraběte Berchtolda a Emilie Schell von Bauschatt (1786–1812) a dědicem statku Neznašov v jižních Čechách.

⁷⁰ A NpM, fond Vojta Náprstek, František Šimáček Vojtu Náprstkovi, 28. 2. 1865, inv. č. 43/167, 1 ll.

⁷¹ A NpM, fond Vojta Náprstek, Barbora Šimáčková Vojtu Náprstkovi, 4. 9. 1865, inv. č. 1/181, 2 ll.

⁷² V dopise sestře Josefě z října 1865 Barbora Šimáčková sděluje, že ročně prodá 30 šicích strojů s provizí 30 zl. (A NpM, fond Vojta Náprstek, inv. č. 1/189, 1 ll.).

že ve skutečnosti dluží 3000 zl. Napětí mezi Barborou Šimáčkovou a Vojtou Náprstkem nakonec po delší době vyšumělo.

Šimáčková manželka se aktivně zapojila do ženského emancipačního hnutí v Čechách. Vystupovala zde jako Ludmila B. Šimáčková. Ale ještě jako slečna Baruška Křížková na sebe veřejně upozornila podpisem pod prohlášením *Adresa českých paní*,⁷³ kde se děkovalo Vojtu Náprstkovi za šíření technických vynálezů, které usnadní ženám práci v domácnostech. Její jméno také nechybí vedle Karoliny Světlé pod prohlášením *Češkám*⁷⁴ ze dne 25. ledna 1863, které již mělo jakousi podobu manifestu za uznání práv žen a jejich možného přínosu k národnímu rozvoji. V roce 1871 založila Karolina Světlá *Ženský výrobní spolek český* v Praze a při něm i spolkovou školu, která se zaměřila na vyučování praktických předmětů a byla přístupná i dívkám z chudých rodin. Oznámení tohoto záměru pod názvem *Provolání k paním a dívkám českomoravským* bylo otištěno v periodicích, dne 23. ledna 1871 v *Politiku*⁷⁵ a 25. ledna 1871 ve *Svobodě*⁷⁶, ale i v dalších časopisech.⁷⁷ Spolek měl také zajišťovat pro ženy zaměstnání. *Provolání* podepsalo dvacet sedm žen, vedle Karoliny Světlé to byly Sofie Podlipská a také Barbora Ludmila Šimáčková. Přihlášky do spolku byly přijímány v sídle *Tělocvičného spolku paní a dívek pražských*,⁷⁸ jenž byl propojený se *Sokolem*. Úspěch spolku krátce po vzniku byl značný, hned na začátku měl 1000 a v následujícím roce již 1680 členů.⁷⁹ Barbora Šimáčková se angažovala také v ženském *Spolku sv. Ludmily*, jehož počátek je kladen do roku 1851 a je spojen s Marií Riegrovou-Palackou (1833–1891).⁸⁰ Prokázala se zde jako sebevědomá žena, která se nebála veřejně

⁷³ *Adresa českých paní*, in: *Národní listy*, roč. 3, č. 27, 3. 2. 1863, s. 1-2. Prohlášení podepsalo 300 žen. V *Národních listech* bylo však uvedeno jen několik jmen, vedle Karoliny Světlé, Anny Holinové také Baruška Křížková.

⁷⁴ *Češkám*, in: *Národní listy*, roč. 3, č. 21, 27. 1. 1863, s. 3.

⁷⁵ *Provolání k paním a dívkám českomoravským*, in: *Politik*, roč. 5, č. 23, 23. 1. 1871, s. 3.

⁷⁶ *Provolání k paním a dívkám českomoravským*, in: *Svoboda*, roč. 5, č. 2, 25. 1. 1871, s. 48.

⁷⁷ *Provolání k paním a dívkám českomoravským*, in: *Květy*, roč. 6, č. 4, leden 1871, s. 30. Provolání doplnil redaktor Vítězslav Hálek pochvalou tohoto počínu.

⁷⁸ *Tělocvičný spolek paní a dívek pražských* byl založen v roce 1869 a hlavní cvičitelkou zde byla Klemeňa Hanušová (1845–1918).

⁷⁹ Marie BAHENSKÁ, *Ženský výrobní spolek*, in: *Český lid*, roč. 91, č. 3, 2004, s. 255.

⁸⁰ Marie BAHENSKÁ, *Počátky emancipace žen v Čechách. Dívčí vzdělávání a ženské spolky v Praze v 19. století*, Příbram, Libri 2005, s. 104-105.

vystupovat a upozorňovat na práva žen. Byla také iniciátorkou založení ženského vydavatelského spolku *Libuše. Matice zábavy a vědění* v roce 1872, který svým jménem odkazoval na slavnou věštkyni českých bájí. Podstatou spolku bylo vydávat v češtině kvalitní knihy pro „*rodinný kruh, a činiti v národě našem přítrž vydávání a rozšiřování knih obsahu závadného, kteréž z pokoutních pramenů cizinských k nám se přenášejí.*“⁸¹ Starostkou *Libuše* byla Eliška hraběnka z Kounic, náměstkyní Mathilda Villaniová (1826–1885), účetní Anna Srbová (1832–1920), pokladní Antonie Vališová a funkci výkonné jednatelky zastávala Barbora Ludmila Šimáčková. V roce 1877 funkci starostky *Libuše* převzala její sestra Josefa Náprstková. Ve výboru *Libuše* byly dále Anna Fingerhutová nebo Žofie Erbenová (1835–1905). Z celého projektu je patrné, že tento počín nakladatelsky zajišťoval František Šimáček pro svoji manželku, která zde realizovala své představy o ženské rovnoprávnosti. Dokládají to i její myšlenky zveřejněné v předmluvě knihy *Vynikající ženy mimo rodinný kruh*, která vyšla tiskem v roce 1872 v *Libuši*. V knize ukázala na ženské úspěchy ve společnosti 18. a 19. století, a to na příkladech žen z anglo-amerického světa, které představila jako vzory k následování českým ženám.⁸² V předmluvě knihy napsala: „*V poznání toho, co byly provedly ženy naší doby, leží nový důkaz, že je žena muži ve schopnostech a ve vůli sourodá, veškeré činnosti jeho schopna; poznání toho může býti ženskému pohlaví mocným povzbuzením k vytrvalosti na dráze činnosti vyšší, kteráž už na mnoze a to skoro výhradně jest přikázána rukou ženským [...] V Americe ve věci této stal se utěšený pokrok. Tam již obecně uznává se potřeba toho, aby ženská mohla se oddávati pěstování vědy a umění, k čemuž jsou jí až jistého stupně podány prostředky.*“⁸³ V *Libuši* vycházely práce českých a světových

⁸¹ *Účel Libuše a její členové*, 1872. Členové spolku *Libuše* byli zakládající a čestní. Zakládající členové skládali při vstupu do *Libuše* 10 zl. a měli možnost po 12 let získávat knižní produkci spolku. Čestní členové věnovali nejméně 50 zl. v hotovosti nebo věci stejné hodnoty. Byla také kategorie přispívajících členů, kteří za 1 zl. obdrželi všechny knihy, připravené *Libuši* v jednom roce. Prvotním cílem tohoto projektu bylo získat dvacet tisíc členů. V plánu bylo vydat ročně pět knih. V roce 1872 vyšlo ale dokonce sedm knih. Knihy bylo možné získat také osobně v knihtiskárně Josefa Koláře. Kladl se důraz na vznik sítě distributorů („sběratelů“) v krajích. Reklamy na knižní díla *Libuše* byly pravidelně zveřejňovány v *Poslu z Prahy*.

⁸² V knize představila samaritánství Florence Nightingaleové, práci lékařek Emilie a Elišky Blackwellových, Klementiny Lozierové a Harriot Huntové, obětavost učitelky a spisovatelky Emmy Willardové, dále pak nezištnost spisovatelek a nadaných žen - Elišky Smithové a Elišky Karterové, historičky Kateřiny Macaulayové, knihtiskařky Emilie Faithfullové, malířky Fanny Corbaxové, sochařky Harriot Hosmerové a „těšitelky uvězněných“ Sary Martinové.

⁸³ Ludmila ŠIMÁČKOVÁ, *Vynikající ženy mimo rodinný kruh*, Praha, *Libuše* 1872, s. 5-6. Kniha vyšla jako třetí svazek *Libuše* před prvním a druhým dílem románu *Dvě matky* švédské spisovatelky Marie Sophie Schwartzové, který přeložila P. M. Chorušická. Kniha Barbory Šimáčkové se prodávala za 30 kr. Po této knize vyšel v *Libuši* překlad díla *Rodina, její starosti a radosti* švédské spisovatelky Fredriky Bremerové (1801–1865). Portréty významných žen z anglo-amerického světa představila Barbora Šimáčková nejdříve na přednáškách pro členky *Amerického klubu dam*. Reprodukce obálky knihy je umístěna v příloze č. 10.

spisovatelek, které překládaly ženy z okruhu *Amerického klubu dam*. Jednalo se o díla výchovná, romány a historická pojednání. *Libuše* byla pro Barboru Šimáčkovou pravděpodobně nejdůležitějším životním projektem, který ji zaměstnával ještě krátce před její předčasnou smrtí, v době, kdy jí zdravotní problémy neumožnily vycházet na veřejnost.

Barbora Šimáčková byla rovněž nápomocná manželovi v jeho podniku. Pomáhala v redakci *Posla z Prahy*, psala adresy na dopisy, ale také se přímo podílela na článcích, kde uplatnila své jazykové znalosti: „*U Náprstků jsem dosud nebyla, nebyla jsem v Praze a teď mám celý den co dělat, neboť mimo svých prací domácích upravuji pro Posla zprávy z celého světa, na které duchaplný pan Sudík⁸⁴ nevystačí, to běže mi 2-3 hod. času.*“⁸⁵

3.2 Každodennost u Šimáčků a závěr života Barbory Šimáčkové

Barbora Šimáčková viděla vzdělanou a sebevědomou ženu jako ideální matku, která vychová národu opravdové vlastence. Přijímala svoji roli oddané milující manželky a odpovědné matky, žádala však prostor k osobnímu rozvoji, který ji manžel rád poskytl. O svém osobním životě se rozepsala v dopise z prosince 1877: „*[...] 14 roků již provdána jsem za muže povahy vzácné – šlechetné, poctivé! Věřu uplynula mi doba ta po jeho boku jako sen, ač bylo mi prodělání trpkou často školu života, jak to při povolání žurnalisty českého ani jinak nelze myslet. Avšak snášela jsem veškeré trampoty trpělivě, vědoma, že povinností ženy právě jest: dobré i zlé s manželem trpěti a snášeti.*

Díky Bohu, že nejhorší, jak doufám, odbylo a že s veselejší tváří mohu hleděti budoucnosti vstříc, která synkům našim kyne! Jaroslav, 13 letý, je quartánem real.[ného] gymnázia, Bohuslav, 11 letý, primánem tamtéž. Z obou máme radost, an veškerí profesori chválí jich dobré mravy i schopnosti, kterých s veškerou pílí používají. Vloni stihla nás bolest nevýslovná ztrátou milovaného nejmladšího (2 letého) synáčka Vladislávka a teprve teď pomalu začínáme být opět pokojnějšími. Dceruška Ludmila⁸⁶ brzy po spatření světla (před 9 roky) zemřela těž, a tak nám zbyli jen ti dva klučíci, kteří musí nám byly naše nahražovati. Až je seznáte, zajisté že jim se nakloníte.

⁸⁴ František Sudík, „lokálkár“ v *Poslu z Prahy*.

⁸⁵ LA PNP, fond Varia – Barbora Šimáčková, B. Šimáčková Jaroslavu Šimáčkovu, 29. 7. 1878, inv. č. 84, 2 ll.

⁸⁶ Ludmila Šimáčková se narodila v roce 1869. V dopise ze dne 25. července 1869 gratuluje rodičům k narození dcery Augusta Tonnerová (LA PNP, fond Varia – František Šimáček, inv. č. 40, 1 ll.), která následně poslala kondolenci (LA PNP, fond Varia – František Šimáček, inv. č. 41, 1 ll.).

Že mladší bratr můj Jindřich⁸⁷ v mladistvém věku byl nám odňat, tuším, že Vám vědomo, starší Čeněk je nyní hledaným lékařem v Praze a zastává místo čestné, jsa místním lékařem v městském chudobinci na Karlově, kde je až 400 chovanců. Vydal již 2 obsáhlá díla lékařská v jazyku českém: Českým paním a Základové porodnictví.⁸⁸ Kteréžto spisy mají velkou důležitost a cenu ve vědě lékařské. – Sestra má Pepa, kterou Jste ráčil u Náprstků seznati, provdána je od 3 roků za Vojt.[ěcha] Náprstka i jest jí za roztomilou povahu její údělem tak šťastné manželství, jakého lze jen mysleti.

*Národní náš život počíná opět po odbytých bouřích utěšeněji se rozvíjeti. Bohužel, že léta, v nichž bratrovražedný boj zuřil, jsou ztracena a nedají se nahraditi. Musíme s celým úsilím pracovati nyní všichni, abychom rány zacelili.*⁸⁹

Ve výchově svých synů Bohuslava a Jaroslava byla velmi přísná a důsledná. Boža a Jarouš, jak jim doma říkali, byli vychováváni i hospodyněmi Anežkou⁹⁰ a Rezinkou⁹¹, které Barboře Šimáčkové výrazně pomáhaly s domácností. V tomto ohledu je velice zajímavý dopis, který psala svému otci Adolfu Křížkovi: „Odesílajíc prádlo přikládám pro Bohouše německou knihu *Gullivers Reisen* a německo-český slovník, aby neměl výmluvy pro necvičení se v jazyku německém. Obě knihy ať má stále zaobalené v papíru, nevynáší je z pokoje, neboť při jeho lehkovážné povaze mohly by přijít snadno k ztracení. Když bude číst neb cvičit, ať tak činí v pokoji, nebude alespoň roztržitý. Gullivera ať nikomu [...] nedává do ruky, vůbec nikomu jej neukazuje, není jeho, je vypůjčený a nesmí se na něm nic stát. Neposlechne-li doslovně tohoto připomenutí, nedostane vícekrát nic ku čtení. Pro cvik, ať jej překládá do češtiny, slovník k tomu má výtečný. Tedy do toho s chutí.“⁹² Mnohdy přehnaná důslednost ve výchově

⁸⁷ Jindřich Křížek (1843–1863).

⁸⁸ Čeněk KŘÍŽEK, *Českým paním: Pravá pomoc v těhotenství, při porodu, v šestinedělí a při ženských nemocech. Sbíрка užitečných pravidel a naučení pro pohlaví ženské. Ku prospěchu pomocnic při porodu, jakož i bedlivých matek*, Praha, Josef Kolář 1875; TÝŽ, *Základové porodnictví pro lékaře. Se zvláštním zřetelem k části operativní*, Praha, Josef Kolář 1876.

⁸⁹ LA PNP, fond Varia – Barbora Šimáčková, B. Šimáčková neznámému, 12. 12. 1877, inv. č. 67, 2 ll.

⁹⁰ Anežka se podílela na výchově dětí.

⁹¹ Rezinka zajišťovala pro domácnost nákupy. Dokládá to i Barbořin dopis manželovi z Kout na Šumavě, kde delší dobu pobývala: „Rez.[inka] ať ti koupí as 2 kravaty ā 12 kr., jako ti je už obstarávala [...] Rez.[inka] ať mi koupí pro p. P.[ittla] takový plechový trychtýř na vař.[ení] kávy, jako máme my doma v užívání, je k dostání v Michalské ulici u klempíře na rohu vedle kavárny Kalifornie a stojí as 50 kr., ten vezmi buď do kufru, neb do toho koše, oboje ti Anežka může donést do omnibusu.“ (LA PNP, fond Varia – František Šimáček, Barbora Šimáčková Františku Šimáčkovi, [1878], inv. č. 35, 2 ll.).

⁹² A NpM, fond Vojta Náprstek, Barbora Šimáčková Adolfu Křížkovi, b. d., inv. č. 1/185, 1 ll.

způsobovala častější konflikty mezi manžely, jak dokazuje korespondence v pozůstalosti Vojty Náprstka, v níž si Barbora stěžuje na údajnou nezvladatelnost synů. Snaha vést děti k nezištnosti a slušnosti dokresluje věcný dopis ze dne 11. února 1871, poslaný Jaroslavem Šimáčkem V. Náprstkovi:

„Milý pane Vojtěch!

Dostali jsme každý od tatínka jeden tolar, Bohoušek a já, my jsme si vzpomněli, že je dáme chudým sirotkům, a posíláme je na sirotčinec. Naše úcta Vám a sirotčinci Nazdar!“⁹³

V řádné výchově synů se hněvala na Ferdinanda Náprstka (1824–1887), bratra Vojty Náprstka, kterého vinila, že „*mi kazí hochy, naváděje je, aby házeli knihy do sklepa a nic se neučili*“.⁹⁴

Děti často jezdily k dědečkovi z matčiny strany do Černošic, který zde měl dům se zahradou. O jedné návštěvě z roku 1878 se zmiňuje Barbora v dopise manželovi. Z Prahy vyjeli vlakem do Radotína, kam jim měl dědeček s kočárem přijet naproti. Špatně se ale domluvili, takže Barbora se synem Bohuslavem byli nuceni jít z Radotína celou cestu pěšky: „*My s Božou kráčeli zcela volně pěšinami polními, neboť chtěli jsme užít pěkného večera ve vábné přírodě. Boža celou cestu zpíval, jak, to se neptej, klopýtal, mlátil slunečníkem, šmaťhal a pouštěl každou chvíli balíček s knihami – který brzy na hlavě, brzy na ramenou nesl – na zem. Bylo to vzdor tomu krásné cestování.*“⁹⁵ Jaroslav Šimáček v roce 1878 pobýval u tety Marie Šimkové⁹⁶ v Českém Brodu a u strýce Josefa Šimáčka v Dolních Beřkovicích. Z dopisů, které psala Barbora synovi Jaroslavovi do Dolních Beřkovic, se dozvídáme další rodinné reálie. Svého syna v dopisech často kárala za úroveň jeho korespondence: „*Věř mi hochu, ty tvé dopisy nesvědčí o tvých schopnostech, a neuděl si v tom ohledu za ty léta, cos mi z Černošic jako 10 letý hoch psával, žádných pokroků. Je to velice po školácku [...]*“⁹⁷ „*Hleď sobě, hochu, stylistiky, jsou tvé dopisy jako by od 6-8 letého žáčka, a nikoli od quartána. Německé ač dosti chybné, uspokojilo mne.*“⁹⁸ V další části dopisu pak B. Šimáčková, jež pobývala

⁹³ A NpM, fond Vojta Náprstek, Jaroslav Šimáček Vojtovi Náprstkovi, b. d., inv. č. 43/175, 1 ll.

⁹⁴ LA PNP, fond Varia – František Šimáček, B. Šimáčková Františku Šimáčkovi, 11. 2. 1871, inv. č. 38, 2 ll.

⁹⁵ LA PNP, fond Varia – Barbora Šimáčková, B. Šimáčková Františku Šimáčkovi, 1878, inv. č. 81, 2 ll.

⁹⁶ Soubor korespondence Barbory Šimáčkové synovi Jaroslavovi do Českého Brodu z dubna 1878 a července 1878 do Dolních Beřkovic.

⁹⁷ LA PNP, fond Varia – Barbora Šimáčková, B. Šimáčková Jaroslavu Šimáčkovi, 24. 7. 1878, inv. č. 82, 2 ll.

⁹⁸ LA PNP, fond Varia – Barbora Šimáčková, B. Šimáčková Jaroslavu Šimáčkovi, 1878, inv. č. 83, 2 ll.

tehdy v Černošicích se synem Bohuslavem, reaguje na Jaroslavovu zprávu, že teta Emilie Šimáčková má zdravotní problémy. Psala mu otevřeně o svých zdravotních a existenčních problémech: „*Je mi líto srdečně, že trpí chudák stálými bolestmi, avšak i já jsem na tom letos velmi bledě a žiju takřka jen k večeru. Neboť odpoledne a po obědě jsem tak slabá, a tak těžce dýchám, že nikam ani nevycházím a sedím v zahradě na jednom místě, až k večeru teprve je mi vždy volněji. Chut' k jídlu nemám skoro žádnou, jen trochu toho spaní.*“⁹⁹ Jako správná maminka se ale samozřejmě stále zajímala o jeho zdraví a potřeby. Do Dolních Beřkovic mu posílala boty, punčochy a knihy. S Náprstkovými se vydávala B. Šimáčková na vzdálenější místa od Prahy. Společně navštívili například Orlík, Zvíkov, Bezděz. Víme, že delší dobu pobývala ze zdravotních důvodů vedle Černošic také v Košátkách u Mělníka a Koutech na Šumavě, kam rovněž přijížděl i její stále pracovně vytížený manžel. Svého manžela také přesvědčila k výletu do Katusic v roce 1878 na slavnostní odhalení pomníku českému vlastenci Janu Nepomuku Krouskému (1814–1876). Ve společnosti dam v době delších pobytů mimo Prahu se Barbora zaměstnávala kromě výletů pletením a háčkováním, po večerech se dámy bavily karetními hrami a vypravováním anekdot.

Velkou vášní Barbory Šimáčkové byla divadla, která pravidelně navštěvovala celá rodina. Zajistila si předplatné a byla tvrdým kritikem českých představení. Navštěvovala *Nové české divadlo*, kde se začalo hrát v červenci 1876.¹⁰⁰ V dopise z roku 1878 si povzdechla:

„*Já opět co nevidět budu trpět s trpícími v té naší dřevěné haluzně jménem nové české divadlo*“.¹⁰¹ V dopise svému muži z Košátek ze srpna 1878 psala, že pravidelně čte celého *Posla z Prahy*, který se jí zdá lepší než dřív, zvláště za kvalitní považovala zprávy ze soudní síně. Dále pak poznamenala, že zde chybí pravidelné zprávy o divadle, nakonec ale konstatovala, že „*těžko o něčem psát, co vlastně není, neboť o tom nynějším repertoiru nemožno psát*“.¹⁰² V roce 1877 pobývala v lázních v Malé Chuchli, odkud psala rodině četné dopisy a dotýkala se zde také zájmu o divadlo.¹⁰³ I v době velkých rodinných dluhů chodila

⁹⁹ LA PNP, fond Varia – Barbora Šimáčková, B. Šimáčková Jaroslavu Šimáčkovi, 24. 7. 1878, inv. č. 82, 2 ll.

¹⁰⁰ *Nové české divadlo* bylo postaveno podle projektu architekta Antonína Bauma. Bylo pokládáno za prozatimní divadlo, než bude otevřeno reprezentativní *Národní divadlo*. Po roce 1883 již nebylo potřebné, a proto v roce 1885 došlo k jeho odstranění.

¹⁰¹ LA PNP, fond Varia – Barbora Šimáčková, B. Šimáčková neznámé, 1878, inv. č. 65, 2 ll.

¹⁰² LA PNP, fond Varia – F. Šimáček, Barbora Šimáčková Františku Šimáčkovi, 19. 8. 1878, 2 ll.

¹⁰³ B. Šimáčková zde psala především synovi Jaroslavovi, kterého například pobízela k návštěvě divadelních představení (činohra *Carův kurýr* Ference Csepregyho dle námětu Julesa Verna, opera *Hugenoti* Giacom

Barbora na divadelní představení, což jí rodina Náprstkova vyčítala, obviňovala ji z marnotratnosti, jelikož při té příležitosti navštěvovala i cukrárny. Na výčitky pak reagovala dopisem v roce 1865: „*Abych ale zase nelhala, předce jsem byla při Trubadúru¹⁰⁴ [...] v Credenci, a sice proto, abych Š.[imáčkovi], který byl se mnou v divadle na referentský lístek, koupila za 5 krejcarů cukrátek, poněvadž mu byl cítit tabák od cigár z úst a já nemohla vydržet vedle něj sedět.*“¹⁰⁵ Dychtivě sledovala se svým manželem přípravy k postavení kamenného českého *Národního divadla*, jehož otevření se ale už nedožila.

Jak domácnost Františka Šimáčka vypadala, zjišťujeme především z korespondence jeho manželky. V dopise sestře Josefě z října 1865 se dočteme, že jejich roční výdaj na činži byl 400 zl., na provoz domácnosti 800 zl. a na oblečení a syny dávali ročně 400 zl.¹⁰⁶

V korespondenci také podrobně popisuje, někdy až moc rozvláčně, každodennost, se kterou byla rodina konfrontována. Víme, jak a co se jedlo: „*Večeříme stud.[ené] telecí a chleba Beřkovský s tvar.[ohem] a más[em].*“¹⁰⁷ Barbora Šimáčková jedla rýžovou polévku, maso s jablíčkovou omáčkou, smažený řízek s bramborovou kaší, maso s koprovou omáčkou, koláče a pila španělský čaj a pivo. V dopise z roku 1878 B. Šimáčková uvádí, že vařila v Černošicích, kam ze zdravotních důvodů v posledních letech svého krátkého života častěji jezdila: „*Včera vařila jsem 3 formy sulce, jež se znamenitě podařil, dnes chystám smažené telecí nožičky s čerstvým zelím, v pondělí měli jsme přirozené řízky s okurk.[ovým] salátem a včera uzenky. Zítřka pak načneme sulc a kousek pražského salámu. Tak vidíš, jak zde hospodaříme my, pivo uchází studené, může se velmi dobře pít.*“¹⁰⁸ Také se v archivních dokumentech dočteme, jak se u Šimáčků oblékali. Barbora Šimáčková si části oblečení pro sebe a rodinu dokázala ušít nebo uplést sama, rodina ale využívala i služeb krejčího, jak dokresluje dopis z roku 1878: „*Dareba krejčí, má nás za blázny, neboť dosud o vašich ani tatínkových šatech nemáme památky, bojím se skutečně, aby podezření naše, že s penězi*

Meyerbeera). „*Přála bych Ti, abys viděl Carova kurýra kvůli dekoracím, znázorňujícím kraje neznámé! Popros tedy tatínka, aby tě tam dovedl na dětský lístek, neboť jak doslýchám, bude zítra ve středu naposledy dáván.*“ (LA PNP, fond Varia – F. Šimáček, Barbora Šimáčková Jaroslavu Šimáčkovi, 25. 6. 1877, inv. č. 79, 1 ll.)

¹⁰⁴ *Trubadúr*, opera Giuseppe Verdiho z roku 1853.

¹⁰⁵ A NpM, fond Vojta Náprstek, Barbora Šimáčková Josefě Křížkové, 1865, inv. č. 1/190, 2 ll.

¹⁰⁶ A NpM, fond Vojta Náprstek, Barbora Šimáčková Josefě Křížkové, říjen 1865, inv. č. 1/189, 2 ll.

¹⁰⁷ LA PNP, fond Varia – Barbora Šimáčková, B. Šimáčková Jaroslavu Šimáčkovi, 21. 4. 1878, inv. č. 71, 2 ll.

¹⁰⁸ LA PNP, fond Varia – Barbora Šimáčková, B. Šimáčková Jaroslavu Šimáčkovi, 24. 7. 1878, inv. č. 82, 2 ll.

na látku mu danými něco nebyl vyvedl.“¹⁰⁹

Rodina neustále bojovala s nedostatkem financí a snažila se, kde to bylo možné, vypůjčovat si i větší obnosy. Šimáckovy riskantní novinové projekty a obchod s šicími stroji Barbory Šimáckové vedl rodinu k neustálému zadlužování, ze kterého jim pravidelně pomáhali manželé Náprstkovi. Jejich vzájemný vztah se výrazně proměňoval zvláště díky prostořekosti Barbory. Svému muži psala otevřeně v době, kdy se svojí sestrou nevycházela: „*Jseš hodný, žes u Náprst.[ků] mluvil plnými ústy, oni ovšem pravdu neumí ocenit a ztracují ji, jsouce uvyklí jen pokrytectví ze všech stran, nicméně nedej se odstrašit, seš samostatný a nestojíš o ten kus sousta, na který se ty řady cizopasníků jen třesou [...]* Vojta je poťouchlý podivín a Pepa jeho věrný nohsleda. Klára¹¹⁰ pak přemrštěná nepřirozená holka. Bude vůbec dobře, když co možná nejméně přijdeme s nimi do styku, aniž bychom opět vyvolávali zbytečných nepřátelství.“¹¹¹ Dopis Františka Šimáčka z počátku sedmdesátých let 19. století zase dokumentuje jejich vřelý vztah: „*Milá Pepičko! Užce jest lépe, není to patrně nic jiného, pořádné nastydnutí ode včera z divadla. Odpusť, milá Pepičko, že ti neposílám nic od Ježíška, avšak jednak starosti moje nedaly mi na něco kloudného přijíti, jinak pak nově jsem přišel, o všem tom jsem se dověděl, že už to máš. Kdybys byla obyčejnou dámou, bylo by všem hej, avšak při Tvých náhledech něco přiměřeného nalézti, to jest veliké umění [...]* Přeju ti upřímně spokojené svátky a děkuju Ti srdečně za všechnu lásku, kterou v tak bohaté míře hošíčkům i nám při každé příležitosti věnuješ. Bud' drahou Pepičkou.“¹¹²

Barbora Šimácková vážně onemocněla pravděpodobně někdy kolem roku 1868, kdy si v korespondenci poprvé více stěžuje na své zdraví. V dopise z července 1877 z lázní v Malé Chuchli psala: „*Všechno bylo by dobře, jen kdybych měla chuť k jídlu a ztratila ošklivý kašel a chrapot.*“¹¹³ Nemoc pak výrazně omezovala její zapojení v domácnosti: „*V neděli jsme*

¹⁰⁹ LA PNP, fond Varia – Barbora Šimácková, B. Šimácková Jaroslavu Šimáčkovi, 20. 4. 1878, inv. č. 70, 2 ll.

¹¹⁰ Klára Špecingerová, provdaná Baušová (1860–1918) byla první z Náprstkových sirotek. Stala se první knihovnicí u V. Náprstka.

¹¹¹ LA PNP, fond Varia – František Šimáček, Barbora Šimácková Františku Šimáčkovi, b. d., inv. č. 36, 1 ll. Josefa své sestře Barboře vyčítala, že jí jen ekonomicky využívá a že si u Šimáčků žije nad poměry, i když hodně dluží. Konflikt mezi nimi vyvrcholil v srpnu 1868.

¹¹² A NpM, fond Vojta Náprstek, František Šimáček Josefě Náprstkové, b. d., inv. č. 59/402, 1 ll.

¹¹³ LA PNP, fond Varia – Barbora Šimácková, B. Šimácková Jaroslavu Šimáčkovi, [4. 7. 1877], inv. č. 80, 1 ll.

s tatínkem zváni k Náprstkům k obědu, abych si ušetřila práci s vařením.“¹¹⁴ V posledním roce svého života píše Barbora přítelkyni Josefíně Kohoutové, manželce průmyslníka Jana Kohouta:

Milená přítelkyně!

7. 1. 1879

Tak ráda bych dodržela dané slovo a přišla, avšak bohužel nesmím, neboť mi bratr¹¹⁵ přikázal na dobu, než se zotavím, úplný klid a zůstání doma. Mělat' jsem na dnešní den ve 3 h. z rána opět onen záchvat srdečného tlukotu a přes celý den silné tepnobyí a slabost. Bojím se sama vyjít z domu, aby se mi nic nestalo. – Jakmile se stav můj zlepší, pospíším podívat se k Vám. Prozatím srdečný pozdrav Vám všem od Vaší upřímné L.[udmily] Š.[imáčkové] Pojedete-li dříve do Prahy, neopomeňte podívat se k nám! Budu se na Vás těšit. Uška¹¹⁶

Stále se zhoršující zdravotní stav Barbory Šimáčkové ji přinutil napsat v lednu 1879 dopis manželovi, ve kterém se s ním rozloučila a požádala ho, aby se po její smrti znovu oženil:

„Drahý, povždy vroucně milovaný muži.“¹¹⁷

Cítím, že dnové moji jsou sečteny – ať dříve, ať později, nastoupí přece příliš brzy má katastrofa, jež zbaví tebe věrné družky, dětí našich pak pečlivé matky – jakkoliv šerá jest mysl má, přece s rezignací hledím vsířic strašnému okamžiku, neboť jen to je přáním mým, abych snad zdlouhavou chorobou nepřitižovala tvůj již tak obtížný stav, a proto chci a budu se přemáhati, dokavad to půjde. Nevím, zda dopřeje mi osud bych v poslední chvíli rozloučila se s Tebou na věky ústně, stisknutím ruky – i chci dáti tobě tímto s Bohem a nashledanou!

Nermuť se nad odchodem mým, přej mi úlevu a pokoj klidný, jehož nám svět odpírání, avšak podrž mne v milé paměti, odpouštěje mi vše, čím bych ti snad kdy byla ublížila – stalo se to jistě vždy jen následkem choroby mé, o níž nikdo nevěděl! I já v posledních dobách nevzpomínám ničeho, co naplnilo by mne trpkostí, nýbrž mám jen na mysli veškerý ony blahé, spokojené a šťastné chvíle, jichž jsem v šťastném manželství za oněch 15 roků užila [...]

Žes mi byl v lásce nakloněn, vím, a myšlenka ta bude mne blažit až do skonání!

Hlavně proť ti zanechávám tento list – jsou děti naše, ať vyjádřil jsi se při rozličných příležitostech, že bys se podruhé neoženil – právě kvůli dětem – musíš přece poraditi se s rozumem a nutností, jež velí, aby děti dosud nedospělé byly i nadále pod dozorem pečlivé

¹¹⁴ LA PNP, fond Varia – Barbora Šimáčková, B. Šimáčková Jaroslavu Šimáčkovi, 19. 4. 1878, inv. č. 69, 2 ll.

¹¹⁵ Čeněk Křížek, profesí lékař. Doma se mu říkalo Čeda.

¹¹⁶ LA PNP, fond Varia – Barbora Šimáčková, B. Šimáčková Josefíně Kohoutové, 7. 1. 1879, inv. č. 64, 1 ll.

¹¹⁷ Svého manžela v dopisech oslovovala různě, například *Milý Fišku!*

osoby, když ty nemůžeš se jim věnovati, jak by toho bylo žádoucí. – Přemýšlela jsem celé dny o osobě takové, a tu na prvním místě připadla jsem na slečnu Blažkovou, jež dlí u Wiesnera v Chrudimi.¹¹⁸ Ta jistě nejlépe by se pro Vás všechny hodila. Svým věkem, rozumem, povahou i vzděláním byla by tě hodna, a zajisté, že by dovedla synky naše dohovát. Porad' se o věci té s Pepičkou¹¹⁹ a pak hned pro slečnu pište.

Anežku podržte, nenajdete věrnější, pečlivější a hodnější hospodyně pro naši domácnost nad ní – bude pravou rukou budoucí mé nástupkyni, osvědčila se mi ve všem. – Děti jí mají rády a ona je, i nebude je v ničem zkracovat, jsouc do všeho zasvěcena.

V případě, že bys pro tento můj návrh nebyl, upozorňuji tě, jak jsem již často před tím učinila, na paní Bělohradskou – s kterou by si byl zajisté šťasten a kteráž by zajisté v trampotách tvých ti ulevila. Dcerušky její nahradily by ti dítky zemřelé a hochům by družení jich jen bylo na prospěch. Paní ta je velmi milá, tobě nakloněná a nezdráhala by se podati tobě ruku svou. Jsem přesvědčena, že i ty bys po delším poznání jí sobě vážil a si ji zamiloval – byla by dobrou matkou hochům našim.

Ovšem jsou oba tyto projekty diktovány jen srdcem a duší mou, nevím, jak ty o tom smýšlíš a jaké rozhodnutí učiníš, jen o to tě vřele a snažně prosím, vyplň poslední prosbu mou a neožeň se s nikým, o kom víš, že nebyla jsem přítelkyní. Mstilo by se to na dětech a ty je příliš máš rád, než abys chtěl připustit toto provinění – S manželkou tebe důstojnou a hodnou, budeš mít přístup do všech nám přátelských kruhů jako dosud, budou jí sobě vážiti a přenesou všichni lásku svou ze mne na ni, ty budeš spokojen, děti šťastny – naopak byly by dnové tvoje byly ztrpčeny, což měj na mysli kvůli svému postavení společenskému a kvůli své vlastní spokojenosti. – Rezinku podrž u nás, bude moci vše dále dle mnou zavedeného pořádku vésti a jiné do tohoto zasvětiti.

Uvěříš, že mne řádky tyto stojí krvavých slzí a že rozčilením sotva perem vládnouti mohu, avšak chci vypít kalich až na dno, chci i jiné poslední přání svá, byť vedlejší pronésti, abyste se dle toho řídili, až mne tu nebude. Jen prosím pro vše, co ti milé, vyplň vše, jak žádám. – Pohřeb uprav zcela jednoduchý, obstarání jeho nedávej žádné společnosti, nechci žádných zřízenců, nýbrž přeji si, aby dobrovolně bral při něm účastenství jen ten, kdož mne znal a byl mi nakloněn. Rakev nechť je jednoduchá, vkusná, pozůstatky mé nechť v kostele našem se

¹¹⁸ František Wiesner (1833–1880), úspěšný chrudimský podnikatel, který vyráběl stroje pro pivovary, lihovary a cukrovary.

¹¹⁹ Josefa Náprstková, sestra Barbory Šimáčkové.

vykropí, dědeček obstará hřbitovní záležitost. Čeněk¹²⁰ pak ať promluví s někým rozhodujícím v Sokole, aby mi dali čestný průvod v upomínce, že jsem byla v dívčím věku praporem jejich družičkou.

Jméno Ludmila hled', aby bylo ve všem zachováno, měla jsem je tak ráda. Později dej k hrobu našemu jednoduchý pomník s nápisem: Hrob rodiny Křížkové a Šimáčkové a pak jména dle pořadí. Nynější kříž s prostorou na nápisy by nestačil. Navštiv mne tam s hochy vždy, když ti bude teskno, budu tě tam s Vladičkem¹²¹ často očekávat.

S Bohem a na shledanou!

Jen Tvá Uška¹²²

Zároveň také napsala dopis, jenž adresovala svým dětem:

„Drahé a milované děti!

Památku mou nejlépe ve cti mítí budete, když poslední přání mé plniti budete povždy – a to jest: milujte se obapolně, snášejte chyby jeden druhého vždy s trpělivostí a v mírnosti se napomínejte, upravte otci svému, jež pro Vás jen žije a pracuje, stáří spokojené!“¹²³

Barbora Šimáčková zemřela po dlouhé těžké nemoci kolem čtvrté hodiny odpoledne dne 4. července 1879.¹²⁴ Poslední měsíce jejího života v roce 1879 byly naplněné bolestmi. Je to také patrné z její korespondence, kdy se úhledný rukopis výrazně proměnil a na mnoha místech v dopisech je téměř nečitelný. F. Šimáček popis pohřbu své manželky Barbory, který se konal v neděli 6. července 1879 v šest hodin odpoledne v kostele sv. Jindřicha na Novém Městě pražském, zanechal v děkovném dopise ze dne 8. července 1879, který poslal manželům Náprstkovým: „Milá Pepičko, milý Vojtěše! Tklivý, dojemný způsob, jakým se ctěné dámy býv.[alého] amerického klubu zúčastnily pohřebního průvodu mé dobré, šlechetné, nezapomenutelné manželky, jejich dávné družky, ukládá mi povinnost nehynoucí vděčnosti. Prosím, byste mi prokázali tu lásku a vyslovili jim všem jménem mým a dětí mých nejvřelejší díky mé, kteréž v srdci našem nikdy nezaniknou. Věncem, kterýž šlechetné dámy památce družky

¹²⁰ Čeněk Křížek, bratr Barbory Šimáčkové.

¹²¹ Vladislav Šimáček zemřel v dětském věku. Z korespondence je patrné, že k němu měla maminka Barbora hlubší vztah. Synovi Jaroslavovi psala v dopise ze dne 23. dubna 1878, že navštíví hrob Vladislava.

¹²² LA PNP, fond Varia – František Šimáček, Barbora Šimáčková Františku Šimáčkově, začátek ledna 1879, inv. č. 32, 4 ll. Na obálce dopisu je připsáno B. Šimáčkovou: „Výbor Libuše se všemi podpisy necht' vydá a rozešle všem sběratelům parte o úmrtí jednatelky.“

¹²³ LA PNP, fond Varia – Barbora Šimáčková, Barbora Šimáčková synům, leden 1879, inv. č. 87, 1 ll.

¹²⁴ Parte bylo rovněž otisknuto v *Poslu z Prahy*, roč. 1879, č. 159, 5. 7. 1879, s. 4. Z dalších dopisů B. Šimáčkové, ve kterých popisuje své zdravotní problémy, je patrné, že z největší pravděpodobnosti zemřela na souchotě (tuberkulózu).

své věnovaly, bude posvátnou relikvií v rodině naší, a děti moje ještě svým dětem budou vypravovati, jak české paní poctily památku jejich předčasně zesnulé matky. Při vzpomínce na světici života mého bude mi vždy zníti v duši to dojemné „Salve regina“!, kteréž spanilomyslné pěvkyně klubu na choru chrámového zapěly, jehož dojemné zvuky vypudily na chvíli žalost ze srdce mého a otevřely je citům povznášejícím.

Ty pak drahá Pepičko a Vy milý Vojtěše, zachovejte mně a dětem mým tu lásku, to přátelství, jichž požívala u Vás dobrá manželka má, a přijměte zároveň nejvřelejší díky naše za všechny ty jasné a utěšené okamžiky, které srdce Vaše v dlouhé trapné nemoci jí připravilo.

*Tiskne Vám srdečně ruku, jsem vždy Váš starý F. Šimáček.*¹²⁵

V Poslu z Prahy ze dne 8. července 1879 je možné se dozvědět detaily o pohřbu Barbory Ludmily Šimáčkové a konfrontovat je zároveň s předchozím dopisem F. Šimáčka:

„Od soboty ráno do 2. hodin odpůldne v neděli byla rakev vystavena na katafalku v příbytku rodiny obklopena hájem květin a přechetnými skvostnými věnci [...] Zesnulá oděna byla v černý hedvábný šat, po němž rozpuštěný vlas splýval – s klidným a spokojeným úsměvem na tváři. V neděli odpůldne po 2. hodině byla rakev uzavřena a dle výslovného přání zesnulé do chrámu sv. Jindřicha přenesena, a sice od členů knihtiskárny. V kostele byla vkusná kovová rakev vyzdvižena na vysoký katafalk [...] Kolem katafalku rozestavili se členové knihtiskárny, domácí a jiní typografové s hořícími svítilnami, před nimi pak členové Sokola [...] Na levé straně od katafalku zaujaly místo dámy bývalého amerického klubu, jehož družkou nejstarší zesnulá byla. Dostavily se v plném počtu, daleko přes sto. Pěvkyně téhož býv.[alého] klubu shromáždily se na choru se zpěváckým odborem Typografické besedy. Před kostelem zaujal zatím místo šestispřežní skvostný pohřební vůz a rozestavily se řady povozů, mezi nimiž četné privátní ekypáže, v čele s purkmistrovskou.“¹²⁶ Pohřbu se účastnily významné osobnosti, vedle pražského purkmistra Emiliána Skramlíka (1834–1903) to byli čeští vědci, politici, spisovatelé a novináři. „O 6. hodině, právě když prudký liják byl přestal a nebe se vyjasnilo, započaly církevní obřady, zahájené dojemnou pohřební písní typografického zpěváckého spolku. Po obřadu zapěly pěvkyně býv.[alého] amerického klubu [...] Salve regina [...] na to byly věnce mezi Sokoly a typografy kolem rakve rozděleny [...] rakev snata z katafalku a uložena na nosítka a nešena střídavě od personálu knihtiskárny a jiných typografů a od Sokolů ulicí Jindřišskou a Panskou, po Příkopě a Václavském

¹²⁵ A NpM, fond Vojta Náprstek, František Šimáček manželům Náprstkovým, 8. 7. 1879, inv. č. 59/397, 1 ll.

¹²⁶ Zprávy pražské a venkovské. Pohřeb paní Ludmily Šimáčkové, in: *Posel z Prahy*, roč. 1879, č. 161, 8. 7. 1879, s. 2.

*náměstí, na jehož konci u parku byla na novo duchovenstvem vykropena, načež vložena do šestisprážního pohřebního vozu. Průvod pohřební byl impozantní [...] Napřed [...] ubírala se pod praporem dívčí mládež školy u sv. Jindřicha, v níž zesnulá vykonávala dozor nad industriálním vyučováním.*¹²⁷ Za rakví šli nejbližší členové rodiny, členky bývalého *Amerického klubu dam*, významné osobnosti českého politického a kulturního života, dámy z *Ženského výrobního spolku českého* a mnoho dalších. U bývalé Koňské brány někteří účastníci pohřbu nasedli na vozy a celý pohřební průvod pak pomalu směřoval na Olšanské hřbitovy, kde byla Barbora Ludmila Šimáčková církevně pohřbena.¹²⁸ V podrobném popisu pohřbu jsou i přepisy nápisů na stuhách věnců. František Šimáček na černých stuhách nechal zhotovit nápis *Zmužilé družce ve strastech života*. Věnc od dětí měl bílé stuhy s nápisem *Drahé matce*. Dále například spolek *Libuše* měl na stuhách věnce nápis *Libuše své zakladatelce a jednatelce*, velký vavřínový věnec s trikolorou a nápisem *Dávné družce své!* byl od bývalého *Amerického klubu dam*. Přišlo také velké množství kondolencí z celé země, které F. Šimáček v *Poslu z Prahy* zveřejňoval. V pondělí dne 7. července 1879 od deseti hodin byla ještě obětována za Barboru Šimáčkovou zádušní mše v kostele sv. Jindřicha.¹²⁹

F. Šimáček následně prostřednictvím svého účetního Jana Fiedlera na památku své manželky poslal 50 zl. k Náprstkům, které byly určeny pro sirotky. Na její paměť Josefa Náprstkova¹³⁰ založila *Nadání Ludmily Šimáčkové, rozené Křížkové*, programově založené na podporu chudých studentů *Československé obchodní akademie*. Původně chtěla Josefa spořit svým synovcům, zjistila však, že jsou dostatečně finančně zajištěni. Úroky z nasbírané částky 2000 zl. se měly použít k podpoře dvou nemajetných studentů. Nadace byla povolena v roce 1888, v praxi pak fungovala a Josefu Náprstkovou dokonce přežila.¹³¹

¹²⁷ Tamtéž.

¹²⁸ LA PNP, fond Varia – František Šimáček, kvitance zádušního úřadu na povolení ke stavbě hrobky Barbory Šimáčkové, 3. 6. 1880, inv. č. 5, 1 ll. Povolení ke stavbě hrobky vydala městská rada královského hlavní města Prahy dne 14. června 1880 (Olšanské hřbitovy, hřbitov IV., oddělení XI., č. hrobu 340).

¹²⁹ LA PNP, fond Varia – Barbora Šimáčková, úmrtní oznámení Barbory Šimáčkové, 1879, inv. č. 63, 1 ll.

¹³⁰ Josefa Náprstkova si v poznámkovém týdenním kalendáři na rok 1895 u dne 4. července 1895 zapsala k výročí smrti její sestry: „*Uška mně řekla: „Teď bych nechtěla umřít, neb jsem poznala v mé nemoci, jak mě má Šimáček rád.*“ [k datu 5. července 1896 v týdenním kalendáři si zaznamenala tuto informaci v jiné verzi: „*Pepo, když teď vidím, jak Šimáček má mě rád, tu chtěla bych dlouho, dlouho žít; jak trpí tou mou nemocí.*“ - PM] – *A předece osud zlý zničil to manželství; proč naše rodina tak mnoho trpět musí, jiné mají klid.*“ V kalendáři na rok 1896 u dne 4. července 1896 Josefa napsala: „*Před 17 lety přišla jsem domu od Šimáčků a tu jsem mému Vojtěchovi sdělila, že Uška ve 3 h. odpůldne zemřela. – Byly v čítárně prapory na oslavu amerického svátku; hned se sundaly; byl smutek těž u nás; neb Uška vždy vítaným hostem, byla pln veselosti.*“

¹³¹ Josefa Náprstkova zformulovala patrně záměr nadace již v roce 1881 a svůj krok konzultovala se svými synovci. Nápomocen ji byl advokát Josef Sobička. Nadace v praxi i po smrti Josefy fungovala, i když ne

František Šimáček prosby své manželky zcela nesplnil. Oženil se tři roky po její smrti s Marií Fiedlerovou, se kterou se Barbora Šimáčková dobře znala. Pobývala s ní delší dobu na Chodsku. Její muž Jan Fiedler, který byl účetním v Šimáčkově závodu, u ní nebyl v oblibě. Ale proti jeho manželce Marii neměla Barbora žádné připomínky, jak potvrzují dopisy psané manželovi.¹³² Marie se pak skutečně stala až do konce svého rovněž krátkého života oddanou Šimáčkovou manželkou, která mu pomáhala s vydáváním časopisu *Světlozor*.

v každém roce se podařilo najít vhodné kandidáty (Milena SECKÁ, Martin ŠÁMAL (eds.), *Byl to můj osud...* Zápisky Josefy Náprstkové, s. 46).

¹³² Barbora Šimáčková psala manželovi, že paní M. Fiedlerová nedostává od svého manžela žádné dopisy a že se všichni kvůli tomu na pana Fiedlera hněvají: „*Takovou ženušku roztomilou a nechápat se příležitosti každické, moci jí to opakovat? To je nehezké, ba nevděčné!*“ (LA PNP, fond Varia – František Šimáček, Barbora Šimáčková Františku Šimáčkovi, inv. č. 39, 2 ll.).

4. Novinářská a spisovatelská činnost Františka Šimáčka

4.1 František Šimáček alias Vojtěch Bělák – zrození novináře a počátky jeho klíčového periodika *Posel z Prahy*

František Šimáček v novinářské práci, jako redaktor a autor článků, používal pseudonym Vojtěch Bělák.¹³³ Již od roku 1855 jako mladý student přispíval do časopisů *Zlaté klasy* a *Pražské noviny*.¹³⁴ V článcích zvláště nabádal rolníky ke spolčování a zakládání akciových hospodářsko-průmyslových podniků. V lednu 1857 začal vydávat časopis *Posel z Prahy*, který svým charakterem se blížil *Pražskému poslu* Josefa Kajetána Tyla z let 1846 až 1849. První číslo vyšlo dne 15. ledna 1857 s podtitulem *Spis užitečný, zábavně poučný pro město i ves*.¹³⁵ *Posel z Prahy* pak vycházel „v pětinedělních lhůtách v sešitech pěti- až šestiarchových. Pět sešitů tvoří jeden díl.“¹³⁶ Obálky jednotlivých sešitů měly různou barvu (modrá, žlutá, zelená, červená), později se měnil i jejich formát. Nejdříve byl jako nakladatel *Posla z Prahy* uváděn jeho bratr, JUDr. Antonín Šimáček.¹³⁷ V prosincovém čísle prvního ročníku¹³⁸ se František Šimáček pod avizovaný obsah druhého ročníku podepsal již jako redaktor a nakladatel. Sídlo redakce *Posla z Prahy* bylo v Jeruzalémské ulici čp. 960/II., č. 15,

¹³³ Domnívám se, že ke zvolení spisovatelského pseudonymu inspirovalo F. Šimáčka české exonymum korutanského města Villach – Bělák, odkud pocházela Šimáčkova babička.

¹³⁴ „Bylo to roku 1855, kdy pisatel těchto řádků do tehdejších Pražských novin [...] napsal obšírně pojednání o cukrovarství a důležitosti jeho pro národ český.“ (in: František ŠIMÁČEK, *Cesta ku zámožnosti pro jednotlivce i celý národ. Sbírká národohospodářských listů a úvah psaných za heslem „Vlastní silou!“*, Praha, F. Šimáček 1881, s. 46).

¹³⁵ Podtitul *Posla z Prahy* se měnil: *Písmo o politice a potřebách veřejného života v Čechách, na Moravě a Slezsku i na Slovensku; Občanské noviny a věstník národohospodářský*. V záhlaví listu se objevovaly ještě hesla: *Spojenými silami, Práce rodí zámožnost a sílu, Stejně právo všem*. Titulní stránka prvního čísla *Posla z Prahy* je představena v příloze č. 11.

¹³⁶ Roční předplatné *Posla z Prahy* kolem roku 1860 bylo ve výši 3 zl. bez poštovného. V Rennově knihtiskárně se za sedm odebraných výtisků nabízel osmý zdarma (1860). Zde bylo dále možné se sejít s redaktorem Františkem Šimáčkem, nejdříve každý den od 10 do 12 hodin, později vždy v pondělí, ve středu a pátek od 14 do 15 hodin.

¹³⁷ Karel Kazbunda uvádí ve svém díle *Sabina. Neuzavřený případ policejního konfidenta*, že Antonín Šimáček byl pražský advokát a otec Františka Šimáčka. František Roubík v díle *Časopisectvo v Čechách v letech 1848–1862* označuje Antonína Šimáčka za bratra Františka Šimáčka. Otec Františka Šimáčka podle kostelecké matriky byl profesí švec. Právnik Antonín Šimáček byl bratrem Františka Šimáčka a otcem Matěje Anastasia Šimáčka. Další bližší údaje se k této osobě nepodařilo zjistit.

¹³⁸ *Posel z Prahy*, roč. 1, č. 10, 5. 12. 1857, s. 400.

kde F. Šimáček bydlel.¹³⁹ Přihlášky k odběru *Posla z Prahy* a pravidelná inzerce se přijímaly také ve Vetterlovské knihtiskárně Antonína Renna na Kolovratské třídě čp. 854-II (dnes Na Příkopě č. 14), v domě U Tří lip, kde byl tisknut. Náklad časopisu se pohyboval kolem 1500 až 2000 výtisků, z toho však F. Šimáček polovinu zdarma rozeslal. Nezbytnou součástí každého čísla byla placená reklama českých firem, jejíž výnos výrazně omezovala tzv. inzertní daň. Nechyběly ani pravidelné přílohy, jako byly *Hospodářsko-průmyslové noviny*, *Zábavná besídka*, *Praktické vědomosti pro hospodáře, řemeslníka a obchodníka*, *Budoucnost národa*. *Posel z Prahy*. K prodeji se nabízel u pražského knihkupce a nakladatele Hermanna Dominicusa (1827–1889) na Malém náměstí a také u Jaroslava Pospíšila (1812–1889) v knihkupectví na dnešní Národní třídě. K dostání byl rovněž v Brně, Olomouci, ale také na Slovensku, ve Vídni a Lvově. Jedno číslo mělo přibližně kolem osmdesáti stran.¹⁴⁰ Předplatné bylo možné složit i u domovníka v *Muzeu Království českého*.¹⁴¹ Snaha udržet periodiku co největší počet předplatitelů vedla F. Šimáčka ke stále se opakujícím výzvám, jak dokládá *Posel z Prahy* ze dne 8. února 1858: „Činíme, seč jen jsme, abychom Poslu zajímavosti a užitečnosti dodali, nelitujeme práce, vynasnažení a výloh, účastenství však obecenstva jest velmi vlažné – tak že trvání Posla nijak zaručeno není [...] Města naše zůstávají ve své lhostejnosti a tak jsme odkázáni na obecenstvo, kteréž vše odbírá z pouhé lásky vlastenecké.“¹⁴² Jako problematický se ukazoval malý zájem venkovského obyvatelstva o předplatné, které dávalo přednost k zakoupení *Posla z Prahy* u knihkupců. František Šimáček se k této záležitosti vyjádřil v říjnovém čísle *Posla z Prahy* pod názvem *Posel stranu své záležitosti svým čtenářům*: „Vytýkalo se nám před krátkým časem v listě z venkova, že nerozumně si počínáme, nedávající knihkupcům Posla z Prahy do rozprodeje, neboť prý na venku lidé o poštovním ani slyšení nechtějí. Rádi věříme, že tomu tak a odpovídáme: Svazky naše jsou u všech knihkupců k dostání, a to v Čechách, na Moravě, na Slovensku, ve Vídni, ve Lvově atd. Avšak, pánové, to víte, že zadarmo nikdo nic nedělá, a knihkupec musí platit své daně a chce býti živ, a proto se mu platí procenta. Předplatíte-li u knihkupce

¹³⁹ „...bytem v nárožním domě v Jeruzalémské ulici a u hradeb, číslo 960 (u senovážního placu) II. poschodí, na pavlači“ (*Posel z Prahy*, 1858). Jednalo se o klasicistní nájemní dům, postavený podle plánu Jana Novotného v roce 1848.

¹⁴⁰ První ročník *Posla z Prahy* měl 800, druhý 820 a třetí 780 stran. Od čtvrtého ročníku (1860) měl *Posel z Prahy* 400 stran, ale jeho formát byl dvojnásobný. Zároveň se změnil i podtitul časopisu na *Písmo o politice a potřebách veřejného života v Čechách, na Moravě a Slezsku i na Slovensku*.

¹⁴¹ Dnešní Národní muzeum, název *Museum Království českého* byl používán v letech 1854 až 1919.

¹⁴² *Posel z Prahy*, roč. 2, č. 2, 8. 2. 1858, s. 156.

na Posla z Prahy, dáváte mu z těchto peněz 25 a 30 procent – to jest: o tolik se dostane nakladateli méně. Považte, jakou sumu to do roka dělá a co by mohl Posel činiti, jak by mohl více za dobré články platiti, kdyby se mu i tato částka dostala. A proto jednají čtenářové ve svém prospěchu, předplacují-li u nás, zvlášť ale venkovští čtenářové.“¹⁴³

V prvním ročníku Posla z Prahy v roce 1857 uvedl F. Šimáček představu o společenském vlivu a fungování tohoto periodika: „Kdožkoliv řádky tyto jen zběžně přeběhne, jistě pozná, že nám jde jen o to, abychom všemožně Posla z Prahy zvelebili. Přejeme si, by vyhověl potřebám našim. Aby ale čím dále tím více potřebám našim v skutku hověl, aby svazky své zvětšiti a rozmnožiti mohl, záleží na účastenství obecnstva našeho, kteréž tímto opětně k hojnému předplacení vyzýváme, obracejíce se zvlášť k našemu duchovenstvu, učitelstvu

a k studující mládeži. – Dostane-li se nám řádné podpory, pak jistě bude Posel časopisem důležitým, a mocným rozšiřovatelem věcí praktických, v životě pořád a vždy potřebných, při každém kroku se naskytujících. Proto, přátelé národního pokroku, pomáhejte, kde a jak můžete, aby dobré a prospěšné naše podniknutí s dobrým výsledkem se potkalo.“¹⁴⁴

O představách účinku Posla z Prahy vypovídá rovněž reklama na konci druhé čísla z února 1857: „Časopis náš určen jest hlavně pro lid městský a vesnický, avšak i jiní naleznou zde mnoho, co jim vhod bude. Venkovan náš má steré potřeby a rád by se v Poslu dočetl, kde by si jich pořídit mohl levným a vůbec příznivým způsobem. Proto si vzal Posel za úlohu, posloužit mu i v tomto ohledu a vyzývá všechny živnostníky, jimž na tom záleženo, aby zboží, snahy a přání jejich, aby výhody, jež poskytují, známy byly, aby do tobolky jeho několik řádků o tom vložili. On jda městem i vsí, každému zprávu dá na poptávky a dotazy. Svazku druhého tiskneme už 2000, a proto se dostane nejméně do 20000 rukou.“¹⁴⁵

Jakub Malý v Časopise Musea Království českého v roce 1857 reagoval na vydaná první dvě čísla Posla z Prahy, která hodnotil kladně, a představil zde i jeho rubriky: „... první jeho vykročení do světa stalo se s tak troufalým sebevědomím, s tak ráznou odhodlaností, jakou dodává jenom jistota prospěchu. Viděti tu síly mladé, bujaré, vůli nejlepší, hojnou zásobu věcních vědomostí a nevšední známost poměrů a potřeb našeho lidu. Způsob, jakým tu ke čtenářstvu se mluví, přiměřen jest stupni vzdělanosti obecnstva toho, jež Posel hlavně na zřeteli má. Obsah vybraný a rozmanitý svědčí o chválytebné činnosti redakce, ohlížející se na všechny strany. [...] Tak nalézáme tu vedle článků všeobecně poučných zvláštní pojednání

¹⁴³ Posel z Prahy, roč. 1, č. 9, 28. 10. 1857, s. 240.

¹⁴⁴ Posel z Prahy, roč. 1, č. 10, 5. 12. 1857, s. 400.

¹⁴⁵ Posel z Prahy, roč. 1, č. 2, 20. 2. 1857, s. 172.

o komasací pozemnosti, o půjčování dobytka, o mašinách, o směnkách, o řemeslnických pořádcích a živnostnické svobodě, o parních strojích, o rozdělení práce, ba ani na školy a učitelstvo není zapomenuto. A ve všech těchto pojednáních věje duch rozhodného pokroku, který úplně zamítnuv dosavadní předsudky a návyky zcela přilnul k ideám a zásadám novým. Neméně zdařile zastoupena jest v Poslu částka zábavná: podány dosavad dvě povídky, Loterista a Otec a jeho děti, jichžto vypravování jest živé, morálka pak ta, že jenom v práci a v hospodářství spása leží. Stálými články Posla přislíbují býti: Co budeme čísti? (ohlášení dobrých novějších spisů) a Kronika našich dnů, v nichž podán dosavade dobrý výbor. Ku konci každého svazku podána Bursovní hlídka a Ceny zemských plodů a rozličných výrobků. V čísle 2. učiněn též pokus o Oznamovatele, ač, jak se samo sebou rozumí, inserátů posavade jenom po skrovnu.“¹⁴⁶ V závěru článku si ale Jakub Malý neodpustil kritiku Šimáčkova národohospodářského konceptu rozvoje českého národa, který považoval za nereálný,¹⁴⁷ jednostranný a předem odsouzený k neúspěchu.

4.1.1 Obsahová náplň Posla z Prahy

V *Poslu z Prahy* se objevovaly články s důrazem na české národohospodářství pro městského a venkovského čtenáře.¹⁴⁸ Pozornost zde byla věnována českému průmyslu, podpoře budování záložen v českých zemích a také obchodní, zemědělské a zvláště školské problematice, potřebě budovat síť odborných škol a průmyslových učilišť s českým vyučovacím jazykem.¹⁴⁹ V *Poslu z Prahy* byly otiskovány i původní povídky nadějných českých spisovatelů, například Vítězslava Háška, Adolfa Heyduka, Boženy Němcové, Jana Nerudy a Karoliny Světlé, ale také překlady z francouzské a ruské literatury. F. Šimáček

¹⁴⁶ Jakub MALÝ, Posel z Prahy, spis užitečný, zábavně poučný pro město i ves, in: *Časopis Musea Království českého*, roč. 31, 1857, s. 120-121.

¹⁴⁷ Tamtéž, s. 121: „I nemůžeme dosti vystříhati redakci Posla z Prahy svodného idealismu, a činíme to z plné přesvědčenosti, nic na to nedbajíce, vyhlási-li nás snad proto někdo za strnulého stoupence starých řádů a nepřítelé pokroku.“

¹⁴⁸ *Posel z Prahy* měl pravidelné rubriky, část zábavná (*Povídky, Rozličné větší, menší kousky* nebo *Životopisy, články historické a popisné*), část poučná (*Prostě poučná, Rozhovory o věcech časových*), *Kronika našich dnů* (*Původní listy z venkova, Listy z Prahy a o Praze*). Povídky z *Posla z Prahy* byly v roce 1875 vydány samostatně knižně. Byly to tyto povídky: *Otec a jeho děti, Ženich z Prahy, Jízda za nevěstou*.

¹⁴⁹ K tomu blíže: Jiří POKORNÝ, V práci a vědění..., in: *Božena Němcová. Život – dílo – doba. Sborník příspěvků ze stejnojmenné konference, konané ve dnech 7. – 8. září 2005 v Muzeu Boženy Němcové*, s. 181-185. Potřebu zakládat české průmyslové školy zdůrazňoval i Antonín Majer (1826–1880) – Antonín MAJER, *Návrh na zřízení průmyslových škol ve městech českých*, Praha, A. Majer 1870.

psal do svých novin články literární, divadelní a cestopisné. Celý život byl na straně obránců RKZ a na stránkách *Posla z Prahy* otiskoval jejich obhajobu pravosti, proti které dle jeho mínění především vystupují lidé nepřátelští českému národu. V roce 1858 zde napsal: „*Neobyčejný způsob jeho objevení, bezpříkladný ráz jak obsahu, tak i písma čtyř oněch pergamenových listův, na nichž psán jest, to všecko bylo příčinou, že hned na začátku vznikl dosti živý spor mezi učenými, zda-li věc tato v skutku pravá jest, čili podvod z dobrého úmyslu vzniklý? Největším protivníkem rukopisu sama byl učený slavný Dobrovský, největší tehdejší znalec slovanských jazykův. Ještě ani rukopis nespatriř, už ho vzal v podezření a po ohledání vyhlásil jej za pouhý podvod, za opovrženou, nejapnou stvůru živoucích ještě skladatelův [...]* Roku 1829 umřel Dobrovský. Mnohým, kterým úcta a šetrnost k učiteli zavírala ústa, počali nyní bez ohledu vystupovati, hajíce památku dávnověkosti české, kterouž byl odsoudil. Především byl to slavný náš dějepisec Fr. Palacký, který následkem mnoholetých studií a obíráním se s listinami starými přišel konečně po dlouhém pochybování k přesvědčení o pravosti rukopisu toho.“¹⁵⁰ F. Šimáček upozorňoval v článku na výpady proti rukopisu z německého prostředí, kterému k jejich analýze chybí i jazykové znalosti. „*Pochybovati, z důležitých příčin pochybovati o věcech, kteréž se posud za pravdu měly, není hřích, alebrž jest záslužné, poněvadž se příležitost podává k vyvrácení spravedlivých takových námitek. Takovým pochybováním přichází se k pravdě. Pochybovati však bez příčiny, pochybovati o věcech, o nichž řádný pojem schází, pochybovati pro škandál, to jest hřích, drzost a nepoctivost. Kdo pochybovati chceš, vykaž se, žes oprávněn, ne-li ale, jdi a douč se, bys sám námitky své si vyvrátil, jinak budou námitky tvé námitky ignoranta a nedouka. Jaká drzost by byla, kdyby kdo z nás vystoupil beze vší známosti jazyka německého Nibelungy v pochybnost bráti se opovážil? Drzost by to byla nebo bláznovství.*“¹⁵¹ K obraně RKZ se ještě vrátil v článku po názvem *Jak Němci o nás píšou*, který byl otištěn v *Poslu z Prahy* dne 1. října 1864: „*Že rukopis královský jest pravý, nefalšovaný, jest dokázáno nade všechnu pochybnost – jen zarputilost některých německých spisovatelů, kteří vše pěkné a krásné nám upírají, pokusili se o to, upříti nám také Královský rukopis. Avšak zle se jim zdařilo!*“¹⁵²

¹⁵⁰ Libušin soud – slavná památka české minulosti, in: *Posel z Prahy*, roč. 2, 1858, náhrada za 6. svazek, s. 18-19.

¹⁵¹ Tamtéž, s. 23-24. Šimáčekův příspěvek byl reakcí na nedávno uveřejněný pochybovačný článek v *Tagesbote*. Podrobněji k tomu – František ROUBÍK, *Účast policie v útoku na rukopisy roku 1858*, Praha, F. Roubík 1930. K dobovému sporu o RKZ například – Magdaléna POKORNÁ, *Společně se docela na zkušené přátelství Váše. Vzájemná korespondence Josefa Jirečka a Václava Vladivoje Tomka z let 1858–1862*, Praha, Academia 2008.

¹⁵² *Jak Němci o nás píšou*, in: *Posel z Prahy*, roč. 2, č. 1, 1. 10. 1864, s. 5.

F. Šimáček na stránkách *Posla z Prahy* dokázal psát otevřeně o společenských problémech, které pak vyvolávaly zákonitě reakce dotčených stran. Ukázkou jsou příspěvky, publikované v *Národních listech*. Pražští typografové tvrdě zareagovali na Šimáčkovy články, které se dotýkaly platové situace v tiskárnách.¹⁵³ Z příspěvku a následné reakce *Posla z Prahy* se také dozvídáme některé podrobnosti kolem vydávání *Posla z Prahy*. Sazeč si zde mohl vydělat 24 zl. týdně, což bylo více než u konkurence. Že byl F. Šimáček asi u některých typografů za své útoky neoblíben, dosvědčuje z novinového článku tato pasáž: „*Však ani u p. Šimáčka nepanoval takový blahobyt a byly časy, kdy novinář od Posla v sobotu smutně 12 zl. do kapsy strčil a tehdaž přišel panu Šimáčkovi Posel dráž než nyní [...] Pan Šimáček [...] sázel Posla ve dne, ale když se přesvědčil, že takto nic přivydělat nelze, vrátil se k nočnímu sázení, aby však nemusel náhrady (mát každý noční sazeč denně 60 kr. náhrady) platit – snížil počet členů až na 5, a ti, klopotíce se celou noc i celý skoro den, musí, bez ohledu, že tělesně hynou, vysadit Posla, časopis plný humanitních návrhů a dobrých rad dělnictvu. Ejhle, přátele dělnictva!*“ Závěrem Pražští typografové, jak se pod článkem podepsali, zaútočili na Šimáčkův národní program: „*A až pan Šimáček vystřízliví z nynějšího svého „mesiášství“, pozná, že bezúčelně proti nám štal a zas jednou si škodil a směšným se činil přehnanými svými blahobytnickými náhledy a zasměje se s námi praktickému svému návodu o spoření. Ano, tak-li to půjde, budeme v Čechách sami podnikatelé a samý blahobyt a p. Šimáček by udělal dobře, aby v čas vzal si patent na moudrost svoji, možná, že se dá z vděčného národa za božský ten nápad něco vyrazit! A v těchto zlých časech musíme všichni spořit a vydělávat!*“ Reakce *Posla z Prahy* na tento výpad se objevila již dne 19. února 1877.¹⁵⁴ Polemiku F. Šimáček očekával a přivítal ji jako začátek diskuze o platové otázce a postavení zaměstnanců v tiskárnách. „*Nebude ovšem nikdo od nás žádati, abychom hany tam složené odmítali, na drzé a sprosté obraty v něm upozorňovali.*“¹⁵⁵ Odmítl, že by v závodě bylo jen pět sazečů. „*Co Posel vychází v nynějším formátě, nikdy nebylo při něm zúčastněno méně než 8 sazečů, při číslech s přílohami, zejména při nedělním pracuje o něm i 11 sazečů.*“ Odmítl další útoky, že je sociální postavení dělníků v závodě špatné. Uvedl zde také podrobný přehled příjmů sazečů. Denní sazeči měli obvykle týdenní plat 15 zl., nejnižší byl 8 zl., který

¹⁵³ P. T. p. Šimáčkovi, majiteli „Posla z Prahy“ a „příteli“ dělníků, in: *Národní listy*, roč. 17, č. 48, 18. 2. 1877, s. 5. F. Šimáček kritizoval pevně stanovené mzdové tarify, které nereflektovaly aktuální situaci na trhu práce. Své stanovisko pražští typografové publikovali dále v novinách *Pokrok*, *Politik* a *Brousek*.

¹⁵⁴ Příspěvek k dělnické otázce, in: *Posel z Prahy*, roč. 1877, č. 49, 19. 2. 1877, s. 1.

¹⁵⁵ Tamtéž.

brali dva noví pracovníci tiskárny. V závodě se nepracovalo déle než devět hodin. V letech 1872 až 1873 se platilo dokonce týdně 17 zl. a 18 zl. při „zcela obyčejné (románové) sazbě.“ Dělník dostával plat na základě smlouvy uzavřené se zaměstnavatelem, nikoliv podle jinde používaného tarifního ceníku. Od dobrého finančního ocenění sazečů si F. Šimáček jako národohospodář sliboval, že povede v budoucnu k jejich samostatné podnikatelské činnosti. Novinové spory s *Národními listy* probíhaly i v době rusko-turecké války v letech 1876 až 1878, o které český tisk detailně informoval. Příčinou byly zveřejňované zvláštní telegramy o vojenských postupech. Ty dobový český tisk přejímal, bohužel často bez ověření jejich hodnověrnosti. Tak se také stálo, že *Posel z Prahy*¹⁵⁶ a *Národní listy* uveřejnily „novinářské kachny“. Vzájemně se pak redaktoři novin napadali, kdo zveřejnil v touze po senzaci větší nesmysl.¹⁵⁷

V této době, v roce 1877, se slavilo dvacetileté výročí vydávání *Posla z Prahy*. F. Šimáček se rozhodl vypsát 14 honorovaných cen za literární práce v několika kategoriích, které se dotýkaly národních, politických a hospodářských oblastí.¹⁵⁸ Ohlas byl bohužel malý, i přesto ceny uděleny byly. V páté kategorii pod názvem *Působení obecního starosty na dobrou správu, na hmotný a duševní rozvoj a blahobyt obyvatelstva a na moderní úpravu obce co se týče zdravotních opatření, rozpoložení a stavby*, honorované ve výši 100 zl., uspěl František Schwarz (1840–1906) s prací *Starosta Václav Dobrovský, reformátor obce nezdarovské*, kterou následně F. Šimáček vydal tiskem.¹⁵⁹ Další cenu obdržel Karel Adámek (1840–1919) za dílo *Základy vývoje Maďarův*.¹⁶⁰

¹⁵⁶ Zvláštní telegramy, in: *Posel z Prahy*, roč. 1877, č. 204, 26. 7. 1877, s. 1; č. 209, 31. 7. 1877, s. 1.

¹⁵⁷ O válečných telegramech, in: *Posel z Prahy*, roč. 1877, č. 211, 2. 8. 1877, s. 1; Denní zprávy, in: *Národní listy*, roč. 1877, č. 211, 3. 8. 1877, s. 2: „Chceme míti raději méně zpráv, však dobrých a zaručených, než bychom křivými senzačními zprávami po příkladu *Posla z Prahy* obecnost zbytečně rozčilovali a klamali.“

¹⁵⁸ Ivana SERVUSOVÁ, *Veřejná, literární a nakladatelská činnost Františka Šimáčka*. Diplomová práce, Katedra knihovnictví a vědeckých informací, Praha, FF UK 1978, s. 54.

¹⁵⁹ František SCHWARZ, *Starosta Václav Dobrovský, reformátor obce nezdarovské*, Praha, J. Kolář 1877.

¹⁶⁰ Karel ADÁMEK, *Základy vývoje Maďarův. Kulturně-historické rozhledy*, Praha, E. Grégr a F. Dattel 1879 (oceněno v kategorii č. 13, *Působení šlechty na rozvoj národa maďarského v tomto století*, částkou 50 zl.).

4.1.2 Tiskové procesy. Policejní a soudní perzekuce Františka Šimáčka v souvislosti s vydáváním *Posla z Prahy*

František Šimáček si byl plně vědom nebezpečí politického zákazu *Posla z Prahy*.¹⁶¹ Vydával ho nejdříve desetkrát do roka, aby úředně nemohl být pokládán za noviny nebo časopis, nýbrž za knihu na pokračování, to dokládá také číslování stránek v ročníku. Přesto se ale několikrát kvůli *Poslu z Prahy* dostal do konfliktu s policejní a soudní mocí. Místodržitel Karlu Mecséry (1804–1885) dával najevo svoji nelibost nad obsahem *Posla z Prahy*, i proto byla Šimáčkova žádost o koncesi na přetvoření *Posla z Prahy* v politický list v březnu 1861 zamítnuta. Články v periodicích se zpravidla nepodepisovaly. Pokuty a soudní pře postihly často jen vydavatele a odpovědné redaktory. Být vězněn za tiskové přečiny bylo hodnoceno v české společnosti jako velký stupeň statečnosti a takové osobnosti byly veřejně vyzdvihovány jako národní vzory. Politické postihy zažil tehdy téměř každý odpovědný redaktor a detailní popisy soudních tiskových procesů byly u čtenářů novin velmi oblíbené.

Mezi čtenáře se nemohl dostat pátý svazek *Posla z Prahy*, který měl vyjít dne 20. června 1857, ale dva dny před vydáním na základě udání byl zabaven „slavnou c. k. policejní direkcí“, a to pro tiskové přečiny s odvoláním na paragrafy 300 a 302 trestního zákona. Důvodem k zabavení byl otisknutý článek o *C. k. vlastenecko-hospodářské společnosti v Čechách* a uveřejněný kritický dopis o počínání německého učitele Adolfa Porma na hlavní škole ve Vysokém Mýtě. Od policie obdržel F. Šimáček vyrozumění až 1. června 1858, kde bylo uvedeno, že c. k. zemský soud řízení zastavil. Nové kroky proti *Poslu z Prahy* se pak děly na základě paragrafu 22 tiskového řádu, což vedlo k zákazu pátého svazku

¹⁶¹ Přísný tiskový patent ze dne 13. března 1849 zaváděl povinnost vydavatele zaplatit předem vysokou kauci. Jeho novela ze dne 27. listopadu 1859 povolila dědičnost novinářských koncesí, ale byly ztíženy předpisy o urážkách úřadů. K cenzuře byla předkládána již vytištěná čísla novin a časopisů. Trestní zákon č. 117/1852 ř. z., o zločinech, přečinech a přestupcích ze dne 27. května 1852 uváděl v článku II. uvozovacího patentu i činy spáchané tiskem. Zároveň byl vydán tiskový řád č. 122/1852 ř. z. Zrušení předběžné cenzury znamenalo zavedení trestní odpovědnosti autorů, vydavatelů a tiskařů za jejich obsah. Sledování dodržování zákona ve věcech tiskových měla v kompetenci policie, která následně záležitosti předávala soudní mocí. Mohlo dojít také k zastavení vydávání novin, a to na libovolnou dobu. Nařízením ze dne 23. října 1857 bylo zavedeno kolkování časopisů (1 kr. za výtisk). Tiskové právo pak bylo upraveno po obnovení ústavnosti tzv. tiskovým zákonem č. 6/1863 ř. z. a zákonem o řízení trestním ve věcech tiskových č. 7/1863 ř. z. Novelizace tzv. tiskového zákona proběhla zákonem č. 142/1868 ř. z. a zákony č. 32 a 33/1869 ř. z. Zákon o všeobecných občanských právech č. 142/1867 ř. z. dával po formální stránce svobodu tisku. Platila však trestněprávní odpovědnost za obsah tiskovin. Dále hrozilo propadnutí kauce, systém dvojí výstrahy před zastavením listu, inzertní daň, která snižovala výnos z novin – to byla každodenní realita, se kterou odpovědný redaktor musel počítat.

místodržitelstvím.¹⁶² František Šimáček dodatečně v roce 1858 vydal za něj náhradový svazek pro předplatitele v rozsahu 43 stránek. Ten se věnoval požívání luxusu, sirotčím kasám, nešvarům některých živnostníků nebo slovenským školám. Policejní zásah postihl i šestý svazek druhého ročníku (1858), jelikož zde byl publikován článek o protestech dělníků v Čakovicích. Tento svazek nedoputoval ani k řádnému soudu, ale rovnou podle paragrafu 22 tiskového řádu byl zakázán. Náhradové šesté číslo v rozsahu 44 stran mohlo vyjít až v prosinci 1858 jako ukončení celého ročníku.¹⁶³ Také desátý svazek *Posla z Prahy* z roku 1859 byl na zásah policie zabaven a k soudu byly předány dva po sobě jdoucí články. První článek *K otázce o honebním právě*, který byl odpovědí na příspěvek, uveřejněný v *Prager Morgenpostu* č. 302, jenž vyzdvihoval přínos zvěře. F. Šimáček naopak ve svém článku poukazoval na škodnost zvěře pro hospodáře. Druhý článek *Snahy šlechty a okresné výbory s hejtmany v čele* si vzal na mušku tehdejší zjištěné chování šlechty. Policejní ředitel Anton von Päumann viděl v člancích snahu poštvat sedláka proti šlechtě.¹⁶⁴ Podobně se situace vyvíjela v roce 1860,¹⁶⁵ kdy vyšla náhrada za sedmé číslo čtvrtého ročníku v rozsahu 20 stran, jež se

¹⁶² Stranu lonského 5. svazku, in: *Posel z Prahy*, roč. 2, 1858, náhrada za 5. svazek 1857, s. 396.

¹⁶³ F. Šimáček o této skutečnosti informoval v sedmém čísle *Posla z Prahy* (roč. 2, č. 7, 16. 8. 1858). Původně mělo náhradové šesté číslo vyjít s desátým číslem (30. listopadu 1858), ale kvůli velké vytíženosti tiskárny došlo k odložení. Právě v čísle ze dne 16. srpna 1858 byl otištěn článek *Záložní či výpomocné kasy* (roč. 2, č. 7, 16. 8. 1858, s. 146-152), který byl v původním zabaveném šestém čísle s datem vydání 10. července 1858.

¹⁶⁴ Karel KAZBUNDA, Martin KUČERA (ed.), *Sabina. Neuzavřený případ policejního konfidenta*, s. 316. Ostatní články: *Zadík; Nástiny ohledem na vychování děvčat; Základové národního sebevědomí; Bývalá konstituce obce v Uhrách; Havlíček o stavu městském; Řemeslnické školy a záložné kasy v českých městech; Hlavní školy a ústavy pro vzdělání učitelů reálních a hlavních škol; Z cesty po ruském Polsku* byly shledány jako nezávadné. Články byly později otištěny, například *Základové národního sebevědomí* v *Poslu z Prahy*, roč. 4, č. 2, [18. 2. 1860], s. 56-62. Článek odpovídá na otázky, jak se probouzí národní sebevědomí (znalost národních dějin, národní literatura, školství, národní instituce). Následoval pak článek *Řemeslnické školy a záložné kasy v českých městech* (*Posel z Prahy*, roč. 4, č. 2, [18. 2. 1860], s. 62-65; v názvu článku místo slova kasy bylo použito slovo záložnice). Náhrada za desáté číslo *Posla z Prahy* (1859) v rozsahu 44 stran vyšla někdy po 18. únoru 1860, jak je avizováno ve druhém čísle *Posla z Prahy* z roku 1860. Publikováno zde bylo obsáhlé dokončení článku *Zadík aneb osud a pokračování Rozprav o průmyslu lučebném*.

¹⁶⁵ Stranu našeho soudu v záležitostech tiskových, in: *Posel z Prahy*, roč. 4, 1860, náhrada za 7. svazek, s. 270-272.

F. Šimáček byl obžalován z přečinu podle paragrafu 302 tiskového zákona „*urážení na cti, zlehčování úřadu a popuzování k nepřátelství mezi jednotlivými stavy občanské společnosti zavedeným*“. Zemský soud dne 31. července 1860 vynesl rozsudek. F. Šimáček byl uznán vinným a až do konečného rozhodnutí o výši trestu byl ponechán na svobodě. Byl osvobozen ale z přečinů urážky na cti a zlehčování úřadu. Tento soud také řešil Šimáčkův článek, který pojednával o školských poměrech ve městě Písku. Vojtěch Mautschka, učitel na reálce v Písku, a Ignác Otto, písecký měšťan, podali dne 7. září 1859 na F. Šimáčka žalobu pro urážku na cti, jelikož *Posel z Prahy* ze dne 16. ledna 1859, roč. 3, č. 1, s. 72-74, přinášel článek *Z Písku* invektivy vůči učiteli V. Mautschkovi, který nebyl znalý českého jazyka. Na základě žaloby bylo zahájeno vyšetřování pro přečiny dle paragrafů 491 a 492 tiskového zákona (urážka na cti). F. Šimáček se ale s jasnými důkazy obhájil a zdůraznil, že Písek je město s českou převahou, a proto učitel reálky musí ovládat český jazyk. Proti odbornosti učitele ale nic neuvedl, uznával, že jistě má pan učitel ve svém oboru znalosti, přednášet ale měl v češtině (zvláště panu Mautschkovi vadila Šimáčkova věta: „*Převedouce mládež školní do pěkného stavení, dali ji učitele*

původně ke čtenářům mělo řádně dostat dne 25. srpna 1860. Sedmé číslo *Posla z Prahy* z roku 1860 bylo zabaveno z důvodu zveřejnění článku *Touhy a přání*. Soud však během pěti neděl obvinění zrušil.¹⁶⁶ Zajímavostí tohoto náhradového čísla je dvojí sazba příspěvku *Několik slov o Matici české t. j. pokladnici na vydávání dobrých českých kněh*,¹⁶⁷ kde je část textu vysázena v latině a část ve švabachu. U článku je pak uvedena poznámka: „*Poněvadž posud největší část písma pro Posla určeného policejně zapečetěna jest, užívati musíme švabachu, podotýkajíce, že místa latinkou tištěna jsou nerozmetené zbytky sazby 7. svazku.*“¹⁶⁸ F. Šimáček usiloval o vydávání pátého ročníku (1860) *Posla z Prahy* v týdenním intervalu, „*že však soud náš posud není skončen, nezbyvá než začíti vydáváním ve svazcích a na novo čekati*“.¹⁶⁹ Nakonec ale v roce 1861 vydávání *Posla z Prahy* přerušil. Příčin bylo několik. Dne 11. března 1861 byly policií zabaveny archy právě vytisknutého dalšího čísla *Posla z Prahy*. Od policie žádal vysvětlení tohoto kroku, ale bylo mu řečeno, že přesné důvody zabavení aktuálního čísla mu nebudou sděleny.¹⁷⁰ Předtím dne 5. března 1861 byla odmítnuta jeho žádost o koncesi politického listu pro *Posla z Prahy*, který chtěl vydávat dvakrát až třikrát týdně.¹⁷¹ Rozhodnutí ukončit vydávání *Posla z Prahy* ze dne 2. dubna 1861 oznámil v tisku: „*Když jsem roku 1856 oznámil, že hodlám vydávati v pěti nedělních lhůtách časopis Posel z Prahy zvaný, tanulo mi na mysli, že nastane doba, kdy mi přáno bude proměnit*

nezpůsobilého, ba pro školy naše zcela neschopného.“). F. Šimáček byl tohoto obvinění zproštěn.

¹⁶⁶ Soud redaktora *Posla z Prahy* v tiskových záležitostech, in: *Posel z Prahy*, roč. 1861 č. 1, s. 6. („*V tomto okamžiku, v němž byl redaktor pro 3 články a tři rozličné přečiny od 18. měsíců ve vyšetřování, dodán tedy soudu čtvrtý svazek zase trestuhodný býti mající.*“).

¹⁶⁷ Několik slov o Matici české, t.j. pokladnici na vydávání dobrých českých kněh, in: *Posel z Prahy*, roč. 4, 1860, náhrada za 7. svazek, s. 265-270.

¹⁶⁸ Tamtéž, s. 265. Martin Sekera se domnívá, že ze strany redaktora Františka Šimáčka šlo ve skutečnosti o recesi s cílem poukázat na tehdejší nesmyslnost policejních zásahů v tiskárnách, kdy docházelo k zabavování tiskového písma.

Autorem článku, který obhájí přínos Matice české v šíření českých knih, je zcela jistě František Šimáček. Patřil mezi tzv. zakladatele Matice české od roku 1858, kteří zaplatili 50 zl. V článku udává, jaké knihy za tuto dobu získal (například *Časopis Národního muzea*, Palackého *Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě*, vydání překladů Shakespearových děl, časopis *Živa* a *Památky archeologické a místopisné*, Komenského *Informatorium*).

¹⁶⁹ *Posel z Prahy*, roč. 4, č. 10, [7. 12. 1860], obálka sešitu.

¹⁷⁰ *Národní listy*, roč. 1, č. 79, 20. 3. 1861, s. 3.

¹⁷¹ František Šimáček se několikrát pokusil získat koncesi na politický list. Jeho další žádost na politický týdeník *Den* byla ale dne 23. června 1862 zamítnuta. V dopise V. Náprstkovi napsal: „*Než jste odjel, zadal jsem na týdeník Den, nyní dostal jsem odpověď – jsem odmrštěn, z čehož poznáte, jak nebezpečná jsem osoba. Proklínám ty koncese.*“ (Adolf SRB, *František Šimáček. Jeho život a působení. Příspěvek k nejnovějším dějinám národu českého*, s. 41).

*pětinedělník v týdeník. Ztratil čtyři roky v zápase s tiskovým řádem a jsa soudy stíhán tak, že největší část těchto čtyř roků ve vyšetřování jsem prožil, měl jsem za to, že císařský [aršský] diplom od 20. října a okružní list ministra Schmerlinga vřelému tomu přání cestu do skutečnosti proklesl, a proto po skončeném přelíčení dne 21. prosince 1860, v němž jsem byl za nevinna prohlášen, podal jsem v lednu vys. [okému] ministeriu policie žádost opatřenou vším co paragraf předpisuje, by mi povoleno bylo vydávati týdeník pod názvem Posel z Prahy. Jeho Exc. [elenci] panu ministru Mecsérymu, bývalému místodržiteli v Čechách, vidělo se žádost tuto zamítnouti [...] Vida, že naděje moje ve vydávání týdeníku v dosavadních poměrech marná, vida též, že zvláštní jakýs osud na časopisu mém spočívá, kterýž mi pro samé zabavování a soudy k oddechu přijíti nedá, vida dále, že vydáváním pětinedělníku při stále snad vyhlídce na zabavení národu nikterak neprospěje, zvlášť v době, kdy žurnalistika česká nanovo zkvétati počíná: usnesl jsem se po pilném všech věcí uvážení na tom, že u vydávání časopisu svého po čtyři roky s láskou pěstovaného na tak dlouho přestanu, dokud by mi příznivější doby nenastaly. A tak usnesa se na tom, přestávám dnešním dnem u vydávání Posla z Prahy a loučím se se svými přáteli a příznivci, kteří mne v dobách nesnadných podporovati nepřestali.*¹⁷² F. Šimáček pak dále sdělil, že předplatitele Posla z Prahy předal týdeníku *Obecné listy*,¹⁷³ který začal vycházet dne 5. dubna 1861 u Ignáce Leopolda Kobra (1825–1866).

Zásadní soudní přelíčení s Františkem Šimáčkem proběhlo dne 28. října 1861 za velké účasti významných představitelů české veřejnosti v budově c. k. zemského soudu (c. k. *Zemský, co trestní soud* v Praze) v Novoměstské radnici, kde se nacházelo i vězení. Obžalobu¹⁷⁴ vedl státní zástupce Matyáš kvůli článku *Soud redaktora Posla z Prahy v tiskových záležitostech* z ledna 1861, ve kterém F. Šimáček informoval čtenáře *Posla z Prahy* o nedávných problémech s policejní a soudní mocí.¹⁷⁵ Obžaloba konstatovala, že tímto článkem „zlehčují

¹⁷² Stranu Posla z Prahy, in: *Národní listy*, roč. 1, č. 91, 3. 4. 1861, s. 3.

¹⁷³ *Národní listy* z dubna 1861 otiskly výzvu k „pozvání ku předplacení na nejlacinější politický časopis český *Obecné listy*“, které měly informovat o zasedáních českého a moravského sněmu, přinášet novinky z obcí a věnovat se školství, průmyslu a zemědělství. Spolupráci přislíbili například František Ladislav Rieger, Jan Palacký, Filip Stanislav Kodým, Václav Zelený, František Josef Řezáč.

¹⁷⁴ Žalobu podala písecká městská rada a suplent na písecké realce Vojtěch Moučka (LA PNP, fond Varia – František Šimáček, opis obžalovacího spisu c. k. *Zemského, co trestního soudu* v Praze č. 9714, 17. 6. 1861, inv. č. 16, 3 ll.).

¹⁷⁵ *Soud redaktora Posla z Prahy v tiskových záležitostech*, in: *Posel z Prahy*, roč. 1861 č. 1, s. 5-12. Hlavní přelíčení Vojtěcha Běláka, bývalého redaktora Posla z Prahy dne 28. října, in: *Národní listy*, roč. 1, č. 297, 29. 10. 1861, s. 1-2. Nejvíce bylo soudem upozorňováno na dvě „posměšné“ věty v článku: „Byloť mu

se úředové, a pak pro nový otisk v temže svazku jiného článku *Snahy šlechty nadepsaného* a v 10. svazku *Posla z Prahy na rok 1859, jenž zabaven byl, poprvé vytištěného*.¹⁷⁶ Obhájcem F. Šimáčka byl známý advokát Josef Stanislav Práchenský (1829–1893). F. Šimáček byl obviňován z přečinu zlehčování a pobuřování proti úřadům. To bylo kvalifikováno dle paragrafů 300 a 302 trestního zákona. Druhý bod obžaloby se týkal opětného uveřejnění článku *Snahy šlechty a okresné výbory s hejtmany v čele* i přes zákaz c. k. ministerstva policie ve stejném lednovém čísle *Posla z Prahy*, tím se dopustil přestupku dle paragrafu 32 tiskového řádu. „*Předseda dá čísti článek Soud redaktora. Pak mluví k obžalovanému: Jste obžalován, že jste tímto článkem zlehčil obecní úřad Písecký. – Bělák: Účelem mým při tomto článku bylo podati mým čtenářům zprávu o mých procesech, a pak, jak výslovně jsem tam napsal, podati obraz našeho stavu za posledních 12 let. Ohražuji se, že bych byl chtěl zlehčovat radu píseckou neb jiné úřady, neboť věta, kde je řeč o úřadech, jest toliko vložena a všeobecně závadné místo vztahovati se může jedině na občanstvo písecké, což jasně vysvítá ze slov „bylo mu bojovati s maloměstskou povahou a nadutostí.“ Já vytýkal občanstvu, že se dává „bídnému systému, dokud ve květu jest, za podnož, v povrhel a v plivátko“, a nikoli úřadům, neboť tito patří k systému, jakož i rada městská, kteráž jsouc od vlády oktrojovaná, nebyla představitelkyní občanstva. Že občanstvo v podnož se dávalo, jde i z toho, že školní rada Maresch mohl se chlubit v Bohemii, že musel při němčení realek proti občanstvu vystupovati. A kdyby i se to vztahovalo na úřady, tedy se to může vztahovati na ty před 20. říjnem 1860, a nyní, když máme jiný systém a konstituci, nemohou tito bývalí úředové zákonem již chránění býti, jinak by musel zákon chránit i patrimoniální úřady a snad i inkvizici. Z mého článku ostatně nevysvítá, že bych byl chtěl pobuřovat proti úřadům, jak toho § 300 tr.[estního] ř.[ádu] žádá. Předseda pak dává obžalovanému otázky, proč si stěžoval na řád soudní a způsob vyšetřování, proč připodobnil neslušně vyšetřovance k rukavici, která se na líc a na rub obrací, a k citronu, z něhož se šťáva vytlačuje; načež Bělák dokládá se svých svízeli, byv ve čtyrech letech 36 měsíců ve vyšetřování, a míní, že mluvil jen proti nedostatkům zákonů a předpisů, kteréž i ministr Schmerling za vadné uznal, a nikoli proti úřadům, kteří jen se řídit musejí dle předpisů. Pak klade státní zástupce obžalovanému*

zajisté v procesu tom dokazovati, že nezrušené zákony o reálkách posud platí, že Písek české město je, a nikoliv smíšené, proti čemu se od direktorátu realky až k místodržitelství všichni úředové duchovní a světští spirali, bylot' mu dokazovati, že není občanstvu dáno, aby dle choutek a rozmaru ustanovovalo řeč vyučovací, alebrž dle potřeb mládeže a dle přirozených zásad vychovatelských. Zkrátka bylot' mu zápasiti s maloměstskou povahou a nadutostí, která nad svaté právo přírody se staví a bídnému systému, dosud ve květu, v podnožku, povrhel, plivátko se dává.“

¹⁷⁶ *Pražské noviny*, roč. 1861, č. 256, 29. 10. 1861, s. 3.

otázky toho smyslu, že jen radu píseckou míniti mohl, poněvadž občanstvo bezprostředně hlasu ve školství nemá, že zlý úmysl vysvítá z potupných slov, jichž užito, kdežto mohlo objektivně mluveno býti. Jemu odpovídá obžalovaný, že myslel a jmenoval jen občanstvo, jakž i § 20 org.[anizačního] plánu o reálkách praví, že vyučovací řeč na reálkách „dle potřeb občanstva se řídití má“ a občanstvo mlčelo; že psal subjektivně, poněvadž se to týkalo jeho samého.“¹⁷⁷ F. Šimáček dále soudu sdělil, že musel ve vyšetřování prokazovat,¹⁷⁸ že Písek je české město a učitelé na reálce musí být znalí českého jazyka „Jaké zákony o reálkách platí, z čehož st.[átní] zástupce odvozuje, že snížil B.[ělák] nejen radu píseckou a místodržitelství, nýbrž i vyšetřovací soud. Když se bylo ještě několik listin přečtlo, povstal státní zástupce a mluvě k soudu, odůvodňoval z nova obžalobu ve všech částech, a činí návrh, aby Bělák pro přečin proti § 300 tr.[estního] ř.[ádu] odsouzen byl k vězení na tři měsíce, a pro přestupek proti § 32 tisk.[ového] ř.[ádu] ke 100 zl. pokuty a k zaplacení soudních nákladů.“¹⁷⁹

Šimáčkův obhájce Josef Stanislav Práchenský se pak ujal slova a snažil se prokázat Šimáčkovu nevinu. Poukázal na to, že Šimáčkovy slovní útoky se týkaly staré městské rady v Písku a že proti současnému složení radnice nemá žádnou připomínku. Dále sdělil, že státní zastupitelstvo věnuje pozornost jenom českému tisku, zatímco invektivy německých novin na adresu pražské městské rady nechává bez povšimnutí. Na to reagoval předseda soudu, aby se pan obhájce držel věci. Státní zástupce znovu zopakoval, že trvá na žalobě a sdělil dále „že z Bělákova líčení mohou nezkušení čtenáři domnívati se o některých zákonech, jakoby to byly pastě na spisovatele“.¹⁸⁰ Následně se soud odebral k poradě a za hodinu vynesl rozsudek. F. Šimáček byl uznán vinným, a to jak přečinem proti paragrafu 300 trestního zákona (pobuřování proti úřadům), tak i přestupkem proti paragrafu 32 tiskového řádu rozšiřováním zapovězeného tisku. Byl odsouzen na 14 dní do vězení, dále k pokutě 50 zl. a zaplacení soudních výloh. Jako polehčující okolnost mu byl přiznán dosud čistý trestní rejstřík, a také že zůstalo jen při pokusu, jelikož „vadné“ číslo *Posla z Prahy* bylo zabaveno. Tento rozsudek potvrdil později c. k. Vrchní zemský soud dne 2. prosince 1861 a c. k. nejvyšší soud dne

¹⁷⁷ *Pražské noviny*, roč. 1861, č. 257, 30. 10. 1861, s. 4.

¹⁷⁸ LA PNP, fond Varia – František Šimáček, Šimáčkovo ohrazení c. k. Vrchnímu zemskému soudu v Praze, 4. 7. 1861, inv. č. 8, 2 ll. F. Šimáček zde vysvětloval, že článkem nechtěl způsobit pobouření proti úřadům. Vrchní zemský soud mu sdělil, že ohrazení měl poslat c. k. Zemskému, co soudu trestnímu v Praze, kterému bylo následně předáno.

¹⁷⁹ *Pražské noviny*, roč. 1861, č. 257, 30. 10. 1861, s. 4.

¹⁸⁰ Tamtéž.

5. února 1862.¹⁸¹ C. k. Vrchní zemský soud dále dne 17. února 1862 rozhodl, že František Šimáček musí stanovenou pokutu zaplatit do osmi dnů a do vězení nastoupit nejpozději do 20. března 1862, jinak bude předveden.

Odsouzení Františka Šimáčka vyvolalo veřejný odpor, důkazem toho je i společné prohlášení třiceti tří píseckých měšťanů z 19. prosince 1861, které bylo zveřejněno v *Národních listech* dne 24. prosince 1861: „[...] Svědomí nás budí, abychom před celým světem vyslovili se, že nejen neublížil řečený muž městu našemu, nýbrž že mu znamenitě svým Poslem posloužil. On to zajisté byl, který nás výbornými svými články o záložnách přiměl k tomu, že jsme záložnu, nyní tak blahodárně působící, založili; on to byl, který nás přesvědčil o velkém prospěchu škol na národním základě zařízených, tak že jsme s neodolatelným důrazem o ně se zasadili a jich si vymohli; on jest i nepřímý původce toho, že nyní zde vznikají první nejen v Čechách, nýbrž vůbec v celém rakouském mocnářství jednoty řemeslnické, v nichž jedině spása řemeslnictva našeho leží. Jestli město naše trochu ostřeji posuzoval, tedy netýkalo se to celé obce, ani celého měšťanstva, nýbrž jen několika málo v čele stojících osob, které v skutku více dbaly o mínění a přání kterýchkoliv lidí, než o přání a přízeň usedlých měšťanů.“¹⁸² Krátce před tím vedení *Občanské záložny v Písku* jednomyslně zvolilo na své schůzi dne 1. září 1861 Františka Šimáčka čestným členem tohoto spolku, „uznávající Vaše nesmrtelné zásluhy o vznik a rozšíření záložen, těchto životních pramenův blahobytu živnostnického, ve vlasti naší.“¹⁸³

Do vězení F. Šimáček nastoupil dne 6. března 1862. Po propuštění od vlasteneckých dívek dne 23. března 1862 obdržel ručně zhotovený dar, vyšité desky. Na přední desce byl vyšitý bílý lev na modrém koberci a z druhé strany pak bylo zlatem vytlačeno věnování a den a rok, kdy byl F. Šimáček z vězení propuštěn. Nezapomnělo na něho ani jeho rodné město, Kostelec nad Labem, jehož městská rada jednomyslně rozhodla mu udělit čestné občanství jako „*důkaz podaný od měšťanů i sousedů Vašich, že Vás ctí a milují*“.¹⁸⁴ František Šimáček měl totiž již od 23. července 1861 příslušnost pražskou.¹⁸⁵ Na Šimáčkovu počest byla dokonce dne

¹⁸¹ *Pražské noviny*, roč. 1, č. 299, 18. 12. 1861, s. 2.

LA PNP, fond Varia – František Šimáček, oznámení c. k. Zemského, co soudu trestního v Praze, 22. 2. 1862, inv. č. 24, 2 ll.

¹⁸² *Národní listy*, roč. 1, č. 353, 24. 12. 1861, s. 8.

¹⁸³ Diplom písecké záložny Fr. Šimáčkovi z roku 1861 (uveřejněno v knize: Antonín HOLKUP, *Památník Občanské záložny v Písku*, Písek, Občanská záložna 1912). Diplom namaloval Adolf Heyduk (1835–1923).

¹⁸⁴ Zvolila ho za „čestného měšťana našeho“. In: *Národní noviny*, roč. 2, č. 71, 25. 3. 1862, s. 2.

¹⁸⁵ LA PNP, fond Varia – František Šimáček, oznámení pražské městské rady F. Šimáčkovi o udělení příslušnosti

20. března 1862 uspořádána hostina, které se účastnili Karel Sladkovský, Vincenc Vávra, Rudolf Thurn-Taxis, Václav Štulc, Emanuel Tonner, přítomen byl i maďarský houslista Eduard Reményi (1828–1898),¹⁸⁶ celkem se dostavilo 53 osobností. Zaznělo zde několik přípitků nejen k poctě F. Šimáčka, z nichž nejvýraznější byla řeč Julia Grégra: „*Pánové! Žurnalistika naše, tak četně zde zastoupena, jest zajisté jeden z nejmocnějších faktorů, které působí na osvětu a probuzení našeho národa [...] Sešlit' jsme se zajistí ku poctě přítele našeho Vojtěcha Běláka, který přestál statečně nehodu, která stihla jej co žurnalistu. Pánové, jsou však mezi námi dva mužové, kteří větších a krutějších utrpení zakusili a statečně snesli pro věc národní: jsou to kolegové Vávra a Sladkovský.*“¹⁸⁷

Brzy však byl i Julius Grégr obžalován z tiskových deliktů, a to za sedm článků, uveřejněných v *Národních listech* od 2. dubna do 25. září 1861. Grégrův tiskový proces, zahájený dne 4. června 1862 a ukončený 18. června 1862, se stal tehdy pražskou událostí a byl srovnáván s procesem Havlíčkovým.¹⁸⁸ Pro články v *Humoristických listech* byl odsouzen také Josef Richard Vilímek starší (1835–1911) v roce 1862. Před soudem postupně stanuli odpovědní redaktoři *Hlasu*, *Obecních listů*, *Šotka* a *Politiku*. Mezi obžalovanými z tiskových přečinů byl rovněž Rudolf Thurn-Taxis (1833–1904), který své radikální názory zveřejňoval na stránkách *Boleslavanu*, jehož odpovědným redaktorem byl Josef Zwinkl (1828–1903). Nálezem c. k. nejvyššího soudu byl dne 16. června 1863 odsouzen pro přečin proti veřejnému pořádku (paragraf 305) ke čtrnáctidennímu vězení. Do vězení nastoupil dne 2. srpna 1863 v Mladé Boleslavi. Po propuštění z mladoboleslavské trestnice dne 16. srpna 1863 byl Rudolf Thurn-

k Praze č. 44750, 23. 7. 1861, inv. č. 21, 1 ll. F. Šimáček musel do čtrnácti dnů zaplatit za toto rozhodnutí 2 zl. do obecní kasy. Pod rozhodnutím je podepsán pražský purkmistr František Pštross (1823–1863), blízký přítel F. Šimáčka.

¹⁸⁶ Eduard Reményi zde pronesl přípitek na sbratření Slovanů a Maďarů, za což se mu dostalo četných ovací. „*Karel Sladkovský poukázav k tomu, kterak mezi národy zemí uherských a mezi národem českým od dávných věkův přátelské panovaly poměry, vyslovil důvěru, že tentýž přátelský poměr mezi těmito národy v nynější rozhodné době opět obživne a se utuží, načež v maďarské řeči pronesl přípitek: Na zdar přátelství mezi národem maďarským a mezi národy slovanskými!*“ (*Národní listy*, roč. 2, č. 68, 1862, s. 3).

¹⁸⁷ Karel TŮMA, *Život dra Julia Grégra. Slavného obránce svobody české*, Praha, Edvard Beaufort 1896, s. 60. Vincenc Vávra Haštalský (1824–1877) a Karel Sladkovský (1823–1880) v padesátých letech 19. století z politických důvodů pobýli několik let ve vězení.

¹⁸⁸ Julius Grégr byl nakonec odsouzen do vězení v délce deseti měsíců a k propadnutí kauce ve výši 3000 zl., včetně ztráty koncese a doktorátu (později ho na amnestii získal zpět). Do vězení nastoupil dne 27. října 1862. Propuštěn byl dne 27. srpna 1863. Také jeho propuštění bylo manifestačně slaveno českými vlastenci na Střeleckém ostrově. Julius Grégr se do vězení vrátil dne 1. listopadu 1863, jelikož byl odsouzen za dva články v *Národních listech*. Jeho spoluvězněm zde byl Vincenc Vávra, redaktor *Hlasu*, se kterým se zde Julius Grégr domluvil na spojení *Národních listů* s *Hlasem*. Podrobněji – Karel TŮMA, *Život dra Julia Grégra. Slavného obránce svobody české*. (První tiskový soud), s. 59-99.

Taxis zástupy a významnými osobnostmi českého národa vítán, což vzbudilo odpor u vládnoucích kruhů. Zvláště proto, že se o akci vědělo a zainteresované osoby v plánovaných oslavách na počest R. Thurn-Taxise byly předem varovány. Účastníci tohoto aktu byli obžalováni (celkem 73 osob), mezi nimi byl rovněž František Šimáček, který R. Thurn-Taxise znal jako přispěvatele do jeho *Posla z Prahy*. V obžalovacím spisu c. k. krajského soudu v Mladé Boleslavi ze dne 24. srpna 1864 se uvádí, že Karel Sladkovský, Josef Macháček, Antonín Zeithammer, Emanuel Tonner, Josef Barák, František Hüttl, František Šimáček a Josef Kohout se „doznávají, že na den propuštění knížete Rudolfa Taxise z vězení v Mladé Boleslavi přišli, že blíže domu soudního tak dlouho čekali, až kníže trestní dům opustil, a že pak knížete z Mladé Boleslavi do Niměřic¹⁸⁹ jedoucího na vozích slavně doprovodili“.¹⁹⁰ Byli obviněni pro přečin proti veřejnému pokoji a řádu dle paragrafu 305 trestního zákona. Proti rozsudku se odvolali k c. k. Vrchnímu zemskému soudu v Praze. Ten dne 16. ledna 1865 potvrdil rozsudek c. k. krajského soudu v Mladé Boleslavi, jenž následně dne 8. února 1865 oznámil, že žaloba trvá zvláště proti Karlu Sladkovskému, Františku Šimáčkovi, Emanuelu Tonnerovi a Josefu Macháčkovi. Ve zdůvodnění trvající obžaloby se v bodu třetím píše: „Tato právní příčina podezření stává také proti Františku Šimáčkovi, protože on doznává, že přišedše dne 15. srpna 1863 do Mladé Boleslavi s Josefem Macháčkem, chtěli dne 16. srpna 1863 pozdraviti knížete, protože kníže Dr. Taxis z trestu vystoupiti měl, že se odebrali na náměstí, kdežto k jich udivení množství lidu knížete očekávalo, poněvadž tímto způsobem slavné dojíždění pro knížete a jeho uvítání viděl a slyšel, a pak se přidružil k průvodu knížete provázejícímu.“¹⁹¹

František Šimáček *Posla z Prahy* obnovil v roce 1863, první číslo vyšlo dne 3. října 1863¹⁹² v politicky uvolněnějších časech, s hospodářskými a zábavnými přílohami jako týdeník

¹⁸⁹ Zámek v Niměřicích u Mladé Boleslavi byl sídlem Rudolfa Thurn-Taxise v letech 1857 až 1870.

¹⁹⁰ LA PNP, fond Varia – František Šimáček, kopie obžalovacího spisu c. k. krajského soudu v Mladé Boleslavi č. 3138, 24. 8. 1864, inv. č. 4, 10 ll.

¹⁹¹ LA PNP, fond Varia – František Šimáček, oznámení rozhodnutí c. k. Vrchního zemského soudu v Praze č. 29174 c. k. krajským soudem v Mladé Boleslavi, 8. 2. 1865, inv. č. 26, 4 ll. C. k. Vrchní zemský soud v Praze konstatoval, že odvolání proti rozsudku c. k. krajského soudu v Mladé Boleslavi bylo zasláno opožděně, a proto nebylo vzato v potaz. Ještě v roce 1866 se v *Národních listech* uvádělo, že žaloba je stále platná. Pravděpodobně byla smetená amnestií, kterou dostal F. Šimáček dne 8. ledna 1867.

¹⁹² Šimáčkův úvodník v prvním čísle obnoveného *Posla z Prahy* v roce 1863 (s. 1-2) pod názvem *První cesta* programově zdůrazňoval střet s Němci a opakoval zásady, kterými se mají Češi řídit při prosazování svých práv – jednota, vzdělanost a zámožnost.

s podtitulem *Týdeník, věnovaný záležitostem politického a pospolitého života, hospodářství polnímu a domácímu, řemeslu, obchodu a spolkům, zvláště praktického směru*.¹⁹³ Za heslo zvolil: *Vzděláním a zámožností k svobodě politické a národní*. Jako svého stálého spolupracovníka se vybral Filipa Stanislava Kodyma (1811–1884), který připravoval seriál *Lučebné základy hospodářské*. Jeho příloha se jmenovala *Spojenými silami* s podtitulem *Listy pro spolčování v oboru hospodářství polního, řemesla a průmyslu i obchodu* a heslem *Spolčujme se!* Poprvé byla součástí druhého čísla *Posla z Prahy* dne 8. října 1864.¹⁹⁴ Redakce *Posla z Prahy* v roce 1863 byla v Růžové čp. 1416/II. na Novém Městě pražském. Tisklo se u Bedřicha Stýbla (1817–1891) na Václavském náměstí čp. 786/II. Jeho hlavní expedice byla u Emanuela Petříka (1824–1884) na dnešní Národní třídě. V roce 1866 začal vycházet *Posel z Prahy* třikrát týdně a měl slušných 3300 předplatitelů. V roce 1868 vycházel už čtyřikrát týdně. Šimáčkův úspěch byl ale narušen v roce 1868 dalším tiskovým procesem. Důvodem k stíhání se stal článek pod názvem *Počkejme!*,¹⁹⁵ jenž se objevil v *Poslu z Prahy* dne 15. srpna 1867. Článek ostře kritizoval tehdejší projekt rakousko-uherského vyrovnání v režii Friedricha Ferdinanda von Beusta (1809–1886), který naprosto nezohledňoval postavení českých zemí a Čechů v habsburské říši. Výroky typu „*Rakousko bez Čech přestalo by býti velmocí, že Čechy jsou [...] stráží Slovanstva, k níž se provždy budou obracet zraký veškerého Slovanstva, a že toto Slovanstvo v zemích Koruny české jest jedinou překážkou pověstného šíření kultury na východ ze strany německva [...] Česko-moravský národ ve své celosti jest jednou politickou stranou [...] Rakousko italskými svými zeměmi upadlo do náramných pletek, kteréž pohltily celé armády a miliardy peněz [...]*“ vyvolávaly u politických představitelů země hněv. Proto byl F. Šimáček, majitel tiskárny Antonín Renn a také administrátor, expeditor a sazeči *Posla z Prahy* předvoláni k soudnímu výsledku na 5. listopadu 1867. Výsledkem výsledku, který trval několik hodin, bylo zadržení F. Šimáčka a A. Renna ve vyšetřovací vazbě v Novoměstské radnici. F. Šimáček byl nakonec

¹⁹³ Jeho roční předplatné bylo ve výši 6 zl. 80 kr. včetně poštovného. Vycházel nejdříve každou sobotu, později v pátek.

¹⁹⁴ *Spojenými silami* – příloha k *Poslu z Prahy* č. 2, roč. 1, č. 1, 8. 10. 1864. Hned v úvodu byl otisknut Šimáčkův článek *Anglický spolek dělníků v Rochdal, nazvaný poctiví pionýři* (s. 1-3). Příloha zanikla v roce 1866. Její roční předplatné bylo ve výši 3 zl. 60 kr.

¹⁹⁵ V srpnu 1867 v časopise *Politik* (roč. 6, č. 133, 13. 8. 1867, s. 1-2; č. 134, 14. 8. 1867, s. 1) byly zveřejněny články s nadpisem *Herr redakteur!*, ve kterých na návrh státního zástupce viděl c. k. zemský soud zločin velezrady. C. k. Vrchní zemský soud v Praze tento náhled odmítl a překvalifikoval ho na zločin rušení veřejného pořádku. Státní zástupce se však odvolal k nejvyššímu soudnímu dvoru, který rozhodl o velezradě. Následně proběhlo zatýkání odpovědných osob. F. Šimáček uveřejnil v českém překladu tyto články v *Poslu z Prahy*, roč. 1867, č. 98, 15. 8. 1867, s. 1-2.

odsouzen k těžkému žaláři na čtyři měsíce a k pokutě 800 zl. Dne 16. července 1868 byl F. Šimáček odveden do trestnice, jelikož se tam dobrovolně nedostavil.¹⁹⁶ Pomohlo mu ale odvolání k nejvyššímu soudnímu dvoru a dne 2. listopadu 1868 byl propuštěn na svobodu. Došlo k zastavení vydávání *Posla z Prahy*. F. Šimáček byl ve stejné době ještě odsouzen za zveřejnění článku dne 20. srpna 1867 pod názvem *Co jest občan?* v *Poslu z Prahy*. Krátký příspěvek přinesl informaci o zatčení opilého hosta J. Turnovského v pražské hospodě Na Libušince. Ten prý byl pak na policii podroben drastickému zacházení. Článek zákrok odsoudil a navíc se dotkl tehdy aktuálního rakousko-tureckého sbližování: „...*přijímání kulturních metod tureckých prospělo by velice té nastávající alianci turecko-rakouské, k níž jak patrně u nás na mnoha místech největší dispozice.*“¹⁹⁷ Za zveřejnění článku byl obviněn vedle F. Šimáčka i Bohumil Tollmann, redaktor *Posla z Prahy*. Soud proběhl ve dnech 20. a 21. prosince 1867. F. Šimáček před soudem sdělil, že článek četl až po vytištění, jelikož byl v tu dobu nemocný. Soud ho proto uznal vinným přestupkem zanedbání povinné péče. Dostal pokutu 30 zl. a z kauce mu byla odečtena částka ve výši 80 zl. Hůře dopadl B. Tollmann, kterému vedle pokuty byl navržen trest vězení v délce šesti měsíců.¹⁹⁸ Nakonec byl odsouzen do vězení na čtyři neděle a ke ztrátě 100 zl. z kauce. Odvolání *C. k. Vrchnímu zemskému soudu* mu nepomohlo, jelikož ten dne 2. ledna 1869 rozsudek potvrdil.

K tehdejšímu poměru se F. Šimáček vrátil ve vzpomínkách: „*V červenci byl jsem odveden do žaláře, zaplatil jsem 800 propadné kauce. Po 4 měsíce psal jsem Posla tajně v žaláři; v době té strašné našli v něm nové zločiny a dne 29. října, čtyři dny před tím, než jsem vyšel ze žaláře, Koller*¹⁹⁹ *zastavil Posla z Prahy s ostatními opozičními novinami. Kauce 6000 zl. úplně propadla a redaktor Tolman odveden na 3 ½ roku do žaláře,*²⁰⁰ *kde jsem jej musil*

¹⁹⁶ V říjnu 1868 sedělo v Novoměstské radnici čtrnáct politických vězňů. Vedle Františka Šimáčka to byl Karel Tůma (1843–1917) z *Národních listů* nebo Jan Černý (1839–1893) z *Národního pokroku*.

¹⁹⁷ *Co jest občan?*, in: *Posel z Prahy*, roč. 8, č. 100, 20. 8. 1867, s. 462.

¹⁹⁸ Tisková pře *Posla z Prahy*, in: *Národní listy* – příloha, roč. 7, č. 261, 21. 12. 1867, s. 1.; č. 262, 22. 12. 1867, s. 3.

¹⁹⁹ Alexander von Koller (1813–1890) zastával v letech 1868 s krátkou pauzou až do roku 1874 funkci místodržitele v Čechách. Po pádu vlády Karla von Hohenwarta se roku 1871 stal velícím generálem v Praze. Jeho cílem bylo pacifikovat národnostní rozepře a české státoprávní požadavky. Dne 11. října 1868 byl v Praze vyhlášen výjimečný stav, který pozastavil platnost některých občanských práv. Trval až do 28. dubna 1869. Důvodem jeho vyhlášení byly mohutné tábory lidu. Především tábor lidu v Praze na Pankráci, který se konal dne 4. října 1868 za účasti kolem 20 000 osob. Kollerův represivní boj proti opozičním novinám odnesl nejvíce za *Posla z Prahy* jeho odpovědný redaktor Bohumil Tollmann.

²⁰⁰ Bohumil Tollmann se stal odpovědným redaktorem *Posla z Prahy* a převzal na sebe tak veškeré postihy za uveřejněné články. Do vězení za „politicky nevhodné“ články nastoupil dne 20. listopadu 1868. I během jeho

vydržovati 2 zl. denně. Vyšel jsem ze žaláře jako žebrák. Noviny zastaveny, 7.000 zl. nových dluhů a nikde možnost k opatření kauce,²⁰¹ abych nanovo mohl noviny vydávati a abonenty upokojiti. Známi a přátelé se mi vyhýbali, ti pak, kdo se vyhnouti nemohli, slíbili sice, avšak jen, aby se mne a ženy mé zbavili. Po celý měsíc listopad chodil jsem jako blázen, až konečně jsem našel člověka zcela cizího, který slíbil vydlužiti si pro mne ze záložny 5.000 zl., když zjedná ručitele. Sehnal jsem jich konečně 6, kteří sice směnku nepodepsali, ale podepsali záruční listinu po 500 zl. Dne 4. prosince 1868²⁰² začal vycházeti *Občan* jako týdeník za odpovědné redakce mého bývalého sluhy Henčla. Měl jsem té doby dluhů: Propadlé kauce 6900, nová kauce 3000 zl., Rennovi za *Národ* 1.950 zl., úhrnem 11.850 zl.“²⁰³

V polovině roku 1869, po zrušení výjimečného stavu v Praze, od č. 72 ze dne 17. června 1869 se *Občan* změnil zpět na *Posla z Prahy*.²⁰⁴ F. Šimáček se nacházel opět v těžké existenční situaci, ze které si pomáhal dalšími půjčkami. Pro neplacení inzertních kolků mu dokonce hrozilo vězení.²⁰⁵ Očekával, že otevření vlastní tiskárny v roce 1871, vedené na jeho přítele Josefa Koláře (1830–1910), jeho finanční problémy vyřeší. Tehdejší velký počet tiskáren v Praze ale brzo F. Šimáčkovi ukázal, že ho čeká tvrdý boj úspěšně se prosadit. K této době si později poznamenal: „... já pak musil jsem hleděti, aby *Posel* častěji vycházel, neboť ve veliké konkurenci novin nebyl by se jinak udržel. Musil jsem se nanovo vydlužiti ještě 3.000 zl., abych doplnil kauci na 6.000 zl. kvůli tomu vstoupil jsem s přítelem svým Kolářem ve spolek na zřízení tiskárny, do níž nám bylo několik tisíc od cizích společníků propůjčeno, avšak přišli

pobytu zde byl odsuzován za další články, uveřejňované na stránkách *Posla z Prahy*, které se dotýkaly zvláště táborů lidu. Celkem byl odsouzen na 3 roky, 4 měsíce a 24 dní. Amnestován byl dne 24. dubna 1870.

²⁰¹ Vydavatel časopisů musel složit peněžní jistotu (kauci), ze které se případně uhrazovaly peněžité tresty.

²⁰² První číslo *Občana* vyšlo ve skutečnosti již dne 25. listopadu 1868, ve kterém bylo otištěno svolání *Váženým pánům předplatitelům a čtenářům zastavených novin Posel z Prahy* (s. 1). Původně měl *Občan* začít vycházet již dne 10. listopadu 1868, nedařilo se ale včas sehnat kauci ve výši 3000 zl. *Posel z Prahy* nevycházel od 20. října 1868. Jeho předplatitelům se nabízel *Občan s Národním hospodářem* a románovou přílohou (č. 1, 2. 1. 1869 – č. 71, 15. 6. 1869). Nejdříve *Občan* vycházel dvakrát týdně a od roku 1869 se ke čtenářům dostával třikrát v týdnu. Jeho redaktorem byl Antonín Henčl. Předplatné bylo pololetní, a to ve výši včetně poštovného 2 zl. 55 kr.

²⁰³ Josef NOŽIČKA, *František Šimáček*. Separát z díla *České postavy*, s. 4-5.

²⁰⁴ Jako vydavatelé *Posla z Prahy* byli uváděni: nejdříve Václav Nedvídek. Odpovědným redaktorem byl Antonín Henčl; od č. 80, 4. dubna 1871 Josef Sellner jako vydavatel a odpovědný redaktor; od č. 79, 3. duben 1874 Josef Kummer; od č. 234, 2. října 1875 Josef Sellner; od č. 247, 2. října 1876 Pavel Josef Šulc; od č. 138, 6. červen 1878 František Josef Sudík, od č. 216, 5. září 1878 František Petříček, od č. 21, 25. února 1879 František Josef Sudík.

²⁰⁵ Postihy pro neplacení této daně byly přísné. Dne 16. října 1872 bylo zahájeno vyšetřování s odpovědným redaktorem *Posla z Prahy* pro neplacení inzertních kolků (Jakub ARBES, *Persekuce lidu českého v letech 1869–1873. Dodatkem k druhému vydání spisu Pláč Koruny české*, s. 343).

jsme již pozdě. V Praze se počet knihtiskáren zdvojnásobil a dnes aby jedna tiskla pro druhou. Přišli jsme s tím pozdě a já jako prokurista uvázal jsem na sebe nové starosti.“²⁰⁶

4.2 Vznik a zánik Českých novin jako pokračovatele Posla z Prahy

V roce 1879 se změnil *Posel z Prahy* na *České noviny* a F. Šimáček se z rodinných a zdravotních důvodů na krátkou dobu novinářské činnosti vzdal.²⁰⁷ V prvním čísle *Českých novin* z 13. července 1879²⁰⁸ se oznamovalo, že na přání majitele F. Šimáčka bylo vedení novin svěřeno *Družstvu politických přátel Českých novin*, které bude pokračovat v dosavadním směru *Posla z Prahy*. Aby byl jejich vliv ve společnosti ještě větší, bylo rozhodnuto o změně názvu listu. Odpovědným redaktorem novin se stal František Sudík a od 11. září 1880 tuto funkci zastával Josef Kummer. F. Šimáček se po krátkém zotavení k novinářině vrátil a stal se aktivním přispěvatelem *Českých novin*, které měly několik příloh.²⁰⁹ Vedle psaní národohospodářských úvah se snažil F. Šimáček informovat co nejpřesněji o aktuálních společenských událostech, proto hledal vhodné spolupracovníky. Nepodařilo se mu sehnat vhodného vídeňského korespondenta, jenž by informoval o aktivitě českých poslanců na říšské radě. Vojtu Náprstka, zvoleného do městské rady *Magistrátu královského hlavního města Prahy*, chtěl získat jako spolupracovníka listu. Měl přinášet informace o dění na pražské radnici, jak dokládá dopis ze dne 23. prosince 1881: „*Gratuluji Vám k volbě do městské rady! Budete mít nyní rozsáhlejší pole činnosti ve prospěch obce i poplatníků. Hlas Váš do jista zjedná si pomalu úplné platnosti. Zároveň přicházím s prosbou jménem svým a jménem lokálního referenta p. Anýže.*“²¹⁰ *abyste pro České noviny pamatoval si*

²⁰⁶ Josef NOŽIČKA, *František Šimáček*. Separát z díla *České postavy*, s. 5.

²⁰⁷ V úvodníku *Posla z Prahy* (roč. 1879, č. 165, 12. 7. 1879, s. 1) vysvětlil F. Šimáček rozhodnutí, které ho vedlo k ukončení vydávání *Posla z Prahy*: „*Jsa postižen bolestnou katastrofou rodinnou a nad to ještě unaven 23-letou nepřetržitou činností žurnalistickou za nejtěžších, osudných poměrů z dob, mohu se snad nadíti, že budu u přátel a příznivců svých omluven, když se nějaký čas kvůli zotavení vzdám se posavadního působiště svého. Z té příčiny složil jsem na to dobu vnitřní řízení a správu novin těchto do rukou družstva osvědčených mužů vlasteneckých, milých mých starých přátel, jižto pilně stopující veřejné události Poslu z Prahy povždy blízko stáli, kteří povedou jej posavadním směrem národní jednoty, jenž vyražena jest nyní státoprávním klubem, touž snahou po obecném blahobytu, hmotném a duševním rozvoji národa, kterouž se od počátku svého řídil.*“

²⁰⁸ *České noviny*, roč. 1879, č. 166, 13. 7. 1879, s. 1.

²⁰⁹ *Věstník peněžních ústavů, Národní hospodář* a ilustrovaná příloha *Beseda*.

²¹⁰ Josef Anýž (1852–1912), český politik, novinář a pedagog, byl v redakci Šimáčkova *Posla z Prahy* od roku 1879 a pak přešel do *Českých novin*. V roce 1882 byl přijat do redakce *Národních listů*, kde se brzo stal jejich hlavním redaktorem.

příběh každé schůze. Pro Pokrok píše Zeithammer,²¹¹ aneb když zde není, dr. Milde.²¹² Pro Národní listy působí Otto,²¹³ pro Bohemii Rendiener,²¹⁴ a tak i druhé listy mají své přátele, kteří ovšem pod rukou jim totiž jejich referentům zprávy podávají. Dokud byl Hněvkovský²¹⁵ v městské radě, psal nám on referáty a vůbec nás ve všem podporoval. Nyní přicházíme prositi Vás a doufaje, že nám to neodřeknete. Po schůzi čekal by na Vás p. Anýž buď před radnicí neb v bytě Vašem a napsal by si poznámky o průběhu jednání, kdyby však nemohl on, přišel by Jarouš neb Bohouš,²¹⁶ neboť mně není možno, an večer píšu články.²¹⁷

Vydávání *Českých novin* ale bylo pro F. Šimáčka jako majitele prodělečně. K ukončení jejich vydávání se odhodlával delší dobu, byl i přemlouván přáteli. Nakonec v *Listu důvěrném jen Vašnosti svědčící* sdělil, že pokud se nepodaří do konce roku 1882 získat dalších 300 předplatitelů, bude nucen přistoupit k jejich zániku. K tomu také došlo. Poslední číslo *Českých novin* vyšlo dne 16. prosince 1883, kde F. Šimáček oznámil v článku *Ctěným pánům přátelům a odběratelům Českých novin: Posel z Prahy* důvody, které ho vedou k ukončení jejich vydávání. Rozloučil se zde s žurnalistickou dráhou a oznámil, že noviny se spojují se staročeským deníkem *Pokrok*: „Dnes vykonati jest mi smutnou úlohu – jednu z nejsmutnějších mého života, rozloučit se s drahou žurnalistickou a s Poslem z Prahy, kteréhož jsem před 28 roky založil [...] Povolání žurnalistického dělníka, jakým jsem já byl, jest velice obtížné, neboť ukládá namáhavé práce od noci do noci a nepopřává chvíle oddechu; každý nový den přináší nová zápasy a s nimi nové rozčilení. A jestli vystaven žurnalista den co den osobním útokům, jakž bylo to po celá léta při mně, nemá minuty klidu a pokoje, alebrž žije v zimničném rozechvění, kteréž na mysl má otravující účinek, jenž po létech objevuje se v chorobě duševní – v nesnesitelné nervose. V poslední době nervosa dostoupila u mne takového stupně, že bylo

²¹¹ Antonín Otakar Zeithammer (1832–1919) vedl staročeský deník *Národní pokrok* a také do něj psal.

²¹² Josef Milde (1839–1900) byl členem pražské městské rady od roku 1879, od roku 1881 zastával funkci předsedy klubu Národní strany ve sboru pražských obecních starších. Byl zároveň publicisticky činný.

²¹³ Jan Otto (1841–1916) byl v městském zastupitelstvu a v roce 1881 se stal členem městské rady hlavního města Prahy.

²¹⁴ *Bohemia*, německý psaný pražský deník, vycházející od roku 1830. V roce 1852 se tento deník stal politickým listem a od roku 1861 byl hlavním orgánem německého liberálního proudu.

²¹⁵ František Hněvkovský (1844–1916), významný pražský stavitel.

²¹⁶ Myslí se synové F. Šimáčka, Bohuslav a Jaroslav.

²¹⁷ A NpM, fond Vojta Náprstek, František Šimáček Vojtu Náprstkovi, 23. 12. 1881, inv. č. 43/171, 1 ll.

mi velmi obtížno psáti, ba že i stýkání s osobnostmi druhdy mně milými jsem se vyhýbal, a že celý rodinný život můj tím trpěl [...] Noviny mé nebyly žádným výnosným podnikem, alebrž musil jsem na ně ihned dopláceti, jakmile sám jsem se psaní vzdal [...] Ježto v poslední době nemohl jsem se redakce účastniti tou měrou jako druhdy, zmizela i naděje, že bych deficity tyto rozmnoženými příjmy mohl uhraditi, a tak nezbylo nic jiného, než učiniti konec tomuto stavu zastavením novin [...] Těžký krok tento usnadněn byl mi poněkud tím, že směr Pokroku jest Poslu nejpříbuznější.“²¹⁸

4.3 František Šimáček a časopis Světozor

František Šimáček se v posledních letech svého života zaměřil na nakladatelské podnikání. V roce 1883 převzal vydávání časopisu *Světozor*, který byl obnoven roku 1867 Františkem Skrejšovským (1837–1902). Ten pak později, v roce 1899, převzal Šimáčkův zásadní nakladatelský konkurent Jan Otto. *Světozor* měl přílohu *Bazar*. Ta byla určena ženám, později se stala samostatným listem a byla nabízena v několika jazykových mutacích. Jakou funkci měl plnit tento časopis, sděloval F. Šimáček na první stránce *Světozoru* ze dne 16. listopadu 1883: „Nuže, jakýž jest úkol Světozora? Ne jiný než aby slovem a obrazem – zábavou, poučováním a šířením vědomostí zušlechťoval a povznášel českou rodinu a tím veškeru českou společnost; aby byl zrcadlem doby v ohledu literárním, uměleckém, vědeckém, školském, společenském a politickém; konečně aby stal se obzorem nejen českým a slovanským, nýbrž vůbec světovým [...] Má býti tedy Světozor v textu i v ilustracích listem především rodinným, z něhož čerpali by mladí staří ušlechtilou zábavu, poučení a vědomosti, v jehož zrcadle obrazy by se veškeré zjevy doby, v němž rozšiřoval by se obzor jejich po vlastech českých, po Slovanstvu a veškerém světě. Tím také již vytčen způsob psaní, výběr látky obrazové i písemné a rozsáhlost jednotlivých statí. Vědomí, že spisovatelé píší pro vzdělanou rodinu, jejíž členové mají právo žádati od nich lekturu zajímavou, poutavou, šťavnatou a při tom vždy povznášející, povede péro jejich, že vyhnou se všemu učenému balastu a vší suchopárnosti.“²¹⁹ Došlo rovněž ke změně redaktora časopisu, místo Jaroslava

²¹⁸ Ctěným pánům přátelům a odběratelům Českých novin: Posel z Prahy, in: *České noviny*, roč. 1883, č. 299, 16. 12. 1883, s. 1. Prohlášení napsal František Šimáček dne 15. prosince 1883 v Praze.

²¹⁹ Ctěným P. T. odběratelům Světozora, in: *Světozor*, ročník 17, č. 46, 16. 11. 1883, s. 1. Bylo to první číslo *Světozoru*, které již vyšlo nákladem F. Šimáčka.

Vrchlického (1853–1912), jenž podal výpověď již 30. října,²²⁰ nastoupil Primus Sobotka (1841–1925). Ten redigoval *Světazor* od osmnáctého ročníku, jehož první číslo vyšlo dne 23. prosince 1883. Šimáčkova představa byla získat pro tento časopis deset tisíc odběratelů, a to především z důvodu vysokých nákladů na jeho kvalitní obrazový doprovod. Proto se snažil v reklamě nabádat společnost, aby přistoupila k předplácení *Světozoru* z vlastenecké povinnosti.²²¹

K zakoupení *Světozoru* F. Šimáčkem se vztahuje dopis, který psal Josefě Náprstkové dne 5. února 1883. Dokresluje zároveň Šimáčkův důvěrný vztah k Josefě Náprstkové, která mu finančně v té době pomáhala: „*Milá Pepičko! Viš, že jsem zakoupil Světozora. Dle smlouvy budu míti v prvních měsících větší výplaty, i prosil bych Tě, kdyby mi hotovost má neměla stačiti, abys mi opět úsporu svou laskavě na jeden rok zapůjčila. Že jsem správný a že se báti nemusíš, o tom jsi se již přesvědčila, i myslím, že mi teda službu tuto prokážeš. Úroky, které máš ve spořitelně, milerád ti též dám. Odpusť, že nepřicházím sám, jsem však tak zaměstnán organizováním a přípravami na příští rok a ku stěhování, že mi věru ani minuta nezbyvá. Chci také ještě dědečka prositi, aby mi za jeden rok tutéž službu prokázal, jako při stavbě, ovšem za náhradu úroků.*“²²² F. Šimáček byl vystaven také nemilé konkurenci, kterou byla *Zlatá Praha* Jana Otty, v mnohém připomínající *Světazor*. Josefa Náprstková si v roce 1890 ve svém zápisníku k tomu poznamenala: „*[Šimáček - PM] neb když převzal Světazor od Družstva,*²²³ *to jemu ani ve snu nenapadlo, že by mohl někdo sobě troufat vydávat ještě jeden list obrázkový; německý národ má jediný a národ český dva má vydržovat; arcit' to každý musí nahlédnout, že to nemožné; Šimáčkové doplácují na Světazor, a tu též Otto tak činí, jenže an se dovedl do všelikých objednávek vedrat a tu pak to tak necítí; připadá celé chování Otty jako úhoře, dovede se všude vplížit s rychlostí blesku, jak ale pozná, že by z toho nic nebylo, vyklouzne z toho ven a v slunci se ohřívá, tvář majíc stále usmívavou jako ten basilisk. – Závídel Šimáčkovi Světazor, proto řekl, že musí též on mít obrázkový týdeník; s prof. Schulzem měl Šimáček už smlouvu napsanou, jen podepsat a tu prof. Schulz*²²⁴ *dopsal*

²²⁰ Jaroslav Vrchlický slíbil F. Šimáčkovi redigovat celý sedmnáctý ročník *Světozoru*. Poslední číslo, které J. Vrchlický připravoval, je ze dne 31. prosince 1883 (č. 52).

²²¹ Roční předplatné *Světozoru* bylo 9 zl. 50 kr. S přílohou *Bazar* pak 14 zl. 50 kr.

²²² A NpM, fond Vojta Náprstek, František Šimáček Josefě Náprstkové, 5. 2. 1883, sign. R VIII., 1 ll.

²²³ Vydavatelem byl *Světazor*, společenstvo zapsané s ručením obmezeným v Praze. Tisk *Závod tiskařský a vydavatelský*.

²²⁴ Ferdinand Schulz (1835–1905). V letech 1884 až 1898 vedl časopis *Zlatá Praha*, který vycházel u Ottů až do roku 1929.

*Šimáčkovi, že byl p. Ottou požádán, by se stal redaktorem obrázkového časopisu Zlatá Praha, který p. Otto bude vydávati v tom samém formátě co Světozor, jakož i ten den, v pátek, že bude vycházet. – Může-li pak být něco ohavnějšího, a to se pak jmenuje občanská mysl; nejurputnější Němec by to neudělal. – Jak toto účinkovalo na Šimáčka, lehko se dá posoudit; věděl, že Národní listy budou se vši silou nadhánět Ottovi, neb prof. Schulz má za manželku Dr. Grégra sestru. – Zdali podobné chování od Otty Šimáček zasloužil, nechť rozhodne minulost i budoucnost.*²²⁵

Cílem F. Šimáčka samozřejmě bylo zajistit obrazovému Světozoru kvalitní ilustrační doprovod. S tím souvisí jeho dopis Josefu Václavu Myslbekovi (1848–1922) z 22. listopadu 1883: „*Račte především odpustiti, že píšu tužkou – nemohuť vzíti péro do ruky. Jelikož mi běží o reprodukci Vašeho kříže co nejrychlejší, prosil bych snažně, byste ráčil dovoliti, aby fotograf pan Kubát, kterýž se Vám představí, směl jej fotografovati hned na dřevo. Budu jej pak moci dáti hned rytci, takže za týden neb 10 dnů bude moci býti hotov. Skládaje Vašnosti již napřed vřelé díky, jsem s veškerou úctou Vašnosti oddaný ctitel.*“²²⁶ Z dopisu, jenž psal

F. Šimáček příteli Josefu Stupeckému (1848–1907), se ale dozvídáme, že J. V. Myslbek trval na zhotovení kvalitní fotografie od Sandtnera, který ale za dvě fotografie požadoval 4 zl. Podobně takto F. Šimáček pořídil u Františka Ženíška (1849–1916). Rozhořčeně proto J. Stupeckému psal: „*Já o řízení Světozoru mám zcela jiné ponětí a povedu jej pouze v mezích možnosti, neboť jinak dotáhl bych to brzo tak jako Skrejšovský. [...] Světozor nesmí vydati více než 12-15 000 zl.[!] ročně za obrazy. [...] Avšak co se týče Světozora a vůbec ilustr.[ovaných] podniků našich, umělci naši musí účtovati s našimi skromnými poměry a z vlasteneckých a národních ohledů nejednou zapřít vyší podání z ciziny, neboť že Světozor a kterýkoliv jiný list v podání a nabízení nemůže konkurovati s Illustration, Über Land und Meer a s jinými listy, kteréž mají 100 ano 20 000 odběratelů, leží nabíledni.*“²²⁷ Reprodukce fotografií, které zachycovaly dílo J. V. Myslbeka a F. Ženíška, se ve Světozoru objevovaly. Dá se tedy předpokládat, že k nějaké vzájemně výhodné dohodě došlo, jelikož reprodukce fotografie Myslbekovy sochy *Krista na kříži* z Olšanských hřbitovů byla otištěna v dubnovém čísle Světozoru v roce 1885.²²⁸

²²⁵ Milena SECKÁ, Martin ŠÁMAL (eds.), *Byl to můj osud... Zápisky Josefy Náprstkové*, s. 97.

²²⁶ LA PNP, fond Varia – František Šimáček, František Šimáček J. V. Myslbekovi, 22. 11. 1883, inv. č. 42, 1 ll.

²²⁷ LA PNP, fond Varia – František Šimáček, František Šimáček Josefu Stupeckému, [1883], inv. č. 47, 2 ll.

²²⁸ Kristus na kříži. Socha J. Myslbekova na Olšanských hřbitovech, in: *Světozor*, roč. 29, č. 16, 3. 4. 1885,

Krátce před smrtí F. Šimáček plánoval větší spolupráci s ilustrátorem Mikolášem Alšem, jak ukazuje dopis ze dne 15. dubna 1885, který psal Jakub Arbes M. Alšovi: „[...] Dále zvěstuju, že navrtal jsem kšeft. Se Šimáčkem mluvil jsem včera – máte prý se u něho najisto zastaviti v pátek dopoledne mezi 10. a 11. hodinou. Chce promluviti především o ilustrování *Jiráskových Psohlavců*, pak *Máje*. Sláva!“²²⁹ Jiráskovy *Psohlavci* vyšly až po smrti F. Šimáčka v roce 1886, ale bez ilustrací Mikoláše Alše. Přesto se alespoň objevil Alšův karton *Psohlavci* ve *Světězoru*.²³⁰ V dopise je zmínka i o ilustracích k *Máji* Karla Hynka Máchy, ty byly rovněž reprodukovány ve *Světězoru*.²³¹ S nimi souvisí dopis ze dne 27. ledna 1886, který psal J. Arbes M. Alšovi: „Milý mistře! V sobotu, prosím, přijdou najisto večer k Tomáši. Přijdou tam Šimáčkové, abychom se definitivně dohodli o ilustrování *Máje*. Tedy se to přece zfinalizuje najisto teď. Kdyby nemohli, dají mi věděti bez odkladu, abych to mohl zvěstovat Šimáčkům. Jinak sešli bychom se u Tomáše v úterý. J. Arbes.“²³²

Ve *Světězoru* vycházela literární díla významných českých spisovatelů a spisovatelek. Příkladem může být Eliška Krásnohorská, jejíž dílo se ve *Světězoru* často objevovalo. Spolupráci s F. Šimáčkem nám dokládá její dopis z 6. října 1884: „Již zase Vašnosti obtěžuji snažnou prosbou! Dovolila jsme si předešle Vašností zaslati dvě básně pro *Světězor*, o nichž jsem se domnívala, že to jsou: *Tré křížů* a *Při měsíci*, – avšak dnes jsem báseň *Při měsíci* nalezla doma, neodeslanou, zmýlila jsem se tedy nejspíše a poslala za ni nějakou jinou, ve spěchu a z nedopatření, nevím sice kterou, ale domnívám se, že jest to asi starší jedna báseň, jejíž název mi nepřipadá a která byla již dávno někde otištěna; bylot' by tedy velkou blamáží dáti ji zase do *Světězoru*, i prosím tedy, račte přelaskavě, dokud je čas, otištění oné básně zameziti; prosím též za laskavé vrácení onoho rukopisu, abych aspoň viděla, co jsem to

s. 241.

²²⁹ Jaroslava JANÁČKOVÁ (ed.), Jakub ARBES, *Romaneto v listech. Korespondence z let 1867–1892*, Praha, Arsci 2010, s. 169. Originál dopisu je uložen v LA PNP, fond Jakub Arbes.

²³⁰ Kresba *Psohlavci* M. Alše vyšla ve *Světězoru*, roč. 20, č. 6, 15. 1. 1886, s. 85 (vysvětlení k ní je pak na straně č. 94).

²³¹ Dvě ilustrace k *Máji* K. H. Máchy vyšly ve *Světězoru* (Z ilustrací Mikuláše Alše k Máchovu *Máji*, roč. 20, č. 32, 16. 7. 1886, s. 504–505).

²³² Jaroslava JANÁČKOVÁ (ed.), Jakub ARBES, *Romaneto v listech. Korespondence z let 1867–1892*, s. 172. Jakub Arbes v dopise mluví o stolní společnosti v pivovaru U sv. Tomáše na Malé Straně, kde se scházela česká literární elita. Pravidelně tam chodil M. A. Šimáček. Mikoláš Aleš nakreslil k *Máji* dvě iniciály a tři doprovodné ilustrace, z nichž dvě tedy byly uveřejněny ve *Světězoru* v roce 1886. Knižně však ilustrace nevyšly, jelikož v té době čelil M. Aleš mohutné kritice za ilustrace k RKZ, kterou rozpoutal Julius Grégr.

Vašnostem omylem zaslala. K laskavému použití pro P. T. pana redaktora Světozoru²³³ jsou určeny jen básně: Tré křížů a Při měsíci, kterouž zde dnes přiložiti se osměluji, prosím opět a opět snažně, abyste oné ošemetné třetí do tisku připustiti neráčil. Opatřila bych si tuto věc, kterou jsem z roztržitosti zavinila, bez obtěžování Vás sama, kdybych věděla, kde lze pana redaktora Světozoru nalézt, a kdy. Neračte se, prosím! hněvati, že tak nadužívám laskavosti Vašnostiny, ve kterou se poroučí v nejoddanější úctě Eliška Krásnohorská.“²³⁴ Vše se nakonec vysvětlilo a báseň *Při měsíci* vyšla ve *Světozoru* dne 10. října 1884 a báseň *Tré křížů* dne 14. listopadu 1884.²³⁵

²³³ Od roku 1884 byl redaktorem *Světozoru* Matěj Anastasia Šimáček (1860–1913).

²³⁴ KNM, NA OF – F. Šimáček, Eliška Krásnohorská Františku Šimáčkovi, 6. 10. 1884, inv. č. 9/631, 2 ll.

²³⁵ Eliška KRÁSNOHORSKÁ, *Při měsíci*, in: *Světozor*, roč. 18, č. 43, 10. 10. 1884, s. 510; *Tré křížů*, in: *Světozor*, roč. 18, č. 48, 14. 11. 1884, s. 571.

4.4 Peripetie kolem vzniku a formování českých politických novin a Šimáčkova aktivita v nich

4.4.1 České politické noviny v padesátých a šedesátých letech 19. století

Vedle *Posla z Prahy* vycházel v padesátých letech 19. století zábavný *Lumír* (od roku 1851), redigovaný Ferdinandem Břetislavem Mikovcem (1826–1862). Praktickým potřebám venkovského obyvatelstva byl určen časopis *Hospodářské noviny* Filipa Stanislava Kodyma (1811–1882). V Praze tehdy byl jediný politický list, a to provládní *Pražské noviny*, v Brně *Moravský národní list*, přejmenovaný v roce 1858 na *Moravské noviny*. Od roku 1855 se nabízel časopis *Škola a život* Františka Josefa Řezáče (1819–1879) a necelý rok od dubna 1859 vycházel týdeník českých radikálů *Jasoň* v redakci Jana Erazima Sojky (1826–1887).

Na konci padesátých let se rozhořel zápas o vydávání českých politických novin.²³⁶

Dne 10. července 1860 byla udělena koncese tajemníkovi pražské obchodní a živnostenské komory Aloisi Klárovi. Byl to úmyslný krok proti F. L. Riegrovi, který o koncesi usiloval.

Na počátku října 1860 začal vycházet *Čas*, kde se v redakci objevili lidé protiriegrovského ražení (Adolf Maria Pinkas, Karel Sladkovský, Jan Slavibor Knedlhans Liblinský, Jan Neruda, Josef Barák).²³⁷ Vycházely zde texty osobností z okruhu radikální demokracie. Riegrova skupina přesto i nadále podnikala kroky k získání koncese k vydávání politického listu. Dne 19. září 1860 podal českému místodržitelství žádost o vydávání politického listu s názvem *Národní listy* advokátní koncipient ve Frýdlantě v Čechách Julius Grégr (1831–1896) po dohodě s F. L. Riegre. Doporučení na Julia Grégra dostal F. L. Rieger

²³⁶ Žádostí bylo podáno několik (více František ROUBÍK, *Časopisectvo v Čechách v letech 1848–1862*, Praha, Duch novin 1930). Prvnímu pokusu o vydávání českého politického listu došlo v roce 1858. Z podnětu F. L. Riegra podal Jan Bohuslav Müller (1823–1885) žádost o povolení týdeníku *Vlast*. Žádost byla kladně vyřízena dne 1. července 1858. Jelikož úřady zjistily, že za projektem stojí F. L. Rieger, byla v březnu 1859 žádost zamítnuta. Také žádost z listopadu 1859 o koncesi na *Národ* nebo *Noviny českoslovanské* v redakci Jana Slavomíra Tomíčka (1806–1866) byla dne 20. prosince 1859 odmítnuta. Špatně dopadla i žádost Františka Čupra (1821–1882), který chtěl vydávat týdeník *Hlasatel*. V březnu 1860 požádal Jaroslav Pospíšil (1812–1889) o rozšíření koncese pro beletristický list *Pražská pošta* na politická témata, což bylo dne 23. května 1860 zamítnuto. Dne 28. prosince 1861 byl povolen *Pražský posel* v redakci Václava Filípka (1811–1863), ale pro nezájem veřejnosti zanikl v červnu 1862. Podobný osud měl i politický list *Pozor* Václava Svatopluka Štulce (1814–1887). V letech 1861 až 1862 vycházely týdeníky *Obecné listy* Ignáce Leopolda Kobra (1825–1866). V roce 1862 se objevil politický list *Hlas*, který se udržel až do roku 1865, kdy splynul s *Národními listy*.

²³⁷ Otto URBAN, *Česká společnost 1848–1918*, Praha, Svoboda 1982, s. 162. K *Času* podrobněji - Milena BERÁNKOVÁ, *Krásův Čas a jeho místo v české politice a žurnalistice*, Praha, Univerzita Karlova 1972.

od Františka Šimáčka, který se s ním dobře znal.²³⁸ Udělenou koncesi²³⁹ na *Národní listy* dal Julius Grégr do majetku vydavatelského družstva, kde byl F. Palacký, F. L. Rieger, J. E. Purkyně, V. V. Tomek a F. A. Brauner. Družstvo také do měsíce sehnalo peníze na vysokou kauci. Po vydání říjnového diplomu v roce 1860, který předznamenal uvolnění politických poměrů v habsburské monarchii, se rozhodl přímo F. L. Rieger k podání žádosti dne 31. října na vydávání politického listu *Národ*.²⁴⁰ České místodržitelství žádost doporučilo a již dne 8. listopadu 1860 byla udělena koncese, ovšem ministrem policie Mecséryem byla na doporučení policejního ředitele Päumanna dne 17. prosince 1860 odmítnuta. F. L. Rieger se následně obrátil na Julia Grégra ve věci spolupráce.²⁴¹ V redakci *Národních listů*, jejichž první číslo vyšlo v lednu 1861, byli Eduard Grégr (1827–1907), František Šimáček, František Věnceslav Jeřábek (1836–1893), Jiljí Vratislav Jahn (1838–1902) a Vítězslav Hálek (1835–1874). V úvodníku *Národních listů* byl předložen veřejnosti český národní program, blízký zásadám F. Šimáčka.²⁴² Na podzim 1863 obnovil F. L. Rieger svoji žádost na vydávání listu *Národ* a bylo mu konečně vyhověno. V prvním čísle *Národa*, které vyšlo v úterý 15. prosince 1863 u nakladatele Ignáce Leopolda Kobra (1825–1866),²⁴³ uveřejnil F. L. Rieger programové prohlášení. To se příliš nelišilo od prohlášení, které bylo uveřejněno v prvním čísle *Národních listů*,²⁴⁴ nově ale zdůrazňovalo potřebu národní jednoty. Značná umírněnost

²³⁸ Karel KAZBUNDA, Martin KUČERA (ed.), *Sabina. Neuzavřený případ policejního konfidenta*, s. 375. Robert Sak naopak uvádí, že to byl Emanuel Tonner (Robert SAK, *Rieger. Konzervavec nebo liberál?*, s. 127).

²³⁹ Koncesi Julius Grégr obdržel dne 15. listopadu 1860. Následně se přestěhoval do Prahy.

²⁴⁰ Karel Kazbunda udává, že žádost o koncesi na politický deník *Národ* podal po domluvě s F. L. Riegre Václav Zelený dne 30. října 1859. Jako redaktora uvedl Jana Slavomíra Tomička. Policie tušila, že za celým projektem stojí lidé kolem F. L. Riegra, proto byla žádost odmítnuta. Spolupracovníci redaktora měli být vedle Františka Šimáčka Alois Krása, Jan Jeřábek a František Xaver Uher.

²⁴¹ Karel Sabina na policii podal hlášení ze setkání s F. L. Riegre a Františkem Šimáčkem a o tajné dohodě s Juliem Grégrem. J. Grégr se zavázal, kdyby žádost o koncesi na *Národ* byla zamítnuta, přenechat Riegrovi *Národní listy*. V případě kladného vyřízení žádosti plánoval přeměnit J. Grégr *Národní listy* v politický týdeník. Tato dohoda nebyla po chuti F. Šimáčkovi, který v tom viděl ohrožení tehdy již zavedeného *Posla z Prahy* (Karel KAZBUNDA, Martin KUČERA (ed.), *Sabina. Neuzavřený případ policejního konfidenta*, s. 385).

²⁴² Program *Národních listů*, in: *Národní listy*, roč. 1, č. 1, 1. 1. 1861, s. 1-2. Objevily se zde požadavky autonomie, rovnoprávnosti národů, rozvoje samosprávy, svobody tisku a také národohospodářské myšlenky. „Účel těchto novin jest napomáhati politickému a obecnému vzdělání národu našeho, aby vlastní silou dospěl ve spolku národův rakouských k oné ústavní samostatnosti, kteráž jedině může býti pevným základem jeho všeobecného blahobytu, bezpečnou hradbou naší národnosti, důstojným ohlasem veliké naší minulosti.“ Mezi stálými spolupracovníky na prvním místě byl uveden František Šimáček. Program *Národních listů* vznikl dne 20. prosince 1860.

²⁴³ Tisk *Národní kněhtiskárna I. L. Kober*. Odpovědný redaktor Vilém Kienberger.

²⁴⁴ První číslo *Národních listů* vyšlo v nákladu 7000 výtisků, později se počet výtisků stabilizoval na 4000 kusech. První rok vydávání novin skončil neslavně, se schodkem 32 000 zl. Julius Grégr se proto rozhodl

deníku a také nezáživnost odrazovala odběratele i přispěvatele. Vedle Františka Šimáčka a Josefa Kalouska (1838–1915) nikdo další do *Národa* pravidelně nepsal.²⁴⁵

Konzervativní staročeský *Národ* přestal v Praze vycházet v květnu 1866, kdy měl kolem 1700 předplatitelů.²⁴⁶

4.4.2 František Šimáček a jeho působení v Národních listech. Vztah s Grégry

S bratry Juliem a Eduardem Grégrovými se tedy F. Šimáček podílel na založení politického deníku *Národní listy*. Od roku 1862²⁴⁷ zde působil jako společník a správce nové tiskárny, která byla slavnostně otevřena dne 17. července 1862 v Růžové ulici čp. 1416/II. na Novém Městě pražském a nesla název: *Kněhtiskárna Dra Julia Grégra a Františka Šimáčka*.²⁴⁸ V této době, přesněji dne 1. října 1862, nastoupil do tiskárny později slavný nakladatel Jan Otto (1841–1916), který zde profesně vyrostl, byl dokonce disponentem firmy. On pak také byl hlavním Šimáčkovým soupeřem v nakladatelském podnikání. Jako účetního ho právě do Grégrova podniku přijímal F. Šimáček.²⁴⁹ Po roztržce s Juliem Grégrem po třinácti měsících dne 6. října 1863 ze společnosti František Šimáček vystoupil a obnovil *Posla z Prahy*. Jako důvod k odchodu z *Národních listů* uváděl rozdílný postoj k polskému povstání v roce 1863, které, stejně jako František Palacký, vnímal jako poškození myšlenky jednoty Slovanů.²⁵⁰

k razantnímu kroku. Vyzval členy vydavatelského družstva, aby *Národní listy* převedli pouze na něho, jinak od projektu odstoupí. F. Palacký a další souhlasili. J. Grégr i s deficitem v krátké době *Národní listy* dal do pořádku. J. Grégr navíc byl ještě vystaven soudnímu řízení, které bylo zahájeno dne 22. října 1861 pro opakované útoky na státního ministra Antona von Schmerlinga.

²⁴⁵ Jiří KOŘALKA, *František Palacký (1798–1876)*. Životopis, Praha, Argo 1998, s. 453.
„Vše co mladšího, jak by se štítilo, vše co staršího nemělo nejmenší obětavosti a lásky“ – Marie Riegrová Karlu Huškoví, 18. 5. 1866.

²⁴⁶ Nástupcem *Národa* se stal *Národní pokrok*, vydávaný v letech z let 1867 až 1868. Nahradil ho *Pokrok*, vydávaný v letech 1869 až 1886 a v roce 1886 přejmenovaný na *Hlas národa*, vycházející až do roku 1918.

²⁴⁷ *Národní listy* byly nejdříve tisknuty u A. Renna, který ale z důvodu politických tlaků *Národní listy* z tiskárny vypověděl. Pak tisk novin převzala tiskárna W. Gerzabka, kde však byly velmi nevýhodné podmínky. Nakonec dne 30. června 1862 z iniciativy Julia Grégra došlo k založení vlastní tiskárny. Ovšem již dne 10. srpna 1862 byl Julius Grégr odsouzen pro tiskové přečiny do vězení na 10 měsíců, ke ztrátě doktorátu, pokutě 3000 zl. a ztrátě knihtiskařské koncese. O novou koncesi požádal a také ji obdržel Eduard Grégr.

²⁴⁸ Název firmy se po vystoupení Františka Šimáčka v roce 1863 změnil na *Dr. Eduard Grégr, kněhtiskárna v Praze*. F. Šimáček se vzdal původně domluveného třetinového zisku z tiskárny.

²⁴⁹ Jaroslav ŠVEHLA, *Jan Otto. Kus historie české knihy*, Jinočany, H + H 2002, s. 32.

²⁵⁰ František Palacký byl nařčen *Boleslavanem* dne 5. června 1863, že stojí za despotickým ruským carem a proti

F. Šimáček společně s Grégry založili časopis *Národní škola* s podtitulem *Týdeník vychovatelský pro národní učitelstvo v Čechách, na Moravě, ve Slezsku a na Slovensku*, který měl jednou za čtrnáct dní přílohu pod názvem *Příloha reální*. Ten začal vycházet v lednu 1863 v redakci Františka Josefa Řezáče (1819–1879).²⁵¹ Společně také zahájili knižní edici *Bibliotéka klasiků řeckých a římských* v roce 1863,²⁵² kde jako první svazek vyšly *Herodotovy dějiny* v překladu Jana Kvíčaly (1834–1908), a od 4. října 1862 tiskli *Humoristické listy* Josefa Richarda Vilímka (1835–1911).²⁵³

Do *Národních listů* psal F. Šimáček především úvodní národohospodářské články a pojednání o záložnách.²⁵⁴ Šimáčkovo zdůrazňování této problematiky v boji za dosažení politických práv českého národa vedlo rovněž k narušení vztahů s Juliem Grégrem, pro kterého v národním boji byl zásadní rozvoj ideových a morálních kvalit národa. K veřejnému střetu Šimáčkovy a Grégrovy koncepce probuzení národa došlo ale až v roce 1864, kdy již F. Šimáček s *Národními listy* nebyl spojený. J. Grégr v článcích pod názvem *Blahobyť*,²⁵⁵ publikované v *Národních listech* ve dnech 5. a 8. listopadu 1864, zdůraznil důležitost politické svobody před blahobytem. Jedině upřímné vlastenectví a morálka povedou národ k vítězství.²⁵⁶ J. Grégr se pustil rovněž do historického výkladu světových dějin, aby prokázal, že Šimáčkova koncepce může být kontraproduktivní.

Polákům. Palackého reakce na tento útok vyšla v *Národních listech* pod názvem *Odpověď Boleslavanu* (roč. 3, č. 132, 9. 6. 1863, s. 1). Protichůdný postoj k polskému povstání v roce 1863 výrazně přispěl k rozkolu českého politického tábora.

²⁵¹ První dva ročníky vycházely u Grégrů. Časopis *Národní škola* zanikl v roce 1869, kdy ho plně nahradil *Posel z Budče*, který přestal vycházet v roce 1909.

²⁵² V plánu měli ještě založit *Kupeckou bibliotéku*, *Bibliotéku politickou*, *Bibliotéku populární*, *Bibliotéku technologickou*, *Obchodní list* a *Osvětu pro odrostlejší mládež*, jak psal F. Šimáček Vojtu Náprstkovi v roce 1862 do Londýna (Adolf SRB, *František Šimáček. Jeho život a působení. Příspěvek k nejnovějším dějinám národa českého*, s. 40).

²⁵³ *Humoristické listy* ze dne 4. října 1862 byly prvním číslem pátého ročníku. Čtvrtý ročník *Humoristických listů* byl zakončen č. 52 ze dne 27. září 1862. Dříve byly tisknuty v Jeřábkovských tiskárnách (K. Seyfrieda) v Praze.

²⁵⁴ Vladimír SÍS, Sté výročí narození Františka Šimáčka, in: *Národní listy*, roč. 74, č. 334, 4. 12. 1934, s. 5. Vlastní síla národa, in: *Národní listy*, roč. 2, č. 234, 4. 10. 1862, s. 1. F. Šimáček v programovém článku sepsal politické požadavky českého národa. Zdůraznil vzdělanost a zámožnost a vyzdvihl požadavek federace a boj proti germanizaci.

²⁵⁵ *Blahobyť*, in: *Národní listy*, roč. 4, č. 300, 5. 11. 1864, s. 1; č. 303, 8. 11. 1864, s. 1-2.

²⁵⁶ „Ctnost vlastenectví a šlechtný zápal jsou pramenem, ochráncem a hájitelem svobody, již přirozeně dobývají sobě národové a jejíž spravedlivé a pravé podobě blíží se vždy více člověčenstvo vzdor všem těm, kteří spatřují cíl a účel člověka a celých národů jen v blahobyti a v pohodlí hmotném“ (*Blahobyť*, in: *Národní listy*, roč. 4, č. 303, 8. 11. 1864, s. 1).

4.4.3 František Šimáček a jeho působení v Národu. Vztah s F. L. Riegrem

V roce 1864²⁵⁷ převzal František Šimáček od Ignáce Leopolda Kobra²⁵⁸ staročeský deník *Národ*, jenž ho však finančně vyčerpal a zadlužil.²⁵⁹ Ve snaze získat dostatek předplatitelů přiložil F. Šimáček první číslo *Národa*²⁶⁰ v jeho redakci k *Poslu z Prahy* dne 3. prosince 1864.²⁶¹ Měl společnou přílohu s *Poslem z Prahy* pod názvem *Spojenými silami*.²⁶²

Ta seznamovala s právními dokumenty a činnostmi spolků hospodářskými a kulturními a nabádala k jejich dalšímu zakládání po vzoru Anglie. F. Šimáček do *Národa* pravidelně přispíval. Podobně jako v *Národních listech* i zde publikoval svůj národní program v roce 1864, jehož základem je dosažení zámožnosti a vzdělanosti.²⁶³

²⁵⁷ Ignác Leopold Kober vydával *Národ* od 15. prosince 1863. Od 1. října 1864 (č. 243) byl již v rukou Františka Šimáčka. Od 10. září 1865 tiskl *Národ* Antonín Renn. V č. 9 ze dne 24. prosince 1863 byla přiložena pozvánka k předplácení *Posla z Prahy*.

C. k. státní zástupce F. Šimáčkovi v dopise ze dne 1. října 1864 změnu ve vedení *Národa* potvrdil, a to na základě jeho žádosti ze dne 24. září 1864 (LA PNP, fond Varia – František Šimáček, oznámení c. k. státního zástupce o změně ve vedení *Národa*, 1. 10. 1864, inv. č. 28, 1 ll.).

²⁵⁸ I. L. Kober v dopisech z března a dubna 1864 psal F. L. Riegrovi, že vydávání *Národa* je finančně ztrátové a doporučoval dále v jeho vydávání nepokračovat. „*Při této příležitosti opětně táži se: nebylo-li by líp, upustiti od dalšího tohoto časopisu vydávání? Dle zdání mého není naděje, že by zlepšil se odbyť při nynějších poměrech politických a společenských; a vedení čili obsah listu nynější bohužel! málo asi přispějí k rozšíření Národu. Mním vskutku, že spolek vynakládá své peníze na věc marnou a ztracenou.*“ (Jan HEIDLER, Josef ŠUSTA (eds.), *Příspěvky k listáři dra Frant. Lad. Riegra. Díl I. Z let 1836 až 1871*, s. 100-101). I. L. Kober v dopise ze dne 27. května 1864 oznámil F. L. Riegrovi, že rezignuje na vedení *Národa*. V této situaci František Šimáček časopis převzal, pokládaje jeho vydávání za vlasteneckou povinnost. I. L. Kober ještě v listopadu 1864 se připomínal F. L. Riegrovi, že dosud nemá uhrazené všechny dluhy, které vznikly v době vydávání *Národa* u něho.

²⁵⁹ Návrh smlouvy na vydávání *Národa* z roku 1864, který připravil F. L. Rieger, byl pro F. Šimáčka velmi nevýhodný. Měl na sebe převzít všechny dluhy spojené s tímto periodikem. „*Podepsané pány přijímá za tiché společníky co přispěvatele k fondu. Ti páni se ohražují proti vší odpovědnosti za obsah listu i proti vší osobní garancii peněžité za ten podnik, za nějž veřejně ručí toliko p. Šimáček. Ten ručí jménem i celým jméním, kdežto podepsaní páni jen podle zákona svým vkladem*“ (Jan HEIDLER, Josef ŠUSTA (eds.), *Příspěvky k listáři dra Frant. Lad. Riegra. Díl I. Z let 1836 až 1871*, s. 161).

²⁶⁰ Deník *Národ* vydával v rozsahu dvou listů, kromě pondělí, kdy měl pouze jeden list. Administrace *Národa* byla u tiskaře Antonína Renna.

²⁶¹ Příložení *Národa* k *Poslu z Prahy* bylo oznámeno na poslední straně zcela dole: *Posel z Prahy*, roč. 2, č. 10, 3. 12. 1864. Pozvánka k předplácení *Posla z Prahy* se objevila v *Národě* již v prosinci 1863 (*Národ*, roč. 1, č. 9, 24. 12. 1863). *Národ* měl v roce 1864 jen 700 odběratelů. F. Šimáčkovi se podařilo počet odběratelů zvýšit na 1700, ale ani to nepomohlo k záchraně prodělečného deníku.

²⁶² Od 8. října 1864 do 22. června 1866 vycházela příloha *Spojenými silami* každý druhý a poslední pátek v měsíci. Pro předplatitele byla cena na rok ve výši 2 zl. a zvláště pro předplatitele *Posla z Prahy* a *Národa* za 1 zl.

²⁶³ Rozjímání o svobodě, kterak jí národ může dosíci, in: *Národ*, roč. 1864, č. 266, 28. 10. 1864, s. 1; č. 267, 29. 10. 1864, s. 1.

Zájem předplatitelů o *Národ* byl však velmi malý a finanční náklady vysoké. V dopise ze dne 4. listopadu 1864 psal F. Šimáček F. L. Riegrovi, že pokud má *Národ* i nadále vycházet, bude třeba založit akciovou společnost s kapitálem 6000 až 10 000 zl. Pokusy o jeho záchranu nikam nevedly, takže nakonec F. Šimáček v *Národu* dne 15. května 1866 oznámil ukončení jeho vydávání.²⁶⁴ Nepomohla ani pravidelná finanční podpora Františka Palackého, který v *Národě* zveřejňoval své zásadní statě, jako byla *Idea státu rakouského*.²⁶⁵ Ukončení vydávání *Národa* F. Šimáček zdůvodňoval ale také tím, že je třeba v této složité době být jednotným národem, a proto není třeba vydávat dva politické deníky a tím ho rozdělovat:

*„Za touto zajisto veledůležitou příčinou uzavřelo také posavadní vydavatelstvo Národu, že dnešním dnem Národ nadále vydávati přestane, začes dle úmluvy s majitelem Národních listů všem pánům předplatitelům Národu na celou dobu jejich předplácení zejtřejším dnem počínaje, zasílati se budou Národní listy.“*²⁶⁶

Roztrpčenost F. Šimáčka a jeho manželky z vydávání *Národa* dokládají dopisy, které psala Barbora Šimáčková Vojtu Náprstkovi. V dopise ze dne 4. září 1865 uvedla:

„Po celý čas mého provdání stačil mi výdělek můj k opatření všech domácích potřeb, zaplacení činže, šatstva a jiného, stačil by snad posud, kdybych nebyla Šimáčkoví z peněz, které pro Kirsche uchystány byly, nebylo 1000 zl. zapůjčila na vyplacení směnky, kterou platil s Kobrem starý dluh z r. 1864 ještě před tím, než Národ převzal. Rieger sliboval Šimáčkoví ročních 6000 subvence a jistých 1500 odběratelů. Šimáček převzal pod takovými podmínkami Národ i doufal vyjít. Tehdy ale čítal Národ pouze 1050 odběratelů a množství dluhů, které vydavatelstvo bylo nadělalo. Šimáček svým namáháním svou přičinlivostí a prací přivedl ho již na 1400 předplatitelů, avšak přírůstek tento nemohl pomoci, poněvadž všichni zakladatelé přestali platit s malými jen podmínkami jako Kohout, Goetzl, Daněk,²⁶⁷ Palacký, Rieger. – Musela jsem vypomoci já, když jsem nechtěla, aby Národ klesal, aneb dokonce snad zašel, víte

²⁶⁴ V redakci *Národa* byli vedle F. Šimáčka Josef Ladislav Turnovský (1838–1901), Václav Antonín Crha (1836–1905), pan Koštěnek a Josef Kalousek (1838–1915). Peripetie kolem oznámení zániku vydávání *Národa* popsal Josef Ladislav Turnovský v *Pokroku* (roč. 17, č. 124, 6. 5. 1885, s. 1-2).

²⁶⁵ F. Palacký podpořil finančně založení *Národa*. Později, v roce 1864 poskytl 250 zl. a v roce 1865 dokonce 1200 zl. (Jiří KOŘÁLKA, *František Palacký (1798–1876). Životopis*, s. 443). *Idea státu rakouského* vycházela na pokračování v *Národu* od 9. dubna do 16. května 1865. Pak byla vydána jako samostatná publikace.

²⁶⁶ *Národ*, roč. 3, č. 133, 15. 5. 1866, s. 1.

²⁶⁷ Významní čeští průmyslníci. Josef Götzl (1820–1892) a Čeněk Daněk (1826–1893) společně založili v Karlíně strojírnou. Jan Kohout (1819–1884) měl prosperující továrnu na Smíchově.

co má Národ pro nás za cenu.“²⁶⁸ V dopise z října 1865 sděluje Barbora Šimáčková své sestře, že „Šimáček řekl již Riegr.[ovi] a Pal.[ackému], že nevynahradí-li se mu jeho peníze co do Národa dal a neobdrží-li slíbenou subvenci 6000 ročně řádně vyplacenou, vzdá se úplně vydávání Národa a nechá sobě svého Posla, z kterého mimo své peníze do Nár.[oda] dal již 3000 zl. za jediný rok.“²⁶⁹ Že se ale snažil F. Šimáček ze všech sil Národ před zánikem zachránit, potvrzuje dopis pravděpodobně z února 1866. Ten psala Šimáčková manželka sestře Josefě a žádala ji o zapůjčení nádobí pro větší počet pozvaných hostů: „Milá Pepo, zítra v neděli večer uspořádá Šimáček dýchánek asi pro 30 poslanců, bude se jednati o záležitosti Národa. Šimáček chce dát šunku, chleba a pivo.“²⁷⁰ V dalším dopise ze dne 4. října 1866 jí pak už ostřeji sděluje: „Či to byl to snad skvělý život redaktora Národa. Když celou noc takměř jako kůň pracoval články v redakci a 5-6 hodin pospav trávil v čas [...] co referent svého listu v loži žurnalistickém od rána do večera? Když po tolika hodinovém namáhání dostala se mu oběda skrovnějšího, než jej má každý malý řemeslník? A sotva, že pojedl již opět do redakce, a tak šlo to den za dnem vždy nanovo? Měsíc se končil, papír, tisk, kolky, marky telegramy, administrace, redakce – vyžadovalo 2600 a v rukou sotva 1600-1800 zl., co počít, než shánět jako věčný Žid peníze, kde jen mohl psát psaní na všechny strany a dostávat od biskupů po 10 zl. Může se ovšem říci, a to s právem, že Š.[imáček] nemusel N.[árod] převzít, avšak kdož může viniti nás z toho, že jsme sobě slibovali od obecnstva větší podpory a od inteligence většího interese, než jak v skutku dokázali? Obecnstvo list nepodporovalo, jednotlivci je následovali, a tak jsme zůstali po 20 měsících naší práce a obětí opuštění, odkázáni sami na sebe. Hořkost a stud, který nás pojímá při pomyslení na náš lid a na ten společenský český svět, těžko popsat. Od zajetí Národa nemáme s nikým žádného spojení, neb jsme se k naší bolesti přesvědčili, že jen tehda má člověk přítel, když je nepotřebuje. Jsme takto odloučeni, spokojenější, ač ne spokojeni, neb myšlenka na naše starosti a dluh nás při všem pronásleduje.“²⁷¹

²⁶⁸ A NpM, fond Vojta Náprstek, Barbora Šimáčková Vojtu Náprstkovi, 4. 9. 1865, inv. č. 1/181, 1 ll.

²⁶⁹ A NpM, fond Vojta Náprstek, Barbora Šimáčková Josefě Křížkové, říjen 1865, inv. č. 1/189, 2 ll.
V dopise dále rozepisuje náklady spojené s vydáváním *Posla z Prahy*, který měl tehdy údajně 700 až 800 předplatitelů. Tisk vycházel ročně na 1144 zl. (52 čísel, jedno číslo vycházelo na 22 zl.). Náklady na papír byly 500 zl., kolky 312 zl. (jedno číslo 6 zl.), poštovní známky 312 zl., za články se ročně vydalo 200 zl. Celkové roční náklady uvádí Barbora Šimáčková ve výši 2.468 zl.

²⁷⁰ A NpM, fond Vojta Náprstek, Barbora Šimáčková Josefě Křížkové, 1866, inv. č. 1/182, 1 ll.
Z dalšího dopisu sestře Josefě z roku 1866 se dozvídáme, že Vojta Náprstek zapůjčené nádobí na večer s poslanci F. Šimáčkoví věnoval (A NpM, fond Vojta Náprstek, Barbora Šimáčková Josefě Křížkové, 1866, inv. č. 1/192, 1 ll.).

²⁷¹ A NpM, fond Vojta Náprstek, Barbora Šimáčková Josefě Křížkové, 4. 10. 1866, inv. č. 1/183, 2 ll.

Po krachu *Národa* se hlavním tiskovým orgánem staročeků stal německy psaný *Politik*²⁷² Jana Stanislava Skrejšovského (1831–1883), který přešel v roce 1864 na několik let výlučně do jeho majetku. J. S. Skrejšovský zde však často prosazoval svůj osobitý pohled na veřejné dění, který nebyl v souladu s politikou staročeských předáků. *Národní listy* se staly tiskovým orgánem mladočeků a v roce 1865 se sloučily s *Hlasem*, což jim výrazně prospělo.

²⁷² *Politik* vycházel od 14. září 1862 v nákladu 2000 výtisků, zanikl až 30. září 1907.

Více k tomu – Jan Stanislav SKREJŠOVSKÝ, *Skrejšovský a družstvo „Politik“*, Praha, J. S. Skrejšovský 1878.

5. Šimáčkovy kontakty s osobnostmi českého kulturního života na příkladu vztahu s Boženou Němcovou

František Šimáček se setkával s kulturní, politickou a hospodářskou elitou českého národa. Často navštěvoval Františka Palackého, ke kterému významní představitelé české společnosti přicházeli. Jako mladý se seznámil s literáty kolem almanachu *Máje*, kteří pak pravidelně publikovali v Šimáčkově *Poslu z Prahy*. Přátelství a později příbuzenství s Vojtou Náprstkem ho přivádělo mezi členky *Amerického klubu dam* a otevíralo mu také svět liberálních myšlenek a snah o zrovnoprávnění mužů a žen. Korespondence Františka Šimáčka s osobnostmi českého národa je velmi torzovitá, úplnější představu nám dávají jen dopisy s manželkou Barborou a manžely Náprstkovými. Výjimkou je zachovalá korespondence v pozůstalosti Boženy Němcové. Ta nám umožňuje rekonstruovat jejich důvěrný přátelský vztah.

V *Americkém klubu dam* se právě František Šimáček seznámil s Boženou Němcovou. Pojilo je pak hluboké celoživotní přátelství, jak dokládá i dopis z 8. května 1858, ve kterém mu detailně popsala svoji těžkou životní situaci a rovněž ho žádala o finanční výpomoc:

Milý pane redaktore!

Přicházím k Vám jako k upřímnému příteli a prosím, kdybyste mi podobnou jako onehdy službu prokázal. Je mi to hanba, říkat o těch pár zlatých, co ještě dostanu, dokonce když na to ještě čekati museli, ale ty bídné moje okolnosti mne bohužel k mnohým věcem donucují, které se citu mému přičí. – Dostala jsem od Hála 15 fr. a obrázek Chýše pod horami²⁷³ bude asi 1 ½ archu obnášet, nepříjde tedy již mnoho, ale potřebuji peníze jako sůl, a protož chci Vás prositi, kdybyste jím chytrým způsobem na ruku dal, že je potřebuju, ale jako by to jen Vaše mínění bylo. – Mám činži platit, ševcová, která nám kolik let pracovala, jde z Prahy, musím jí 6 f. dluh dát, služka chce na šaty, do zastavárny interes 3 fr., v domě ani krejcar a nemocného, který by posilu potřeboval. – K tomu, bohužel, že tak říci musím, ani jediného člověka, ani v domácnosti, abych mohla říci: „Pomoz mi nést“, v ničem. – Skrze vinu faktora v tiskárně zdržel se tisk pohádek, a když jsem přišla ty dni k Šálkovi,²⁷⁴ nechtěl mně dát napřed. Kdyby se bylo tisklo, byl by zatím jeden svazeček vyšel, jeden vysázen byl, a tak by mně byl musel na činži zase dát, což si vždy stát proto nechávám. – Já nemám napřed nic, než

²⁷³ Povídka *Chýše pod horami*. Obrázek ze Slovenska byla otištěna v *Máji*. Almanachu na rok 1858, s. 225-284, kolem kterého se pohyboval Vítězslav Hálek (1835–1874).

²⁷⁴ Josef Šálek (Schalek), pražský knihkupec a nakladatel *Slovenských pohádek a pověstí* Boženy Němcové.

co jsem za exempláry dlužna, 15 беру, 15 dostávám, což mi vždycky odpočítá. – Nedal mi tedy napřed nic, a tak mám novou starost s činží. – Chci k Nebeskému,²⁷⁵ ale on mi také nebude moct asi víc než 10 f. dát, protože když jsem viděla, že ho do tohoto svazku nedá, jsem ho nedodělala posud. Psala jsme na dvě místa o malou výpomoc, ale sotva co dostanu. Kdo rád dá, ten má dost jich, a kdo nerad, tomu těžko říct. – Neslušné je to, že Vám s takovými psotami se svěřuji, činím to proto, abyste mne nedržel za lehkovážnou, jak mne mnozí drží, kteří za onoho času někdy, za času slavných sbírek pro českou spisovatelku, s cenou mázu piva přispěli, ale za to si přiosobovali právo nad mými výdaji účty vést. –

Prosím spalte list ten! –

S úctou a šetrností Vaše upřímná

BN

*Máte-li při ruce, buďte tak laskav a půjčte mi 1 fr., a jestli Vám dá Hálek peníze, zrovna si to nechte. –*²⁷⁶

Božena Němcová označovala v jiných dopisech Františka Šimáčka vždy jako Běláka, což byl tedy jeho pseudonym používaný v novinářské práci. F. Šimáček požádal Boženu Němcovou, aby do jeho *Posla z Prahy* napsala nekrolog na paměť nedávno zemřelého Josefa Franty Šumavského (27. listopadu 1796 – 22. prosince 1857). O tom se rozepsala v dopise ze dne 7. ledna 1858, adresovaném Václavu Čenku Bendlovi (1832–1870) do Českých Budějovic.²⁷⁷ Nekrolog skutečně vyšel v prvním čísle *Posla z Prahy* v roce 1858.²⁷⁸ Ve stejném roce se zde objevila také B. Němcové povídka *Dobrá člověk*.²⁷⁹

²⁷⁵ Václav Bolemír Nebeský (1818–1882), básník a redaktor *Časopisu Českého museum*, ve kterém B. Němcová publikovala.

²⁷⁶ Robert ADAM, Jaroslava JANÁČKOVÁ, Magdaléna POKORNÁ, Lucie SAICOVÁ ŘÍMALOVÁ, Stanislav WIMMER (eds.), *Božena Němcová. Korespondence III.*, s. 347–348. Originál dopisu je uložen v LA PNP, fond Božena Němcová.

²⁷⁷ Tamtéž, s. 268–269.

²⁷⁸ Josef Franta Šumavský, in: *Posel z Prahy*, roč. 2, č. 1, 4. 1. 1858, s. 55–63. Na s. 75 se redaktor omlouvá, že první číslo *Posla z Prahy* vyšlo se zpožděním, jelikož chtěl aktuálně zařadit obsáhlý nekrolog a podobiznu Josefa Franty Šumavského.

²⁷⁹ Povídka *Dobrá člověk* vyšla na pokračování v *Poslu z Prahy* v roce 1858 (roč. 2, č. 2, 8. 2. 1858, s. 77–97; č. 3, 16. 3. 1858, s. 177–199; č. 4, 24. 4. 1858, s. 257–275).

Božena Němcová F. Šimáčkovi velmi důvěřovala a o finanční pomoc ho žádala častěji.²⁸⁰ Pochvalně B. Němcové o F. Šimáčkovi psal z Brna básník, překladatel a redaktor *Moravských novin* Leopold Hansmann (1824–1863) v dopise z 13. února 1858: „*Psal mi včera také pan Bělák – ten člověk se mi podlé slohu velice líbí – škoda že mu nemohu nahradit článek krásný zase článkem – ale nemám času – postarám se tedy aspoň náležitě o rozšíření výborného Posla. – Odpovím mu později – zatím mu to povězte.*“²⁸¹

Posla z Prahy odebíral Josef Němec, jak se zmiňuje v dopise B. Němcové ze dne 21. února 1858. Přes syna Jaroslava posílal peníze na půlroční předplatné a žádal Boženu Němcovou, aby pak vše vyřídila u F. Šimáčka. Časopis mu pak byl zasílán do Zdic, kde byl pokladníkem v cukrovaru Františka Skály a Josefa Macháčka.²⁸² B. Němcová v dopise českoskalickému učiteli Josefu Kolískovi (1815–1881) ze dne 14. ledna 1860 se zmiňuje o těžkostech Františka Šimáčka z důvodu zabavení desátého čísla *Posla z Prahy* z roku 1859, kde vyšel článek o Karlu Havlíčkovi: „*Posla z Prahy předposlední svazek také zabavili – proto, že tam je zmínka o Havlíčkovi! – Ten chudák Bělák, on bez toho již tolik se naplatil pokuty a má jen škodu při tom časopise, ač je velmi dobrý.*“²⁸³ B. Němcová se ale mylila, jelikož článek *Havlíček o stavu městském* byl shledán jako nezávadný. Číslo bylo zakázáno z důvodu otištění dvou nelichotivých článků o šlechtě.

²⁸⁰ Robert ADAM, Jaroslava JANÁČKOVÁ, Magdaléna POKORNÁ, Lucie SAICOVÁ ŘÍMALOVÁ, Stanislav WIMMER (eds.), *Božena Němcová. Korespondence III.*, s. 287-288. Božena Němcová Josefu Němcovi, 13. 2. 1858.

²⁸¹ Tamtéž, s. 289-290.

²⁸² Tamtéž, s. 292.

²⁸³ Robert ADAM, Jaroslava JANÁČKOVÁ, Magdaléna POKORNÁ, Lucie SAICOVÁ ŘÍMALOVÁ, Stanislav WIMMER (eds.), *Božena Němcová. Korespondence IV.*, s. 139-141.

6. Myšlenkový svět a veřejná angažovanost Františka Šimáčka

6.1 Šimáčkův koncept české národní identity

Jazykovou otázku viděl František Šimáček jako důležitou k získání politických práv českého národa. Intenzivně se k ní vyjadřoval ve svém *Poslu z Prahy* v letech 1872 až 1877 a v letech 1880 až 1881 na stránkách *Českých novin*. Reagoval tak i na politická jednání české reprezentace, neúspěšné prosazení částečného českého vyrovnání tzv. fundamentálními články vlády Karla von Hohenwarta (1824–1899) v roce 1871 a nedůsledné naplňování Stremayrových jazykových nařízení z roku 1880 příslušníky českého národa, které jim umožňovaly komunikovat s úřady v češtině. Vytrvalé a rozumné prosazování češtiny ve všech oborech považoval F. Šimáček za jeden z hlavních úkolů uvědomělého Čecha. K dosažení cíle však bránilo několik překážek, jak upozorňoval. Především nejednotnost českého tábora, který je politicky rozdělen a mnoho sil věnuje vzájemným sporům, ze kterých těží německá a s ní spojená židovská strana. Podle F. Šimáčka je třeba nejdříve docílit maximálního jazykového uvědomění české společnosti. Nutností je rozšíření češtiny do všech oblastí veřejné komunikace, teprve pak prosazovat politické cíle: „[...] nikdy více nesmí se stát, aby politika stavila nám vyšší cíl, než jest národnost. Národnost jest nám jako každému jinému národu cílem nejvyšším, pokladem nejdražším a vše ostatní jest jen prostředkem k tomu, a tak zejména i státní právo Království českého nemůžeme považovati za nic jiného, než za pouhý prostředek zabezpečení národního, nikoliv však za cíl, neboť státní právo dá se mysliti i bez národnosti české – důkaz toho, že jest programem i takým osobnostem, kteréž nepatří k národu českému, zejména veliké části šlechty – avšak bez národnosti české není národa českého. Tak bylo i u Maďarů a jest i u Poláků a všude jinde – nejprve zabezpečení národnosti a pak teprve záležitosti formy státní.“²⁸⁴ Prosazování českého jazyka má být tvrdé a důsledné, v obchodě, úřadě a na soudu. Další překážky spatřoval ve zbabělosti, národní lhostejnosti a netečnosti jednotlivců. Psal o tzv. dobrovolné germanizaci českého živlu. Společnost vnímal zatím jako nedostatečně národně vyzrálou. „Proto musí býti heslem každého našince: Všude, vždy a ve všem čeština a jen čeština! Pak bude také v brzkou otázka rovného práva jazykového rozhodnuta!“²⁸⁵

²⁸⁴ František ŠIMÁČEK, *Vláda němčiny v československých krajinách – naše vina. Sbírká úvah a listů psaných za heslem „Vlastní pomoc!“*, Praha, F. Šimáček 1881, s. 8.

²⁸⁵ Tamtéž, s. 10.

Zvláště českou šlechtu podrobil ostré kritice za její náhlou veřejnou podporu české identity a prosazování starých zemských práv, vyvolané ohrožením jejich zájmů německými liberály a nastupující německou podnikatelskou nobilitou. „Zkrátka: šlechticové naši přiučili se češtině z pouhé nutnosti; že by je k tomu byla vedla láska a nadšení národní, jako jest u šlechty polské a maďarské, kteráž pro něj jest ochotna ke všem obětem, kteráž dala mu panství v rodinách, v zámcích a palácích a vštěpuje jej dítkám svým od nejprvnějšího mládí – to se o historické šlechtě české říci nemůže.“²⁸⁶ Šlechta by měla být důsledně národní, prosazovat češtinu ve svých rodinách, kde převládá jazykově odlišná výuka, a zavádět do svých vrchnostenských kanceláří češtinu jako úřední jazyk. To pak bude příkladem i pro měšťany, kteří se snaží šlechtu napodobovat. Je si však vědom, že původní česká šlechta výrazně utrpěla po roce 1621, kdy na konfiskovaná panství přišla cizí šlechta. Zdůraznil však, že také u této šlechty může být opravdové zanícení pro českou národnost (jako příklady uváděl Thuny a Harrachy).

Podporu německé identity spatřoval jako nebezpečnou při prosazování politických požadavků Pruska vůči Rakousku. Kladl důraz na otvírání českých škol (gymnázií a reálék), které ve výsledku zabrání postupné germanizaci českého národa. Zásadně vystupoval proti posílání českých dětí do německých škol. Na druhou stranu upozorňoval na nekvalitní výuku němčiny v českých školách, jejíž dobrá znalost je pro Čecha nezbytná, což pak vede k přeřazování dětí z českých do německých škol. „Čeští rodičové, prokažte se Čechy, zůstaňte věrni českým školám, jak toho vyžaduje příroda a důstojnost vaše, a české školy budou se množiti, české paralelky budou se na nich zakládati, německé školy prokážou se pak býti zbytečnými!“²⁸⁷ Rozvoj národa viděl také v budování vlasteneckých spolků, jenž budou aktivním šířitelem pokroku a vzdělání (divadelní, tělovýchovné, literární), nikoliv však takových, které dbají na povrchní společenské zviditelňování.

²⁸⁶ Tamtéž, s. 34-35.

²⁸⁷ Tamtéž, s. 83.

6.2 František Šimáček a česká politika

F. Šimáček se často vyjadřoval k české politice, která má být pragmaticky aktivní: „Politika česká nesmí žít pouze ve vzpomínkách na bývalou slávu a moc, ona nesmí jen vypravovati, co jsme druhdy bývali, ona musí se snažiti, abychom opět něčím byli, aby ztracený majetek, ztracená sláva a moc opět dostaly se do rukou našich, toho však nelze dosáhnouti jinak, než prací a ochranou zákonní, kteréž se jí dostane.“²⁸⁸ Zvláště negativně vnímal roztržičnost českého politického tábora. O škodlivosti stranictví v české věci psal v roce 1874 v *Poslu z Prahy*: „Stranictví vypuzuje lásku k věci české, důvěru v její vítězství, vysává sílu a statečnost národní, ubíjí disciplínu a bodrost, rozsévá zášť mezi přáteli, vštěpuje pochybovačství a podezřívavou nedůvěru, vychovává marnivost a sobectví, podporuje celku škodné choutky jednotlivců – dává moc a důležitost do rukou poštěvačských rádců a šeptálků potajných, ono činí omrzelost a ochablost odůvodněnou, ono jest lakomosti a neobětovnosti ochranným pláštěm, ono zabraňuje shodu a dorozumění v životních otázkách národních, hromadí chyby na chyby, urážky na urážky a všechno to coram publico před celým světem, před tváří nepřátel, kteří se škodolibostí přihlížejí [...] To nejsou strany, to nejsou programy, to jest nepřátelství a neukrotitelná zášť, to jsou osobnosti!“²⁸⁹ Ke státní politice Rakouska byl kritický. Upozorňoval na škody, které dualismus přinesl zemi v hospodářské oblasti: „Proto veškeré provádění politiky rakouské dělo se na újmu a škodu hospodářství; pro zdánlivé úspěchy politické zasazovány národnímu hospodářství smrtelné rány.“²⁹⁰ Zdůrazňoval ale, že Rakousko je větší zárukou zachování české národní a politické existence vzhledem k vysokému zastoupení slovanského etnika, na rozdíl od německého císařství, kde by český národ neudržel svoji národní identitu. Rakousko má pak poskytovat podle F. Šimáčka všem národům svobodu, umožňovat národní rozvoj a aktivní účast ve správě a vládě.

Do politiky František Šimáček přímo také vstoupil. V roce 1873 byl národním kandidátem do českého zemského sněmu a říšské rady ve Vídni. Na kandidátní listině k doplňovacím volbám do českého zemského sněmu, které se konaly ve dnech 10. a 16. října 1873, je veden

²⁸⁸ František ŠIMÁČEK, *Cesta ku zámožnosti pro jednotlivce i celý národ. Sbírka národohospodářských listů a úvah psaných za heslem „Vlastní silou!“*, s. 10.

²⁸⁹ V nových bojích domácích, in: *Posel z Prahy*, roč. 1874, č. 109, 8. 5. 1874, s. 1.

²⁹⁰ Vystěhovalství, in: *Posel z Prahy*, roč. 1879, č. 85, 10. 4. 1879, s. 1.

František Šimáček za kurii venkovských obcí – Karlín, Brandýs nad Labem.²⁹¹ Byl zde zvolen jednomyslně 175 hlasy. Také se nechal přímo zvolit do říšské rady,²⁹² kde počet voličů ovlivňoval volební census, a to za Karlín (součástí byl Brandýs nad Labem, Jílové u Prahy). Zde ho zvolilo jednomyslně 244 voličů a Český Brod (součástí byly i okresy Kostelec nad Černými lesy, Říčany), kde ho ze 151 voličů volilo 141. Ovšem jako další čeští poslanci na základě dohody ze dne 29. října 1873 se do říšské rady nedostavil, takže jeho mandát dne 10. prosince 1873 propadl.²⁹³ Šimáčekův postoj k obeslání říšské rady se měnil. Odmítavé stanovisko k ní měl před zavedením přímé volby do tohoto parlamentního orgánu. Po zvolení poslancem na podzim 1873 byl připraven do říšské rady vstoupit.²⁹⁴ Na stránkách *Posla z Prahy* v roce 1873²⁹⁵ se mnohokrát vyslovil pro obeslání českého zemského sněmu. Nakonec ale respektoval rozhodnutí většiny nově zvolených zemských poslanců ze dne 24. listopadu 1873, které nedoporučilo aktivní účast Čechů na sněmu.

Po roztržce mezi Riegrovou a Grégrovou skupinou zůstal věrný táboru F. L. Riegra. Mladočechy F. Šimáček často označoval za stranu „*křiklounů a liberálních frázistů*“, kteří řeší osobní ambice na úkor jednoty českého politického tábora. Odmítal připustit dělení české politické reprezentace na staročechy a mladočechy a byl vystaven tvrdým útokům ze strany Julia Grégra a Karla Sladkovského. Byla mu tedy spíše blízká staročeská skupina.²⁹⁶ Stýkal s okruhem lidí kolem Karla Mattuše (1836–1919), prosazující ukončení pasivní rezistence,

²⁹¹ *Posel z Prahy*, roč. 1873, č. 245, 14. 10. 1873, s. 1.

²⁹² Jednalo se o první přímé volby do říšské rady ve Vídni, kdy se zvýšil počet poslanců z 203 na 353 a došlo k rozšíření o kurii obchodních a živnostenských komor. F. Šimáček zde byl za federalisty.

²⁹³ Šimáčkovo jméno bylo uvedeno vedle například bratrů Grégrů, K. Sladkovského a M. Tyrše v přípisu ze dne 23. listopadu 1873, který byl adresován předsedovi poslanecké sněmovny říšské rady a v němž čeští poslanci vysvětlili důvody, proč do říšské rady nevstoupí, trvaje na uznání státoprávních požadavků.

²⁹⁴ Jako zastánce pasivní politiky se projevil ještě v článcích: „Ta křivá cesta“, in: *Posel z Prahy*, roč. 1872, č. 304, 21. 12. 1872, s. 1; „Až do těch hrdel a statků“, in: *Posel z Prahy*, roč. 1872, č. 303, 20. 12. 1872, s. 1 („*Chce-li se Rakousko udržeti, musí se vyrovnati se Slovany, musí jim přiznati a vykázati místo, kteréž jim náleží – to jest základem naší oposice, a jen za tímto předpokládáním lze pasivní odpor ospravedlniti.*“). Uznání práv slovanských národů v Rakousku považoval za podmínku, která povede k ukončení pasivní politiky. Apeloval na celou českou společnost, aby byla při prosazování oprávněných požadavků radikální. „*Až do těch hrdel a statků*“, to bylo podle F. Šimáčka heslo české pasivní politiky.

²⁹⁵ Obeslání sněmu, in: *Posel z Prahy*, roč. 1873, č. 208, 31. 8. 1873, s. 1; K obeslání sněmu, in: *Posel z Prahy*, roč. 1873, č. 261, 1. 11. 1873, s. 1; Ještě jeden důvod pro obeslání sněmu, in: *Posel z Prahy*, roč. 1873, č. 267, 8. 11. 1873, s. 1; Český sněm, in: *Posel z Prahy*, roč. 1873, č. 273, 15. 11. 1873, s. 1.

²⁹⁶ František Šimáček se účastnil již porady, která se konala dne 19. ledna 1861 u Františka Palackého, kde F. L. Rieger četl návrh spolupráce s historickou českou šlechtou v čele s Jindřichem Jaroslavem Clam-Martinicem při prosazování českých požadavků.

kteřá přinářela Čechům viditelná negativa. Vstup česky mluvících poslanců na moravský zemský sněm dne 27. listopadu 1873 a 21. ledna 1874 do říšské rady ve Vídni ale považoval za hrubé porušení jednotného postoje české politické reprezentace, navíc dovršené vstupem sedmi mladočeských poslanců na český zemský sněm dne 15. září 1874.²⁹⁷ Pozitivně se stavěl k výsledkům politických dohod po volbách do českého zemského sněmu, které se konaly 17. a 19. září 1878. Přinesly společný vstup staročechů a mladočechů po několika letech do českého zemského sněmu. „*Dnes vstoupí všichni zvolení poslanci do sněmu, kdež společně krok ten odůvodní. Zpráva tato vzbudí zajisté jeden pocit potěchy po všech zemích českých a naplní srdce každého věrného Čecha radostí. [...] Vyplnilo se, čehož potřebu a nezbytnost každý dále zirájící již před lety viděl, v čem spatřoval jediný východ z mizérie, do níž nás přestárlá pasivita přivedla. My krok tento vítáme tím upřímněji, čím více útržků, pomluv a očerňování, vůbec zlé vůle bylo nám se strany odpůrců snášeti. [...] Nuže, opětně parlamentární činnosti národa českého v Čechách na zdar!*“,²⁹⁸ takto psal v *Poslu z Prahy* dne 24. září 1878 František Šimáček, kdy čeští poslanci do českého zemského sněmu vstoupili. F. Šimáček již podruhé do říšské rady²⁹⁹ a českého zemského sněmu³⁰⁰ nekandidoval, stál však plně za svým přítelem, staročeským politikem Čeňkem Heverou (1836–1896), který ve volbách do říšské rady ve dnech 28. a 30. června 1879 uspěl a následně inicioval aktivní vstup českých poslanců na říšskou radu, jenž se naplnil dne 7. října 1879. S F. Šimáčkem ho spojoval zájem o rozvoj záložen. Na říšské radě proto navrhl hned na začátku mandátu upravení povinnosti záložen k přímým daním. Tento návrh byl přijat a rakouská vláda připravila jeho právní úpravu a uvedla jej v platnost. F. Šimáček proto ve svém periodiku aktivní činnost Čechů na říšské radě po roce 1879 vítal a považoval ji za přínosnou při prosazování českých politických požadavků. Za důležité spatřoval zřízení českých vysokých škol, zavedení češtiny jako úředního jazyka a zřízení funkce českého zástupce u císařského trůnu.

²⁹⁷ Sedm poslancův českých na sněmu českém, in: *Posel z Prahy*, roč. 1874, č. 220, 16. 9. 1874, s. 1. Podrobněji blíže – Adolf SRB, *Politické dějiny národa českého od roku 1861 až do nastoupení ministerstva Badenova r. 1895*, Praha, F. Šimáček 1899.

²⁹⁸ Rozhodnuto!, in: *Posel z Prahy*, roč. 1878, č. 232, 24. 9. 1878, s. 1.

²⁹⁹ Ve volbách do říšské rady dne 28. června 1879 byl zvolen za Karlín a Český Brod František Tilšer (1825–1913), profesor na pražské technice a mladočeský politik. Obdržel 120 hlasů (*Posel z Prahy*, roč. 1874, č. 154, 29. 6. 1874, s. 1).

³⁰⁰ Ve volbách do českého zemského sněmu dne 3. července 1874 za Karlín a Brandýs nad Labem byl zvolen Antonín Choděra, statkář z obce Zápy. Obdržel 160 hlasů (*Posel z Prahy*, roč. 1874, č. 157, 4. 7. 1874, s. 1).

F. Šimáček se následně dostával do ostrých střetů s mladočechy, které gradovaly v roce 1880 v souvislosti s neúspěchem kandidatury Josefa Alexandra Helferta (1820–1910) do říšské rady.³⁰¹ František Šimáček nezvolení J. A. Helferta poslancem považoval za chybu, byl si plně vědom jeho mimořádných schopností, dobrých vztahů s císařským dvorem, jenž by tak mohl dosáhnout úspěchů při prosazování českých potřeb. Mladočeši J. A. Helfera považovali za protičeského, odmítali jeho negativní postoje k Janu Husovi a chování v padesátých letech 19. století. F. Šimáček své názory publikoval v *Českých novinách*,³⁰² mladočeši se tématu věnovali v několika článcích v *Národních listech*.³⁰³ Spor zaregistrovala i vláda ve Vídni.³⁰⁴ Často se F. Šimáček dostával také do konfliktu s Janem Stanislavem Skrejšovským (1831–1883),³⁰⁵ který se řadil z počátku do staročeského tábora. Když po fyzickém napadení Viléma Tierhiera (1843–1908) Skrejšovského hvězda zcela zhasla, reagoval F. Šimáčkem článkem *Co nyní?*, který vyšel v *Poslu z Prahy* dne 25. ledna 1878: „*S úžasem poznává se, jakou moc měl jednotlivec v rukou, jak řídil nejen společnost, nýbrž náčelníky, jak ubíral se cestami svými, aniž by se to bylo pozorovalo. My jsme k tomu sice před lety už poukazovali, když Skrejšovský po pohřbu Palackého začal přepadati a zrádcovati čelné muže, pro něž posud měl každý úctu.*“³⁰⁶ Kritizoval, že staročeši vše špatné teď házeli jen na hlavu J. S. Skrejšovského, přitom jeho neobyčejný vliv pramenil z nedostatku jejich „*mužnosti a osobní odvahy*“ vystoupit otevřeně proti jeho chování.

F. Šimáček se zapojil do pražské komunální politiky jako člen volebního komitétu *Strany pokroku*, který připravoval jednotnou českou kandidátku do pražských obecních voleb

³⁰¹ Zvolen byl Josef Gärtner. Rezignoval ale již 30. listopadu 1880.

³⁰² Šimáčkovy články o J. A. Helfertovi vyšly v *Českých novinách* ve dnech 23. ledna 1880 a 30. ledna 1880.

³⁰³ Obránce Helfertův, in: *Národní listy*, roč. 20, č. 24, 29. 1. 1880, s. 2; Otázka P. Helfertova v Čechách, in: *Národní listy*, roč. 20, č. 26, 31. 1. 1880, s. 1; Frásista na zapřenou, in: *Národní listy*, roč. 20, č. 89, 13. 4. 1880, s. 3.

³⁰⁴ *Národní listy*, roč. 20, č. 28, 3. 2. 1880, s. 1.

³⁰⁵ Spor mezi *Poslem z Prahy* a *Politikem* J. S. Skrejšovského vyvrcholil v souvislosti s uveřejněním seriálu *Politika česká*, který poprvé vyšel v *Poslu z Prahy* dne 30. října 1877 (č. 299, s. 1) a zdůvodňoval naše zachování v Rakousku. *Politik* rychle reagoval článkem, který ostře napadl *Posla z Prahy* z prorakouských postojů. Na to František Šimáček odpověděl článkem *Království české a Rakousko*, jenž se v *Poslu z Prahy* objevil dne 15. listopadu 1877 (č. 315, s. 1). Uvedl zde: „*Politik s odnožkem svým dovolává se velikého vlivu v národě českém a staví se tak, jako by byla řiditelkou politiky české, jako by vyslovovala přesvědčení národa českého.*“ Již dříve v článku F. Šimáček obvinil *Politik* z propruských sympatií (*Posel z Prahy*, roč. 1877, č. 302, 2. 11. 1877, s. 302).

³⁰⁶ Co nyní, in: *Posel z Prahy*, roč. 1878, č. 24, 25. 1. 1878, s. 1-2.

a promýšlel strategii, která povede k ovládnutí Prahy českými předáky. Vstoupil do něho v roce 1864 s dalšími redaktory periodik (J. Grégr, K. Sladkovský, J. S. Skřejšovský, V. Zelený).³⁰⁷ *Strana pokroku* byla pražskou obdobou *Národní strany*, kde se ale politická řevnivost projevila až na konci sedmdesátých let 19. století. Jejich společný zájem skutečně vedl k získání vlády nad Prahou.³⁰⁸

Aktivní zapojení Františka Šimáčka do české politiky mu přinášelo ale především existenční problémy. Politická kampaň³⁰⁹ z obou táborů proti němu se dotkla výrazně *Posla z Prahy*. Ten následkem toho ztratil mnoho předplatitelů a stal se silně prodělečným. F. Šimáček později v roce 1882 v dokumentu *List důvěrný jen Vašnosti svědčící*³¹⁰ oznámil v širším kontextu důvody, které povedou k zastavení jeho prodělečných *Českých novin (Posla z Prahy)*: „[...] od té doby, co pracoval jsem pro obeslání říšské rady, noviny moje získaly si celé řady urputných nepřátel nejen mezi pasivisty, nýbrž také mezi stoupenci činnosti na domácí půdě, kteří zřejmě působili k tomu, aby od Posla z Prahy předplatitele odháněli a je takto zničili, přičemž ani hanebných prostředků se neštíteli. V době tak rozhárané a rozkvašené nebyl to věru žádný div, vždyť bylo tehda zrádcování na denním pořádku, a kdo zřejmě vyslovil, že další pasivita jest naším neštěstím, že při ní denně více půdy ztrácíme a osudné škody trpíme, před nimiž nás činnost na domácí půdě, totiž na sněmu zemském, nemůže zachrániti – kdo vyřkl, že může nás spasiti jedině svazek s Poláky a s druhými autonomisty na říšské radě, ten musil býti připraven na pronásledování.“ Sdělil zde i svůj osobní postoj: „bez únavy

³⁰⁷ Luboš VELEK, Organizace komunálních voleb v šedesátých a sedmdesátých letech 19. století, in: *Historie – otázky – problémy*, roč. 6, č. 1, 2014, s. 39.

F. Šimáček byl veden jako člen volebního komitétu *Strany pokroku* před volbami, které se konaly 20. listopadu 1865 (*Národní listy*, roč. 5, č. 251, 12. 11. 1865, s. 1). Přímě ale do žádného volebního sboru Prahy nekandidoval.

³⁰⁸ Volební výbor *Strany pokroku* zanikl v roce 1884, kdy ho nahradila *Jednota občanů pražských*.

³⁰⁹ Proti F. Šimáčkovi tvrdě vystoupil i *Pokrok* dne 16. ledna 1874 (roč. 1874, č. 16, 16. 1. 1874, s. 1), který označil v článku *Čeští neutrálové* F. Šimáčka za straníka poražené menšiny a především jednatele nějaké nové třetí strany. Jednoznačně odmítl Šimáčkovu neutralitu v této věci. F. Šimáček na článek reagoval odmítavě hned druhý den (*Na adresu Pokroku*, roč. 1874, č. 14, 17. 1. 1874, s. 1), kde vyložil své přesvědčení udržet vždy národní jednotu, i když jeho názor může být v určité situaci jiný (obeslání zemského sněmu). V důsledku sporu s *Pokrokem* psali pak F. Šimáček a jeho manželka Barbora rozhořčené dopisy F. L. Riegrovi, který se však již delší dobu v *Pokroku* neangažoval, proto je upozornil, že se mají obracet na Antonína Zeithammera. Již dříve se setkal s nepřízní politických táborů, kdy byl stoupencem účasti voleb do c. k. okresních školních rad, zřizovaných na základě zemského zákona č. 17 ze dne 24. února 1869.

³¹⁰ LA PNP, fond Varia – František Šimáček, František ŠIMÁČEK, *List důvěrný jen Vašnosti svědčící*, [1882], inv. č. 55, 2 ll. Tištěný dvoulist, který byl zcela jistě poslán předplatitelům *Posla z Prahy*. Jeho cílem bylo zvýšit počet odběratelů novin s pomocí propagace předplatitelů.

*pracovati a potřeby své na nejmenší míru omezovati. Netoužím také po tom, abych hrál ve veřejnosti nějakou úlohu – nedralt' jsem se vůbec nikdy do popředí, ve skromnosti a v práci jsem začal, ve skromnosti chci skončiti. – Také rodinu svou vychoval jsem tak, že každý člen již nyní dovede se v oborech výrobních o sebe postarati.*³¹¹

6.3 Sledování Šimáčkovy veřejné činnosti Karlem Sabinou

Ovšem Šimáčkovy veřejné aktivity a kontakty s významnými osobnostmi české elity byly policií sledovány a konfidenty hlášeny, jako například Karlem Sabinou (1813–1877). Vedle Šimáčkovy spolupráce s Františkem Ladislavem Riegrem (1818–1903), která se dotýkala vydávání českého politického listu, to bylo zvláště setkání českých vlastenců na mariánském poutním místě Hostýně na střední Moravě v září 1861, o kterém byla policie K. Sabinou detailně informována. Na toto setkání přijel František Šimáček s Ferdinandem Fingerhutem, starším bratrem Vojty Náprstka. Účast veřejnosti na této akci byla veliká. Každý účastník přinesl na Hostýn kámen, z nichž vznikla velká mohyla. Po mši před chrámem zpívali vlastenci národní písně a také provolávali slávu českým předákům, mimo jiné také Františku Šimáčkovu.³¹² Promluvil zde několik významných osobností, i František Skopalík, sedlák z Hané, kterého dával F. Šimáček čtenářům *Posla z Prahy* za vzor. Národní slavnost na Hostýně se stala středem zájmu policie, která chtěla odhalit zákulisí celé politické akce. Zprávu na přání pražského policejního ředitele Václava Ullmanna podal Karel Sabina dne 20. září 1861. Informoval, že se zde jednalo o založení politických novin pro Moravu po vzoru *Národních listů* a organizování akcí, které pomůžou probouzet národní vědomí a podporovat jednotu Čech s Moravou. K. Sabina v hlášení dále také uvedl, že F. Šimáček „*chtěl všecko předběžně zařídit k vydávání listu a přítomní pojali úmysl shodnout se na schopném redaktorovi a hlavním spolupracovníku, poněvadž Bělák nechce toho času ještě od Národních listů odstoupit. Co bylo snad navrženo z moravské strany, je mi toho času ještě neznámé, budu však o tom brzy písemně zpraven.*“³¹³ Policejní ředitel pak opis této zprávy zaslal do Vídně.

³¹¹ Tamtéž, s. 1.

³¹² Výlet na Hostýn. Popis paráde hostýnské, in: *Národní listy*, roč. 1, č. 248, 10. 9. 1861, s. 1.

³¹³ Karel KAZBUNDA, Martin KUČERA (ed.), *Sabina. Neuzavřený případ policejního konfidenta*, s. 457-458.

6.4 Šimáčkovy postoje k jiným národům na příkladech Poláků, Němců a Židů, Francouzů a Rusů

Šimáčkův postoj k polskému národu byl velmi kladný, považoval Poláky za bratrský národ, od kterého je možné se v mnohém učit. Jeho postoj k polskému povstání v roce 1863 byl ale shodný s odmítavým stanoviskem Františka Palackého (1798–1876), které narušilo slovanskou jednotu.³¹⁴ F. Šimáček přijal účast na *III. sjezdu polských lékařů a přírodních*,³¹⁵ který se konal od 20. do 25. července 1881 v Krakově a kam byli pozváni čeští lékaři a přírodovědci. Ve skutečnosti přítomnost Čechů zde vyzněla jako demonstrativní ukázka česko-polské vzájemnosti. Vedle významných lékařů a přírodovědců tehdejší doby, jmenovitě například se sjezdu účastnili uznávaný gynekolog Václav Rubeška (1850–1933), farmakolog August Bělohoubek (1847–1908), přírodovědec Antonín Frič (1832–1913) a jeho bratr Václav Frič (1839–1916), zakladatel české farmakologie a redaktor *Časopisu českých lékařů* Karel Chodounský (1843–1931), profesor vnitřního lékařství a v té době i vrchní redaktor *Ottova Slovníku naučného* Emerich Maixner (1847–1920), to byl také propagátor česko-polských kontaktů, uznávaný novinář a politik Emanuel Tonner (1829–1900) a František Šimáček. František Šimáček zde předal Henryku Jordanovi (1842–1907), předsedovi spolku krakovských lékařů, reprezentativní české lékařské publikace, zatím tři díly *Odborné patologie a terapie*, tehdy vydávané F. Šimáčkem.³¹⁶ Rovněž Polákům věnoval knihu *Základové porodnictví pro lékaře* svého švagra.³¹⁷ Knihy pak byly vystaveny v prvním patře krakovské Sukiennice na hlavním náměstí a na závěr sjezdu se jim dostalo ocenění.³¹⁸ Nechyběly zde ani přírodovědecké sbírky Václava Friče. Společným vystavením polských

³¹⁴ F. Šimáček upozorňoval na nesoudnost Poláků, kteří mají představu o obnovení polského státu v původních hranicích, problematické se totiž ukazovalo Malorusko. Vadilo mu také, že střet dvou slovanských národů politicky využívaly mocnosti (Poláci a Rusové, in: *Posel z Prahy*, roč. 1, č. 1, 3. 10. 1863, s. 8-10).

³¹⁵ František ŠIMÁČEK, *Důkazy bratrství při slavném uvítání a pohoštění Čechů v Krakově. Památka na III. sjezd polských lékařů a přírodních v měsíci červenci 1881*, Praha, F. Šimáček 1881. Publikace byla souhrnem telegramů a dopisů Františka Šimáčka z Krakova, které byly nejdříve zveřejňovány na pokračování v *Českých novinách* v roce 1881 (č. 173 až 183).

³¹⁶ Josef Václav DROZDA, *Odborná pathologie a terapie. Díl první. Nemoci sdělné*, Praha, Kolář a spol. 1879; Arnold CANTANI, *Odborná pathologie a terapie. Díl druhý. Nemoci celkové*, Praha, F. Šimáček 1880; Václav BĚLOHRADSKÝ, *Odborná pathologie a terapie. Díl třetí. Nemoci cizopasničné a otravy*, Praha, F. Šimáček 1881.

³¹⁷ Čeněk KRÍŽEK, *Základové porodnictví pro lékaře. Se zvláštním zřetelem k části operativní*, Praha, J. Kolář 1876.

³¹⁸ František ŠIMÁČEK, *Důkazy bratrství při slavném uvítání a pohoštění Čechů v Krakově. Památka na III. sjezd polských lékařů a přírodních v měsíci červenci 1881*, s. 47.

a českých odborných publikací lékařských a přírodovědeckých byla demonstrována vědecká úroveň slovanských národů. Češi si také povšimli příznivějších národních a jazykových poměrů v oblasti, která rovněž byla součástí habsburské monarchie. Poláci přislíbili účast na slavnostním otevření *Národního divadla* a v následujícím roce na sjezdu českých lékařů a přírodovědců. F. Šimáček ve zprávách z pobytu české delegace, jenž byly na pokračování otiskovány v *Českých novinách*, pronášel četné myšlenkové postřehy k národní činnosti:

„Práce jest kotvou budoucnosti polské, v práci dodělají se Poláci vítězství snah svých – v práci pak budeme my nejvěrnějšími jejich společníky, neboť více než oni máme my doháněti! Stihloť nás mnohem větší neštěstí než je – neštěstí, kteréž skoro úplně zničilo národní naši společnost, tak že jen zázrakem objevila se na jevišti, avšak zbavena z největší části jmění svého, zbavena nejskvělejších rodin vlasteneckých, kteréž byly chloubou národa, jeho representanty a obránci. Ze slavné společnosti národa českého po katastrofě bělohorské zbyly pouze nejnižší třídy lidu, synům pak tohoto ubohého lidu nekynula jiná spása než „vlastní pomoc“ – v tom spočíval návrat k bývalé výsosti a slávě. I chopili se „vlastní pomoci“, z níž plynula mohutná tvůrčí síla, a co dnes jest zase národ český, čím se vykazuje a honosí, to jest produktem vlastní síly a práce, a tyto dvě mocnosti spojené s národním uvědoměním a nadšením budou poutem spojujícím národ český a polský v jediný celek – v baštu, od níž všechny útoky ciziny budou se v budoucnosti odrážeti!“³¹⁹

F. Šimáček psal o česko-polské vzájemnosti jistě také pod vlivem nadšení z nebyvale kladného přijetí české delegace v Krakově dne 21. července 1881: *„Kéž by jen Čechové i Poláci co nejhojněji používali každé příležitosti, aby se skutečně k sobě sblížili, aby odklidili všechny uměle strojené přehradu, kteréž je dosud rozdělovaly a dva národy z nich činily. Pak od paláce až do poslední chaloupky rozšířilo by se poznání, že vším právem můžeme se považovati za jediný národ, že jedni pracujeme pro druhé a že nepřítel jednoho jest nepřítelem obou nás, proti němuž síly naše společně musí býti namířeny! A s tímto poznáním ruku v ruce půjde vědomí zabezpečené existence a krásnější budoucnosti!“³²⁰*

I v oblasti národohospodářské viděl Poláky jako vzory: *„Že mají Poláci nyní smysl pro věci národohospodářské a dostatek mužů praktických, o tom denně nebyváme nových důkazů.“³²¹*

Úspěšně zakládali obchodní společenstva a stali se vážnou konkurencí židovským

³¹⁹ František ŠIMÁČEK, *Důkazy bratrství při slavném uvítání a pohoštění Čechů v Krakově*, s. 14-15.

³²⁰ Tamtéž, s. 12-13.

³²¹ František ŠIMÁČEK, *Židovská otázka a národ český. Sbírká listů a úvah psaných za heslem „Vlastní silou“!*, Praha, F. Šimáček 1881, s. 39.

podnikatelům. F. Šimáček byl zastáncem také společné politiky na říšské radě ve Vídni při prosazování požadavků slovanských národů v habsburské monarchii.

Negativní postoje zastával F. Šimáček vůči Němcům a Židům, jejichž působení v českých zemích považoval pro český národ za nepřátelské. Jejich úspěch zde ale viděl jako důsledek malé aktivity Čechů v hospodářské oblasti a nedostatku českého národního uvědomění.

F. Šimáček spatřoval u Němců a Židů také vlastnosti, které by český národ ve svém rozvoji měl vzít za vlastní: „*Němečtí a židovští začátečníci železnou pilností, spořivostí a skromností pomohli si kupředu a jsou dnes v držení velkých závodů.*“³²² Základem jejich úspěchů, jak podotkl F. Šimáček, byla obchodně promyšlená práce, trpělivost, pracovní nasazení, střádavost a výrazné omezení vlastních potřeb. U řady českých podnikatelů upozorňoval, že jejich krach byl způsoben rozmařilým životem, nikoliv poctivou prací a skromností, nazýval je „*boucharony*“ nebo „*furianty*“. Českým Němcům vyčítal příklon k velkoněmectví, který Rakousku neprospívá, a bagatelizování práv českého národa na území, kde mají Češi převahu. Židovskou otázku v českých zemích spatřoval v hospodářské a jazykové oblasti. Židy označoval za horlivé propagátory němectví. „*Mnoho se už psalo u nás o židovské otázce, totiž o poměru Židů k národu našemu, a přerозličné rady a návrhy vyšly v té věci najevo, neboť upříti se nedá, že stojí Židé v národním i v politickém ohledu proti nám a že pravidlem patří ve směrech těchto k odpůrcům, ba k nepřátelům našim.*“³²³ Také byl kritický k židovskému náboženství, které vnímal jako původce ekonomických aktivit Židů: „*U Židů přistoupila k náboženství politika hospodářství a stali se mocností, a sice nepřemožitelnou. Náboženství vedlo k národnímu hospodářství, neboť učí je pomáhati se mocí a statků, podmaňovat si a ničit jinověrce – jest to náboženství dobyvatelské, výbojné, a tak kněží židovští jsou zároveň učitelé hospodářství a organisátorové hospodářské společnosti.*“³²⁴ Za základ úspěšného protizidovského boje považoval rozvoj národohospodářství, rozšíření českého obchodního a průmyslového vzdělávání, zakládání podnikatelských spolků. Domníval se, že Žid se usazuje jen tam, kde vidí možnost vyniknout a snadný zisk. Naopak ze zemí, kde je již národ dostatečně hospodářsky vyspělý, prý Židé odcházejí. Připouštěl, že část Židů je poctivých

³²² František ŠIMÁČEK, *Cesta ku zámožnosti pro jednotlivce i celý národ. Sbírnka národohospodářských listů a úvah psaných za heslem „Vlastní silou!“*, s. 53.

³²³ František ŠIMÁČEK, *Cesta ku zámožnosti pro jednotlivce i celý národ. Sbírnka národohospodářských listů a úvah psaných za heslem „Vlastní silou!“*, s. 64.

³²⁴ Tamtéž, s. 9.

a českému národu nakloněných. Vyřešení židovské otázky viděl v asimilaci s českým národem, podobně jako u Němců. Za nezbytnost považoval přijetí českého jazyka, posílání dětí do českých škol a zbavení se některých obchodních praktik. Jejich příklon k českému národu má být ale upřímný, nikoliv záležitostí profitu. Šimáčkovy postřehy k tzv. židovské otázce byly na pokračování publikovány v roce 1881 v *Českých novinách*.³²⁵ V době, kdy se Evropou výrazně šířil antisemitismus. Tehdy se objevovaly četné antisemitské brožurky v němčině i češtině, protižidovské plakáty, byla dokonce rozbíjena okna židovských domů a obchodů. V Německu, Rusku, Rumunsku a také v Uhrách docházelo k pogromům. To však F. Šimáček odmítal. Vítězství nad židovskými podnikateli viděl pouze ve větší aktivitě národů v hospodářské oblasti. Šimáčkovy názory byly později označovány za antisemitské, nejsou však tedy ojedinělé v kontextu doby a v souvislosti s českými národohospodářskými koncepty se objevují i daleko později.³²⁶ F. Šimáček nebyl však tvrdým antisemitou.³²⁷ Pozdější čeští antisemité, z nichž nejvýrazněji vystupoval Jan Klecanda (1855–1920), označovali Františka Šimáčka neprávem za „prvního praktického antisemitu českého.“³²⁸

Zajímavá je také Šimáčкова aktivita v česko-francouzském sbližování po roce 1869.³²⁹ František Šimáček psal v dopise ze dne 10. června 1869 F. L. Riegrovi, že sbližování Čechů s Francií je třeba více než s Ruskem. Navrhoval, aby pro šíření povědomí o českém národu ve

³²⁵ K židovské otázce se vyjadřoval na stránkách *Posla z Prahy* již v roce 1860 (Židovská otázka, zdali jest už na dobro rozhodnuta, aneb zbývá-li ještě co činiti?, in: *Posel z Prahy*, roč. 4, č. 3, 21. 3. 1860, s. 91-96). Příspěvky k tématu z *Českých novin* od 9. ledna do 26. února 1881 byly vydány v samostatné publikaci: František ŠIMÁČEK, *Židovská otázka a národ český. Sbírka listů a úvah psaných za heslem „Vlastní silou“!*, Praha, F. Šimáček 1881.

³²⁶ Výsledkem českého národohospodářského sjezdu v Praze dne 13. října 1895, který deklaroval ekonomické oživení národa a kde se objevily i protižidovské projevy, byl vznik *České národohospodářské společnosti*. Jejich tribunou se pak stal časopis *Pražský Merkur*.

³²⁷ „Že se ale mnohému od Židů přiučiti můžeme, zejména všímavosti, cestování, vyhledávání výnosných živností [...], to jistá věc, a protož bychom krajanům svým přáli, aby se nestyděli od Židů se přiučovati. Taktéž patrno jest, jak by dobře bylo, kdybychom tak dohromady drželi jako Židé a tak spolky milovali jako oni. Od Žida se uč, ale měj se před ním na pozoru [...] Ostatně buď ale jist, že poznáš mezi Židy tak řádných a statečných mužů, že jim úctu větší než mnohým křesťanům nebudeš moci odeprít“ (Židovská otázka, zdali jest už na dobro rozhodnuta, aneb zbývá-li ještě co činiti?, in: *Posel z Prahy*, roč. 4, č. 3, 21. 3. 1860, s. 96).

³²⁸ Michal FRANKL, „Emancipace od židů“. *Český antisemitismus na konci 19. století*, Praha-Litomyšl, Paseka 2007, s. 101. Článek, v němž je zmíněn František Šimáček jako český antisemita, byl zveřejněn ve *Výšehradu*, roč. 9, č. 43, 24. 10. 1896, s. 346-347, v rubrice *Beseda*. Je zde uveden i Šimáčkův citát: „od Žida se máme mnohému učit, co má dobré – naučme se, co je zlé, tomu braňme.“ Článek dále vybízel k větší aktivitě tehdy ustanovenou antisemitskou *Českou družinu*, která se měla více angažovat v boji proti židovskému podnikání.

³²⁹ Více k česko-francouzskému sbližování v šedesátých letech 19. století – Stéphane REZNIKOW, *Frankofilství a česká identita 1848–1918*, Praha, Karolinum 2008, s. 75-112.

Francii byly v Praze vydávány *Slovanské noviny*, nejdříve jako týdeník a později třikrát týdně.³³⁰ F. Šimáček obdivoval hospodářské reformy ve Francii a dával je za vzor.³³¹

Vyjadřoval se také k česko-ruským vztahům. Rusko viděl F. Šimáček jako hlavní záštitu Slovanů, nebyl však přesvědčeným rusofilem. Zdůrazňoval, aby Rusko vyřešilo svůj vztah k Polákům. Za potřebné v ochraně slovanských národů v habsburské monarchii považoval posilování rakousko-ruských vztahů: „*Přátelství rusko-rakouské jest mocnou ochranou Království českého. [...] Rusové nám mohou zjednati přímé spojení se světem slovanským.*“³³² U Rusů si F. Šimáček cenil dobrých kupeckých schopností, které prokázali i bez dostatečného vzdělání.

6.5 Národohospodářské úvahy a aktivity Františka Šimáčka jako východisko k rozvoji a dosažení práv českého národa

F. Šimáček své národohospodářské úvahy začal pravidelně zveřejňovat od roku 1857 ve svém časopise *Posel z Prahy*.³³³ Jejich vůdčí myšlenkou bylo ekonomické pozvednutí českého národa, které následně přinese i politické a kulturní úspěchy. K tomu ale bylo třeba větší vzdělanosti národa a výraznějšího zapojení provozního kapitálu v podnikání.³³⁴

„*Národ jest tím silnější, slavnější, šťastnější, čím více čítá mužů hospodářsky samostatných, kteří mohou zakládati a vyživovati čestně rodinu, kteří mohou množiti nejen hmotné, nýbrž i duševní statky národa. Čím více takových mužů, tím bližší jest národ ideálu společnosti lidské,*“ psal F. Šimáček v roce 1881.³³⁵ Prohlašoval dále: „*Chceme žítí co Čechové, k tomu jest nám zapotřebí moci – majetku, statků, půdy – a proto musíme bráti útočiště k národnímu*

³³⁰ Jan HEIDLER, Josef ŠUSTA (eds.), *Příspěvky k listáři dra Frant. Lad. Riegra. Díl I. Z let 1836 až 1871*, Praha, Česká akademie věd a umění 1924, s. 193.

³³¹ Hojný pramen naděje, in: *Posel z Prahy*, roč. 1879, č. 100, 27. 4. 1879, s. 1.

³³² Království české a Rakousko, in: *Posel z Prahy*, roč. 1877, č. 315, 15. 11. 1877, s. 1.

³³³ Své národohospodářské články z *Posla z Prahy* a *Českých novin* F. Šimáček publikoval samostatně v knize (František ŠIMÁČEK, *Cesta ku zámožnosti pro jednotlivce i celý národ. Sbíрка národohospodářských listů a úvah psaných za heslem „Vlastní silou!“*, Praha, F. Šimáček 1881).

³³⁴ Milan HLAVÁČKA a kol., *České země v 19. století. Proměny společnosti v moderní době I.*, s. 330. K českému hospodářskému nacionalismu blíže v dílech: Jan HÁJEK, Drahomír JANČÍK, Eduard KUBŮ (eds.), *O hospodářskou národní državu. Úvahy a stati o moderním českém a německém nacionalismu v českých zemích*; Drahomír JANČÍK, Eduard KUBŮ (eds.), *Nacionalismus zvaný hospodářský. Strěty a zápasy o národní emancipaci/převahu v českých zemích (1859–1945)*.

³³⁵ František ŠIMÁČEK, *Cesta ku zámožnosti pro jednotlivce i celý národ. Sbíрка národohospodářských listů a úvah psaných za heslem „Vlastní silou!“*, s. 11.

*hospodářství, kteréž jediné propůjčuje moc tam, kde působí konkurence.*³³⁶ „Vlastní pomoc“ považoval za klíč k národnímu vzkříšení. Čech má být skromný a pracovitý, správný vlastenec má stavět a dobývat a neustoupit cizincům. Jeho úvahy šly napříč hospodářskými odvětvími. Nebyl však socialistou, jejich úvahy označoval za nerealistické, odmítal rovnostářské založení spolků a vyzdvihoval potřebu prostoru pro schopné jedince: „*Na papíře vypadala společnost lidská takto řízená a spravovaná jako hotový ráj, jako zaslíbená země, – avšak ve skutečnosti zůstal člověk člověkem a veškeré ty růžové sny rozplynuly se v páru.*“³³⁷ Odmítal veřejné dělnické demonstrace, „*politika džbánkova neb pouliční vůbec málo prospívá.*“³³⁸ Domníval se, že každý dělník, pokud bude pracovitý a skromný, dosáhne velkých úspěchů, dokonce i závodu vlastního. Do té doby „*pokročilý dělník bude sice sledovati vše, co se ve světě děje, avšak nebude politiku nikdy pokládati za své řemeslo, tím méně bude si chtít hrát i na politika – ponechá to třídám pokročilejším a neodvislejším.*“³³⁹ Důležitější pro F. Šimáčka byl tedy rozvoj schopného jednotlivce, který pozvedne celou společnost.³⁴⁰ Ten se ale musel neustále vzdělávat ve svém oboru. V jeho hospodářské úspěšnosti do značné míry rozhodne, jak F. Šimáček uváděl, „obmezování potřeb“ a také „ukládání přebytků“. Jednotlivec se měl orientovat spíše na činnosti, které přinesou obchodní a průmyslový rozvoj národa: „*Ne vyráběti hladovou inteligenci, kteráž hledá spásu ve službách a službičkách, a nemohouc jich dosíci ani u přátel ani u nepřátel, nucena jest stěhovati se do cizozemsku a činiti tam služby často biřické, kdežto doma v oborech hospodářských, průmyslových a obchodních zůstávají prázdná místa, v něž uvazují se Němci a Židé.*“³⁴¹ Nebyl rozhodně přítelem pozdějších sociálních výdobytků, které společnosti

³³⁶ František ŠIMÁČEK, *Cesta ku zámožnosti pro jednotlivce i celý národ. Sbírná národohospodářských listů a úvah psaných za heslem „Vlastní silou!“*, s. 10.

³³⁷ Tamtéž, s. 12.

³³⁸ Tamtéž, s. 103.

³³⁹ Tamtéž.

³⁴⁰ V roce 1860 uveřejnil v *Poslu z Prahy* (roč. 4, č. 4, s. 145-150; č. 10, s. 379-387) *Galerii českých hospodářů, průmyslníků a obchodníků*. Zdůraznil tak společenské vzory v různých oborech. „*Práce rodí zámožnost a sílu – to jest heslo, kteréž jsme v čelo svého listu postavili; práci měřili jsme sílu a zámožnost národní, z práce soudili jsme o národě, jeho stavu a budoucnosti. A vidíce takto v práci všelikou spásu svou, ctíme v mužích, kteří práci vynikl a jméno národu proslavili, celý národ!*“ (s. 145).

Představeni zde byli: Václav František Červený, majitel továrny na výrobu hudebních nástrojů v Hradci Králové; Václav Kratochvíl, statkář z Lounek a pěstitel chmele; Jan Kohout, majitel strojní továrny na Smíchově; Josef Bronislav Mencl, umělecký litec v Karlíně. Stať o Janu Kohoutovi byla pak vydána ještě samostatně jako drobný tisk v roce 1861 u Antonína Rennu. V *Poslu z Prahy* v roce 1861 ještě F. Šimáček představil statkáře Františka Skopalíka ze Záhlinic (roč. 5, 1861, č. 1, s. 1-5).

³⁴¹ LA PNP, Fond Varia – František Šimáček, František ŠIMÁČEK, *List důvěrný jen Vašnosti svědčící*, [1882],

zaručoval stát: „Z toho také samo sebou plyne, že nemůže se pokládati ani za povinnost státní pokladny, aby vedla náklad na zaopatřování jednotlivých tříd lidí, aneb na opatřování jim práce, pokud jsou v držení zdravých smyslů, pokud tedy mohou sami působiti k ukojení potřeb svých. Neníť stát nic jiného, než společnost jednotlivců, státní kasa pak nemá jiných pramenů než kapes poplatníků.“³⁴² Silně rovněž projevoval liberální myšlení – [...] avšak pravý pán jest občan neodvislý, na svých nohou stojících – a aby tím byl, musí mu sloužiti živnost, obchod a průmysl za prostředek.“³⁴³ Důležitá pro něj byla občanská důstojnost a společenské postavení v dobře fungujícím právním státě.

6.5.1 Šimáčkova angažovanost v záložnách a hospodářských spolcích

K urychlení hospodářské samostatnosti jednotlivce dle mínění F. Šimáčka pomůžou společné korporace, spolky potravní, zásobní, stavební, výrobní a úvěrní neboli záložny. Podstatou svépomocných spolků bylo dosáhnout úspor v podnikání, měly tedy povahu spíše spořicí, zatímco akciové podniky byly založeny na výdělečné činnosti. Zvláště se právě vyslovoval pro zakládání svépomocných úvěrních spolků – záložen, které považoval za zásadní k pozvednutí českého národa.³⁴⁴ Díky Šimáčkově aktivitě se skutečně od roku 1858 objevují v českých krajích první záložny.³⁴⁵ První byla Občanská záložna ve Vlašimi (1858), v roce

inv. č. 55, 2 ll.

³⁴² František ŠIMÁČEK, *Cesta ku zámožnosti pro jednotlivce i celý národ. Sbírká národohospodářských listů a úvah psaných za heslem „Vlastní silou!“*, s. 13.

³⁴³ Tamtéž.

³⁴⁴ F. Šimáčkově se stala příkladem první záložna v Německu, kterou inicioval v roce 1850 Hermann Schulze-Delitzsche (1808–1883). Ta měla pomoci řemeslníkům v nouzi. F. Šimáček (vystupoval zde pod jménem Šimon Tadeáš Rozůmek) pak v článku, otištěném v roce 1857 v *Poslu z Prahy* (roč. 1, č. 4, 1. 5. 1857, s. 311-316) pod názvem *Záložní kasy. Ústavy k pomoci stavu pracovnímu, čili cesta k nabytí zámožnosti*, vyložil význam a výhody záložen. Inspirací mu bylo i tzv. *Rochdalské družstvo poctivých pionýrů*, založené textilními dělníky ve městě Rochdale v severní Anglii v roce 1844. To díky obchodování s komoditami dokázalo zvednout životní úroveň členů družstva.

Německé záložny většinou půjčovaly s 10% úrokem. F. Šimáček pro české záložny navrhoval 6% úrok a k tomu 2% provizi na správní výlohy. Záložna již byla od roku 1857 v Lublani. V roce 1858 vznikly také záložny v německých oblastech v Čechách (Liberec, Ústí nad Labem).

³⁴⁵ Josef Durdík ve své práci *Vzpomínka na Fr. Šimáčka. V bývalém Amer. klubu dam v saloně p. V. Náprstka proslavil dne 10. května 1885 prof. Dr. Josef Durdík*, s. 4 uvádí, jak se ustálilo terminologické označení záložen: „Až do roku 1859 a dále ještě říkalo se záložní kasy, záložní spolky, nebo záloženské; roku onoho však v létě seděli jsme, dr. Kodym, Šimáček a já, v Proškově kavárně na Malé Straně, zrovna pod mostem vpravo „u tří pštrosů“, a v hovoru o záložních kasách jsem prohodil, proč bychom se stále vlekli s dlouhým výrazem o dvou slovích, maje nové slovo za lubem. „Máte pravdu“, odpověděl Kodym, „mohli bychom snad říkati záložnice“. „Ještě kratčeji“, doložil jsem já a vypustil jsem z úst poprvé slovo záložna: to se líbilo ještě více a ujalo se později všeobecně.“

1859 vznikly záložny v Písku a Čáslavi. Na Smíchově, tehdejším pražském předměstí, jako čtvrtá v pořadí v Čechách se objevila záložna v roce 1861, se kterou byl úzce spjat Karel Dimmer (1825–1909), její dlouholetý šéf a později smíchovský starosta. Zde si František Šimáček půjčoval, později byl i jejím čestným členem. Zasedal také ve výboru smíchovské záložny. V roce 1867 se snažil F. Šimáček přesvědčit V. Náprstka k založení *Betlémské záložny* v Praze, jak nám potvrzuje dopis z 20. července 1867, adresovaný Josefě Náprstkové: „Milá Pepičko! Píšeš mi, že p. Náprstek nemůže vyhověti mé žádosti stran zařízení záložny *Betlémské*. Jest mi to líto tím více, že nebylo to spojeno s žádným vydáním a že třeba bylo jen pozvání několika mužů z okolí, jací žádost podepsali. V tomto okamžiku není důležitější věci – neboť záložny pražské jako smíchovská a karlínská mají zjednávat našemu živnostníku peníze, mají stavěti, mají býti střediskem a kupecko-vzdělávacím ústavem jeho, z nich pak má se vyvinouti „živnostenská banka česká“, o níž tak dlouho sníme. Proto prosím ještě jednou p. N.[áprstka], aby se té věci ujal. Mohl by pozvati tyto osoby: materialista Nevinný, kavárník Čakavský, švec Květ (na perštejně), truhlář Benisger, kupec Bininger, lakýrník Hampl a to by postačilo. Kdyby však nechtěl přece míti nic s touto věcí, prosím, aby poslal výtisky stanov i s prvním mým psaním a s těmito řádky panu Čakavskému, který doufám, že by se o tuto věc postaral.“³⁴⁶ Myšlenka založení pražské *Betlémské záložny* se neujala. V. Náprstek své stanovisko nezměnil. Velice brzo ale vznikla *Občanská záložna pražská*, jejíž první valnou hromadu dne 22. srpna 1869 za účasti 91 členů zahájil F. Šimáček.³⁴⁷

„Semenem založen padlo u nás na úrodnou půdu a ústavy tyto samým lidem řízené prokázaly se v plném slova toho smyslu blahodějnými. Působily na povznesení živností řemeslných, pomáhaly udržovati a množiti půdu v rukou našich, poskytovaly příležitost ku spoření, podávaly podpory ke školským účelům a podněcovaly k zakládání podniků národohospodářských,“ takto význam založen komentoval František Šimáček v roce 1873.³⁴⁸

Před záložny byly však kladeny překážky (daně, poplatky), jelikož byly vnímány jako národní podnik a zároveň jako místa politické agitace. Rozmach založen přinesl i četná zklamání,

³⁴⁶ NpM, fond Vojta Náprstek, František Šimáček Josefě Křížkové, 20. 7. 1867, inv. č. 43/168, 1 ll.

³⁴⁷ Valná hromada první občanské záložny pražské, in: *Národní listy*, č. 232, roč. 9, 23. 8. 1869, s. 1-2. F. Šimáček zde sdělil, že již v roce 1866 vypracoval a předložil místodržitelství stanovy tří záložen v Praze (u františkánského kláštera, v okolí kostela sv. Štěpána na Starém Městě, na Malé Straně měla vzniknout také jedna záložna). Žádosti bylo vyhověno ovšem s podmínkou, že členové záložen budou ručit za ztráty ve stejné výši. To však zakládací výbor odmítl. Druhá žádost s upravenými stanovami byla nakonec přijata místodržitelstvím. To mělo opět stejnou podmínku, kterou ale tentokrát zakladatelé záložny akceptovali.

³⁴⁸ František ŠIMÁČEK, *Zákon o svépomocných spolcích, zejména o záložnách, úvěrních, potravních, zásobních, výrobních spolcích, o společenstvech stavebních atd.*, s. 5.

úpadky z důvodu špatného řízení³⁴⁹ a následný pokles počátečního nadšení členů.

F. Šimáček zdůrazňoval potřebu vzájemné spolupráce záložen. Pravidelně se účastnil sjezdů záložen v českých zemích (Praha, Benešov, Pardubice, České Budějovice), kde aktivně vystupoval. Důležitý byl sjezd, který se konal od 28. září 1865 v Praze, kde F. Šimáček vystupoval jako zástupce klatovské záložny.³⁵⁰ Navrhl zde zřízení živnostenské banky, ve které bude mít každá česká záložna konto, což bylo kladně přijato. Téměř jednomyslně bylo také rozhodnuto, že *Posel z Prahy* se stane tiskovým orgánem českomoravských záložen. F. Šimáček se pak ve volbách do vedení *Živnostenské banky pro Čechy a Moravu*, založené dne 4. listopadu 1868, veřejně střetl s F. L. Riegrem, který získal pouze 32 hlasů, zatímco F. Šimáček 205 hlasů.³⁵¹ Tuto banku stále prosazoval F. Šimáček jako ústřední finanční ústav záložen, byl i členem úvěrního spolku záložen, který vznikl při *Živnostenské bance*, a *Ústředního spolku přátel záložen českomoravských v Praze*.

František Šimáček v souvislosti s aktivním vystupováním na sjezdech záložen zažil i jedno odsouzení, a to k pokutě ve výši 10 zl., jelikož na sjezdu v Pardubicích, který se zde konal dne 13. září 1869, plamenně řečnil a upozorňoval na zdržování rozvoje záložen vládou. On a předseda sjezdu Vincenc Mastný (1809–1873) byli odsouzeni pardubickým okresním hejtmanem pro „*demonstrativní chování*“ k peněžitým pokutám dne 10. ledna 1870.³⁵²

V. Mastný dostal pokutu 15 zl., jelikož řečníka nehnal k odpovědnosti. Nakonec dne 28. srpna 1870 místodržitelství zrušilo peněžní trest V. Mastnému ve výši 15 zl., ale odsouzení

F. Šimáčka ponechalo „*pro porušení úcty a vážnosti úřadu*“.³⁵³

Úpravu postavení družstev přinesl tzv. společenstevní zákon č. 70/1873 ř. z., na který

F. Šimáček reagoval obsáhlým spisem pod názvem *Zákon o svépomocných spolcích, zejména o záložnách, úvěrních, potravních, zásobních, výrobních spolcích, o společenstvech stavebních atd.*, vydaným v červenci 1873. F. Šimáček původně usiloval o samostatné periodikum pro záložny pod názvem *Blahobyť* (vznikl v roce 1870). Měl ale velmi malou

³⁴⁹ F. Šimáček na sjezdu záložen v září 1874 v Českých Budějovicích navrhoval opatření, která zabrání zneužívání záložen k osobnímu obohacení jejich vedením. Požadoval kontrolu účtů a knih za účasti velkých vkladatelů a obecních zástupců (*Národní listy*, roč. 14, č. 250, 12. 9. 1874, s. 3).

³⁵⁰ F. Šimáček byl čestným členem řady záložen. Například v roce 1862 mu tento titul udělila záložna v Čáslavi, následující rok záložna v Pardubicích a v roce 1864 záložna v Mělníku.

³⁵¹ *Národní listy*, roč. 14, č. 93, 5. 4. 1874, s. 2.

³⁵² Jakub ARBES, *Persekuce lidu českého v letech 1869–1873. Dodatkem k druhému vydání spisu Pláč Koruny české*, s. 146–147.

³⁵³ Tamtéž, s. 219.

odezvu, a proto již 13. října 1871 pro nedostatek odběratelů zanikl.³⁵⁴ Myšlenku znovu oprášil v roce 1873, kdy jako příloha *Posla z Prahy* začal vycházet *Blahobyť*, který byl určený pro záložny a jiné svépomocné spolky.³⁵⁵ Dne 5. října 1873 se účastnil *Sjezdu založen českomoravských* v Benešově, kde opět velmi aktivně vystupoval.³⁵⁶ Sjezdu se účastnilo celkem 85 záložen. Bylo zde již diskutováno o knize F. Šimáčka *Zákon o svépomocných spolcích*. Ta přinášela rovněž vzorové tiskopisy pro záložny.

František Šimáček programově rovněž vstupoval do řady hospodářských spolků. V roce 1849 schválila *C. k. Vlastenecko-hospodářská společnost v Čechách* ustanovení zvláštní komise, která měla za úkol zřídit v zemi filiální hospodářské spolky. Vzniklo jich celkem třináct a začaly pracovat v roce 1852. Rozmach hospodářských spolků, které měly za úkol podporovat průmyslový a zemědělský rozvoj země, přišel po vydání společovacího zákona č. 134/1867 ř. z. v roce 1867. Filiální spolky se začaly ustanovovat jako samostatné hospodářské společnosti.³⁵⁷ Dopisem z 8. června 1869³⁵⁸ jmenovala *C. k. Vlastenecko-*

³⁵⁴ *Blahobyť* vycházel od 2. června 1870 do 13. října 1871 jednou týdně (celkem vyšlo 19 čísel). Majitelem byl F. Šimáček, vydavatelem a redaktorem Václav Nedvídek. Podobný osud měl rovněž pozdější *Věstník ústavů peněžních* v roce 1883.

³⁵⁵ V doslovu knihy *Zákon o svépomocných spolcích, zejména o záložnách, úvěrních, potravních, zásobních, výrobních spolcích, o společenstvech stavebních atd.* z roku 1873 (s. 316-317) F. Šimáček uvedl: „*Veliké boje a zápasy nám nastávají, běží tu o postupování jedním směrem, o stálé srozumění mezi všemi; a proto jest nevyhnutelné, aby si společenstva svépomocná vydržovala zvláštní odborový list, v němž by se rokovalo a jednalo o všech věcech, kteréž nemohou míti místa v deníku. Potřebu toho seznával jsem již před třemi roky a založil jsem tehdy svým nákladem zvláštní list pod názvem Blahobyť, jehož vydávání jsem však bohužel pro malé účastenství ze strany našich společenstev s nemalou ztrátou peněžní musil zastaviti. Dnes jest listu toho ještě více zapotřebí, neboť běží tu o dosažení opravy zákona z 9. dubna 1873 a nahrazení zákona z 21. května 1873 (o výhodách „poplatkových“ (!)), o rozluštění otázky v příčině daní, o dosažení organizace společenských svazků a sjezdů po způsobu německém a anglickém, o vnitřní organizaci a řízení závodu v jednotlivých společenstvech o zavádění toho, co jest v cizině vyzkoušeno a co u nás posud ještě neznámé, o způsobu účetnictví novým zákonům přiměřeném atd. V příčině této jal jsem vyjednávati s vydavatelstvem Posla z Prahy, zdaliž by nechtělo vydávati zvláštní týhodní přílohu pro spolky svépomocné, poněvadž záložny a potravní spolkové z největší části odbírají Posla z Prahy. V hlavním listu podávaly by se pak ihned odpovědi na veškeré docházející dotazy, v příloze pak, kteráž by se zasílala jen těm, kdož by byli na ni předplaceni, podávaly by se časové odborové články. Vydavatelstvo Posla z Prahy přistoupilo na návrh můj a vyslovilo se, že by bylo ochotno vydávati tuto přílohu, kdybych se uvázal v její řízení a kdyby se potřebný počet společenstev (záložen, potravních spolků atd.) do konce měsíce srpna k odbírání přihlásil.*“

³⁵⁶ Sjezd založen českomoravských v Benešově, in: *Posel z Prahy*, roč. 1873, č. 239, 7. 10. 1873, s. 2-3; č. 240, 8. 10. 1873, s. 3; č. 241, 9. 10. 1873, s. 3.

³⁵⁷ František ŠPATNÝ, *Dějepis Hospodářského spolku smíchovského prvního desetiletí od 25. března 1868 do 25. března 1878*, Praha, Hospodářský spolek smíchovský 1878, s. 3-4.

³⁵⁸ LA PNP, fond František Šimáček, *C. k. Vlastenecko-hospodářská společnost v Čechách* Františku Šimáčkovi, 8. 6. 1869, inv. č. 1, 1 II. Předsedou společnosti byl až do roku 1872 Karel III. Schwarzenberg (1824–1904).

hospodářská společnost v Čechách Františka Šimáčka svým zástupcem na valné hromadě *Hospodářského spolku smíchovského*, který byl samostatným spolkem od března 1868.

Valná hromada se konala dne 13. června 1869 v knížecím dvoře v Jinonicích. Jednalo se zde o konkrétních zemědělských problémech (nemoci dobytka, škodlivost hmyzu). Nakonec „*odpůldne učiněno v knížecí zahradě zastaveničko, kde posilňujícím ležákem výtečného sládka p. J. Špatného mezi četnou společností se brzy rozhostil duch mysle nejveselejší.*“³⁵⁹

František Šimáček se účastnil aktivit *Hospodářského spolku pro krajinu berounskou*. Ten na svých poradách řešil zvýšení efektivity v zemědělství (například včelařství, chov dobytka, setí plodin, klimatické podmínky), finanční pomoc rolníkům a vybudování rolnické školy.

F. Šimáček se vyslovoval pro jednotu hospodářských spolků (spojení vždy tří okresních spolků hospodářských) a prosazoval zvýšit aktivitu spolku v celém širokém okolí Prahy, která pomůže většímu zapojení rolnictva do snahy o modernizaci zemědělství. Hospodářské spolky v krajích chápal jako důležitou součást rozvoje národního hospodářství.³⁶⁰ Připravil z části zprávu o poradách *Hospodářského spolku pro krajinu berounskou* v roce 1860 do tisku a opatřil ji krátkou předmluvou, kde zveřejnil několik národohospodářských myšlenek:

*„Víme, čeho se dá hospodářskými spolky pro zanedbané hospodářství docílit, a proto přejeme si, by spolky tyto ve prospěch hospodářství a tím i obecného blahobytu řádně působily. Čas nynější, kterýž ohledem daní, domácího a veřejného života, ohledem bytu, šatstva, vychování potomstva, ohledem přispívání na ústavy obecně prospěšné atd. tolik od rolníka vymáhá, jako nikdy jindy, čas tento důtklivě přikazuje, aby se rolníku cesta ukázala, po níž kráčeje, mohl by dosti učiniti všem těmto požadavkům nového státního pořádku a vyšších, ušlechtlejších snah našich dnů. Má-li zámožnost v našich dědinách pevně se ukotviti, má-li se požehnání po našich vlasteneckých nivách rozlívati, nechť se spolky hospodářské seč jsou příčiní, a spolek náš, kterýž dobrou pověstí se honosí, nechť předchází v tom ostatním dobrým příkladem!“*³⁶¹

F. Šimáček se tedy některých schůzek *Hospodářského spolku pro krajinu berounskou* účastnil, aktivně vystoupil na poradě spolku dne 15. května 1860, konané na radnici v Unhošti.

³⁵⁹ František ŠPATNÝ, *Dějepis Hospodářského spolku smíchovského prvního desetiletí od 25. března 1868 do 25. března 1878*, s. 12.

Předchozí valná hromada spolku se konala dne 14. února 1869 v *Malostranské besedě*, kde měl František Šimáček přednášku o nezbytnosti ustanovit hospodářské okresní záložny.

³⁶⁰ Karel Max. BERGER, *Porady hospodářského spolku berounského pro celý kraj pražský za starosty jeho jasnosti pána Karla knížete ze Schwarzenbergu roku 1860 odbyvané*, Praha, Rohlíček a Sievers 1861.

³⁶¹ Tamtéž, předmluva od Vojtěcha Běláka (F. Šimáčka) s datací 20. října 1860, s. 7.

Ve svém referátu se zaměřil na problematiku scelování pozemků, které by pomohlo k větší zemědělské produktivitě. Jako hlavní překážku tohoto návrhu viděl v nejednotnosti a nesvornosti občanů.³⁶² Představil zde zvyklosti v okolních krajinách, kde scelování pozemků úspěšně proběhlo a právně bylo také upraveno (například Prusko). Šimáčkův návrh byl jednomyslně přijat. Bylo rozhodnuto, že spolek má připravit žádost, adresovanou rakouské vládě, o vydání zákona o scelování pozemků,³⁶³ případně pomoci řešit dosavadní nejvýznamnější překážky rozvoje zemědělství. Bohužel se nepodařilo zjistit, jestli tato žádost skutečně byla vypracována a odeslána do Vídně. V zápisu z porady spolku, jež proběhla 21. srpna 1860 v Hostomicích, se již o žádosti nepíše. F. Šimáček se tehdy stal řádným členem spolku.³⁶⁴

F. Šimáček se také angažoval kolem rozvoje českého pojišťovnictví. Přispěl ke vzniku pojišťovny *Praha*, založené v roce 1868. Byl také v zakládajícím družstvu papírny v Plzni vedle bratrů Grégrů.³⁶⁵ Zajímal se o rozvoj dalších podniků s českým kapitálem.

Šimáčkův důraz na ekonomický rozmach českého národa z počátku ne vždy v českých vlasteneckých kruzích byl kladně přijímán. Situace se výrazně změnila po roce 1868, kdy se objevila řada českých národohospodářů, jmenovitě především František Ladislav Chleborád (1839–1911), kteří rozvíjeli dále myšlenky Františka Šimáčka.

³⁶² Tamtéž, s. 31.

³⁶³ Myšlenka scelování pozemků zaznívala na stránkách *Hospodářských novin* již v letech 1853 až 1854, které redigoval Filip Stanislav Kodým – k tomu více Magdaléna POKORNÁ, Kodymovy Hospodářské noviny. Publikační možnosti a limity v polovině 19. století, in: *Hrdinství a zbabělost v české politické kultuře 19. a 20. století*, Praha, Dokořán 2008, s. 44-74. Průkopníkem v dobrovolném scelování pozemků byl František Skopalík, sedlák z moravských Záhlinic u Hulína, se kterým vedl František Šimáček korespondenci a jehož příspěvky v *Poslu z Prahy* publikoval (O scelování pozemků, in: *Posel z Prahy*, roč. 3, č. 4, 5. 5. 1859, s. 251-262). F. Šimáček se scelování pozemků dokonce věnoval v prvním čísle *Posla z Prahy* (roč. 1, č. 1, 15. 1. 1857, s. 33-42) v článku *Listy o scelování rozkouskované pozemnosti*.

³⁶⁴ Karel Max. BERGER, *Porady hospodářského spolku berounského pro celý kraj pražský za starosty jeho jasnosti pána Karla knížete ze Schwarzenbergu roku 1860 odbývané*, s. 49-50 („K spolku přistoupili od 15. května do 20. srpna let.[ošního] r.[oku] následující pánové: [...] Vojtěch Bělák, redaktor z Prahy). Hospodářský spolek na schůzi v Hostomicích dne 21. srpna 1860 rozhodl jednomyslně o přijetí nových členů.

³⁶⁵ *Posel z Prahy*, č. 171, 14. 12. 1870, s. 4. Byla zde zveřejněna reklama s nabídkou akcií plzeňské papírny. Celkem se jednalo o 3500 akcií, jedna akcie byla nabízena za 200 zl. K prodeji byly ve všech českých záložnách.

6.5.2 Šimáčkův zájem o rozvoj českého venkova

Jeho národohospodářské představy se tedy obracely zvláště k českému venkovu. Navrhoval přetvoření kontribučních obilních fondů³⁶⁶ v hospodářské záložny, což se skutečně v Čechách realizovalo v roce 1864. Ty pak byly zemským zákonem č. 26 ze dne 22. března 1882 reorganizovány v okresní hospodářské záložny. Zapojoval se i do iniciativy za zřízení rolnické banky, a to již v roce 1869, která ale nenalezla dostatečné pochopení. Funkci jednatele zastával F. Šimáček v *Matici rolnické*, která si vytkla za cíl vydávat odbornou zemědělskou literaturu. Je autorem provolání, jež mělo přilákat členy z venkova:

*„Obracejíce se k našim dobrým hospodářům po vlastech českých, zvěstujeme jim radostnou zprávu, že pod názvem Matice rolnické vstoupil do života spolek, jenž si vytkl za účel vydáváním laciných knih českých z veškerých oborů hospodářství a hospodářského průmyslu, stavitelství a úvěrnictví působiti k rozvoji blahobytu v nejčtetnější třídě národa našeho, v jejímž držení jest půda vlastenecká. Nebude se tím zajisté z nás tajiti, že národ žije a trvá jen potud, pokud půdu po otcích zděděnou má v svém držení. Čím více vlastní neb cizí vinou ubývá mu půdy z rukou, tím více upadá on sám, tím více tenčí se život jeho. Ztrátou půdy trhají se všechny svazky, jež pojíče druha k druhu, činí z nich velikou rodinu národní. Musí tedy býti první starostí každého národa, aby zachoval si půdu svou. Půda dává plodiny zemské, z půdy vyrůstá průmysl; plodiny a výrobky domácí vyměňované za cizí působí tržbu a obchod; čím více plodin zemských a výrobků průmyslových do roka vyvede a odbude činnost kterého národa, tím větší jeho blahobyť, tím více prostředků má v rukou, aby se mohl proslaviti též v oboru vědy a umění a ve veškerém vyšším životě. Jestliže každému národu první povinností starati se o půdu, tož v největší míře jest to povinností naší. Neboť nejen že nepřízní minulých dob a mnohonásobným národním neštěstím jsme utrpěli mezi národy evropskými poměrně nejvíce, takže už z té příčiny náleží nám býti nejprůčinlivějšími mezi průčinlivými; nýbrž i proto, že nikde nekladou se na hospodářství poměrně takové požadavky, jako právě u nás. Jest to známá věc, dokázaná ciframi úředními, že půda naše obtížena jest poměrně největším břemenem daní a dávek.“*³⁶⁷ F. Šimáček zde dále upozorňoval na neúměrně vysoké pozemkové daně ve srovnání se zahraničím, stejně tak na nepříznivé

³⁶⁶ Patentem ze dne 9. června 1788 vznikly kontribuční obilní sýpky, jejichž úkolem bylo shromažďovat pro poddané zásoby obilí, z nichž se jim pak v době nouze poskytovaly naturální půjčky. Poddaní bez výjimky měli povinnost se této veřejnoprávní aktivitu účastnit.

³⁶⁷ Josef NOŽIČKA, František Šimáček. Separát z díla České postavy, s. 14-15.

poměry v hospodářství v Čechách. Zdůrazňoval potřebu vyššího vzdělání venkovského obyvatelstva. „A to jest jeden z účelů, proč zaražen jest spolek náš *Matice rolnická*. Chceť šířiti mezi lidem naším rolnickým vědomosti hospodářské, chce mu raditi, jak by v této těžké době obstál, co by měl k tomu cíli činiti, jak vystupovati, čeho se chápati a čeho zanechati [...] Můžeme-li nadíti se, že *Matice rolnická* bude mocně působiti v rozvoj našeho hospodářství a o zvelebení literatury hospodářské v národě našem, můžeme též s úplnou bezpečností očekávati, že objeví se účinek její blahodějně i v kruzích našeho spisovatelstva hospodářského.“³⁶⁸ *Matice rolnická*, ve které se vedle F. Šimáčka angažoval i významný agronom Antonín Emanuel Komers (1817–1893), se setkala z počátku se zájmem veřejnosti a její publikace byly vydávány ve velkém nákladu. Podrobně o její knižní produkci je pojednáno v kapitole o nakladatelských aktivitách F. Šimáčka. Pro český venkov rovněž připravoval v roce 1882 *Velkostatkářský věstník*.³⁶⁹

³⁶⁸ Tamtéž, s. 16-17.

³⁶⁹ V dopise z roku 1882 psal Josefu Stupeckému, že právě založil *Velkostatkářský věstník*: „... neboť myšlenka kupování a najímání velkostatků potkala se s takovým ohlasem, že denně dostávám několik listů od bohatších rolníků [...] Potřeboval bych někoho, kdož by mi ze zemských desk činil výpisky. Neznáte nikoho věci znalého? Rád bych mu dal slušný honorář!“ (LA PNP, fond Varia – František Šimáček, František Šimáček Josefu Stupeckému, 1882, inv. č. 48, 2 ll.)

7. Nakladatelské aktivity Františka Šimáčka a zásadní knižní projekty

7.1 Český nakladatelský svět druhé poloviny 19. století

Příběh Františka Šimáčka v mnohém připomíná osudy jiných slavných českých nakladatelů 19. století, jejichž činnost výrazně expandovala za hranice nakladatelského a knihkupeckého podnikání. Srovnání se nabízí s Janem Ottou, který vedle českého nakladatelského programu promlouval do otázek národohospodářských, kulturních a politických. Český nakladatel výrazně utvářel národní uvědomění širokých vrstev a podílel se na zvyšování vzdělanostní úrovně národa. Vydávání a podpora děl začínajících mladých českých spisovatelů pomáhalo k identifikaci kulturní elity národa. Vydávání překladů děl světových autorů dopomohlo k modernizaci českého jazyka a začlenění do evropského a světového kontextu. Česká původní ilustrační tvorba, na kterou čeští nakladatelé 19. století kladli důraz, dávala existenční zajištění českým výtvarníkům, kteří pak slavili úspěchy v zahraničí. I v této oblasti se plně uplatnilo gründerství 19. století. Významní nakladatelé pocházeli někdy z nižších sociálních vrstev a postupně díky velkému pracovnímu nasazení a výhodnému sňatku dosáhli nejvyšších post, dokonce i povýšení do šlechtického stavu. Příkladem může být zase Jan Otto, který svého postavení dosáhl rovněž sňatkem s dcerou významného českého nakladatele Jaroslava Pospíšila, který mu v rozjezdu samostatné firmy ekonomicky velmi pomohl. Národní soupeření mezi Čechy a Němci se v této oblasti rovněž plně projevilo. Největší české nakladatelské domy byly soustředěny v Praze, kde mimo jiné realizovaly nakladatelské projekty pro početnou českou komunitu ve Vídni. Ovládnutí původně německého *Gremia knihkupců a nakladatelů* se stalo pro české nakladatele prioritou. Ještě dříve, v roce 1871, založili Jaroslav Pospíšil, Jan Otto, Josef Richard Vilímek *Spolek českých knihkupců a nakladatelů*, který cíleně také propagoval českou knihu v zahraničí. Seznamovali se se zahraničními trendy v polygrafii, zakupovali nejmodernější tiskové stroje a dbali na grafickou úpravu knih, která by překonávala produkci německých nakladatelů v českých zemích. V nakladatelských výstavních salonech pořádali pravidelné výstavy, demonstrující vysokou úroveň českých výtvarníků (Topičův salon). Svoji tvorbu představili na významných českých a mezinárodních výstavách (výstava českých knih a časopisů na Střeleckém ostrově dne 12. května 1878, *Všeobecná zemská jubilejní výstava* v roce 1891, knižní veletrh v Lipsku). Výraznou roli sehrály i nakladatelské časopisy, které úzce navazovaly na jejich knižní produkci. České nakladatelské domy 19. století nesly jméno zakladatele firmy, a to i po jejich smrti, často až do poloviny 20. století (například I. L. Kober, F. Šimáček, J. Otto,

J. R. Vilímek, J. Laichter), kdy víceméně těžily z dobré pověsti zakladatelů firem.

7.2 František Šimáček nakladatelem

František Šimáček nakladatelskou koncesi získal v roce 1882. Tiskárnu ale provozoval již od roku 1871 spolu s Josefem Kolářem³⁷⁰ pod názvem *Kněhtiskárna Koláře a spol.* v Jeruzalémské ulici čp. 962/II., č. 3 na Novém Městě pražském (původní dům dnes již nestojí). V roce 1879 konečně získal F. Šimáček tiskařskou koncesi, takže od té doby byl závod veden již jen na něho pod názvem *Knihtiskárna Františka Šimáčka*. Jeho sídlo bylo nově v Jeruzalémské ulici čp. 1283-II, č. 9 (tehdy č. 11) na Novém Městě pražském.³⁷¹ Samotný objekt Šimáčkova nakladatelství prošel několika stavebními fázemi. Původně zde stál dvoupatrový klasicistní dům, postavený v roce 1839 podle plánu Jana Novotného. Objekt koupil František Šimáček v roce 1879 od dědiců Nixnerových za 48 000 zl.³⁷² Následně přikročil k úpravě objektu, která byla realizována v letech 1879 až 1880, kdy známý pražský stavitel Alois Bureš (1849–1923) postavil zadní dvorní budovu na půdorysu písmena L. Do ní byly umístěny provozy tiskárny, knihárny a také byty. Další stavební úpravy objektu proběhly až po smrti Františka Šimáčka.³⁷³ V dopise z 12. května 1880 se F. Šimáček o stavebních úpravách svého domu zmiňuje Vojtu Náprstkovi: „*Zpráva Vaše o nastávající stavbě prům.[yslového] musea*³⁷⁴ *potěšila mne tak, jako potěší každého našince.*

³⁷⁰ F. Šimáček byl politický podezřelý, proto tehdy koncesi nezískal. Domluvil se tedy s přítelem Josefem Kolářem, který byl při získání koncese úspěšný. J. Kolář byl profesorem techniky a autorem několikrát vydané *Mluvnice ruského jazyka v příkladech a rozmluvách* u I. L. Kobra.

³⁷¹ Exteriér a interiér Šimáčkova závodu z doby kolem roku 1888 je představen v přílohách č. 4 až 7.

³⁷² *Národní listy*, roč. 19, č. 191, 12. 8. 1879, s. 3.

³⁷³ V roce 1889 bylo postaveno skladiště štočků podle projektu Jana Šimáčka. Ten také navrhl v roce 1891 úpravu tehdy již sešlé uliční fasády do novorenesanční podoby. V letech 1899 až 1900 byl objekt zcela změněn podle projektu Josefa Blechy (1841–1900). Došlo totiž ke zbourání dosavadní stavby a postavení třípatrového domu. V letech 1919 až 1920 se realizovalo zvýšení dvorního křídla o třetí patro podle projektu Emila Králíčka (1877–1930). V přední budově provozovala Šimáčkova rodina pension *Šťastný domov*. Zadní část objektu nadále sloužila pro nakladatelství F. Šimáček. V letech 1924 až 1925 vznikla nová přístavba, situovaná mezi tiskárnu a sklad. Nad domovním portálem byla umístěna pamětní deska, připomínající zdejší působení Františka Šimáčka. V roce 1935 vznikl projekt Jaroslava Šťastného, který počítal s demolicí dvorních křídel, kde měla vzniknout novostavba, a zvýšením hlavní budovy o další patro. Projekt byl ale v lednu 1936 odmítnut. Rodina Šimáčkova objekt prodala v roce 1937 pojišťovací bance *Slávii*. Do majetku státu areál přešel v roce 1953. Byl využíván *Revolučním odborovým hnutím*, později a také dnes je sídlem *Výzkumného ústavu bezpečnosti práce* (Otto NOVÁK, *Bezpečnost práce a 50 let VÚBP*, Praha, Výzkumný ústav bezpečnosti práce 2004, s. 21; Růžena BAŤKOVÁ (ed.), *Umělecké památky Prahy. Nové Město. Vyšehrad. Vinohrady*, Praha, Academia 1998, s. 611–612).

³⁷⁴ Velká reprezentativní budova *Českého průmyslového muzea*, založeného Vojtou Náprstkem v roce 1862, byla

*Pakliže jste stavbu ještě nezadal, dovoluji si Vám dáti několik pokynutí. Vyzvete několik stavitelů, aby Vám podali cenu, za kterou by chtěli stavbu dle plánu provést – a tu přesvědčíte se, že ušetříte několik tisíc. Mohu Vám to dotvrditi z vlastní zkušenosti, i jsem přesvědčen, že při této konkurenci sotva by propadl stavitel Bureš, jenž mi staví a s nímž jsem velice spokojen. Jest to správný, dovedný a snaživý mladý muž, a co hlavní jest, spokojuje se s mírným výdělkem. Při stavitelovi Blechovi³⁷⁵ byl bych musil alespoň o 3000 – 4000 více platiti.*³⁷⁶

Jak Šimáčkova firma v Jeruzalémské ulici vypadala, se můžeme dozvědět z barvitého popisu Leoše Karla Žižky: „Pisárna a expedice u Šimáčků poskytovala počátkem let osmdesátých zvláštní pohled. Byla to velká místnost s okny do dvora, s postranním vchodem z chodby. Hned u vchodu byla přehrazena napříč nízkým dřevěným katrem pro příchodí, ostatek volné místnosti byly dvě řady vysokých pultů čely k sobě, pro personál. U těch stolů se stálo [...] při nich pro každého pracovníka stál „kůň“ tj. vysoké sedadlo, velmi nepohodlné. V pozadí byly dveře do pokoje, odkud občas vycházel Šimáček, aby s některými pracovníky projednal. Jeho hlaholivý hlas bylo slyšet po celé jinak zamlklé místnosti. V této místnosti na hořejším konci pracoval černovlasý a černovousý František Topič, vždy zasmušilé tváře, nemluvný. Obchodní knihy u Šimáčků byly úctyhodné velikosti a Topič občas některou rozhodil, jen to bouchlo. Byl zde účetním a myslím, že tenkrát pracoval ještě bez známého skřipce. K Šimáčkům jsem chodil rád, ač to zde bylo hodně úřední a dlouhé čekání. Také moc zbytečného psaní. Personál dosti četný, i ženské síly, což dosud v nakladatelstvích nebylo.“³⁷⁷ Provoz firmy přinášel Františku Šimáčkovi neustálé potíže, jak zjišťujeme z jeho dopisu Josefě Náprstkové, která mu pomáhala s vedením účetnictví firmy: „Milá Pepičko! Přišel domů k obědu, dověděl jsem se od Ušky, že mne dědeček hledal v tiskárně, aby mi vyřídil, že prý všechny ty účty vypadly špatně, úplně proti objednavce. Nejsem s to, abych všechno přehlédl, a vyznám se, že jsem ty účty ani neviděl, jen jsem faktorovi připomenul, aby je co nejdříve zaslal. Jsem tak prací přemožen, že nevím často, kde mi hlava stojí. Včera kupř.[íkladu] sezení v Živnostenské bance od 1/2 5 hod. do 10 v noci, dnes ráno smířčí soud

postavena podle projektu Antonína Bauma (1830–1886) a Bedřicha Münzbergra (1846–1928) v letech 1885 až 1886.

³⁷⁵ Josef Blecha (1841–1900), majitel významné pražské stavební firmy, která se zaměřovala na tovární objekty a nájemní domy. Z jeho podnětu byla v roce 1871 založena *Jednota stavitelů pro Království české*.

³⁷⁶ A NpM, fond Vojta Náprstek, 12. 5. 1880, sign. R VIII., 1 ll.

³⁷⁷ Leoš Karel ŽIŽKA, Aleš ZACH (ed.), *Paměti a osudy. Knihkupecké vzpomínky na léta 1871–1884*, s. 364–365.

v „Slavii“ od 10 do 1 hod., při tom každý den článek, zlost v tiskárně, zlost v novinách, pořádání samých třenic a sporů, držení 60 osob na uzdě, starost o Matici rolnickou i o Libuši, den jako den psaní úvodního článku a připomínání lidem, co mají psát, pořádání peněžních záležitostí a hojné korespondence – věru někdy mne to až přemáhá a utek bych [...] Rád bych věděl, v čem chyba vězí při těch účtech, a pošlu snad pro ně, abychom to napravili. Poněvadž jsem je neviděl a o celé expedici jejich nic nevím, přesvědčil bych se rád, zdaliž jsem sám při zakázce nechybil.“³⁷⁸

Šimáčkovým závodem prošla velká řada osobností, které se proslavily jako významní novináři regionálních periodik a tiskaři. Jako lokálkář³⁷⁹ zde pracoval František Josef Sudík (1846–1906), později redaktor *Jizeranu* a *Nového Boleslavanu*, nebo Václav Nedvídek (1845–1912), vydavatel několika periodik na Kolínsku (*Polaban*, *Polabské listy*, *Polabské noviny*). Jako vydavatel *Posla z Prahy* a *Českých novin* se F. Šimáčkově osvědčil Josef Kummer (1841–1924), později redaktor staročeských deníků *Politik* a *Hlas národa*. *Poslem z Prahy* (*Českými novinami*) prošel i Gustav Eim (1849–1897),³⁸⁰ který pak zakotvil v redakci *Národních listů*, podobně jako Josef Anýž. Od 15. července 1882 do 15. července 1884 u F. Šimáčka pracoval jako účetní a expediční zřízenec František Horálek (1863–1933).³⁸¹ Ten se pak prosadil jako knihkupec, spisovatel a vlastenecký nakladatel na Královských Vinohradech. V redakci *Posla z Prahy* byl také uznávaný překladatel a spisovatel Pavel Josef Šulc (1828–1879). Do vězení vedle Františka Šimáčka kvůli *Poslu z Prahy* byl poslán na delší dobu redaktor Bohumil Tollmann (1842–1903), jenž se výrazně na jeho vydávání podílel. Také Josef Sellner (1846–1887) jako redaktor *Posla z Prahy* strávil osm dní ve vězení v roce 1872.³⁸² Šimáčkův závod se snažil podporovat budování záložen v českých zemích, proto zde byl početný tým právníků, kteří byli připraveni kdykoliv poskytnout právní pomoc.

³⁷⁸ A NpM, fond Vojta Náprstek, František Šimáček Josefě Náprstkové, b. d., inv. č. 59/406, 1 ll.

³⁷⁹ František Sudík psal krátké zprávy do *Posla z Prahy* a v letech 1878 až 1879 byl uváděn jako jeho vydavatel.

³⁸⁰ *Národní listy*, roč. 37, č. 39, 8. 2. 1897, s.1. – „Když pak Frant. Šimáček odstoupil z vedení *Posla z Prahy*, postavil v čelo jeho Eima, který dav deníku tomu jméno *České noviny*, pracoval proň s nevšední horlivostí. Psal co den úvodní stati, všechny divadelní kritiky, občas nedělní feuilletony a redigoval jej až do lokálek a části hospodářské.“

³⁸¹ LA PNP, fond Varia – František Šimáček, koncept doporučení pro Františka Horálka, 15. 7. 1884, inv. č. 53, 1 ll.

³⁸² Josef Sellner, který byl obžalován v únoru 1872 pro čtyři články uveřejněné v *Poslu z Prahy*, byl dne 25. září 1872 odsouzen c. k. krajským soudem v Litoměřicích na 8 dní a k pokutě ve výši 60 zl. (*Persekuce lidu českého v letech 1869–1873. Dodatkem k druhému vydání spisu Pláč Koruny české*, s. 341).

Šimáčkovým cílem bylo také kvalitní provedení knih, které tak mohly demonstrovat typografickou a uměleckou kvalitu české knihy. Jeho kmenovými ilustrátory byli bratři Adolf Liebscher (1857–1919) a Karel Liebscher (1851–1906) a Jakub Schikaneder (1855–1924).

O významu ilustrování děl psal F. Šimáček Adolfu Heydukovi v dopise ze dne 29. srpna 1882. V něm zdůrazňoval, že je potřeba mít dostatek českých dobře ilustrovaných knih, aby se česká kniha dostala do šlechtických a výše postavených měšťanských vrstev.³⁸³ Kvalitní umělecké knižní desky vyráběl pro Šimáčkovu nakladatelství knihařský závod Johanna Vladimíra Špotta. Pro F. Šimáčka pracovala velká řada překladatelů, například Jakub Malý (1811–1885), Otakar Hostinský (1847–1910), Jaroslav Vrchlický a bohužel také méně kvalitní překladatelé, za což byl pak v tisku kritizován.

Dne 10. října 1883 otevřel pod svým jménem knihkupectví v domě čp. 1011-I na Ferdinandské třídě (dnes Národní třída č. 7) na Starém Městě pražském³⁸⁴ pro Františka Topiče (1858–1941), jenž si vzal v roce 1883 Šimáčkovu neteř Terezii Šulcovou (1861–1924).³⁸⁵ František Šimáček osobně nikdy neměl zájem se zapojovat do knihkupeckých aktivit. F. Topič byl původně zaměstnán u F. Šimáčka jako účetní.³⁸⁶ Po Šimáčkově smrti získal na své jméno koncesi a navázal na vydavatelské projekty F. Šimáčka. Změnu avizoval v novinách v roce 1886: „[...] závod knihkupecký, který pro mne zvěčnělý strýc můj, pan František Šimáček zařídil a který jsem již od počátku zcela samostatně, nezávisle a úplně na svůj účet pod firmou F. Šimáček vedl, nadále pod novou, v obchodním rejstříku zapsanou firmou: F Topič, dříve F. Šimáček knihkupectví, nakladatelství, obchod s výrobky uměleckými a hudebninami.“³⁸⁷

³⁸³ Ivana SERVUSOVÁ, *Veřejná, literární a nakladatelská činnost Františka Šimáčka*, s. 38.

³⁸⁴ Reklama knihkupectví na první straně časopisu *Světovzor* (roč. 17, č. 49, 7. 12. 1883) byla: „*Knihkupectví F. Šimáčka. Proti Uršulinkám vedle České spořitelny, doporučuje se ku dodávání všech knih a časopisů kdekoli vyšlých a oznámených. Vše, co není na skladě, obstará se v době nejkratší. Předplacení na díla sešitová přijímá se každým časem. Obsluha vždy správná.*“

³⁸⁵ Aleš ZACH, *Stopami pražských nakladatelských domů. Procházka mizející pamětí českých kulturních dějin*, s. 18.

³⁸⁶ František Topič napsal do Šimáčkových *Českých novin* (roč. 1881, č. 130, 1. 6. 1881, s. 4) pod jménem František Chvalínský článek *Upřímné slovo našim obchodníkům*, ve kterém kritizoval v Čechách zavedenou dlouhou otevírací dobu obchodů ve srovnání s Anglií. Díky tomu pak již neměly zaměstnanci prostor a čas se dále vzdělávat a rozvíjet. F. Šimáčka tento článek zaujal natolik, že F. Topičovi nabídl ve svém závodě místo účetního.

³⁸⁷ *Národní listy*, roč. 26, č. 176, 27. 6. 1886, s. 10. F. Topič pokračoval ve vydávání sebraných spisů Václava Beneše Třebízského, Svatopluka Čecha a díla Jana Nerudy (v rámci *Sebraných spisů J. Nerudy* vyšly jako první svazek *Drobné klepy* v roce 1892 v redakci Ignáta Herrmanna).

F. Šimáček se málo účastnil setkávání osobností svého oboru. Ve *Spolku českých knihkupců a nakladatelů* nijak výrazně nevystupoval. Podepsal prohlášení *Ve prospěch českého čtení*, které bylo publikováno na konci roku 1881 a jehož cílem bylo zvýšit prodej českých knih, považující to za vlasteneckou povinnost. „*Já co pouhý žurnalista nehodím se ani mezi vědce a mezi spisovatele od řemesla, a proto jsem se vynechal, ač milerád se dostavím, kdykoliv budu moci. Bude to ovšem zřídka, neboť víte, jak málo času mám,*“³⁸⁸ psal František Šimáček Vojtu Náprstkovi ve věci účasti na veřejných akcích.

7.3 Knižní projekty Františka Šimáčka

Na počátku nakladatelských projektů Františka Šimáčka stojí vydávání díla švédské spisovatelky Emilie Flygare-Carlén (1807–1892), a to od roku 1868 v *Zábavné besídce Občana* a později vydávané nákladem *Posla z Prahy*. Původně vycházelo její dílo na pokračování v časopise *Občan*.³⁸⁹ Ale ještě dříve, v květnu 1859 anonymně vlastním nákladem vydal *Básně Adolfa Heyduka* u tiskaře Antonína Renna.³⁹⁰ Korektury vytištěného díla provedl Jan Neruda (1834–1891). Sbírka byla kladně přijata a její prodej byl úspěšný díky Šimáčkově obratnosti.³⁹¹ Adolf Heyduk se tak stal prvním Šimáčkovým kmenovým spisovatelem.³⁹² František Šimáček stál za vznikem *Matice rolnické* v roce 1870, která měla „*vydáváním laciných knih českých z veškerých oborů hospodářství a hospodářského průmyslu, stavitelství a úvěrnictví působiti k rozvoji blahobytu v nejčetnější třídě národa*

³⁸⁸ A NpM, fond Vojta Náprstek, František Šimáček Vojtu Náprstkovi, b. d., inv. č. 59/407, 1 l.

³⁸⁹ Emilie FLYGARE-CARLÉN, *Rodina v údolí*, Praha, *Občan* 1868; *Šťastný domov*, 1868; *Komoří Lasman co starý mládenec a manžel*, 1869. Knihy byly tištěny u Antonína Renna. V roce 1871 se tisklo u Berringera a Pichla na Smíchově a pak již u Josefa Koláře.

³⁹⁰ Josef VOLF, Jak rozprodával Frant. Šimáček Heydukovy Básně r. 1859, in: *Naše kniha*, roč. 1932, s. 74. F. Šimáček vydané *Básně Adolfa Heyduka* sám dále kolportoval mezi vlastence. Cílovou skupinou pro něj byli středoškolské profesori, kněží, úředníci a studenti. Krámská cena byla 80 kr., dalším kolportérům knihu nabízel za 65 kr.

³⁹¹ Adolf HEYDUK, Můj první nakladatel. Vzpomínka na Fr. Šimáčka ke dni 2. prosince, in: *Zvon*, roč. 5, č. 12, 2. 12. 1904, s. 177-180. A. Heyduk odhaduje datum vytištění básní na listopad 1858 pod názvem *Cigánské melodie*.

³⁹² Tamtéž, s. 180. „*Vešel jsem se svým prvním nakladatelem v tužší přátelství. [...] Měl mne velice rád, stavěl na mne veliké kusy, jak se říká, a žádal, abych mu své nové skladby všechny svěřil. Výtiskl mou veršovanou povídku Pod Vítkovým kamenem [vyšla v roce 1885 v Kabinetní knihovně, č. 4 - PM] a báseň Za volnost a víru [vyšla v roce 1883 s ilustracemi Jakuba Schikanedera - PM], na jejímž ilustrovaném od Šikanedera vydání velice dal si záležeti.*“

našeho, v jejímž držení je půda vlastenecká.“³⁹³ Starostou *Matice rolnické* byl Rudolf hrabě Chotek (1832–1894) a jejím jednatelem byl právě František Šimáček. Grafická úprava knih a pravidla fungování *Matice rolnické* připomínala vydavatelský spolek *Libuše*, o kterém bylo pojednáno výše.³⁹⁴ První sešit *Matice rolnické* vyšel v říjnu 1870. Bylo to dílo Josefa Šusty (1835–1914), *Hospodář v práci a v skoumání. Rozmluvy o důležitých výkonech a pravdách hospodářských. Matice rolnická* se udržela pouze do roku 1874, kdy vyšel *Český hospodář čili hlavní práce polní a nářadí k tomu potřebné* Antonína Červeného (1834–1895).

František Šimáček řadu knih v tiskárně připravoval k vydání v době, kdy firma byla vedena na Josefa Koláře. První knižní edice se jmenovala *Samosprávný občan* a vycházela krátce od roku 1871.³⁹⁵ Od roku 1875 se zde tiskla u veřejnosti velmi oblíbená *Českoslovanská koleda. Občanský kalendář na obyčejný rok*, kde se objevovaly vedle poučných i zábavné články. Z tehdejší knižní produkce je možné uvést například *Zábavy hvězdářské* Františka Josefa Studničky (1836–1903), které vyšly v roce 1878. K pozadí vydání této knihy se vztahuje Šimáčkův dopis Josefě Náprstkové: „Milá Pepičko! Prof. Fr. Studnička vydá u nás knížku: *Zábavy hvězdářské*, a k tomu cíli potřebuje několik čísel časopisu *Český jih*, z nichž před několika lety četl přednášku hvězdářskou v klubu, a sice ze článku *Upomínka na Karlovany*. Číslo ta prý u Vás nechal, i prosí, kdyby byla Klárka³⁹⁶ tak laskavá a podívala se po nich.“³⁹⁷ F. Šimáček pak vydal celkem v deseti sešitech v letech 1881 až 1883 *Všeobecný zeměpis, čili astronomická, mathematická a fysikální geografie* Františka Josefa Studničky. V letech 1883 až 1884 připravil pro čtenáře ve spolupráci s Otakarem Hostinským (1847–1910) skvostné dvousvazkové dílo *Egypt slovem i obrazem. Ve spolku s vynikajícími*

³⁹³ *Provolání Matice rolnické*, 20. 6. 1870. Oznamovalo se, že budou členové zakládající, kteří přispějí 10 zl. a obdrží po 12 let zdarma produkci *Matice rolnické*. Členové přispívající ročně měli složit 1 zl. a získat roční knižní produkci spolku. Členové čestní měli věnovat nejméně 50 zl. F. Šimáček dbal na řádnou propagaci díla, vzniklo proto několik svolání. Ze dne 20. června 1870 je *Provolání k pánům hospodářským spisovatelům*, které nabízel regionům vydávání rukopisů v *Matici rolnické*. Ze dne 25. června 1870 jsou pak svolání *Pánům velkostatkářům!* a *Pánům hospodářským úředníkům!*, aby přistoupili k *Matici rolnické*.

³⁹⁴ *Libuše* vystupovala formálně až do roku 1897 jako samostatný vydavatelský spolek, i když po celou dobu za ní stál Šimáčkův závod. Po roce 1898 byla edicí nakladatelství se zaměřením na beletrii.

³⁹⁵ V této edici vyšla Šimáčkova práce *Zákon o svépomocných spolcích, zejména o záložnách, úvěrních, potravních, zásobních, výrobních spolcích, o společenstvech stavebních atd.* v roce 1873. Titulní list této knihy je představen v příloze č. 9.

³⁹⁶ Klára Špecingerová (1860–1918) byla knihovnicí u Vojty Náprstka.

³⁹⁷ A NpM, fond Vojta Náprstek, František Šimáček Josefě Náprstkové, 1878, inv. č. 59/405, 1 ll.

umělci Georga Eberse (1837–1898), které obsahuje 485 dřevorytin. V kvalitním uměleckém provedení vyšel *Václav z Michalovic*³⁹⁸ Svatopluka Čecha v roce 1882, s dekorativní nakladatelskou vazbou a 41 ilustracemi Adolfa Liebschera. V letech 1882 až 1883 byl nabízen bohatě ilustrovaný cestopis *Plavba Vegy kolem Asie a Evropy* Adolfa Erika Nordenskiölda (1832–1901) v edici *Bibliotéka světových cestopisů*. V letech 1882 až 1884 se ke čtenářům postupně dostávala *Fysika pokusná i výkonná* Karla Václava Zengera (1850–1908). V letech 1883 až 1884 vycházely *Přední křisitelé národa českého. Boje a usilování o právo jazyka českého začátkem přítomného století* Antonína Rybičky (1812–1899). Z obsáhlejších děl stojí ještě za pozornost *Historie literatur slovanských* Aleksandra Nikolajeviče Pypina (1833–1904) z let 1880 až 1882. Ještě za života Františka Šimáčka byly distribuovány mnohasvazkové sebrané spisy Aloise Vojtěcha Šmilovského (1837–1883). V roce 1884 byla založena *Kabinetní knihovna* s heslem „z dobrého to nejlepší“, kde jako první svazek vyšla básnická sbírka *Slávie*³⁹⁹ Svatopluka Čecha (1846–1908).

Dobrým dokladem nakladatelských bojů mezi Šimáčkem a Ottou je vydání Holubovy knihy *Sedm let v jižní Africe*. V lednu 1880 nakladatel Jan Otto uzavřel smlouvu s Emilem Holubem (1847–1902) na knihu *Sedm let v jižní Africe*,⁴⁰⁰ a to za honorář ve výši 1200 zl., kterou původně Emil Holub vydal v němčině u vídeňského nakladatele Alfreda Höldera (1835–1915).⁴⁰¹ František Šimáček upozorňoval, že vydavatelské právo obdržel od nakladatele první právě on. Reprodukci bohatého obrazového doprovodu knihy ale nakladatel povolil jen J. Ottovi, a proto F. Šimáček se nakonec vzdal možnosti dílo v češtině vydat.⁴⁰²

F. Šimáček se pouštěl do velkých původních encyklopedických děl, která byla finančně a organizačně velmi náročná. Jak riskantní takový podnik byl, dokládá nám zachovaná korespondence v LA PNP z let 1883 až 1885, která se vztahuje k *Encyklopedii pedagogické*,⁴⁰³ do níž vkládal F. Šimáček velké naděje, přesto ale zůstala nedokončeným

³⁹⁸ Svatopluk ČECH, *Václav z Michalovic*, Praha, F. Šimáček 1882.

³⁹⁹ Svatopluk ČECH, *Slávie*, Praha, F. Šimáček 1884 (Kabinetní knihovna č. 1).

⁴⁰⁰ Emil HOLUB, *Sedm let v jižní Africe. Příhody, výzkumy a lovy na cestách mých od polí diamantových až k řece Zambesi* (1872–1879). Díl I., Praha, J. Otto 1880; TÝŽ, *Sedm let v jižní Africe. Příhody, výzkumy a lovy na cestách mých od polí diamantových až k řece Zambezi*: (1872–1879). Díl II., Praha, J. Otto, 1881.

⁴⁰¹ Emil HOLUB, *Sieben Jahre in Süd-Afrika. Erlebnisse, Forschungen und Jagden auf meinen Reisen von den Diamantenfeldern zum Zambesi* (1872–1879), Wien, Alfred Hölder, 1880–1881.

⁴⁰² Jaroslav ŠVEHLA, *Jan Otto. Kus historie české knihy*, s. 128.

⁴⁰³ František Jan ZOUBEK (ed.), *Encyklopaedie paedagogická. Slovník vědomostí z vychovávání a vyučování domácího a veřejného ve školách nižších, středních a vysokých*, Praha, František Šimáček 1886. V nakladatelské reklamě na dílo bylo oznámeno, že bude vycházet měsíčně v sešitech čtyř až pětiarchových.

projektem. Domníval se, že se stane užitečným pomocníkem českým učitelům při jejich výuce na všech stupních škol. Kladl důraz na její vědeckost a stručnost. V dopisech, adresovaných redakci encyklopedie z roku 1883, vyjadřuje rozpaky nad odvedenou prací. Některá hesla považoval za zbytečně moc podrobná, což způsobovalo celkovou nevyváženost díla. V jednom dopise psal: „*Při této příležitosti sděluji Vám, že z četných stran docházejí mne stezky na to, že enc.[yklopedie] ped.[agogická] jest příliš obšírně založená, že vyrostě nad potřebu a sotva dospěje k zakončení. Já náhled tento sdílím. Znáám ze zkušenosti, kam to vede, když dílo některé tak zbytečně se rozprádá. Pathologii⁴⁰⁴ budeme muset zastaviti, neboť reptá se všeobecně na tu rozsáhlost a odběratelé ztrácejí trpělivost. Při slovníku Kottově⁴⁰⁵ jsme již hluboko pod 1000 a úkaz tento jeví se při všech sešitových dílech – všude stále ubývání. Uvádím Vám to na paměť a varuji Vás před touto obšírností! Enc.[yklopedie] ped.[agogická] má býti stručným slovníkem, nikoliv však sborníkem monografií. Monografie patří jinam a může se k nim poukázati, aby každý, kdo chce obšírnější věc. Mohl li prameny nabýti lépe, držeti se hned z počátku stručnosti, než později uvážnouti aneb z nedostatku odběratelstva dílo přerušiti.*“⁴⁰⁶ F. Šimáček v dopise z 1. října 1883 opět apeloval na redakci pedagogické encyklopedie a zdůrazňoval malý počet odběratelů díla: „*Učitelstva samo jest sice veliký počet, avšak jednak jest skličeno nedostatkem peněz, jednak žene se na ně ze všech stran útokem, jednak z nemalé části potřebu literatury jak všeobecné tak odborné vůbec ani nepociťuje. O tom poučuje i zkušenost, kteréž dodělal se kolega Otto při nakládání paedagogických spisů, jak mi to sám sdělil. V této věci nesmíme si dělati iluze a vzíti věc, jak skutečně jest, a jelikož dílo má býti rozsáhlejší, musíme vzíti i v úvahu smutnou zkušenost, že obecenstvo po krátkém čase začíná podnik opouštěti. Tak při Slovníku naučném⁴⁰⁷ začalo se s 8000 a ukončilo se s 1500, tak při Kottově slovníku začali jsme 1600 a jsme nyní na 700, tak*

Cena sešitu byla 50 kr. V redakci encyklopedie byli: F. J. Zoubek, P. Durdík, V. Hylmar, J. L. Mašek, F. Nekut, J. Šauer.

⁴⁰⁴ Josef Václav DROZDA, *Odborná pathologie a therapie. Díl první. Nemoci sdělné*, Praha, Kolář a spol. 1879; Arnold CANTANI, *Odborná pathologie a therapie. Díl druhý. Nemoci celkové*, Praha, F. Šimáček 1880; Václav BĚLOHRADSKÝ, *Odborná pathologie a therapie. Díl třetí. Nemoci cizopasničné a otravy*, Praha, F. Šimáček 1881.

⁴⁰⁵ *Česko-německý slovník zvláště gramaticko-fraseologický* Františka Štěpána Kotta (1825–1915) vycházel u firmy Františka Šimáčka v letech 1876 až 1887 (5 dílů) a 2 díly dodatků v letech 1890 až 1893. Odběratelé slovníku byli většinou studenti gymnázií.

⁴⁰⁶ LA PNP, fond F. Šimáček, F. Šimáček redakci *Encyklopedie pedagogické*, 1883, 2 II.

⁴⁰⁷ *Slovník naučný* v redakci Františka Ladislava Riegra a Jakuba Malého vycházel v letech 1860 až 1874 v nakladatelství I. L. Kobra.

při Hradech⁴⁰⁸ počali jsme s 1800 a jsme dnes na 1390. Kdybychom tedy při velikém namáhání nešetřice i na dále agitačních prostředků dodělali se při tomto odborném paedagogickém podniku 1000 odběratelů, dlužno se ptáti, jak vypadati to bude při dílu II. neb III.? To vše jest zajisté nemálo považlivé i viděti z toho, s jak velikým rizikem dílo toto jest pro nakladatele spojeno.“⁴⁰⁹ Šimáčkům se nepodařilo projekt zvládnout, takže encyklopedie byla zastavena a zůstala tak torzem. Vyšla pouze hesla od A a B. Další realizované velké reprezentativní knižní projekty, zahájené ještě za života Františka Šimáčka, byly *Hrady, zámky a tvrze Království českého* Augusta Sedláčka (1843–1926) především s ilustracemi Adolfa a Karla Liebscherovými. Vyšly v letech 1882 až 1927 v patnácti dílech. Bylo zde popsáno 415 hradů, 117 zámků a 2423 tvrzí.

Odborná pedagogická díla vydával F. Šimáček v edici *Knihovna Komenského. Sbírká pedagogických spisů domácích i cizích*, kterou svěřil zkušeným pedagogům Petru Durdíkovi (1845–1909) a Janu Ladislavu Maškovi (1828–1886).⁴¹⁰ Vycházely zde spisy se zaměřením na teorii a praxi ve školství, životopisy slavných pedagogů a překlady významných pedagogických děl. Pro děti od šesti do šestnácti let od roku 1883 vydával F. Šimáček v redakci Josefa Sokola (1831–1912) obrázkový časopis *Jarý věk*.⁴¹¹ Zajímavostí je, že *Jarý věk* systematicky šířil mezi mládeží znalost slovanských jazyků. Objevovaly se zde básně, povídky, pohádky, cestopisy, ale i hádanky, zpěvníky a dětské hry. František Šimáček vydával rovněž díla významných českých prozaiků. Často spolupracoval s Aloisem Jiráskem (1851–1930). Dokladem jejich vzájemných kontaktů je Jiráskův dopis ze dne 13. prosince 1884, ve kterém se zvláště dotýkal honorářů za svá díla: „*Velectěný pane! Především srdečné díky za zaslané exempl.[áře] Pokladu a vázané Povídek*.“⁴¹² *Také s díky kvituji ze sedmdesáti pěti zl. (75 zl.), kteréž mi poslány byly jako doplatek honoráře za Poklad v Libuši. Ale v tom je nedopatření, neboť honorář ten jsem si už vybral. Nevadí však víc, ano těch 75 zl. může býti*

⁴⁰⁸ *Hrady, zámky a tvrze Království českého* Augusta Sedláčka začaly u F. Šimáčka vycházet v roce 1882.

⁴⁰⁹ LA PNP, fond František Šimáček, František Šimáček redakci pedagogické encyklopedie, I. 10. 1883, I II.

⁴¹⁰ Jako první v knižnici vyšla *Paedagogika pro české školy vůbec, pro střední zvláště* P. Durdíka, druhá byla *O vývoji průmyslového školství v Rakousku, v Německu, ve Švýcarsku, v Holandsku, v Belgii, ve Francii a na Rusi. S dodatkem o pracovních školních* J. L. Maška v roce 1882.

⁴¹¹ *Jarý věk* měl vycházet vždy patnáctého každého měsíce v sešitech tří až čtyřarchových s ilustracemi zejména od Adolfa Liebschera. Roční předplatné bylo ve výši 4 zl.

⁴¹² Alois JIRÁSEK, *Poklad. Historický obraz z minulého století*, Praha, Libuše 1885; TÝŽ, *Povídky Aloise Jiráského. Část I.*, Praha, F. Šimáček 1885 (Kabinetní knihovna, č. 2).

počítáno zálohou na honorář za *V cizích službách*⁴¹³, na niž dle ujednání měl jsem dostati do 15. 1. m.[ěsíce] 50 zl., chtěl bych tedy o 25 zl. více. Malé také nedopatření v tom, že administrace Libuše počítá 7 archů, kterých je ve skutečnosti o něco málo více. Kdy vyjde *V cizích službách*? Na žádost mou o účel za tento rok nedostalo se mi odpovědi. Prosím, račte mi jej zaslati. Rovněž mi je s velikým podivením, že *Povídky mé* v Kabinetní knihovně nikde, pokud vím, nebyly ohlášeny. – Nemyslím, že by kde v tom byla úmyslnost. Rukopisu pro *Světozor*⁴¹⁴ jsem částku už dostal, dnes zase kousek zasílám, takže v tom nebude žádné závady. Jen mně jen nejhůře – o čas.“⁴¹⁵

Krátce před svou smrtí se pokusil František Šimáček intervenovat ve prospěch začínajícího knihkupce Františka Topiče, který bez předchozích zkušeností a konzultace s F. Šimáčkem, na kterého bylo knihkupectví vedeno, uzavřel velmi nevýhodnou smlouvu na další vydávání sebraných spisů Václava Beneše Třebízského (1849–1884). Nakladatelskou koncesi tehdy měl jen František Šimáček. František Topič po domluvě s obcí Třebíz, která se stala držitelkou autorských práv Václava Beneše Třebízského, poslal peníze předem, nikoliv, jak bylo běžné, až po vydání části díla. V dopise ze dne 18. dubna 1885, který z Prahy poslal F. Šimáček slánskému purkmistrovi Augustinu Hemerkovi (1842–1911), je uvedeno: „Nevím, ráčíte-li míti o tom vědomost, že jsem knihkupectví své ve Ferdinandské třídě zřízené postoupil sestřenci svému p. F. Topičovi, kterýž nadále firmy mé užívá [...] Týž můj sestřenec uzavřel s nebožtíkem P. Benešem - Třebízským smlouvu o vydání sebraných spisů jeho, za něž nyní připadá honorář obci Třebízské, resp.[ektivě] tamějšímu chudobinskému ústavu. Jelikož obec Třebízská potřebuje nutně peněz, usnesla se učiniti od u tohoto chudob.[inského] ústavu půjčku, i domluvila se s p. Topičem, že přepustí mu právo k dalšímu vydávání spisů Třebízského, když už nyní složí umluvenou část peněžní. Úmluva tato musí býti schválena od okr.[esního] výboru, má-li nabyti právní moci, i požádal mne p. Topič, kterýž ví, že ráčíte zasedati v okr.[esním] výboru, abych vašnosti záležitost tuto již napřed oznámil a zároveň vyložil, by nebyla protahována, an on již peníze obci složil a protahováním by škodu utřžil. Pováží-li se, že spisy tyto, kdy P. Beneš jest pod zemí, pomalu na odbyt jdou [...] Vydání spisů

⁴¹³ Alois JIRÁSEK, *V cizích službách*. Kus české anabase, Praha, F. Šimáček 1886. Dílo vyšlo tedy až po smrti Františka Šimáčka.

⁴¹⁴ Ve *Světozoru* od 17. prosince 1884 (roč. 19, č. 1) do 27. února 1885 (roč. 20, č. 11) vycházelo na pokračování Jiráskovo dílo *V pohanském chrámu*. *Novela z malých cest*.

⁴¹⁵ KNM, NA OF – F. Šimáček, Alois Jirásek Františku Šimáčkovi, 13. 12. 1884, inv. č. 9/541, 2 ll.

*Třebízského, smlouvou mu zaručené, nebylo by mu ušlo, neboť nikdo jiný vydání je nesmí, a o nějakém novém vydání nemůže býti ani řeči, neboť všechny spisy tyto byly již několikrát vydány, jsou již všude rozšířeny a v nynějším vydání zůstávají již ležeti, takže vydání toto na léta stačí, jelikož jak jsem se již výše zmínil, spisy zemřelých spisovatelů mají čím dále tím menší odbyt. Nemilé jest mi to proto, že s věcí souvisí firma moje, což je jest nevyhnutelnou nutností, on p. Topič nemá z důležitých příčin ještě firmu svou vlastní.*⁴¹⁶ Krátce předtím, v roce 1883 vyšel ve čtyřech dílech historický román Václava Beneše Třebízského *Královna Dagmar* v knihovničce *Libuše*, která se tiskla v Šimáčkově závodu.⁴¹⁷ Vydávání spisů Václava Beneše Třebízského se ale pro F. Topiče stalo ekonomicky výhodné, jak potvrzují čtená vydání,⁴¹⁸ a rozhodně stojí na počátku úspěšné nakladatelské činnosti Františka Topiče.

František Šimáček kladl důraz také na dobře zvolenou reklamu na knihy a časopisy,⁴¹⁹ a to ve formě graficky zajímavé inzerce v periodických, knihách a samostatných letácích. O knižní reklamě sám napsal v dopise ze dne 24. října 1883 redakci pedagogické encyklopedie: „*agitace insertní zavádí se u spisů rázu všeobecného a jest tím větší, čím na širší kruhy jest spis vypočítán. Zde musí se inserovati a inserování se také vyplatí.*“⁴²⁰ Nakladatelství posílalo pravidelně reklamní tiskoviny na fary a ředitelům škol. Písemně se oslovoval vybraný vzorek potenciálních zájemců o určitý titul, kterým se zároveň s upozorněním posílal první sešit díla. F. Šimáček autorům kladl na srdce, aby se o jejich díle psalo, vycházely v novinách recenze, jež by pak pomohly k rychlejšímu prodeji knih. Zdrojem stálých příjmů pro Šimáčkův závod byly také různé tiskoviny pro jednotlivce, obce a města, například taneční pořádky, vizitky, hlavičkové papíry, jednací řady, plakáty. Formuláře pro úřady, spolky a záložny měla tiskárna v dostatečném množství ve skladu.

⁴¹⁶ LA PNP, fond František Šimáček, František Šimáček Augustinu Hemerkovi, 18. 4. 1885, 2 ll.

⁴¹⁷ Václav Beneš TŘEBÍZSKÝ, *Královna Dagmar*, Praha, Libuše 1883. V osobním fondu Františka Šimáčka v LA PNP (inv. č. 52) se zachoval dopis, který nám osvětluje zákulisí spojené s vydáním knih. Bylo domluveno, že V. Beneš Třebízský obdrží stejný honorář, který dostává za díla uveřejněná v revue *Osvěta*. Jako tiskové písmo měl být použit garamond. *Osvěta* – 49 řádků po 70 literách, celkem 20 580 liter. *Libuše* – 27 řádků po 49 literách, celkem 42 336 liter. Honorář za arch v knižnici *Libuše* byl 24,68 zl.

⁴¹⁸ *Spisy sebrané V. Beneše Třebízského* (1884–1889, 16 svazků) se dočkaly u F. Topiče pěti vydání, naposledy v letech 1907 až 1913.

⁴¹⁹ Nabídkový prospekt firmy Františka Šimáčka z roku 1883 je reprodukován v příloze č. 8.

⁴²⁰ LA PNP, fond František Šimáček, František Šimáček redakci pedagogické encyklopedie, 24. 10. 1883, 2 ll.

8. Odkaz a vědomí tradice

8.1 Smrt Františka Šimáčka a jeho dobové vnímání

Šimáčkova manželka Barbora, jak již bylo výše uvedeno, zemřela dne 4. července 1879. František Šimáček se znovu oženil s Marií Jansovou, ovdovělou Fiedlerovou (8. září 1853 – 28. dubna 1885), jejíž zemřelý manžel zastával funkci účetního v Šimáčkově závodě. Svatba se konala dne 15. května 1882 v kostele sv. Jakuba na Starém Městě pražském.⁴²¹ Šimáčkova druhá choť ale nečekaně zemřela dne 28. dubna 1885. Při jejím pohřbu se F. Šimáček nachladil a dostal prudký zápal plic. Nečekanou zprávou pro veřejnost pak bylo jeho úmrtí dne 5. května 1885 v Praze.⁴²² Jako příčina smrti se uvádí zánět plic a mozkových blan. Šimáčkův pohřeb se konal dne 8. května 1885 za velké účasti široké veřejnosti v kostele sv. Jindřicha na Novém Městě pražském a následně se přesunul na Olšanské hřbitovy. Nad jeho rakví zde měl projev spisovatel a novinář Václav Vlček (1839–1908), ve kterém zhodnotil Šimáčkovo dílo a jeho odkaz: „*Vojtěch Bělák po drahých němých letech, která mījela od umlknutí Havlíčkova, první opět pozdvihl hlasu, aby probouzel národní vědomí žalostně potuchlé, aby plašil mráкотnou mdlobu, v níž u nás všecko hynulo, aby rozdmýchoval jiskry života a síly, v hromadách popelu doutnající. A bylo mu dopřáno, že usilovná, vlastenecká a lidumilná jeho snaha rychle nesla hojné a trvalé ovoce. [...] Zůstávalť on napořád jedním z nejpřednějších buditelů, rádců, učitelů, pěstounů českého lidu, jmenovitě*

⁴²¹ NA, fond Policejní ředitelství I., konskripce z let 1850-1914, karton č. 593, obraz č. 226.

LA PNP, fond Varia – František Šimáček, koncept svatebního oznámení, [1882], inv. č. 3, 1 ll. F. Šimáček zde učinil poznámku, že má být vytištěno 500 kusů. Podobizna Marie Šimáčkové je v příloze č. 3.

⁴²² „*V úterý dne 5. května o jedné hodině s poledne skončil v Praze po krátké nemoci plicní František Šimáček*“ (Frant. Šimáček, in: *Zlatá Praha*, roč. 2, č. 21, 22. 5. 1885, s. 291; Franz Šimáček, in: *Politik*, roč. 24, č. 124, 6. 5. 1885, s. 3).

F. Šimáček napsal dříve, kolem roku 1870, poslední vůli. Navrhoval, aby vzniklo vydavatelské konsorcium (měli tam být: Eiselt, Randa, Kořistka, Harrach, Studnička, Vsetečka, Kohout), které bude vydávat *Posla z Prahy*. Chtěl být pohřben v rodném Kostelci nad Labem, případně v Praze, ale „*oddělen od těch, kteří mne pronásledovali na živobytí*“. Přál si, aby pohřeb vedl Václav Štulc. „*Tisknu pravici všem svým přátelům, všem nepřátelům a protivníkům odpouštím. Děti mé nechť potká lepší osud, a třeba musili od cizích snášeti protivenství, nechť alespoň mezi svými nenaleznou takových protivenství jako já*.“ Připravil také oznámení do novin, kdyby těžce onemocněl: „*Těžká nemoc stihla zakladatele a vydavatele těchto novin, F. Šimáčka, i nelze předpovídati, jak skončí. Aby zůstala existence novin těchto, o nichž zakladatel více než 20 roků pracoval a kteréž po těžkých bojích před 7 roky podařilo se mu denně vydávati, sestoupilo se k žádosti rodiny jeho ihned družstvo, skládající se z přátel osobních vydavatele v čele s p. Vojtou Náprstkem, kteréžto vzalo na sebe péči o řízení a zachování orgánu tohoto až do toho okamžiku, kdy vydavatel a majetník sám bude moci opět o něj pečovati. Jsme přesvědčeni, že posavadní přátelé novin těchto budou družstvo ve snahách jeho podporovati a zachovají přízeň svou orgánu tomuto*.“ (Adolf SRB, *František Šimáček. Jeho život a působení. Příspěvek k nejnovějším dějinám národa českého*, s. 195-196).

vrstev jeho rolnických, řemeslnických a průmyslových. Po celé čtvrtstoletí takto denně k němu promlouval, tak že poučným, povzbuzujícím a výstražným epištolám, které z péra jeho vyšly, ani počtu není. A vždy bylo jádrem jeho napomínání: Učme se! Pracujme! Nenechávejme žádné hřivny své ležeti ladem, nemařme na žádném místě svých sil, ale rozumně a horlivě je rozmnožujeme, neboť jich máme svrchovaně potřebí. [...] Hospodařme proto rozsahně a svědomitě svým počtem, svými silami, svými statky hmotnými i duševními – domáhejme se neodvislosti a samostatnosti, nedrobme se, ale spolčujme, neplytvejme ničím marnotratně a rozkošnický, ale vším, co našeho, šetřme a spořme – neskládejme rukou v klín, nečekejme, že by nám kdo jiný přispěl: vlastní síla, vlastní práce, vlastní pomoc jedině nás spasí! Po čtvrt století byl českým novinářem, však touže dobou účastnil se všeho díla národního, politického, hospodářského, spolkového a jakékoli vůbec vyžadovalo čilých, povolaných dělníků. Vždy a všude pracoval s příkladnou pílí a vytrvalostí, jako pravý mravenec. Nebyl slávychtiv, ani ctižádostiv, nikde se netlačil svou osobou do popředí, vždy hleděl jen dle nejlepší možnosti své posloužití dobré věci. Byl milovníkem ne jakových slov, ale platného činu, ne veřejného hluku, ale vydatné domácí činnosti, neháral jen chvilkovým nadšením slaměných plamenů, nedával se nikdy vésti nezřízenou vášní, ale byl muž tichý, strážlivý, praktický, rozvážný, který všade pomáhal, nikde překážek nečinil, nikdy oleje do ohně nelil, nikde nedvojl, všude roval, pojil a slučoval za bouřlivých našich národních rozbrojů, neblahé paměti byl z těch, kteří se pokoušeli činiti prostředníky a smírce; ovšem i on za to bral docela zvláštní odplatu. [...] Zakusil žaláře, zakusil nevděku, zakusil pomluvy a křivdy – dráha jeho slovem zhusta byla postlána trním, zřídka růžemi. [...] Soustředil všechny své síly k činnosti nakladatelské. Co na tomto poli během posledních let vykonal, hodno jest nejvřelejšího uznání. Vedle chvalně známých listů periodických a vynikajících spisů básnických, vycházela u něho znamenitá, nákladná díla ze všech téměř oborů vědy, jež jsou a zůstanou trvalým obohacením českého písemnictví, jemu pak, vydavateli svému, nehynoucím pomníkem. [...] Trneme nad tragickou pohromou rodinnou, lomíme rukama nad novou těžkou ztrátou, kterou utrpěla vlast, když jí opět předčasně vyrván jeden z jejích nejdárnějších synů – hlubokou lítostí oněmujeme, s krvácejícím srdcem skláníme se k tělesné schránce tak dobrého a tak nešťastného muže, abychom ji spustili do lůna země.“⁴²³ Emotivně laděný projev jistě dojal přítomné. „Slzami skropené hroudy padaly na příklop rakve a večerní šero šířilo se v mladé zeleni hřbitovní. A nad nezasypaným dosud hrobem spojily se

⁴²³ Pohřeb Františka Šimáčka, in: Světozor, roč. 19, č. 22, 15. 5. 1885, s. 347.

ruce k pokračování v oné velké práci, kterou drahý zesnulý zanechal nedokončenou. “⁴²⁴

Matěj Anastasia Šimáček na paměť svého strýce Františka Šimáčka napsal báseň *Za Františkem Šimáčkem*, kterou publikoval ve *Světětoru*.⁴²⁵

*Života víno trpké nebo sladké,
jež z číše pijem bohaté neb prosté
na cestě svojí dlouhé nebo krátké,
to víno v nebes vinohradech roste.
A nalévá je Bůh všem lidstva dětem,
by z něho pily žíznivým svým retem,
a vypivše by k němu šly zas zpátky.
Jak ale jít, když krok po víně vratký,
jak k Bohu jít, jenž obklopen je slávou,
se smíchem na rtu, s řečí blábolavou? –
A proto Bůh, by k němu mohli všici,
dal dětem lidským Spasitele – Práci.
Ta ne bol smrti, ta má úsměv líci,
ta božská dceř na kříži nekrvácí.*

*Před Kristem zrozena s ním trůní v slávě,
a před Kristem své měla vyznavače,
před Kristem šla již v nenádherném hávě
zavřítí bránu zoufalství a pláče.
Nevstala z mrtvých, ježto neumírá
ta Boží dceř sourodá Bohu Synu,
a v nebe vede v její jsoucnost' víra,
jež z lidských duší stírá hřích a vinu.
V krev její kněží mění víno žití,
v krev dotknutím své požehnané dlaně,
a prostou číš, i když se chudě třpytí,*

⁴²⁴ Tamtéž.

⁴²⁵ Za Františkem Šimáčkem, in. *Světětor*, roč. 19, č. 22, 15. 5. 1885, s. 338.

v zázračný symbol síly – v kalich Páně.

A jedním z kněží učících té víře,

od Práce samé maje posvěcení,

pro celý život její božství šíře

byl Ty jsi ve svém svatém zanícení.

A hlásaje: Jen v Práci naše spása,

znamení její na svůj prapor vsnujte!

Ty's poznal, kterak lžikněží dav jásá

a závistí řve: Jen ho kamenujte!

Tak jako každá má i v Práci víra

své lžiproroky a své svatokrádce,

vždyť k patě božské vždy se zmije vtírá

a i Syn boží našel svého zrádce.

Tys kráčel dále, nechť i dopad kámen,

ve jménu Práce křtil jsi mnohé v plesu...

Já, jeden z nich, Tvé víry v srdci plamen

své Věřím v Práci v památku Ti nesu.

František Šimáček byl tedy pochován na pražských Olšanských hřbitovech.⁴²⁶ Jaroslav Šimáček, syn F. Šimáčka, zde zakoupil spolu s bratrem Bohuslavem hřbitovní místo za 121 zl. 50 kr. a nechal postavit velkou hrobku, kterou rodina používala po několik generací. Františka Šimáčka na hrobě dnes připomíná bronzová busta od Josefa Strachovského (1850–1913), jejíž bronzový sokl tvoří pět zavřených knih.

⁴²⁶ Nejprve byl pohřben do hrobu, kde spočinulo tělo jeho manželky Barbory (Olšanské hřbitovy, hřbitov IV., oddělení XI., č. hrobu 340). Po krátké době došlo k přenesení ostatků manželů Šimáčkových na Olšanské hřbitovy, hřbitov IV., oddělení XI., č. hrobu 24-25, č. parcely 459 (výměra – délka: 2,845 m, šířka: 2,133 m). Ve složce hrobu F. Šimáčka na *Správě pražských hřbitovů* je uvedeno zakoupení hrobového místa v roce 1885 Jaroslavem a Bohuslavem Šimáčkovými. Dne 23. července 1885 byla sepsána na pražském zádušním úřadě žádost o zřízení rodinné hrobky na Olšanech a zároveň byla složena kupní cena ve výši 121 zl. 50 kr. Úřad zádušní žádost předložil městské radě královského hlavního města Prahy (podací razítko je ze dne 4. srpna 1885). Souhlasy k tomu daly c. k. místodržitelství v Čechách dne 19. října 1885 (stvrzeno bylo dne 12. prosince 1885), knížecí arcibiskupská konzistoř dne 23. září 1885 (stvrzeno bylo dne 25. listopadu 1885) a rada královského hlavního města Prahy dne 7. listopadu 1885. Hrobka po smrti bezdětných Jaroslava a Marie Šimáčkových přešla na Bohuslava a Miladu. Po smrti Milady Šimáčkové v roce 1973 právně patřila hrobka jejím dětem (Radovan Šimáček a Zorka Trmalová). Hrobové místo je vyplaceno na dobu existence hřbitova (Archiv SPH, Olšanské hřbitovy, složka IV., XI., 24-25).

Ve vzpomínkách Josefy Náprstkové najdeme i zmínku o jejích návštěvách u hrobu F. Šimáčka na Olšanech, a to v souvislosti s nakladatelem Janem Ottou, kterého bytostně nenáviděla a kladla mu za vinu Šimáčkovu smrt. „*Kdykoliv stojím na hřbitově u rovu Šimáčka, vždy prosím, by mně to prominul, neb v ten den po smrti Šimáčka jsem byla tak dojatá, že každý, kdo přišel vyslovit soustrast, zdál se být přítelem; přišel též p. Otto; a hned při tom žádal o fotografii, já v tom bolu tu samou hned jemu dala, v hlavě mé byla jen ta myšlenka, by každý poznal muže, kterého teď národ český ztratil.*“⁴²⁷ J. Otto podobiznu F. Šimáčka skutečně zveřejnil ve *Zlaté Praze* spolu s krátkým oslavným životopisem.⁴²⁸

Jednota založen v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, ustanovená v Praze roku 1884, zřídila na památku Františka Šimáčka fond ve prospěch českých živnostníků.⁴²⁹ U příležitosti *Všeobecné zemské jubilejní výstavy* v roce 1891 pak vydala *Dějiny svépomocných záložen českých* Josefa Schreyera (1841–1923), které věnovala památce F. Šimáčka. Šimáčkova památka byla i později ožiována, a to také v souvislosti s roztříštěností českého politického tábora.⁴³⁰ Úcta k F. Šimáčkovi jako k pokračovateli odkazu Karla Havlíčka Borovského se zrodila již za jeho života. „*Probiv se šťastně za doby absolutismu, zakusil trampoty vězení za nynější svobody konstituční, rozmnožil řadu bojovníků, jichž první a nejvýznamnější obětí byl zvěčnělý Karel Havlíček Borovský*“, tak psaly *Národní listy*⁴³¹ krátce po Šimáčkově věznění v březnu 1862. Později v *Národních listech* po náhlé smrti F. Šimáčka vyšel dne 6. května 1885 nekrolog, jenž stavěl F. Šimáčka do pozice „*druhého Havlíčka*“:

„*Bylť mužem, jenž na kolbiště za práva národní vstoupil v době velice smutné, v době, kdy*

⁴²⁷ Milena SECKÁ, Martin ŠÁMAL (eds.), *Byl to můj osud... Zápisky Josefy Náprstkové*, s. 128.

⁴²⁸ Fotografie, kterou dala Josefa Náprstková Janu Ottovi, byla předlohou k rytině Jana Františka Patočky. Rytina byla otištěna ve *Zlaté Praze* (roč. 2, č. 22, 29. 5. 1885, s. 301) a komentář k ní pak vyšel ve stejném čísle na s. 306. Tato podobizna Františka Šimáčka se nachází v příloze č. 1. Krátký Šimáčkův životopis byl publikován ve *Zlaté Praze*, roč. 2, č. 21, 22. 5. 1885, s. 291. Byl oslavný: [...] „*Vystoupilť z tohoto života muž neúporné pilnosti, neobyčejné podnikavosti, vzorné energie, vytrvalého zápalu pro dobro, blaho a čest národa, osvědčený a obětovný bojovník i trpělivý pro pokrok a práva vlasti.*“

⁴²⁹ Adolf SRB, *František Šimáček. Jeho život a působení. Příspěvek k nejnovějším dějinám národa českého*, s. 18.

„*Na Vinohradech složeno ihned od ctitelů jeho 320 zl. ku zřízení nadace Fr. Šimáčka při průmyslové škole vinohradské*“ (Josef SCHREYER, *Dějiny svépomocných záložen českých. Z usnesení Jednoty založen v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, s. 320).

⁴³⁰ Adolf SRB, *František Šimáček. Jeho život a působení. Příspěvek k nejnovějším dějinám národa českého*, s. 14: „*Šimáčkovi bylo však osudem alespoň tolik dopřáno, že se nedomáhal žalostné roztříštěnosti, která nyní v národě našem se jeví.*“

⁴³¹ Banket pražských žurnalistů, in: *Národní listy*, roč. 2, č. 68. 21. 3. 1862, s. 2.

nestačil pouhý talent, nýbrž kdy třeba bylo odvahy a železné vůle, především ale sebezapření ku vznešené misii, k politickému a národnímu apoštolování. Houževnatá česká povaha Šimáčkova nelekala se ničehož. [...] V éře konstituční zakusil Šimáček plnou měrou všech těch příjemností, co každý opoziční redaktor. Byl mu list zastaven, kauce zabavena, byl z postele vyvlečen a do žaláře odveden! [...] Budiž čest jeho památce a věnec uvitý z vavřínu a trnu, ozdobí závojem smrti zastřené skráně nejstaršího českého žurnalisty!“⁴³² V *Humoristických listech* dne 8. května 1885 bylo v nekrologu zdůrazněno: „Ano, Šimáček je mrtev, ale jméno jeho bude státi napořád v popředí bojovníků za českou věc.“⁴³³ I v pozdější době byly vyzdvihovány především jeho národohospodářské myšlenky. František Sekanina (1875–1958) označil F. Šimáčka v *Literárních rozhledech* v roce 1925⁴³⁴ za „českého Smilese.“⁴³⁵

8.2 Pokračování a rozvoj Šimáčkových projektů v rodinných rukou

Poručníkem Šimáčkových nezletilých synů Jaroslava a Bohuslava se stal na základě rozhodnutí c. k. zemského soudu ze dne 15. května 1885 profesor Josef Stupecký (1848–1907). Správcem knihtiskařského a nakladatelského závodu byl ustanoven František Topič.⁴³⁶ Firma dostala i nový název – *F. Šimáček, knihtiskárna a nakladatelstvo*.⁴³⁷

Na výchově Šimáčkových dětí se výrazně podílela Josefa Náprstková, která k nim měla téměř mateřský vztah. Josefa byla Bohuslavovi a Jaroslavovi nápomocna i při jejich nakladatelské činnosti, v níž brzo pokračovali po smrti svého otce. Také jim postupně do roku 1899

⁴³² František Šimáček, in: *Národní listy*, roč. 25, č. 124, 6. 5. 1885, s. 2.

⁴³³ František Šimáček, in: *Humoristické listy*, roč. 27, č. 19, 8. 5. 1885, s. 150.

⁴³⁴ František SEKANINA, K 40. výročí úmrtí poctivého českého nakladatele a organisátora, in: *Literární rozhledy*, roč. 9, 1925, č. 8, s. 265.

V podobném duchu se nese *Vzpomínka na Františka Šimáčka* Oty Dubského, která byla otištěna v *Lidových novinách* dne 2. prosince 1944 (roč. 52, č. 320, s. 3).

⁴³⁵ Samuel Smiles (1812–1904) byl skotský spisovatel a reformátor, jehož myšlenky F. Šimáčka jistě inspirovaly. V roce 1877 připravil F. Šimáček české vydání jeho významného díla *Základ blahobytu* (z angličtiny knihu přeložil Bohuslav Janáček).

⁴³⁶ LA PNP, fond Varia – František Šimáček, rozhodnutí c. k. zemského soudu ve věci pozůstalosti po Františku Šimáčkově, 15. 5. 1885, 2 ll.

V praxi se například projevilo v časopisech nakladatelství: *Tiskem a nákladem F. Šimáčka. Vydáním Fr. Topiče, správce knihtiskárny*.

⁴³⁷ V *Národních listech* ze dne 31. srpna 1888 (roč. 28, č. 242, s. 3) se objevila zpráva, že u obchodního soudu byli Bohuslav a Jaroslav Šimáčkové zapsáni jako plnoletí a mohou firmu zastupovat.

zapůjčila celkem 14 000 zl.⁴³⁸ Bratři Šimáčkoví projevovali vůči manželům Náprstkovým velké sympatie, ostatně to dokládá dopis ze dne 19. března 1880, který psal Jaroslav tetě Josefě: „*Jak rád bych tobě dnes ústně vyslovil lásku, vděčnost i oddanost svou, jak vřele stiskl bych tvou činnou pravici a vzdal ti díky za laskavou přízeň, kterou co den tak hojně a štědře osvědčuješ vůči mně!*“⁴³⁹ Ve vzpomínkách si Josefa Náprstková poznamenala: „*Od roku 1885 se hlava moje neodpočinula; v ten rok zemřel Šimáček a slova jeho: „Pepičko, tobě odporučuji [své] hochy, buď jim radou nápomocna.“ – Muž v plné síle a v týdnů byl mrtev. – Bylo to hrozné a dosud volám, proč musel odejít a proč jsem raději já nemohla za něho.*“⁴⁴⁰ Bohuslav i Jaroslav se snažili pomáhat Josefě zase po smrti Vojty Náprstka,⁴⁴¹ kdy jí vedení podniku velmi vyčerpávalo.

Šimáčekův syn Jaroslav (15. srpna 1864 – 15. května 1938) se od roku 1883 věnoval obrazové části *Světзору*. Po jeho prodeji J. Ottovi z firmy vystoupil a v letech 1902 až 1927 zastával funkci tajemníka *Ústřední jednoty založen českých*. Jeho manželkou byla Marie Šimáčková, rozená Karbanová (*24. května 1872).⁴⁴² Zůstali ale bez potomků. Bratr Jaroslava, Bohuslav Šimáček (12. května 1866 – 6. března 1945), absolvent pražské obchodní akademie,⁴⁴³ vstoupil aktivně do otcova závodu v roce 1882 a od roku 1910 byl jeho výlučným majitelem. V roce 1899 vznikla *Česká grafická společnost Unie* v Praze, ve které se spojily tiskárny nakladatele Jana Otty, Josefa R. Vilímka, firmy F. Šimáček a reprodukčního ústavu Jana Vilíma.⁴⁴⁴

⁴³⁸ Tuto částku odkázala Josefa Náprstková městu Praze. Byla určena pro ženský útulek. Splacení této vysoké částky se ale odkládalo do doby, než budou schopni bratři Šimáčkovy dobrovolně tento dluh uhradit (A NpM, fond Vojta Náprstek, závět' Josefy Náprstkové, 2. 7. 1907, 1 l.).

⁴³⁹ A NpM, fond Vojta Náprstek, Jaroslav Šimáček Josefě Náprstkové, 19. 3. 1880, 1 l.

⁴⁴⁰ Milena SECKÁ, Martin ŠÁMAL (eds.), *Byl to můj osud... Zápisky Josefy Náprstkové*, s. 96. Jedná se o retrospektivní záznam Josefy Náprstkové ve vzpomínkách psaných v letech 1890 až 1894.

⁴⁴¹ Oba se účastnili Náprstkovy pohřbu dne 6. září 1894, který vyvrcholil jeho kremací v německé Gothě. Nakladatelství pak vydalo pamětní list, který přinášel informace o Náprstkově životě a pohřbu. Výnos z jeho prodeje se posílal *Spolku pro zbudování pomníku mistra Jana Husa*.

⁴⁴² AMP, soupis pražských domovských příslušníků z let 1830–1910, karton č. 262, p. č. 233. Rok úmrtí Marie Šimáčkové se nepodařilo zjistit. Její sňatek s Jaroslavem Šimáčkem se konal dne 28. dubna 1909 v kostele Panny Marie Sněžné v Praze.

⁴⁴³ Bohuslav Šimáček po absolvování obchodní akademie pobýval nějaký čas v Lipsku (P. Toman, Nakladatel Bohuslav Šimáček pětasedmdesátníkem, in: *Národní listy*, roč. 81, č. 129, 10. 5. 1941, s. 4).

⁴⁴⁴ Na počátku měla *Unie* 400 pracovníků, 35 tiskařských strojů a 65 pomocných strojů. Nejříve se zaměřila na vydávání učebnic.

Za Bohuslava Šimáčka se výrazně rozvinula nakladatelská činnost závodu. Pokračoval v edicích, založených už jeho otcem. Vznikala ale řada nových, které byly také propojené s vydávanými časopisy nakladatelství. Ve stručném přehledu uveďme *Český lid. Sborník pro studium lidu v Čechách, na Moravě, ve Slezsku a na Slovensku* v redakci Čenka Zíbrta (1864–1932), který byl založen v roce 1891, a s ním související *Knihovna Českého lidu* (1891–1906). Téměř 200 svazků vyšlo v knižnici *Repertoire českých divadel* v letech 1886 až 1919. Byla zde i sbírka dramatických prací původních a světových pod názvem *Divadelní svět* v redakci Josefa Štolby (1846–1930) a *Divadelní hry pro děti* (1899–1901). Časopis věnovaný českým ženám a domácnostem se jmenoval *Šťastný domov*, na něj navazovala knižní edice *Knihovna Šťastného domova*. Vzdělávací knižnice především pro školní mládež se jmenovaly *Dalekohled* a *Matice mládeže*. S nimi souvisel obrázkový časopis *Česká mládež* v redakci Jana Dolenského (1859–1933), navazující na časopis *Jarý věk*. J. Dolenský redigoval také časopis *Mladý Čech*, vycházející v letech 1900 až 1902. Dětem a mládeži byla rovněž určena knižnice *Vlast a svět*. Technický časopis *Vynálezy a pokroky* měl ilustrovanou přílohu *Domácí dílna*, kde byly zveřejňovány návody k domácí výrobě předmětů. Na tuto přílohu navazovala edice *Knihovna Domácí dílny*. V letech 1893 až 1897 vycházela *Chemická knihovna technologická*. Pokračovalo se ve vydávání *Kabinetní knihovny*. Ta se zaměřovala na původní básnickou, prozaickou a dramatickou tvorbu. I nadále fungovala *Bibliotéka světových cestopisů*. *Románová knihovna Světozora* vycházela jednou za čtrnáct dní se sešity *Světozoru* od roku 1886. Objevovaly se zde zvláště překlady světové poezie a prózy. Doplněvala ji umělecká edice *Domácí obrazárna Světozora*. V knižnici *Sborník ilustrovaných románů*, založené již v roce 1884, se soustřeďovala díla Václava Beneše Třebízského, Aloise Jiráska, ale rovněž tak překlady významných polských děl. *Levné svazky novel*, edice z let 1894 až 1897, obsahovala překlady angloamerické a evropské literatury. Od Eduarda Grégra byla převzata vzdělávací knižnice *Matice lidu*. Samostatně vycházela dramatická díla J. Štolby, F. A. Šuberta, J. Vrchlického, J. Zeyera, V. Vlčka, J. S. Machara a A. V. Šmilovského.⁴⁴⁵ Z časopisů nakladatelství stojí dále za pozornost ilustrovaný hospodářský časopis *Melišův rozhled zemědělský*, nazvaný po jeho redaktorovi Emanuelovi Melišovi (1831–1916). Také vycházel *Šimáčkův čtyrlístek*, zábavný obrázkový čtrnáctideník s heslem *Bav a pouč!* Od roku 1891 byl vydáván *Časopis pro průmysl chemický* v redakci Františka Štolby (1839–1910). Z nakladatelství Aloise Wiesnera byl převzat časopis *Zlaté mládí*. S nakladatelstvím

⁴⁴⁵ Detailní přehled knižní a časopisecké produkce nakladatelství je v *Lexikonu české literatury. Osobnosti, díla, instituce*. 4. S-Ž, svazek I.: S-T, s. 598-604. Heslo nakladatelství František Šimáček vytvořil Aleš Zach.

F. Šimáček jsou také spojeny: časopis *Věda a práce* „volné rozhledy na poli průmyslu, obchodu a živnosti“, od roku 1898 sborník *Slovanský přehled* v redakci Adolfa Černého (1864–1952), časopisy *Český vinař*, *Věstník vinařského spolku v okolí Mělníka* nebo *Vesmír*. Nakladatelství také nabízelo kvalitní reprodukce uměleckých obrazů a podobizny spisovatelů. Důležitá byla pro jejich úspěšný prodej dobře zvolená knižní reklama. Podobně jako jeho otec vydával Bohuslav Šimáček samostatné letáky na knihy zvláště u velkých a reprezentativních projektů, jak potvrzuje informace v *Oznamovateli nakladatelství F. Šimáčka v Praze*: „Obširný prospekt Hradů, zámků a tvrzí Království českého s vytčením zevrubného obsahu každého dílu, ukázkami ilustrací a mapkou, znázorňující přehled dosud vydaných děl, zašle se každému na požádání zdarma a franko.“⁴⁴⁶ Samostatné nakladatelské prospekty vznikaly pro časopisy *Český lid* nebo *Věda a práce*. Existovaly propagační materiály na *Andersenovy pohádky*, které v nakladatelství v překladu Jaroslava Vrchlického s ilustracemi Hanse Tegnara (1853–1932) vyšly několikrát. Velmi se dbalo na kvalitní úpravu knižních katalogů, na kterých se podíleli například Josef Mathauser (1846–1917) nebo František Urban (1868–1919). Na časopisecké a knižní sešity byly nabízeny umělecky a knihařsky dobře provedené desky, které například připravoval knihařský závod K. Justa v Praze.

Čeští spisovatelé pravidelně nakladatelství F. Šimáček nabízeli svá nová díla a mnoho let pak s ním spolupracovali. Potvrzuje to obsáhlá korespondence z let 1884 až 1925, která je uložena v nakladatelském archivu F. Šimáčka v Knihovně Národního muzea.⁴⁴⁷ Početná je korespondence s Josefem Svatoplukem Macharem, Karlem Václavem Raisem, Augustem Sedláčkem, Karlem Kálalem, Karlem Legrem, Adolfem Srbem, Ignátem Herrmannem, Eliškou Krásnohorskou, Boženou Vikovou-Kunětickou, Helenou Malířovou, Růžnou Jesenskou, Aloisem Jiráskem, Jaroslavem Vrchlickým, Svatoplukem Čechem, Františkem Heritesem, Karlem Matějem Čapkem-Chodem a Antonínem Klášterským. Pro dokreslení spolupráce nakladatele se spisovatelem uveďme několik ukázek. Například dopis Antonína Klášterského (1866–1938) z roku 1889:

Velectěný pane!

Dovoluji si nabídnouti Vám pro Kabinetní knihovnu k nákladu a vydání nový svazek svých

⁴⁴⁶ *Oznamovatel nakladatelství F. Šimáčka v Praze*, roč. 3, duben 1903, č. 2, s. 6.

⁴⁴⁷ Archivní soubor byl zakoupen dne 21. listopadu 1968 od M. Šimáčkové (přírůstkové č. 54/68). Celkově se jedná o 2628 inventárních položek. Zároveň byla zakoupena nakladatelská knihovna, která má 97 svazků (produkce nakladatelství z let 1884 až 1899).

básni s názvem: Nová kniha lyriky, kterou jsem už definitivně uspořádal a pro tisk upravil. Činila by asi 8 archů Vaší knihovny a obsahuje práce od r. 1886–1889, mezi nimi 30 dosud neuveřejněných, z těchto však některé chci ještě dát do Světozora a Lumíra.

Za hlavní podmínku kladl bych jen, aby kniha vyšla časně na jaře příštího roku, tedy nejdéle do konce dubna 1890. Honorář, jak jej vůbec v Kab.[inetní] knih.[ovně] platíte, a 20 exemplářů autorských. Knihu mohu, kdykoli Vám libo bude, po případě i k předchozímu nahlédnutí předložit. Těším se na Vaši písemnou odpověď v době dle možnosti nejkratší a trvám v dokonalou úctou Vám oddaný Ant. Klášterský, Provaznická ul. č. 3/I.⁴⁴⁸

Bohuslav Šimáček nabídku přijal a v roce 1890 A. Klášterského básně z let 1886 až 1889 vydal pod názvem *Spadalé listí* v Kabinetní knihovně (č. 51). Jeho básně se také pravidelně objevovaly ve *Světozoru*.

V nakladatelství vycházela ve větším měřítku díla předních českých spisovatelů.

Pravidelně s Bohuslavem Šimáčkem spolupracovala Růžena Jesenská (1863–1940), to nám potvrzuje dopis z října 1906: „*Velectěný pane, prosím, abyste mi laskavě odpověděl, přejete-li si pro Rep.[ertoire] českých divadel veselohru Zelený Gil,⁴⁴⁹ kterou jsem k žádosti vinohr.[adského] divadla⁴⁵⁰ právě pro divadlo zpracovala.*“⁴⁵¹ Také Helena Malířová (1877–1940) v nakladatelství vydávala své práce: „*Vážený pane nakladateli, prozatím v rychlosti odpovídám: rukopis i obrázky pro Dům trpaslíků má již přes rok u sebe p. Wenig!⁴⁵² Román pro Libuši⁴⁵³ píši a těším se velice, že zas u Vás vyjdu. Vše bližší zítra v dopise.*“⁴⁵⁴ Rovněž Božena Viková-Kunětická (1862–1934) s B. Šimáčkem spolupracovala: „*Pane Bohuslave, posílám Vám několik úvodních slov k Dospělým dětem.*“⁴⁵⁵ *Prosím Vás je připojte k nim. Cítím,*

⁴⁴⁸ KNM, NA OF – F. Šimáček, Antonín Klášterský Bohuslavu Šimáčkovi, 1889, inv. č. 9/596, 1 ll.

⁴⁴⁹ Hra nakonec nebyla v divadle na Vinohradech dávana, její další osud bohužel není znám. U Šimáčků však vyšlo několik děl Růženy Jesenské: *V žití proudech*, 1893 (*Repertoire českých divadel*, č. 34); *Tři listy. Poetická črta*, 1892; *Slitování a láska*, 1895 (*Kabinetní knihovna*, č. 83); *Konec idylly*, 1892 (*Kabinetní knihovna*, č. 57); *Okamžiky*, 1891; *Písně k tvé duši*, 1899 (*Kabinetní knihovna*, č. 99); *Paní z Rosenwaldu*, 1913.

⁴⁵⁰ *Městské divadlo na Královských Vinohradech* bylo stavěno v letech 1905 až 1907 podle projektu architekta Aloise Čenského (1868–1954). Slavnostně bylo otevřeno dne 24. listopadu 1907, fakticky se zde hrálo od roku 1908. S velkým předstihem byli oslovováni čeští dramatici, aby pro vinohradské divadlo napsali původní hry.

⁴⁵¹ KNM, NA OF – F. Šimáček, Růžena Jesenská Bohuslavu Šimáčkovi, 18. 10. 1906, inv. č. 9/531, 1 ll.

⁴⁵² Pravděpodobně se jedná o spisovatele, libretistu a překladatele Adolfa Weniga (1874–1940).

⁴⁵³ V *Libuši* v roce 1908 vyšel román Heleny Malířové *Právo na štěstí*. V roce 1905 se v nákladu F. Šimáčka objevila její hra *Bratrství* (*Repertoire českých divadel*, č. 134).

⁴⁵⁴ LA PNP, fond František Šimáček, Helena Malířová Františku Šimáčkovi, 1915, 1 ll.

⁴⁵⁵ Božena VIKOVÁ-KUNĚTICKÁ, *Dospělé děti. Satirická veselohra o 3. děj.*, Praha, F. Šimáček 1909.

*že je musím říci. A tedy: do osmého května, že ano? Knihkupectví i ochotníci se hlásí.*⁴⁵⁶

Ale také Věnceslava Lužická, vlastním jménem Anna Srbová, patřila mezi kmenové spisovatelky závodu F. Šimáček: „*Velevážený pane! Prosím Vás co nejuctivěji, abyste mi laskavě poslal z Libuše starší romány, třebaš poškozené. Dávala jsem stále do různých knihoven veřejných na žádosti své spisy, až na mne nezbylo! Potřebuju Na zříceninách, Výš a výše a Salomena.*⁴⁵⁷ *Nezapomněl jste na Světozor? Prosím Vás snažně, nechte mi aspoň romány z Libuše vyhledati, když nebude možno všechny tři, tedy jeden, nebo dva.*“⁴⁵⁸

Podobně jako František Šimáček musel i jeho syn Bohuslav čelit tlakům spisovatelů ve věci řádného honoráře za vydaná díla. V dopise ze dne 18. listopadu 1911 mu psal Karel Kálal (1860–1930): „*Obdržel jsem právě od Vás Slovensko a Slováci*⁴⁵⁹, svou knížku. Je na ní označeno II. vydání, již z r. 1909. Neračte se horšit, dovoluji-li si uctivý dotaz, nepatří-li mi za II. vyd.[ání] honorář? Mám v rukou smlouvu s pp. Ottou a Vilímkem a ti oba zavazují se dáti za II. vyd.[ání] též honorář jako za vyd.[ání] I. Knižku jste vydali v Matici lidu a kromě toho zvláštní vydání na lepším papíru, kterýžto milý úkaz rovněž dodává mi odvahy hlásit se za honorář za II. vydání. Moje práce jsou vesměs původní, nic neopisuji z knih, a tak studia má jsou hodně nákladná.“⁴⁶⁰

Bohuslav Šimáček stejně jako jeho otec dbal na kvalitní umělecké zpracování knih a časopisů. Z českých ilustrátorů, kteří pro něj pravidelně pracovali, to byli například Kamil Vladislav Muttich (1873–1924), Karel Štapfer (1863–1930), Artuš Scheiner (1863–1938), Mikoláš Aleš (1852–1913), Viktor Oliva (1861–1928), Emil Zillich (1830–1896) nebo František Kupka (1871–1957). Z jejich korespondence se dozvídáme o pozadí jejich práce pro Šimáčkovo nakladatelství. Obálku pro *Magdalenu* Josefa Svatopluka Machara (1864–1942) připravil František Kupka (1871–1957), jak je uvedeno v Kupkově dopisu ze dne 8. března 1906:

⁴⁵⁶ LA PNP, fond František Šimáček, Božena Viková-Kunětická Bohuslavu Šimáčkovi, 26. 4. 1909, 1 ll.

⁴⁵⁷ Romány vyšly v *Libuši, Matici zábavy a vědění: Na zříceninách* (1878), *Výš a výše* (1881), *Salomena* (1887).

⁴⁵⁸ LA PNP, fond František Šimáček, Věnceslava Lužická Bohuslavu Šimáčkovi, 9. 10. 1903, 1 ll. V. Lužická, vlastním jménem Anna Srbová, tyto knihy žádala po Bohuslavu Šimáčkovi již dopisem ze dne 28. února 1894, kdy je chtěla pro národopisnou výstavu v Hořicích (LA PNP, fond František Šimáček).

⁴⁵⁹ Karel KÁLAL, *Slovensko a Slováci*, Praha, Šimáček 1909.

⁴⁶⁰ KNM, NA OF – F. Šimáček, Karel Kálal Bohuslavu Šimáčkovi, 18. 11. 1911, inv. č. 9/569, 1 ll.

Vážený pane Šimáčku,

současně posílám kresbu pro *Magdalenu*.⁴⁶¹ Rád bych byl dal něco, co vyjadřuje dobře celou tu knihu, a dlouho jsem nemohl nalézt, nyní se mi zdá, že to je, co tam na obálce má být.

Reprodukce jest méně obtížná, než jako *Pána*,⁴⁶² a tudíž bych rád měl ještě jiné dvě barvy k dispozici, převyšuje-li toto předvídané výlohy, tož mě prosím opravte, ale zasloužila by, by tato obálka byla něco pořádného. *Les martyrs de la science*⁴⁶³ ještě hledám, ale doufám, že Vám je pošlu brzo, závisí to od náhody na ní padnout.

Zůstávám Vám plně oddaný Kupka⁴⁶⁴

Soupeření mezi nakladatelskými firmami J. Otto a F. Šimáček pokračovalo i po smrti zakladatele firmy. Krátce po smrti F. Šimáčka místo u Jana Otty vydal Alois Jirásek *Nevolnici* a *Zemanku* v *Libuši*.⁴⁶⁵ Souboj mezi nakladatelstvími se rozhořel i v souvislosti s vydáváním děl ruských klasiků. V roce 1888 bylo zahájeno u Šimáčků vydávání *Vojny a mír*

L. N. Tolstoj. Jan Otto založil *Ruskou knihovnu* a urychlil přípravy k vydání *Spisů hraběte Lva Nikolajeviče Tolstého*. Josef Holeček (1853–1929) si všiml nekvality ruských překladů, vydávaných u Šimáčků, a jednoznačně je odsoudil v *Národních listech*. Upozorňoval

na přílišnou překladatelskou volnost. Autorem překladu z ruštiny byl Vilém Mrštík (1863–1912): „Je tomu asi osm let, co nebožtík Fr. Šimáček vydal překlad jednoho z velkých románů Tolstého, *Annu Kareninu*.⁴⁶⁶ Překlad ten je skutečným literárním proviněním, tím těžším, že bylo spácháno z neúprosné vůle vydavatelovy, jenž kázal ubohou *Annu Kareninu* přizpůsobovati a vzdělávati amputováním všech údů, kolem lámáním a čtvrcením. [...]

Byli jsme dědicům Fr. Šimáčka povděční, že s nevšední horlivostí dali se do vydávání *Vojny a míru*⁴⁶⁷ v českém rouše, a že, když jiný nakladatel ohlásil, že činí přípravy k pořádání ruské

⁴⁶¹ Josef Svatopluk MACHAR, *Magdalena*, Praha, F. Šimáček 1906.

⁴⁶² Božena VIKOVÁ-KUNĚTICKÁ, *Pán*, Praha, F. Šimáček 1905.

⁴⁶³ Pravděpodobně se jedná o knihu francouzského spisovatele Gastona Tissandiera (1843–1899) z roku 1879.

⁴⁶⁴ KNM, NA OF – F. Šimáček, František Kupka Bohuslavu Šimáčkovi, 8. 3. 1906, inv. č. 9/692, 1 ll. J. S. Machar v dopise ze dne 14. ledna 1906 (KNM, NAOF – F. Šimáček, inv. č. 9/799, 1 ll.) píše, že by chtěl, aby všechny obálky jeho děl byly právě od Františka Kupky. V dopise ze dne 31. března 1906 pak sděluje, že F. Kupka obálku pro jeho *Magdalenu* dokončil (KNM, NAOF – F. Šimáček, inv. č. 9/835, 1 ll.).

⁴⁶⁵ Tamtéž, s. 150. Alois JIRÁSEK, *Zemanka*, Praha, Libuše. Matice zábavy a vědění 1887; TÝŽ, *Nevolnice*, Praha, Libuše. Matice zábavy a vědění 1888.

⁴⁶⁶ Lev Nikolajevič TOLSTOJ, *Anna Karenina*, Praha, F. Šimáček 1881.

⁴⁶⁷ Lev Nikolajevič TOLSTOJ, *Vojna a mír*, Praha, F. Šimáček 1888. Dílo vycházelo v sešitech jednou za čtrnáct

bibliotéky, chvatně si pospíšili, aby jim nebyla vyrvána zásluha vydání nejlepšího kousku románové literatury ruské. [...] Počátek překladu *Vojny a míru* nelze bohužel nazvat zdařilým.“⁴⁶⁸

V roce 1920 Bohuslav Šimáček firmu spojil s Emilem Šolcem⁴⁶⁹ ve společnost *Šolc a Šimáček, společnost s r. o.*⁴⁷⁰ Ředitelem závodu byl až do roku 1927. Jaromír Doležal (1883–1965) Bohuslava Šimáčka v *Národních listech* v roce 1936 popisoval: „...byl vždy spíše než obchodníkem kulturním pracovníkem a rádcem mladých autorů, takže celá umělecká a spisovatelská generace zachovává dobu spolupráce s ním v nejlepší paměti.“⁴⁷¹ Po roce 1920 se pokračovalo v edici *Repertoire českých divadel* (1920–1926), také se v roce 1922 obnovily beletristické edice *Libuše* a *Matice lidu*, kterou B. Šimáček převzal v roce 1904. Rovněž vycházely svazky v rámci původních edic Emila Šolce (*Dětské loutkové divadlo pro školu i dům*, *Kolem světa*, *Pohádky z celého světa*) a Rudolfa Storcha (*Intimní knihovna*, *Storchovo národní loutkové divadlo*). Další edice nakladatelství vznikaly především po odchodu Bohuslava Šimáčka z firmy. Vydávala se také periodika, například *Bazar*, *Český svět*, *Naše řeč*, *Šťastný domov*, *Domácí dílna*, *Vynálezy a pokroky*.⁴⁷² Nakladatelství *Šolc a Šimáček, spol. s r. o.* fungovalo až do roku 1949.

Bohuslav Šimáček se oženil s Miladou Šimáčkovou (25. března 1887 – 26. března 1973), dcerou Matěje Anastasia Šimáčka, která v sídle nakladatelství provozovala pensionát *Šťastný domov*.⁴⁷³ Z jejich vztahu přišly na svět tři děti, Radovan (16. listopadu 1908 – 25. června

dni (*Seznam knih vydaných nákladem aneb v komisi Knihtiskárny F. Šimáčka v Praze do července 1888*, Praha, F. Šimáček 1888).

⁴⁶⁸ Josef HOLEČEK, Lva Tolstého *Vojna a mír* v českém rouše, in: *Národní listy*, příloha k č. 123, 3. 5. 1886, s. 5.

⁴⁶⁹ V září 1923 Emil Šolc ze společnosti vystoupil.

⁴⁷⁰ V roce 1931 změnila firma název na: *Nakladatelství Šolc a Šimáček, spol. s r. o.* Od dubna 1936 sídlil závod ve Spálené ulici čp. 97 na Novém Městě pražském.

⁴⁷¹ Jaromír DOLEŽAL, Bohuslav Šimáček sedmdesátníkem, in: *Národní listy*, roč. 76, č. 131, 12. 5. 1936, s. 5.

⁴⁷² Bližší přehledy knižní produkce firmy je možno najít v heslu Šolc a Šimáček od Aleše Zacha v *Lexikonu české literatury. Osobnosti, díla, instituce*. 4. S-Ž, svazek I.: S-T, s. 692-694.

⁴⁷³ Pensionát *Šťastný domov* se skládal z dámské části, kde bylo k dispozici deset pokojů (převážně dvojlůžkové), a rodinné části. „Do obou pensionátů přijímají se osoby jen zdravé, nestižené chorobami lehce rozšiřitelnými neb spolubydlícími rušícími.“ (*Seznam knih a časopisů, hudebnin a uměleckých děl, vydávaných firmou F. Šimáček*, leden 1915).

1982), Zorka (*1. června 1907), provdaná Trmalová, a Dagmar, provdaná Outratová (14. května 1905–12. září 1968).⁴⁷⁴ Radovan Šimáček se rozhodl pro spisovatelskou dráhu.⁴⁷⁵ Literárně činná byla i Dagmar Outratová.⁴⁷⁶ Objekt rodinného nakladatelství v Jeruzalémské ulici v roce 1936 Radovan Šimáček prodal a za utržené finance nechal postavit činžovní dům v Praze, v Kouřimské ulici čp 2376 nedaleko Olšanských hřbitovů.

Významným členem rodiny Šimáčkovy byl také redaktor a spisovatel Matěj Anastasia Šimáček,⁴⁷⁷ synovec Františka Šimáčka a tchán Bohuslava Šimáčka. Na přání strýce Františka vstoupil do redakce *Světozoru* na konci roku 1884, který pak výrazně pozvedl.⁴⁷⁸ Publikoval v něm rovněž svoji divadelní kritiku a část beletristických prací. Vycházela zde na pokračování díla předních českých spisovatelů a spisovatelek. Pozadí spolupráce a snahy získávat pro *Světozor* nová díla nám představuje například dopis ze dne 15. srpna 1886, který psala Teréza Nováková (1853–1912) z Litomyšle svému manželovi Josefu Novákovi:

„Mám ruční práci všecku nedokončenou a ještě k tomu mi redaktor Šimáček přidal starostí, požádav mne o nějaký, třeba jen několikastránkový příspěvek do *Světozoru*.“⁴⁷⁹ V roce 1887 ve *Světozoru* na pokračování vycházelo T. Novákové prozaické dílo *Baronesa*. Časopis

⁴⁷⁴ Biografické údaje byly získány především z nápisů na deskách, umístěných na rodinné hrobce. Dále pak z AMP, soupis pražských domovských příslušníků z let 1830–1910, krabice č. 262, p. č. 222.

⁴⁷⁵ Radovan Šimáček se zaměřoval na historickou prózu, témata čerpal ze středověkých a raně novověkých českých dějin. Je autorem například těchto děl: *Valdštejnská rapsodie* (1969), *Výbuch* (1957), *Jan Puklice ze Vstruh* (1946), *Kříž proti kříži* (1980), *Zločin na Zlenicích hradě L. P. 1318* (1941). Byl redaktorem časopisu *Hospodářský rozhled*, *Zahraniční obchod*. Zastával i funkci tajemníka a redaktora *Světového literárního klubu* v nakladatelství *Máj* (redigoval zde *Rozpravy o literatuře a umění*). Byl známý také jako redaktor národohospodářských publikací v nakladatelství Orbis. Potomci F. Šimáčka v Praze uchovávají obsáhlý rukopis nevydaného zpracování českých dějin z pera Radovana Šimáčka.

⁴⁷⁶ Dagmar Outratová, byla básnířka, spisovatelka a překladatelka. Napsala tato díla: *Tak jako...* (1936), *Pastely. Sedm povídek o lásce* (1944), *Cestou močálem* (1946),

⁴⁷⁷ Matěj Anastasia Šimáček psal sociálně laděné básně a prózu a byl silně ovlivněn dílem Emila Zoly, Ivana Alexandroviče Gončarova a Ivana Sergejeviče Turgeněva. Je autorem básnických sbírek (*Z kroniky chudých*, 1884; *V bludišti lásky*, 1889; *Na záletech*, 1896; *Hrobu a životu*, 1908), povídek a románů sociálně laděných zvláště z cukrovarnického a měšťanského prostředí (*Z opuštěných míst*, 1887; *U řezaček*, 1888; *Štěstí*, 1891; *Duše továrny*, 1894; *Chci žít*, 1908; *Maxínkův strýc herec*, 1910 atd.). Psal také pro divadlo (*Pomluva*, 1886; *V jiném vzduchu*, 1894; *Poslední scénou*, 1908 atd.). Od roku 1903 byl divadelním referentem v *Národní politice*. Používal pseudonym Martin Havel. Hrob Matěje Anastasia Šimáčka a jeho otce Antonína Šimáčka se nachází na Olšanských hřbitovech (hřbitov V., oddělení V., č. hrobu 88). Náhrobku dominovala Šimáčková busta od Karla Opatrného (1881–1961).

⁴⁷⁸ M. A. Šimáček ve svých pamětech (*Vzpomínky literární, divadelní a jiné*, Praha, Unie 1911, s. 271) uvedl, že několik měsíců v roce 1882 byl členem redakce *Českých novin*.

⁴⁷⁹ Irena ŠTĚPÁNOVÁ, *Teréza Nováková*, Praha, Mladá fronta 2008, s. 55. T. Nováková se *Světozorem* spolupracovala delší dobu. V roce 1885 zde vycházelo na pokračování její dílo *Orlando Ferro*.

Světazor, který chtěl J. Otto převzít již v roce 1880, prodal nakonec ze zdravotních důvodů M. A. Šimáček⁴⁸⁰ J. Ottovi v roce 1899. Ten ho chtěl s Šimáčkovým souhlasem sloučit se *Zlatou Prahou*. Přes řadu peripetií ale od roku 1905 *Světazor* J. Otto vydával samostatně dále a postupně mu dal novou kvalitní podobu.⁴⁸¹ M. A. Šimáček byl od roku 1900 až do své smrti redaktorem časopisu *Zvon*, který v roce 1910 převzala nakladatelská sekce *Unie*. Jeho syn Vladimír Šimáček (1891–1953) se stal hercem, režisérem a překladatelem divadelních her.⁴⁸²

⁴⁸⁰ M. A. Šimáček byl v letech 1884 až 1899 redaktorem *Světozoru*. Ve *Světozoru* ze dne 8. května 1885 (roč. 19, č. 21, s. 335) vyšlo oznámení o úmrtí F. Šimáčka, které vedle M. A. Šimáčka podepsali bratři Jaroslav a Bohuslav Šimáčkoví, se slibem, že se budou snažit zachovat „týž směr a duch v jakém zvěčnělý vydavatel jen vedl [...] *Světazor* pokládáme za drahý odkaz obou zesnulých [František a Marie Šimáčkoví – PM] a slibujeme, že nejlepší své síly věnujeme dalšímu jeho rozvoji.“

⁴⁸¹ Jan Otto chtěl od Šimáčků také koupit časopis *Bazar*, edice *Matice lidu* a *Libuše* a ilustrovanou encyklopedii *Hospodářský slovník naučný* v roce 1906 (KNM, NA OF – F. Šimáček, Jan Otto Bohuslavu Šimáčkoví, 16. 11. 1906, inv. č. 10/1102, 1 l.).

⁴⁸² Přeložil rovněž divadelní hry: *Třináctý v kruhu* Bayarda Veillera, *4+1=Jazz. Jazzband v pěti* Felixe Joachimsona. Je uváděn mezi autory divadelní hry *Zámek s třemi klíči*. Používal pseudonym V. Branický.

9. Závěr

Představit uceleně osobnost Františka Šimáčka je úkol nesnadný, a to vzhledem k torzovitému archivnímu materiálu a rozsahu společenských oblastí, do kterých aktivně vstupoval. Problémem je i patrný nedostatek vědeckých prací, které by se tématu detailně věnovaly. Předkládaná diplomová práce se snaží analyzovat základní okruhy Šimáčkových aktivit s ohledem na prostředí rodinné, které nepopíratelně jeho práci usměrňovalo. Ukazuje tak osudy a činnosti vybraného novináře-nakladatele druhé poloviny 19. století v oblastech, ve kterých se pravidelně pohyboval, a dobové problémy, se kterými byl často konfrontován. Rekonstrukce myšlenkového světa Františka Šimáčka a souvislostí s ním je v diplomové práci úmyslně podtrhnuta četnými citacemi z korespondence a dobových periodik.

František Šimáček byl různě za svého života přijímán a po předčasné smrti interpretován. Svými novinovými články záměrně otevíral polemiky, které měly přispět ke změně dlouhodobě zažitě praxe a aktuálních nešvarů, což zákonitě vyvolávalo bouřlivé reakce nejen ze strany vládních kruhů (policejní a soudní postihy). Jeho *Posel z Prahy* sehrál významnou roli v hospodářské komunikaci českého venkova. Stal se zde hlasatelem českého hospodářského nacionalismu. Peripetiemi vydávání a obsahovou náplní *Posla z Prahy* blíže provází tato diplomová práce na základě důkladného studia jednotlivých čísel ročníků *Posla z Prahy*, *Českých novin*, *Národních listů*, dále pak za pomoci archivních dokumentů a dobové literatury. F. Šimáček kladl důraz na rozvoj jednotlivce, který, jak ve svých četných studiích uváděl, může svojí pílí, stálým vzděláváním a národním uvědoměním dosáhnout vždy jmění a spokojenosti a stane se tak silným při prosazování českých požadavků. Stavěl před společnost národní vzory z oblasti vědy, průmyslu a zemědělství. Zdůrazňoval, že český národ si má k dosažení politických práv dopomoci „vlastní silou“ ekonomickým rozmachem, který podpoří síť českých záložen a hospodářských spolků. K jejich budování a rozvoji výrazně přispíval. Na českém politickém kolbišti se snažil vystupovat neutrálně, ale více ho oslovoval staročeský tábor. Od mladočechů F. Šimáčka také odpuzoval osobní spor s Juliem Grégrem, který si vyřizovali na stránkách periodik. Jako nakladatel se pouštěl do velkých knižních projektů, které měly dopomoci k programovému sebevzdělávání českého národa, přinášely mu však výrazné ekonomické problémy a spory s autory několikaletých vědeckých knižních projektů, jejichž konečného vydání se ani nedožil. Zdrojem k výzkumu nakladatelského provozu firmy je zvláště nakladatelský archiv Františka Šimáčka v oddělení knižní kultury Knihovny Národního muzea. Archiválie jsou především z doby, kdy se podniku

ujal Bohuslav Šimáček, který intenzivně navázal na práci svého otce a v oblasti nakladatelské ji ještě více rozvinul. Díky nim zde byl učiněn pokus o rekonstrukci vztahů nakladatele se spisovatelem a ilustrátorem na přelomu 19. a 20. století. K tomu byly využity online katalogy a databáze *Národní knihovny* a *Knihovny Národního muzea*.

Manželce Barboře umožnil F. Šimáček osobně se realizovat. Ona pak svými aktivitami výrazně poznamenala počátky ženského emancipačního hnutí v českých zemích. Tato téměř zapomenutá osobnost je detailně představena v této diplomové práci jako ukázka manželek nakladatelů, jejichž význam v novodobých dějinách není zatím stále doceněn. Některé dokonce po smrti manžela řadu let velmi úspěšně vedly nakladatelský závod. Informace k Barboře Šimáčkové byly vytěženy z archivních dokumentů, uložených v *Náprstkově muzeu asijských, afrických a amerických kultur* a *Literárním archivu Památníku národního písemnictví*. Blízký Šimáčkův vztah k Vojtu Náprstkovi nám ukazuje archiv manželů Náprstkových v NpM, jenž nám otevírá také svět každodennosti rodiny Šimáčkovy. Významná a v práci využitá je v tomto ohledu korespondence Barbory Šimáčkové se sestrou Josefou Náprstkovou.

Přínos Františka Šimáčka pro formování moderního českého národa je nepopíratelný.

Jeho novinářská práce se stala pro další generace inspirací, jeho myšlenky přetrvaly jako součást českého národního myšlení. Tato diplomová práce tedy téma rozhodně nevyčerpala. Vzhledem k velkému záběru Františka Šimáčka přinese v budoucnu archivní výzkum řadu nových informací, které pomohou částečně rekonstruovat vztahy s dalšími představiteli české společnosti 19. století. Plně totiž zůstala nevyužita Šimáčkova korespondence v osobních fondech politiků a spisovatelů, uložených v *Literárním archivu Památníku národního písemnictví*. Pozornost bude třeba také více věnovat policejní perzekuci Františka Šimáčka a tiskovým procesům, ke kterým jsou doklady v archivních fondech České místodržitelství a Policejní ředitelství Praha I. v *Národním archivu*.

10. Seznam použitých pramenů, literatury a periodik

10.1 Prameny

10.1.1 Vydané prameny

Robert ADAM, Jaroslava JANÁČKOVÁ, Magdaléna POKORNÁ, Lucie SAICOVÁ ŘÍMALOVÁ, Stanislav WIMMER (eds.), *Božena Němcová. Korespondence I.-IV.*, Praha, Nakladatelství Lidové noviny 2003–2007

Jan HEIDLER, Josef ŠUSTA (eds.), *Příspěvky k listáři dra Frant. Lad. Riegra. Díl I. Z let 1836 až 1871*, Praha, Česká akademie věd a umění 1924

Jan HEIDLER, Josef ŠUSTA (eds.), *Příspěvky k listáři dra Frant. Lad. Riegra. Díl II. Z let 1872 až 1903*, Praha, Česká akademie věd a umění 1926

Jaroslava JANÁČKOVÁ (ed.), Jakub ARBES, *Romaneto v listech. Korespondence z let 1867–1892*, Praha, Arsci 2010

Milena SECKÁ, Martin ŠÁMAL (eds.), *Byl to můj osud... Zápisky Josefy Náprstkové*, Havlíčkův Brod, Národní muzeum 2014

Václav Otakar SLAVÍK (ed.), *Karla Aloisa Vinařického korespondence a spisy pamětní. Na památku stých jeho narozenin. III. Korespondence od roku 1849–1859*, Praha, Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění 1914

Leoš Karel ŽIŽKA, Aleš ZACH (ed.), *Paměti a osudy. Knihkupecké vzpomínky na léta 1871 – 1884*, Praha, Jan Kanzelsberger 1999

10.1.2 Archivní prameny

Renata FERKLOVÁ, *František Šimáček – nakladatelství. Soupis nakladatelského archivu (edice inv. č. 517)*, Praha, Literární archiv Památníku národního písemnictví 1995

Památník národního písemnictví, Literární archiv, archivní fond František Šimáček – nakladatelství, 1 karton

Památník národního písemnictví, Literární archiv, archivní fond Varia – František Šimáček, Barbora Ludmila Šimáčková, 1 karton

Richard KHEL, *Korespondence Šimáčkova nakladatelství v Knihovně Národního muzea*, inv. č. 1 – 2628, Praha 1970, 644 s. (František Šimáček 1 – 523 (karton č. 8), František Šimáček 524 – 1005 (karton č. 9), František Šimáček 1006 – 1409 (karton č. 10), František Šimáček 1410 – 1666 (karton č. 11), František Šimáček 1667 – 2231 (karton č. 12), František Šimáček 2232 – 2628 (karton č. 13))

Knihovna Národního muzea, oddělení knižní kultury, fond Nakladatelské archivy a osobní fondy, inv. č. NAOF Šimáček 1 – 2628, 6 kartonů

Národní muzeum, Archiv Náprstkova muzea asijských, afrických a amerických kultur, archivní fond Vojta Náprstek – František Šimáček, Barbora Ludmila Šimáčková (částečně zpracováno), 0,4 bm

Národní archiv, archivní fond Policejní ředitelství I., konskripce z let 1850 – 1914, karton č. 593

Archiv hlavního města Prahy, sbírka matrik, oddaní – římskokatolický kostel sv. Jiljí na Starém Městě (1862–1870), sign. JIL 010, karton č. 13; soupis pražských domovských příslušníků 1830–1910, krabice č. 262, p. č. 233

Státní oblastní archiv v Praze, sbírka matrik, narození – římskokatolický farní úřad Kostelec nad Labem (1829–1851), inv. č. 15, pag. 56

Správa pražských hřbitovů, archiv SPH – Olšanské hřbitovy, složka hřbitov IV., oddělení XI., č. hrobu 24-25 – Šimáček

Archiv Univerzity Karlovy, sbírka diplomových prací, inv. č. Š 413/78 (Ivana SERVUSOVÁ, *Veřejná, literární a nakladatelská činnost Františka Šimáčka*. Diplomová práce, Katedra knihovnictví a vědeckých informací, Praha, FF UK 1978)

10.2 Seznam literatury

Jakub ARBES, *Pláč Koruny české neboli Persekuce lidu českého v letech 1868–1873*, Praha, F. Bačkovský 1894

Jakub ARBES, *Persekuce lidu českého v letech 1869–1873. Dodatkem k druhému vydání spisu Pláč Koruny české*, Praha, F. Bačkovský 1896

Marie BAHENSKÁ, *Počátky emancipace žen v Čechách. Dívčí vzdělávání a ženské spolky v Praze v 19. století*, Příbram, Libri 2005

Růžena BAŤKOVÁ (ed.), *Umělecké památky Prahy. Nové Město. Vyšehrad. Vinohrady*, Praha, Academia 1998

Milena BERÁNKOVÁ, *Český buržoazní tisk v druhé polovině 19. století*, Praha, Státní pedagogické nakladatelství 1964

Milena BERÁNKOVÁ, *Hlas 1862–1865. Vznik, vývoj a polit. zaměření*, Praha, Ústav pro teorii a dějiny hromadných sdělovacích prostředků Univerzity Karlovy 1970

Milena BERÁNKOVÁ, *Krásův Čas a jeho místo v české politice a žurnalistice*, Praha, Univerzita Karlova 1972

Karel Max. BERGER, *Porady hospodářského spolku berounského pro celý kraj pražský za starosty jeho jasnosti pána Karla knížete ze Schwarzenbergu, roku 1860 odbývané*, Praha, Rohlíček a Sievers 1861

Michael BOROVIČKA, Jiří KAŠE, Jan P. KUČERA, Pavel BĚLINA, *Velké dějiny zemí Koruny české. Svazek XII. a (1860–1890)*, Praha-Litomyšl, Paseka 2012

Ota DUBSKÝ, *František Šimáček*, Brno, Studijní ústav družstevní 1947

Josef DURDÍK, *Vzpomínka na Fr. Šimáčka. V bývalém Amer. klubu dam v saloně p. V. Náprstka proslovil dne 10. května 1885 prof. Dr. Josef Durdík*, Praha, J. Durdík 1885

Zdeněk FIŠER, „Slova mluví, příklady táhnou“. Ke vztahům Františka Skopalíka a Vojtěcha Běláka, in: *Vlastivědný věstník moravský*, roč. 44, 1992, č. 1-4, s. 448

Michal FRANKL, „*Emancipace od židů*“. *Český antisemitismus na konci 19. století*, Praha-Litomyšl, Paseka 2007

Eduard GRÉGR, Ivana KOUTSKÁ (ed.), *Eduard Grégr. Historie rodiny*, Praha, Dr. Eduard Grégr a syn 1996

Jan HÁJEK, Drahomír JANČÍK, Eduard KUBŮ (eds.), *O hospodářskou národní državu. Úvahy a stati o moderním českém a německém nacionalismu v českých zemích*, Praha, Karolinum 2009

Milan HLAVÁČKA a kol., *České země v 19. století. Proměny společnosti v moderní době I.*, Praha, Nakladatelství Historický ústav 2014

Zdeňka HLEDÍKOVÁ, Jan JANÁK, Jan DOBEŠ, *Dějiny správy v českých zemích od počátků státu po současnost*, Praha, Nakladatelství Lidové noviny 2005

Pavla HORSKÁ a kol., *Dětství, rodina a stáří v dějinách Evropy*, Praha, Panorama 1990

Pavla HORSKÁ, *Naše prababičky feministky*, Praha, Nakladatelství Lidové noviny 1999

Josef Miroslav HOVORKA, *Dějiny Gremia knihkupcův a nakladatelů pražských*, Praha, Gremium knihkupcův a nakladatelů 1920

Drahomír JANČÍK, Eduard KUBŮ (eds.), *Nacionalismus zvaný hospodářský. Střety a zápasy o nacionální emancipaci/převahu v českých zemích (1859–1945)*, Praha, Dokořán 2011

Karel KAZBUNDA, Martin KUČERA (ed.), *Sabina. Neuzavřený případ policejního konfidenta*, Praha, Karolinum 2006

Alena KÖLLNER, *Buchwesen in Prag. Von Václav Matěj Kramerius bis Jan Otto*, Wien, Edition Praesens 2000

Jiří KOŘALKA, *Češi v habsburské říši a v Evropě 1815–1915. Sociálněhistorické souvislosti vytváření novodobého národa a národnostní otázky v českých zemích*, Praha, Argo 1996

Jiří KOŘALKA, *František Palacký (1798–1876). Životopis*, Praha, Argo 1998

Vladimír KRISTEN, Příspěvek k problematice vzniku Městské spořitelny pražské, in: *Hospodářské dějiny. Economic History*, roč. 22, 1999, s. 65-82

Jaromír KUBÍČEK a kol., *Noviny České republiky od počátku do roku 1918*, Brno, Sdružení knihoven ČR 2008

Milena LENDEROVÁ, Tomáš JIRÁNEK, Marie MACKOVÁ, *Z dějin české každodennosti. Život v 19. století*, Praha, Karolinum 2009

Antonín MAJER, *Návrh na zřizování průmyslových škol ve městech českých*, Praha, A. Majer 1870

Karel MALÝ a kol., *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*, Praha, Linde 1999

Jiří MALÍŘ, Pavel MAREK a kol., *Politické strany. Vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu 1861 – 2004*, Brno, Doplněk 2005

Jiří MALÍŘ, *Staročeši a mladočeši v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, Brno, CERM 1998

Luboš MERHAUT (ed.), *Lexikon české literatury. Osobnosti, díla, instituce*. 4. S-Ž, svazek I.: S-T, Praha, Academia 2008

Bohumil NĚMEC (ed.), *Ottův Slovník naučný nové doby. Dodatky k velikému Ottovu Slovníku naučnému*, VI. díl, svazek 2: Ši-už, Praha, Novina 1943, heslo František Šimáček

Otto NOVÁK, *Bezpečnost práce a 50 let VÚBP*, Výzkumný ústav bezpečnosti práce 2004
OTTŮV SLOVNÍK NAUČNÝ, 24. díl: Staroženská-Šyl, Praha, Jan Otto 1906, heslo František Šimáček

Josef NOŽIČKA, *František Šimáček*. Separát z díla České postavy, Praha, L. J. Peroutka 1941

Magdaléna POKORNÁ, *Josef Němec. Neobyčejný muž neobyčejné ženy*, Praha, Academia 2009

Magdaléna POKORNÁ, Kodymovy Hospodářské noviny. Publikační možnosti a limity v polovině 19. století, in: *Hrdinství a zbabělost v české politické kultuře 19. a 20. století*, Praha, Dokořán 2008, s. 44-74

Magdaléna POKORNÁ, *Spoléhamť se docela na zkušené přátelství Vaše-. Vzájemná korespondence Josefa Jirečka a Václava Vladivoje Tomka z let 1858–1862*, Praha, Academia 2008

Jiří POKORNÝ, V práci a vědění..., in: *Božena Němcová. Život – dílo – doba. Sborník příspěvků ze stejnojmenné konference, konané ve dnech 7. – 8. září 2005 v Muzeu Boženy Němcové*, Česká Skalice, Muzeum Boženy Němcové 2006, s. 181-185

Stéphane REZNIKOW, *Frankofilství a česká identita 1848–1918*, Praha, Karolinum 2008

František Ladislav RIEGER (ed.), *Slovník naučný*, svazek 9: Š-Vzývání svatých, Praha, I. L. Kober 1872, heslo František Šimáček

František ROUBÍK, *Bibliografie časopisectva v Čechách z let 1863–1895*, Praha, Česká akademie věd a umění 1936

František ROUBÍK, *Časopisectvo v Čechách v letech 1848–1862*, Praha, Duch novin 1930

František ROUBÍK, *Účast policie v útoku na rukopisy roku 1858*, Praha, F. Roubík 1930

Václav ŘEZNÍČEK, *Velký Čech. Život, působení a význam Fr. Palackého, otce národa*, Praha, J. R. Vilímek 1897

Robert SAK, *Rieger. Konzervativec nebo liberál?*, Praha, Academia 2003

Milena SECKÁ, *Vojta Náprstek. Vlastenec, sběratel, mecenáš*, Praha, Vyšehrad 2011

Martin SEKERA, *Das tschechische Presswesen. Die Habsburgermonarchie 1848–1918. Band VIII. Politische Öffentlichkeit und Zivilgesellschaft. 2. Teilband: Die Presse als Faktor der politischen Mobilisierung*, Wien, Österreichische Akademie der Wissenschaften 2006, s. 1977-2036

Josef SCHREYER, *Dějiny svépomocných záložen českých. Zusnesení Jednoty záložen v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, Praha, Jednota záložen v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 1891

Jan Stanislav SKREJŠOVSKÝ, *Skrejšovský a družstvo „Politik“*, Praha, J. S. Skrejšovský 1878

Adolf SRB, *František Šimáček. Jeho život a působení. Příspěvek k nejnovějším dějinám národa českého*, Praha, F. Šimáček 1910

Adolf SRB, *Politické dějiny národa českého od roku 1861 až do nastoupení ministerstva Badenova r. 1895*, Praha, F. Šimáček 1899

František ŠIMÁČEK, *Cesta ku zámožnosti pro jednotlivce i celý národ. Sbíрка národohospodářských listů a úvah psaných za heslem „Vlastní silou!“*, Praha, F. Šimáček 1881

František ŠIMÁČEK, *Důkazy bratrství při slavném uvítání a pohoštění Čechů v Krakově. Památka na III. sjezd polských lékařů a přírodníků v měsíci červenci 1881*, Praha, F. Šimáček 1881

František ŠIMÁČEK, *Jan Kohout, stavitel strojních, tak zvaných amerických mlýnů*, Praha, Antonín Renn 1861

František ŠIMÁČEK, *Povídky ze života*, Praha, Posel z Prahy 1875

František ŠIMÁČEK, *Vláda němčiny v československých krajinách – naše vina. Sbíрка úvah a listů psaných za heslem „Vlastní pomoc!“*, Praha, F. Šimáček 1881

František ŠIMÁČEK, *Zákon o svépomocných spolcích, zejména o záložnách, úvěrních, potravních, zásobních, výrobních spolcích, o společenstvech stavebních atd.*, Praha, J. Kolář 1873

František ŠIMÁČEK, *Židovská otázka a národ český. Sbíрка listů a úvah psaných za heslem „Vlastní silou“!*, Praha, F. Šimáček 1881

Matěj Anastasia ŠIMÁČEK, *Maxínkův strýc herec*, Praha, Evropský literární klub 1940

Matěj Anastasia ŠIMÁČEK, *Vzpomínky literární, divadelní a jiné*, Česká grafická akciová společnost Unie 1911

Ludmila ŠIMÁČKOVÁ, *Vynikající ženy mimo rodinný kruh*, Praha, Libuše 1872

Zdeněk ŠIMEČEK, *Geschichte des Buchhandels in Tschechien und in der Slowakei*, Wiesbaden, Harrassowitz Verlag 2002

Zdeněk ŠIMEČEK, Jiří TRÁVNÍČEK, *Knihy kupovati. Dějiny knižního trhu v českých zemích*, Praha, Academia 2014

František ŠPATNÝ, *Dějepis Hospodářského spolku smíchovského, prvního desetiletí od 25. března 1868 do 25. března 1878*, Praha, Hospodářský spolek smíchovský 1878

Irena ŠTĚPÁNOVÁ, *Teréza Nováková*, Praha, Mladá fronta 2008

František Adolf ŠUBERT, *Národní divadlo v Praze. Dějiny jeho i stavba dokončená*, Praha, Jan Otto 1881

Josef ŠUSTA, *Hospodář v práci a v skoumání. Rozmluvy o důležitých výkonech a pravdách hospodářských*, Praha, Matice rolnická 1870

Jaroslav ŠVEHLA, *Jan Otto. Kus historie české knihy*, Jinočany, H + H 2002

Karel TŮMA, *Život dra Julia Grégra, slavného obránce svobody české*, Praha, Edvard Beaufort 1896

Josef Ladislav TURNOVSKÝ, *Paměti starého vlastence*, Praha, Alois Hynek 1900

Otto URBAN, *Česká společnost 1848-1918*, Praha, Svoboda 1982

Luboš VELEK, Organizace komunálních voleb v šedesátých a sedmdesátých letech 19. století, in: *Historie – otázky – problémy*, roč. 6, č. 1, 2014, s. 39

Tomáš VOJTĚCH, *Mladočeši a boj o politickou moc v Čechách*, Praha, Academia 1980

Josef Stanislav VOPRAVIL, *Slovník pseudonymů v české a slovenské literatuře*, Praha, Státní pedagogické nakladatelství 1973

Pavla VOŠAHLÍKOVÁ (ed.), *Bratři Grégrové a česká společnost v druhé polovině 19. století*, Praha, Dr. Eduard Grégr a syn 1997

Michael WÖGERBAUER, Petr PÍŠA, Petr ŠÁMAL, Pavel JANÁČEK a kol.,
V obecném zájmu. Cenzura a sociální regulace literatury v moderní české kultuře.
Svazek I. (1749–1938), Praha, Academia – Ústav pro českou literaturu Akademie věd
České republiky 2015

Aleš ZACH, *Stopami pražských nakladatelských domů. Procházka mizející pamětí českých kulturních dějin*, Praha, Thyrsus 1996

10.3 Periodika

ČASOPIS MUSEA KRÁLOVSTVÍ ČESKÉHO, 1857

ČESKÉ NOVINY, 1881

ČESKÝ LID, 2004

HUMORISTICKÉ LISTY, 1885

KVĚTY, 1871

LIDOVÉ NOVINY, 1944

LITERÁRNÍ ROZHLEDY, 1925

NÁROD, 1864, 1866

NÁRODNÍ LISTY, 1861 – 1886, 1934, 1936, 1941

NÁRODNÍ POLITIKA, 1925

NAŠE KNIHA, 1932

OBČAN, 1868, 1869

OZNAMOVATEL NAKLADATELSTVÍ F. ŠIMÁČKA, 1903, 1906, 1910

POKROK, 1874, 1885

POLITIK, 1867, 1871, 1877, 1885

POSEL Z PRAHY, 1857 – 1861, 1863 – 1867, 1873–1879

PRAŽSKÉ NOVINY, 1861

SVĚTOZOR, 1883 – 1886, 1899

SVOBODA, 1871

VYŠEHRAD, 1896

ZLATÁ PRAHA, 1885

ZVON, 1904

11. Seznam příloh

Příloha č. 1: František Šimáček, rytina podle fotografie. Vyryl Jan František Patočka. Podobizna byla uveřejněna ve *Zlaté Praze*, roč. 2, 1885, č. 22, s. 301.

Příloha č. 2: Barbora Ludmila Šimáčková, první manželka Františka Šimáčka. Fotografie byla pořízena v ateliéru J. Bartoše v šedesátých letech 19. století (*Národní muzeum – Náprstkovo muzeum asijských, afrických a amerických kultur*).

Příloha č. 3: Marie Šimáčková, druhá manželka Františka Šimáčka. Kreslil Jan Vilímek. Podobizna byla zveřejněna ve *Světozoru*, roč. 19, 1885, č. 21, s. 333.

Příloha č. 4: Sídlo nakladatelství Františka Šimáčka v Jeruzalémské ulici čp. 1283/II. na Novém Městě pražském kolem roku 1888. Autorem předlohy k rytině byl Josef Mathauser. Tento objekt byl v roce 1899 zbourán a nahrazen novostavbou podle projektu architekta Josefa Blechy (*Knihovna Národního muzea, Nakladatelské prospekty*, inv. č. F. Šimáček 2).

Příloha č. 5: Pisárna nakladatelství Františka Šimáčka v Jeruzalémské ulici čp. 1283/II. na Novém Městě pražském kolem roku 1888. Autorem předlohy k rytině byl Josef Mathauser (*Knihovna Národního muzea, Nakladatelské prospekty*, inv. č. F. Šimáček 2).

Příloha č. 6: Sazárna nakladatelství Františka Šimáčka v Jeruzalémské ulici čp. 1283/II. na Novém Městě pražském kolem roku 1888. Autorem předlohy k rytině byl Josef Mathauser (*Knihovna Národního muzea, Nakladatelské prospekty*, inv. č. F. Šimáček 2).

Příloha č. 7: Tiskárna nakladatelství Františka Šimáčka v Jeruzalémské ulici čp. 1283/II. na Novém Městě pražském kolem roku 1888. Autorem předlohy k rytině byl Josef Mathauser (*Knihovna Národního muzea, Nakladatelské prospekty*, inv. č. F. Šimáček 2).

Příloha č. 8: Nabídkový prospekt *Knihotiskárny Františka Šimáčka* z roku 1883 (*Knihovna Národního muzea, Nakladatelské prospekty*, inv. č. F. Šimáček 1).

Příloha č. 9: Titulní list Šimáčkovy spisu *Zákon o svépomocných spolcích, zejména o záložnách, úvěrních, potravních, zásobních, výrobních spolcích, o společenstvech stavebních atd.* z roku 1873. Tento výtisk věnoval František Šimáček do Českého, dnes Národního muzea (Knihovna Národního muzea, sign. 68 g 89).

Příloha č. 10: Obálka knihy Barbory Ludmily Šimáčkové *Vynikající ženy mimo rodinný kruh*, která vyšla v roce 1873 v Libuši. *Matici zábavy a vědění* (Knihovna Národního muzea, sign. 66 E 1).

Příloha č. 11: Titulní stránka prvního čísla *Posla z Prahy* z 15. ledna 1857 (Knihovna Národního muzea, sign. 84 g 1).